GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.
Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.
Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.
All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.
If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Universitetsbiblioteket

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET
UMEÅ

58220

Umeå universitetsbibliotek
00001705599 58220 Mag
Heden.Jonas Durmans testamente : Berä

Högre allmänna läroverket
UMEA
Hcb

acc 13613/51

UNIVERSITETSBIBL
1975-03-19
UMEA

JONAS DURMANS TESTAMENTE

BERÄTTELSER

SKIZZER OCH HUMORESKER

AF

SIGURD [Hedenstierna, Alfred]

STOCKHOLM
HUGO GEBERS FÖRLAG

11

FJERDE TUSENDET.

STOCKHOLM
ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG
1892.

'MIN STACKARS POJKE',

LILLE

SIGURD HEDENSTIERNA,

TILLEGNAS KÄRLEKSFULLT DENNA BOK AF

HANS PAPPA.

Min kære gosse!

Samtidigt med det denna bok ser dagens ljus, skall du i färd med att lära dig särskilja bokstäfverna, och det blir sedan i denna tid af mycken farlig och förförisk literatur dina föräldrars ansvarsfulla pligt att ge dig något oskadligt att läsa.

Men de flesta moderna författare äro mycket skadliga, åtminstone för **dig,** *ity att de ligga i boklådsfönstren och konkurrera med din pappa. Derföre har jag sjelf diktat ihop en bok åt dig, en bok, hvars hufvudinnehåll skulle söka framhålla arbetets ära, äfven då dess produkter blott äro alster af friska armars okonstnärliga kraft.*

Det ämnet skulle måhända räckt till för en roman i tre delar och lönat årslångt arbete, hvilket jag inte får tid att offra derpå förrän om tjugo år, då du en dag, om Gud vill, sitter på min gamla stol å redaktionsbyrån och din pappa fått aftonrast.

Men sådana beräkningar, ehuru ljufva för hjertat, äro oftast tomma irrsken blott, helst i denna tid af starka sinnesrörelser och mycket hjertlidande, då män med din faders lifliga temperament samt korta och tjocka hals oftast pläga helt hastigt förflyttas från den ena planeten till den andra, såsom närmare kan ses af tidningarna.

Det är derföre som romanen i tre delar krupit samman till en novell; och här har du nu boken sådan den kunnat blifva på korta mellanstunder från annat träget arbete.

Måtte åtminstone **du** *få upplefva — jag vill icke säga förverkligandet af kolonien Durmans idé, men dock den tid*

då en ung man, hvilken aflagt studentexamen, inte anser alldeles absolut under sin värdighet att vädja till armens kraft och handens skicklighet för vinnande af sitt lifsuppehälle!

Vid den tiden skola måhända din pappas böcker ha avancerat högt upp på de svenska hemmens skräpvindar, och ett mera försigkommet slägte sällan eller aldrig unna de gamla skildringarna att än en gång värmas upp af aftonlampans sken.

Låt icke det bekymra dig, min gosse! Din far var aldrig den framstående författare, som hans stora bokupplagor och publikens öfverseende välvilja syntes angifva. Men han var en **lycklig** *författare, lycklig som kanske ingen annan med hans ringa förtjenst, i det han städse stod i den lifligaste och mest hjertliga rapport med sina läsare, hvilka förläto honom snart sagdt allt, bara för det han kom emot dem med öppen famn och inte hade fiskblod i ådrorna och derför att han sjöng ut med ett och annat som alla tänkte, men som inte var rigtigt konventionelt att säga.*

Och tycker du någon gång i lifvet att du mötes med för ringa vänlighet, så vredgas icke på menskligheten för det; det är din pappa, som burit upp den i förskott och öfverallt ute i verlden (der man ej närmare känt honom personligen!) åtnjutit långt större välvilja än han någonsin förtjenat.

Men — hvarföre skulle inte du bli hyggligt bemött här i landet så väl som mina öfriga barn, dina syskon, mina böcker? Det säger jag dock: föröka dig icke som de till tolftusen exemplar, för då går det aldrig väl!

Din hulde fader

Gamle-Sigurd.

JONAS DURMANS TESTAMENTE

Jonas Durmans testamente.

I.

En enstörings lif och yttersta vilja.

Jonas Durman hade varit familjens förlorade son. I skolan hade det gått dåligt för honom till fjerde klassen och se'n alls inte. I köpingens förnämsta handelsbod hade han ohjelpligt förstört sin merkantila karrier genom att inom hörhåll för principalen svara prestfrun: »Ja, efter hon nödvändigt *vill* veta't, så nog fäller den här kattunen en liten smula». Från landtbruksskolan, på 1840-talet alla misslyckade herrskapsbarns sista tillflykt, hade han rymt.

Far och mor förlorade likväl aldrig hoppet om sin Jonas — när göra väl far och mor egentligen någonsin det! — men gamle kapten Durman dog och hans Julia följde honom efter, och se'n var det rakt ingen mer i hela vida verlden, som betviflade att Jonas gick käpprätt raka vägen till sitt förderf. Det var derföre bäst att skilja sig från honom i tid; han kunde annars bli besvärlig. Syskon hade han inga mer; tre stycken hade dött före föräldrarna. Men farbröder och morbröder hade alltid brådt med affärer så snart Jonas tog i låsvredet till sals-

dörren, fastrarna skulle alltid bomma garn eller se efter så inte körsbärssyltet jäste då Jonas ville resonnera med dem, och kusinerna togo honom aldrig med på sina nöjen. Slutligen en dag sade Thure, faster Lovisas vackre gosse gymnasisten: »Häng då inte efter oss så fördömdt; begriper du inte att du är en skam för hela slägten, du som ingenting har lärt och ingenting kan bli!»

Då vardt Jonas vred, och som han i den samma vefvan fylde 21 år och på eget ansvar fick öfvertaga de 116 riksdaler 32 skillingar och 6 runstycken banko, som utgjorde hela resten af hans arf, drog han till Vermland och blef sågverksarbetare. Han sparade och slet, köpte ett vattenfall och bygde en liten dålig qvarn och en såg med en enda stor faslig klinga, som sjelf åt upp ungefär fjerdedelen af de skogsprodukter den skulle »förädla».

Lika tarfligt lefde han och ännu mer arbetade han se'n han blef sin egen, och deraf kom det sig att sågen snart fick flere blad och qvarnen både sigt- och grynverk. När två år derefter etablissementet utvidgades med oljeslageri började kyrkoherden kalla Jonas för »patron» och slägtingarne nere i Dalsland, som sport till honom af en handelsresande, att skicka honom helsningar och erinra honom om huru de alltid trott att det skulle gå väl för älskade Karls och den dyra, oförgätliga Julias gosse. Jonas kom rakt inte ihåg dessa gynsamma spådomar, men det var ju från skolan en känd sak att han hade dåligt minne.

När den enbladiga, skogsfrässande sågen vuxit ut till en stor snickerifabrik, började kusinernas barn skrifva små vackra nyårsbref till onkel Jonas, och deras föräldrar sporde med ifver om han då aldrig ämnade helsa på i den gamla hembygden. Och när Jonas se'n afsade sig en riksdagsmannakandidatur och det stod i Vermlandstidningarne att han skattade för 15,000 om året, började en underbar längtan efter fotvandringar i grannprovinserna

gripa familjen Durmans yngre telningar. Allra först kom en ung student med ett bref från sin pappa om den innerliga vänskap, som i ungdomsåren förenat besagde pappa och onkel Jonas. Patron Durman skrattade aldrig och log sällan, allt sådant hade frusit bort för frändernas förakt och brottandet med de isiga stockarna vid forsen; men nu drog sig hans breda mun till något som liknade ett leende: det var just den unge studentens pappa, som en gång i tiden klarat ställningen för Jonas och proklamerat honom som »en skam för hela slägten».

Men Jonas tog vänligt emot den unge mannen och många andra befryndade turister under årens lopp, och hans gamla trotjenarinna Sara redde dem bäddar af så mycken fjäder att de höllo på att qväfvas, och pannkakor så mustiga att de aldrig känt på maken. De fingo meta i elfven, och hästar ställdes frikostigt till deras disposition, och onkel Jonas var vänlig både när de hälsade god morgon och togo godnatt, men med ingen umgicks han och ingen kom dit, och när det blef för trist reste de unga slägtingarna hem igen och talade om hurudan onkel var och att han nu deruppe ansågs väga en god half million.

— Den gamle stollen måtte väl aldrig gå och gifta sig? grufvade sig mor och far.

— Nej då, *det* kan ni vara lugna för.

— Och han gaf dig ingenting?

— Nej, det gjorde han inte. Men så tänkte jag att det kanske var af ren blyghet, och så sa jag att min reskassa var slut, bara för att komma i affär med gubben, förstår mamma.

— Nååh?

— Jo, »Hur mycket behöfver du?» sa han, och då jag svarade att 25 kronor borde räcka, fick jag också 25 kronor och aldrig ett öre mer, fast han måste skicka Sara på kontoret att vexla.

På det sättet underhölls slägtbandet några år bortåt. Men så fingo Durmännerna nere på slätten höra att gubben Jonas ett år vid midsommar varit nere med en vacker sten till sina föräldrars grafvar och setat på kyrkogården en hel natt och så rest hem igen. Utan att låtsas det minsta om slägten! Då insvepte man sig i sin värdighets mantel, och Sara behöfde ej mera feja gästrummen åt de unga Durmännerna.

Två år derefter var Jonas Durman död, och det var den första glädje han gjort sin slägt, hvarför också enslingen vid elfven blef förd till grafven i stort följe af många fränder, hvilkas glada, hoppfulla anleten togo sig rätt vackert ut under crèpe och svarta flor och ofvanom hvita, respektabla halsdukar.

Det var ett högtidligt ögonblick förmiddagen derpå, när Jonas Durmans testamente skulle öppnas på kontoret af kronofogden, som dertill erhållit bevittnadt uppdrag, och i närvaro af alla sörjande fränder.

Sjelfva ordet »Testamente» har en tvetydig klang i en legal arfvinges öron. Å ena sidan hviskar fruktan om dispositioner till förfång för de laglige dödsbodelegarne, å den andra sjunger hoppet sin sirensång om någon fördel på de *öfrige* »lagliges» bekostnad. Hvilken röst som ljuder starkast beror ju alldeles på huru pass sangvinisk man är och i hvad förhållande man stått till den aflidne. Salig onkel Jonas trodde man ju icke mer än jemnt, och derföre var det också med en obeskriflig spänning, som både äldre och yngre Durmänner spetsade öronen och spände ögonen i kronofogden då han, sittande i onkel Jonas egen gamla nötta skrifstol, omsorgsfullt vek upp ett stort papper, hostade och läste:

Testamente.

Som det är en pligt för hvarje kristen och förståndig menniska, hvilken den allsmägtige gifvit några

jordiska egodelar att förvalta, att redan i helsans dagar träffa de anstalter, man anser bäst och klokast beträffande dessa egodelars användning och fördelning efter den oss alla obekanta stund då man hädankallas, så har äfven jag velat beställa om mitt hus och förordna om min egendom medan jag ännu är vid full helsa samt oförminskade själs- och kroppskrafter, oviss om huruvida tid mig dertill skulle blifvit förunnad, derest jag längre uppskjutit denna angelägenhet.

Till dem, som tilläfventyrs skulle känna sig böjda att tadla mina dispositioner, vill jag härmed rigta en vänlig erinran om att allt hvad jag eger har jag utan annans än Guds och mina trogna arbetares bistånd sjelf förvärfvat, hvadan jag äfven i moraliskt hänseende väl bör ega full frihet att deröfver förfoga såsom mig godt synes.

På grund häraf har jag om min fasta och lösa egendom velat härmed förordna på följande sätt:

§ 1.

Min första och ursprungliga egendom, min gamla trötta kropp, är liksom allt annat ett lån af den Högste, och då, enligt påskrift å kuvertet till detta testamente, detsamma icke skall öppnas förrän dagen efter begrafningen, följer häraf att jag alldeles lemnat åt mina kära slägtingar att till jorden föra det gamla stoftet såsom dem bäst synes och nedlägga det hvar och huru de vilja. Till mina afsomnade föräldrars sida behöfver det icke föras; jag tror fullt och fast att jag skall finna dem på en genare väg. Endast det vill jag hafva sagdt, att intet som helst monument må uppresas på min graf. Det var nog allas mening i min ungdoms dar att Jonas Durman förr eller senare skulle komma på fattigkyrkogården i namnlös allmänningsgraf. Må de då i det fallet få rätt om mig, när de spådde fel i annat.

§ 2.

Mitt inre lösbo, mina kläder, möbler, linne och allt som finnes uti det hus der jag bor, af hvad namn och beskaffenhet det vara må, förutom kontanta penningar och värdepapper, skall tillfalla min trogna tjenarinna, vårdarinna och vän, jungfru Sara Andersdotter tillika med min hjertliga tack för alla hennes tjenster. För öfrigt gifver jag henne ingenting mera nu, då jag förut genom en liten lifränta sökt sörja för hennes återstående dagar.

I sammanhang härmed och med tanke på döden vill jag hafva sagdt, att den numera i Norra Amerika vistande ynglingen Johan Karlsson, som från sin spädaste ålder åtnjutit vård och underhåll i mitt hus, icke, såsom ryktet vetat berätta, är någon son till Sara och mig. Sara har aldrig för mig varit annat än en trogen tjenarinna och vän, och barnet fann jag utlagdt en morgon vid elfven. Må denna upplysning från en ärlig man, som icke mera lefver, och väl icke bör misstänkas för att vilja ljuga tvärt igenom sitt eget kistlock, lända dem, till hvilka den hinner, såsom en varning för lättsinnigt handskande med sin nästas rykte.

§ 3.

Som jag af egen erfarenhet vet, att en ung menniska, med Guds hjelp och en allvarlig vilja, kan slå sig fram i verlden utan ärfda egodelar, hvilka ofta förderfva den uppå dem alltför mycket litande ungdomens sinnen, men på samma gång ej velat lemna mina kära unga fränder utan all hjelp i möjligen påkommande sjukdomens och behofvets stunder, så har jag för samtlige barnen till alla mina kusiner, för min kusin Arthur Durmans enka och för min aflidna kusin Amelie Börjessons sinnessvage man inköpt lifräntor till belopp och under vilkor,

som i mitt gula schatull jemte detta testamente förvarade böcker visa.

Dessutom skall filosofie kandidaten Frans Gustaf Durman hafva ett tusen tvåhundrade kronor för en färd till södern för sitt sjuka bröst, fröken Anne Louise Durman å Björksätra ett tusen kronor för utbildande af sina musikaliska anlag och medicine doktor Arvid Durman ett tusen fem hundra kronor till ett par snygga vagnshästar derför att han aldrig genom personliga besök velat ställa sig in hos mig eller begärt något af mig i hela sitt lif.

Derjemte tackar jag samtliga slägtingar för all deras välvilliga hågkomst på senare åren samt gifver dem tillstånd att, om de så vilja, af mina i öfversta chiffonierlådan till venster förvarade fotografiporträtt taga hvar sitt exemplar. De ha ofta bedt mig om ett dylikt, men jag har velat vänta till nu.

§ 4.

Samtlige i min tjenst fast anstälde personer, förutom Sara, som redan fått hvad hon skall hafva, skola hafva en gratifikation i förhållande till den lön de åtnjutit, sålunda, att de som hos mig varit anstälde mindre än fem år skola hafva en summa motsvarande den aflöning de åtnjutit under det sista året, hvilken summa för de öfrige ökas med tio procent af sista årets aflöning för hvarje år utöfver fem, som de varit hos mig anstälde.

Några medaljer eller andra yttre vedermälen för deras trohet och flit har jag aldrig velat skaffa mina tjenare, då jag sjelf ej ville emottaga vasaorden, som en gång erbjudits mig; men min ärliga tack för godt samarbete gifver jag dem, och min sista önskan är att det måtte gå dem väl i verlden.

§ 5.

Åt sådana välgörande stiftelser, som enligt min mening företrädesvis kunna göra anspråk på att bli ihågkomna af en barnlös man i min ställning, har jag förut med varm hand gifvit hvad jag ansett lämpligt, och smärre summor till olika personer, hvilka jag velat bespara att för en ringa penning skylta inför den rätt, der detta testamente skall bevakas, har jag lemnat, med uppgift om fördelningen, åt kronofogde Adolf Eneman, som har att föranstalta om bevakning af detta testamente och äfven i alla öfriga hänseenden härmed utnämnes till executor testamenti, och mot hvars åtgöranden intet klander får föras. Kronofogde Eneman har således äfven att draga försorg om snabb realisation å offentlig auktion af all boets här ofvan ej disponerade fasta och lösa egendom.

§ 6.

Sedan den i förestående § bestämda realisation försiggått och alla här förut nämnda testamenterade summor blifvit till vederbörande utbetalde, skall allt hvad derefter af min förmögenhet återstår tillfalla en stiftelse, på hvilken det har varit, jag kan säga, mitt lifs enda glädje att tänka, då jag under långa, sträfsamma år, af böjelse och föresats aldrig ändrande min fattiga ungdoms vanor eller väsentligen ökande dess behof, lagt slant till slant och af mången ansetts girig och hård.

Svårigheten för dem som ingenting ega mer än sin arbetskraft, att för egen del få bruka en torfva af Sveriges jord är, enligt min mening, hufvudsakliga orsaken till, att många af den jordens skatter ännu ligga förborgade bakom skogar, i kärr och moras, i bergens innandömen och i brusande vattenfall, medan landets arbetskraftigaste söner draga bort i främmande land.

Äfven är det min åsigt, att mången yngling, som

af omständigheternas magt, föräldrars eller egen fåfänga, utan tillräcklig begåfning dragits in på studiebanan, under den långa och stundom alldeles fruktlösa väntan på en bit af statens kaka, mången gång gerna skulle vilja egna sig åt någon af våra näringar, ej minst jordbruket, modern för dem alla, derest detta kunde ske under mindre förödmjukande vilkor än såsom tjenare eller daglönare hos andra.

Att bidraga härtill skall blifva det hufvudsakliga resultatet af hela mitt lifs ofta temligen enformiga och glädjelösa arbete, och skall derföre hälften af allt hvad, efter verkställandet af förutnämnde dispositioner, af min förmögenhet återstår användas till inköp af ett jordområde, der riklig tillgång på skog och vattenfall, kärr och mossar med tillfredsställande vattenaflopp samt i öfrigt sådan jord, som kräfver hårdt arbete för att blifva fruktbärande, lofva att någorlunda löna derpå nedlagd möda.

Under de vilkor, som finnas noggrannt angifna i ett supplement till detta testamente, skall denna jord, i mån af ingående ansökningar, skiftas i lotter om tjugofem till etthundrade tunnland, allt efter jordens beskaffenhet, och på arrende under fyrtio år utlemnas till unge, obemedlade män, hufvudsakligast sådane, som för försörjning med sina händers arbete vilja lemna studiebanan eller uppgifva ett långsamt och ofta fruktlöst väntande på statens bröd, hvilka arrendatorer skola utväljas bland dertill sökande af en förvaltningsdirektion bestående af fem personer, utsedde på sätt som närmare angifves i berörda supplement.

Den andra hälften af kapitalet skall utgöra en fond, hvaraf nybyggarne skola erhålla hjelp till uppförande af byggnader samt anskaffande af kreatur, utsäde och redskap, allt i enlighet med derom lemnade särskilda föreskrifter i oftanämnda tillägg till detta testamente.

I hopp om att denna stiftelse, hvilken efter mig

skall bära namnet »*Kolonien Durman*» — mig veterligen det enda offer jag under ett långt lif hemburit den väl i hvarje menniskas bröst inneboende fåfängan — skall för en och annan jemna vägen till sjelfständighet genom egna händers arbete och spara dem mången bitter stund, som jag sjelf haft på den vägen, förklarar jag ofvanstående vara min med fullt sundt förnuft och fri vilja uttalade sista och oryggliga disposition.

Elfvedal den 20 Augusti 18**

Jonas Durman.

Kronofogden hade läst med tydlig, fast släpande och entonig stämma, icke aktande på de små utrop, hvarmed de Durmanska arfvingarna då och då interfolierat hans föredrag.

I allmänhet kan man säga att herrarna bildade en utsökt samling af vredens och damerna en lika vald profkollektion af jemrens bilder. Patron Albert Durman å Elghamra bröt sönder både blyertspenna och tandpetareetui inuti kavajfickan i vanmägtigt raseri. Gamla fröken Hilda Durman å Trollnäs bara grät, och den ståtliga fru Augusta Durman å Skogsnäs hade knäppt hop sina händer om stolsryggen och blickade ut genom fönstret med ett i hög grad frånvarande uttryck. De öfriga trängde sig ihop vid kakelugnen och hviskade sakta, tills kapten Ernst Durman å Djursby i fullt raseri stötte ut orden: »Socialism och galenskaper för att plundra fattiga släktingar!»

Slutligen rigtades allas blickar med ett hjelplöst och räddningsbidande uttryck på en ung man med röda, stora, handtagsliknande öron och rutiga benkläder, en ung man med ett i hög grad korrekt och städadt utseende, en ung man med de Durmanska dragen skarpt utpreglade, en ung man, som såg ut att veta hvarför han var der.

Och slägtens förtröstan var ingalunda omotiverad,

ty den unge mannen representerade summan af de så skamligt plundrade frändernas juridiska vetande; han var e. o. hofrättsnotarien Alfred Durman i kunglig majestäts och rikets Svea hofrätt. Beskyddande lät han sin rödkantade blick sväfva öfver den förkrossade skaran af onklar, tanter och kusiner, som ville han säga: »Lita på mig! *Är* räddning möjlig, nog skall den försökas!» Så kastade han hufvudet käckt tillbaka, stack högra handen under slaget på sin redingot och sa:

— Jag ber . . .

Kronofogden nickade uppmuntrande.

— Jag ber att få veta huru testamentet är *bevittnadt?*

— Af två ojäfvige personer naturligtvis.

— På *en* gång närvarande?

— Ja.

— För *detta* ändamål tillkallade?

— Så står der också.

— Och de intyga att dispositionerna skett med sundt förnuft och fri vilja?

— Ja, herr notarie.

— Hvilka äro dessa utmärkta vittnen?

— Komministern Erik Elg och sågverksbokhållaren Karl Gran.

— »Sågverksbokhållaren?» Hm! Jaså. Nå, om *hans*, den aflidnes *tjenares*, ojäfvighet kan det måhända bli tu tal, helst han ju väl också, liksom de öfrige hos onk . . . hos den bortgångne anställde personer, skulle ha gratifikation enligt testamentet och således deraf draga nytta eller skada?

— Gör mig ondt, herr notarie, men bokhållaren Gran är anställd vid ett *annat* sågverk.

Det lilla justitierådsfröet lät hufvudet sjunka och lade begrundande pekfingret på den spetsiga näsan. En fet, knubbig hand lades på hans axel:

— Finns ingen möjlighet, Alfred? Du hade ju så höga betyg i examen . . .

— Knappast. Det ser ut som om vi skulle vara plundrade enligt alla konstens regler, mamma!

— Men jag ska skaffa *läkarebetyg*, röt kaptenen. Karlen var ju tydligtvis alldeles galen.

— Så var han inte ansedd här, genmälte kronofogde Eneman lugnt, medan ett ironiskt leende lekte öfver hans gråa skäggstubb.

II.

Kolonien Durman på papper.

Af farhåga att mina ärade läsare skulle tröttna redan på första kapitlet till följe af Jonas Durmans något torra och knaggliga stil — besinnom att affattandet af hans yttersta vilja var både hans första och sista egentliga skrifprof här i lifvet — har jag ej vågat ordagrant återgifva äfven det supplement till testamentet, som lagligen reglerade och stadgade för »Kolonien Durman». En hel del rent formella stadganden, uteslutande afsedda att juridiskt freda och trygga kolonien, behöfva vi ju heller inte bry oss om, då vi väl ingalunda hafva för afsigt hvarken att klandra onkel Jonas' testamente eller juridiskt angripa hans stiftelse. Sjelfva grundtanken i denna känna vi ju redan, ett och annat af organisationen skall framlysa under berättelsens gång, och derför kunna vi här inskränka oss till meddelandet af några få detaljer.

Koloniens första styrelse skulle utgöras af kronofogden Eneman och fyra andra af testator utsedde personer, som

fått uppdraget på lifstiden eller tills de sjelfve afsade sig detsamma. Deras pröfningsrätt beträffande inkomne ansökningar var oinskränkt och deras öfriga exekutiva magt inom kolonien ganska stor; men för penningemedlens handhafvande voro de underkastade sträng kontroll. De hade skäligt arvode för sitt besvär, men detta arvode var ej stort nog att locka någon som helst »embetshunger». Vid vakanser inom styrelsen, insatte kolonisterna först genom öppet val bland sig två medlemmar, derefter konungens befallningshafvande i det län der kolonien var belägen en, vederbörande landsting en och den kommun, som hade kolonien Durman inom sitt område, en medlem. Deras tjenstetid var flerårig och de utsågo sjelfve ordförande inom sig.

Hedrande vandel var första krafvet på en sökande kolonist; helsa och kroppslig styrka naturligtvis högst önskliga, dock kunde äfven svagare personer få sysselsättning såsom biträde åt arrendatorerna eller i mindre ansträngande handtverk. Företräde hade också, såsom vi redan sett, sådana som, brytande det literata proletariatets bojor, ville vädja till handens kraft.

Tre till tio års frihet från hvarje arrendeafgift, beroende på jordens beskaffenhet, medgafs alla kolonisterna, som deremot voro underkastade sträng kontroll beträffande de förskott de ur förlagslånefonden erhöllo till föda under den första tiden, byggnadshjelp och inventarier. Fördelar voro beredde dem, som sjelfve hade något litet kapital, men den som egde mer än 1,000 kronor beviljades icke inträde i kolonisternas krets; han ansågs böra kunna hjelpa sig sjelf. Naturligtvis voro kolonisterna tillförsäkrade ersättning för jordförbättringarna samt de och deras rättsinnehafvare tryggade genom optionsrätt till nytt arrende af jorden, den de äfven hade rätt att tillösa sig efter ett vid arrendets början bestämdt pris. Men äfven om jorden sålunda blef deras egen, skulle de likväl beträffande

vissa så väl skyldigheter som rättigheter tillhöra kolonien allt fortfarande, ända tills denna möjligen, hvilket var i dess stadgar förutsedt, blefve i sin helhet inlöst af kolonisterna, de deri nedlagda fonderna sålunda lösgjorda och styrelsen, efter att ha sett ett helt samhälle af sjelfegande landtmän uppväxa på koloniens grund, kunde rigta sina blickar på en annan bygd för att der börja från början med samma arbete.

De handtverk, hvilkas alster mest och oundgängligast behöfdes äfven vid ett enkelt landtlif, skulle alltid vara tillräckligt representerade inom kolonien, som äfven för de ogifta kolonisters räkning, hvilka ej inackorderat sig hos gifta kamrater eller satt eget hushåll, skulle hålla två eller flere billiga spisningslokaler.

Men Jonas Durman hade ej allenast velat räcka en hjelpande hand åt de unge, som skulle börja lifvet på egen räkning, han hade ock tänkt på de många enstöringar, som med en liten pension, ett begränsadt understöd af fränder, eller en knapp ränta å en mödosamt förvärfvad sparskilling, mot lifvets afton draga sig tillbaka på en liten vindskupa i stadens qvalm, eller annorstädes med stor försakelse släpa fram sina dagar, försynta och rädda för att »stöta emot» de bättre lottade, ofta bittra i sina sinnen öfver ett ej sällan inbilladt tillbakasättande.

För *dessa* voro de små sidokamrar och gafvelrum afsedda, hvilka här och der förekommo i de mångfaldiga ritningar och förslag till hus åt kolonisterna, som Jonas Durman samlat åt den blifvande styrelsen under de senare åren af sitt lif.

För t. ex. en gammal pensionerad fanjunkare, som vid denna tid hade omkring fyra- à femhundra kronor om året att lefva af, skulle det varit svårt att inackordera sig i ett vanligt torp i skogen, stängd från allt, som förut intresserat honom i lifvet. I kolonien Durman voro både bostad, mat och ved lika billiga som i hvilken torpstuga

som helst, men han finge der på köpet tillfälle att träffa personer med samma intressen och bildningsgrad, han finge i läsrummet nästan för intet begagna sig af tidningar och böcker, som han ensam aldrig kunnat våga tänka på att skaffa sig; han behöfde ej af fattigdomen känna sig stängd från *alla* lifvets andliga behag.

Äfven för ett fåtal äldre *familjer*, ur stånd att egentligen ingripa i koloniens utvecklingsarbete och med ytterst begränsade inkomster, hade Jonas Durman tänkt sig att plats kunde beredas. Lefnadskostnaderna borde ju blifva de minsta möjliga, och en med kärleksfull omsorg ordnad association skulle kunna tillvarataga äfven den allra minsta lilla smula af arbetskraft, som aldrig på egen hand skulle kunna finna användning. *Ett* par gamla händer, som ännu möjligen kunna klistra ett papper på en pappskifva, komma ju ingenstädes, men i ett enkelt bokbinderi ute på kolonien Durman, skulle de der gamla händerna ändå möjligen vara värda några öre per dag.

Här skulle den blygsamma fattigdomen och de många som »sett bättre dagar», men också sett det mulna mot lifvets qväll, ej behöfva känna sig tillbakasatta eller frukta att »bli sedda öfver axeln». Inga »bemedlade personer» hörde hemma på kolonien Durman, ingen »rentier» skulle der söka sitt otium. Men af de många, som haft det trångt i verlden och knappt om styfrarna, har dock den ene ibland fått lära det, en annan det, och med pund, som annars skulle blifvit begrafna, kunde ju det fattiga folket derute på Jonas Durmans koloni hjelpa och understödja hvarann. Här borde ingen fruktan att bli hånad hålla välviljan tillbaka och inga kylande, förnäma miner komma det myckna goda och vackra, som knoppas under torftig drägt och brödbekymrets tryck, att frysa bort.

Så hade Jonas Durman drömt, då han ensam setat om qvällarna deruppe vid sin såg och lyssnat på elfvens brus och tänkt på hur hans eget, en gång unga och

varma hjerta kylts af den ringaktning, som ännu så ofta i vårt land drabbar den kroppsarbetare, hvilken utgått ur den s. k. herreklassen, och hur hans egne, kära föräldrar, de sista åren af sitt lif såsom »fattigt herrskap» ofta fått tömma förödmjukelsens kalk ända till dräggen.

III.

Våta fötter och värkande rygg.

Man får en helt annan föreställning om kroppsarbetaren och kroppsarbetet, om man ser dem sådana de framställas på socialistmötet, i en sotig fabriksarbetares stundom trotsiga och missnöjda ansigte, ute på gatan i söndagsklädda gesällers försök att spela kavaljerer, än då man ser den kraftige arbetaren, lifligt intresserad af hvad han har för händer, lutad öfver svarf och fil, öfver surrande maskin eller spånbetäckt hyfvelbänk.

Eller följ mig i skog med hopade drifvor en vinterdag, då stocksågens tänder muntert gnissla i furans märg och dånande yxhugg ge eko mellan berg och backar, svetten perlar utför blossande kind och senig näfve knyter sig om länken, som fängslar liket af skogens jätte vid kälken!

Eller på åkern i solklar augustidag, då lians stål, fördt af kraftig arm, hväsande far fram genom den gula säd, som ögonblicket derpå upphemtas och bindes i kärfvar af runda, bruna qvinnoarmar, mera lämpade för karlatag än älskogssmek, och fot och arm på skördemannen hålla jemn takt, och skyl efter skyl reser sig och nickar för aftonvinden åt arbetets barn, som ville de alla säga: »Ser

du, jag är ej så alldeles otacksam ändå, jag karga, fosterländska jord!»

Hur skönt det lifvet ändå är, det lif der man ser ögonblickliga resultat af ansträngd kraft och energisk vilja, der motståndet faller som fura i skog, som ax till jord för friska och hurtiga armar! Och nog finnes det i »läskarlens» och tjenstemannens lif vemodiga stunder då han skulle vilja byta, då förmansgunsten och »relationerna» inte räcka till, då på andens arbetsfält stundom oöfvervinnerliga hinder resa sig, de bästa ansträngningar någon gång befinnas förspilda, den bästa mening missförstådd och det sega motståndet slinker undan åt sidan, för att i nästa ögonblick resa sig starkare än förr bakom hans rygg. Ah, hur skulle det icke smaka då, att kunna taga fatt deri med breda händer, att brottas bröst mot bröst med sitt öde, som när dagakarlen tvingar hedens fura att falla på pricken der han vill!

Dock — det var långt ifrån sådana tankar, som fylde f. d. filosofie studeranden Arthur Brandmarks sinne, der han satt ofvanpå sågkubben å sin krossade kälke djupt inne i skogen i en utkant af kolonien Durmans besittningar. Första försöket att gå med »träskostöflar» hade sorgligen misslyckats och tagit några mindre skinnbitar med sig från fötterna som minne. Läderstöflarna voro genomvåta och han frös om fötterna. Marken var oländig och Arthur hade försummat att, som man lärt honom, kasta en stock tvärs öfver vägen för kälken att glida på, der någon uppstående stubbe hotade. »Hammeln» (skogskälken) hade slängt ned mot stubben och ekrarna knäckts på höger sida. Skulle han lossa länken, välta af den långa, släpande stocken och köra hem med den tomma, söndriga kälken? Det vore visserligen det enklaste, men ännu skuro i hans öron gamle dagsverkaren Arvids ord i går, då han senast kom hem på det sättet: »En hinner förbaska mej inte ett skapandes grand

mer än hjelpa di djäkla herrapojkarna te rätta. Tocket påhett att såna der ska göra nötta i värden.»

Gamle Arvid var en af de 10 arbetare, som styrelsen för kolonien engagerat till hjelp åt kolonisterna vid virkesafverkningen för årets byggnadsarbeten, och Gud skall veta att de första veckorna skulle der uträttats mera i skogarna, om Arvid och hans dugtiga kamrater fått arbeta på egen hand än såsom hjelpare åt de 28 unga kolonister, som utvalts bland 67 sökande till Durmanska koloniens första uppsättning af arrendatorer.

Det knastrade af knäckta qvistar och skrällde af en stockända, som släpades fram öfver andra fällda stammar i skogen, och så hojtade det till:

— Framåt Arthur! Nu få vi sällskap.

Det var en annan af kolonisterna, Karl Hammar, som slagit »presten» ur hågen och rest direkt från Upsala hit, då han under ständigt konditionerande för brödet ej kommit någon väg med egna studier. Det var en stor, stark, tjugosexårig man med präktig figur och hållning och ett äkta nordiskt, vackert ansigte med ljusa lockar öfver en hög, bred panna och två mörkblå ögon. Kanske var anletet litet för rundt och kinderna en smula för fylliga, men det såg ut som om det skulle bli bot för den saken här.

— Kör på!

— Jag *kan* inte. Det har gått sönder.

— Sicken förbaskad krabbsaltare! Upp med dig får jag se! Nå men herre Gud. Inte *annat;* du har ju yx och händer att ta med, och skog finns här tillräckligt! Gör en dobb, drif ut de söndriga ekrarna och sätt dit andra i stället, som jag sa dig i går!

— Hjelp mig, kära du. Jag har ju bott i sta'n i all min tid, och du har gått och roat dig på far dins boställe med så'nt här elände hvar mellantermin.

— Nå hugg åtminstone enen der åt mig, så få vi se!

Arthur Brandmark reste sig, en jemrens bild. Han var en lång, knotig och visst inte svag pojke af Hammars ålder, men fann sig tydligen mycket illa i situationen. Krokig af köld och med ett hjelplöst uttryck öfver det kantiga, slätrakade ansigtet med dess hvassa näsa och små, i vanliga fall rätt pigga, bruna ögon, ref han sig betänksamt i det svarta håret och larfvade så ändtligen bort till enbusken.

— Nå hur går det?

— Kors i herrans namn, Hammar lille, händerna äro fulla af blåsor; det svider som eld.

Hammar skrattade muntert så det klingade i skogen, och ställde ensam kälken i ordning. Så sattes de små lurfviga, rimfrostbetäckta hästarna i gång, och snart var man framme vid hvar sin blifvande byggnadsplan, ett stycke från hvarann, stockarna vältades af och så körde man i sällskap mot hemmet, ty det var dagens sista fora.

»Hemmet», det tillfälliga, der de bodde tills de egna, nya, verkliga hemmen under sommaren blefvo i ordning, var en af de gårdar, som köpts för koloniens räkning och som tillsammans bildade en areal af mer än 6,000 tunnland, mest skog- och hagmark med en å som flöt igenom området, på tre platser bildande förträffliga vattenfall, ännu blott begagnade för två provisoriska sågar till byggnadsarbetet. Två sjöar gingo intill koloniens i sin helhet välformade egofigur, och en mindre sjö låg alldeles inom egorna, vid den gamla, förfallna herregård, som först inköpts och utgjorde mer än halfva området. Under skogsarbetet på vintern bodde nu kolonisterna i lag från tre till fem personer i de gårdar eller torp, som lågo närmast deras blifvande jordlotter. Å den gamla herregården residerade ej mindre än sju stycken, smått afundade af kamraterna, som kallade det smutsgula, skröpliga corps de logiset med sitt brutna tegeltak för »slottet». I »slottet» funnos också alla förråden, och jungfru Malin

skickade derifrån den tarfliga och temligen enformiga maten för hvarje dag med en skjuts, som turvis hemtade den åt de olika lagen. Ett ytterligare ämne till afundsjuka mot »slottets» lyckliga invånare, som »fingo gå till dukadt bord» i en rigtig matsal, i stället för att packa upp sin föda ur korgar och krukor och sedan värma den, om — det blef af! Ofta åts den kall.

Sedan de nya husen voro uppförda skulle de gamla bondgårdarne och de större torp, som dertill lämpade sig, äfven apteras till kolonistbyggnader, hvilkas innehafvares skuld till förlagslånefonden ökades proportionsvis till deras minskade arbete med husen. Af öfriga gamla byggnader togs hvad man kunde använda till hjelp vid de nya, och »slottet» skulle, restaureradt efter en enkel, men vacker ritning, inrymma läsrum, samlingssal, koloniens största spisningslokal och äfven skola när sådan blefve af behofvet påkallad.

Jordlotterna voro jemnt 100 och kolonisterna ännu blott 28, ehuru de sökande varit mer än dubbelt så många. Men man var noga i valet, ty det var ju nästan afgörande för koloniens framtid hurudan dess första uppsättning blefve, och antalet blefve nog fullt nästa höst. Den gamla åkerjord, som låg på de ännu ouppdelade skiftena, skulle för året brukas för förlagslånefondens räkning af de tio nuvarande handräckningskarlarna, som på våren skulle lemna sina skyddslingar, med biträde af annat lejdt folk, och den skördade spannmålen för billigt pris tillhandahållas de kolonister, som ej fått någon äldre åkerjord på sina lotter, utan fingo arbeta hårdt med odling utan att vänta egen sädesskörd ännu på ett par år.

Det var inga afsigkomna unga män eller »öfverliggare» i ordets äldre, sämre betydelse, som fingo plats å kolonien Durman. Det var unge män med god konduit men mörka framtidsutsigter på den bana de först tänkt sig, och några allmogesöner ur obemedlade hem men med

särdeles goda vitsord från sina kommuner. Flere af dessa senare hade gått genom folkhögskola med vackra betyg.

Men februarisolen har runnit ned bakom skogen, Brandmark och Hammar ha kommit hem till qvarteret, en bondgård af äldre slaget med storstuga på ena gafveln samt kök och »kammare» på den andra. De två kamraterna, Frans Johansson, f. d. länsmansskrifvare, som aldrig fick förordnande, och Per Lindqvist, son af kyrkovärden i Bolsåkra, hvars vackra gård och hela bo gick åt till kreditorerna, när gubben dog, voro komna förut och hade tändt upp eld, som flammade muntert inbjudande genom stugans fönster i vinterqvällen.

Gamle Arvid hade fodrat för de fyra hästarna, och gick nu och synade kälkarna och hästarnas ben på ett synnerligen misstänksamt sätt. Han nästan mulnade då ingenting var galet. Då fick han plötsligt ögonen på Brandmarks häst och blicken ljusnade:

— Hör nu, ska' han inte lägga täcket på märren i denna kölden?

Det skedde, och så gick man in i »kammaren», som var mat- och sällskapsrum, då man sof i storstugan. Här dukades upp potatis och fläsk och gröt och mjölk på lerfat och tallrickar af utskottsporslin; man högg för sig med frisk aptit, och när Brandmark fått torra strumpor på sig och smort sina trasiga fingrar med bocktalg, fann t. o. m. han lifvet ej mera alldeles så tungt som derute i skogen.

Så slog man ring omkring brasan och diskuterade dagens händelser. Johansson, som varit på »slottet» efter maten, hade hört att Lundstedt, den bleke studenten i Ågårdens lag, hade blifvit illa sjuk; han hade ej tålt vid det hårda lifvet här, och barnmorskan trodde visst att det var lunginflammation.

Brandmark skuggade pannan med handen och petade med lillfingret i ögonvrån. När blefve det *hans* tur?

Låg han inte vaken halfva nätterna med värkande lemmar, och hade han inte nyss derute i skogen önskat sig långt borta från alltsammans!

Så hade Berg rest sin väg, fast han var en af sjelfva »slottets» afundade invånare. »Ett sådant hundlif stode han inte ut med», hade han sagt till jungfru Malin. »Ville inte styrelsen ta till förlagslånet så det räckte till en cigarr då och då eller ett glas punsch att muntra upp sig med, så kunde den göra hur den ville. *Han* tänkte inte besvära.»

Sjelfve Hammar blef allvarsam och hans blåa, drömmande ögon stirrade tankfullt in i elden. Men med en kraftig ruskning på de breda axlarna kastade han hufvudet käckt bakåt och utbrast:

— Nej, gossar, *så* duger det inte. Nu ha vi bränt våra skepp, och den som *nu* viker han blir väl knappast karl mer här på jorden. Låtom oss lofva hvarann, att åtminstone vi här i Hyltans lag icke skola ge oss för en blåsa i handen eller en värkande rygg! Man vänjer sig vid allting här i verlden, gossar. Derhemma hade vi en piga, som haft tandvärk i elfva år; hon sa att det blef rigtigt ensamt när smeden uppe på herregården ryckt ut den sista tandstumpen på henne. Hvad tänker du på, Arthur?

Långe Brandmark lyfte hufvudet dröjande:

— Jag tänkte på vår gamla nationsqvartett och lifvet deruppe och qvällarna på . . .

— Ä di förbaskade, som inte binner kriaturen rejält när di kommer hem! Nu har hansas märr gått å ätet opp all hafren! jemrade sig gamle Arvid i dörren och kastade sin mest förkrossande blick på Johansson.

Om en halftimme var elden släckt i Hyltan och hvar och en hade sökt upp sitt läger för natten. I en vrå af köket ligger gamle Arvid. Tyst, han gör visst sin aftonbön? Inte alldeles; mellan hans gamla smutsiga,

skäggiga läppar hväser det: »Gu hjelpe den som ska göra bönner å herrskapsbarn. Ja unnrar rätt hva di ska hetta på i morron?»

I storstugan höras tre par friska lungors jemna andetag. Trötthetens gör sömnen lugn och djup, om ock drömmens gyckelbilder emellanåt föra fantasien långt, långt bort utom kolonien Durmans skogar.

Blott på Arthur Brandmarks madrass är det oroligt. Sakta reser han sig på armbågen, stirrar i mörkret bort mot kamraternas bäddar och lyss på deras jemna andetag. Så rifver han eld på en tändsticka, tänder veken i den lilla glasflaskan med bleckhals, som utgör nattlampa, och tar fram en fotografi under hufvudkudden.

Det är en flicka. Vacker har hon visst aldrig varit, och så ung är hon inte heller just nu längre. Men ett par hjertegoda ögon blicka stora och trofasta fram under en liten låg panna och den lilla trubbnäsan skjuter ut öfver en mun med ett drag af godhet och mildhet öfver sina linier.

Stora tårar rulla ned på Arthur Brandmarks kådfläckade fingrar, dem ingen tvättning kan göra fina mer, ned på handens blåsor och den grofva bädden. Han kysser de stora ögonen och den lilla näsan och mumlar:

— Det är för *din* skull jag försöker, Lova, bara för din skull! Du väntar ju?

IV.

Jonas Durmans tanke tager gestalt.

Tre år har Jonas Durman slumrat i namnlös allmänningsgraf, då hans tanke hunnit skjuta fullväxt upp i

brutna tegar, i lätta villor, i surrande turbiner, dånande qvarnstenar och hvisslande hyflar.

Men allt det der hade verlden sett förut, lika bra om inte bättre: det var de friska, belåtna ansigtena, hjertats glada slag vid tanken på att allt handens arbete skedde för arbetarens *egen* räkning och skulle bereda honom en tryggad framtid och en sorgfri ålderdom; — det var *detta* enslingen vid elfven hade drömt sig, och den drömmen hade blifvit verklighet.

En färd omkring koloniens område var nu den mest intressanta utflygt, en turist kunde företaga sig. Ett godt stycke från hvarandra, jemnt och nätt så att man hade känslan af samhörighet, men inte så att det påminde om »Eberfeldsystem» eller »byalag», lågo de små landtgårdarna hvar för sig med veranda och flaggstång och en liten prydnadsträdgård mellan byggnaden och köksväxterna. Fruktträden voro små och skulle ej bära på ännu ett eller annat år, men bärbuskarna voro yfviga redan, och blommorna prunkade i julisolen, ett par stamrosor reste sig prydligt vid somliga verandor och öfver allt glänste åtminstone jordgubbarnes stora, röda hufvuden bakom blomsterrabatterna på kökträdgårdslanden.

De minsta husen hade två rum och kök på nedra botten, de största fyra rum och kök i undre och tre rum och kök å öfre botten samt i så fall äfven en liten veranda till öfvervåningen.

Så präktigt hade ännu ingen af kolonisterna råd att bo sjelf. Dylika, ståtliga sjurumshus lågo mest i närheten af »slottet», der man tänkt sig att det skulle gå lättast att få hyresgäster. Dessa kunde då hvarje dag helsa på framme i det numera prydligt restaurerade »slottets» läsrum, höra efter sin post, som lemnades der, och prata bort en stund med andra hyresgäster eller kolonister, som ständigt kommo och gingo å denna koloniens metropol. Allra närmast inhyrde sig »enstöringarna», sådana som

hvarken hade inackordering eller eget hushåll, utan begagnade sig af »slottets» mycket billiga spisningslokal.

De små husen på två rum och kök lågo i koloniens utkanter, der ingen tänktes vilja hyra och der jordlotterna voro större och sämre, efter den bästa och i förväg mera odlade jorden, som en gång tillhört »slottets» egendom, ju låg i närheten af detta och äfven den numera var uppdelad på kolonister. Det var mest om söndagarna, som dessa fjerrboende helsade på »derframme». Men då satte de också så mycket större värde på det trefliga samqvämet om eftermiddagen under den gamla herrgårdens sekelgamla, lummiga träd och i den stora trädgården, till hvars skötsel man turvis infann sig och hvilken, såsom föremålet för allas gemensamma stolthet och glädje, aldrig försummades.

Då rullade kloten i »slottets» trenne krocketspel, då kastades krans och hördes glada skratt i hvar vrå, ja, man sprang t. o. m. »enkleken» ibland, fast detta vid den vanligtvis knappa tillgången på damer blef ett mera ensidigt nöje. Blott få af kolonisterna voro ännu gifta, utan »voro i maten» hos sina hyresgäster, och de som bodde i utkanterna hade en piga eller gammal gumma, som redde deras kost så godt hon kunde. Enkefruarna, som på en liten lifränta eller pension dragit sig undan hit, voro ju längesedan ur leken, och döttrarna till de gamla som slagit sig ned här, voro i regeln ute i verlden och kämpade för sitt bröd. Nu på sommaren var dock en och annan här och helsade på i föräldrahemmet, och enkepastorskan Strömboms flicka, som i hvardagslag var guvernant i Vestergötland, och som föreställt sig de af modern beskrifna söndagssamqvämen vid »slottet» såsom en sorts anspråkslösare soiréer, hade t. o. m. infunnit sig icke allenast i ljusa handskar utan ock med solfjäder i hand den vackra julisöndag, vi valt för vårt inträde i kolonisternas glada krets.

Vid det stora stenbordet under kastanjerna midt på gården har koloniens grädda slagit sig ned omkring gamle treflige fanjunkare Alm, en lång och mager gammal herre med ett ännu vackert, rödlätt ansigte och ett par märkvärdigt pigga och vänliga små gråa ögon under en panna, hvilken är veckad som ett krås, och ett silfverhvitt hår, hvars hållande slätt och fint och slickadt synbarligen är en af gamle fanjunkarens allra ömmaste omsorger. Naturligtvis har han också borstiga mustascher och styfva ben; han vore ju ingen rigtig gammal fanjunkare annars.

Fröken Strömbom, en tjugonioårig flicka med litet tunn figur och en smula hvass näsa, men ett för öfrigt godt och trefligt brunett ansigte, slår sig på handlofven med sin solfjäder — koloniens första och hittills enda — för att markera sina ord, ser litet förlägen på sina eleganta, ljusa handskar och säger:

— Ja, mamma hon kunde rakt inte motstå sin lust att slå sig ned här, åtminstone för ett år eller så. Hon tyckte det var så obeskrifligt intressant att studera den här inrättningen och . . .

— Jaha, jaha, och det intressantaste af alltihop är ändå att en fattig stackare kan lefva billigare här än någon annanstans. Hvar i all verlden skulle gumman och jag tagit vägen med våra 850 kronor af både pension och en smula räntor på boställsinventariet och fått det så pass hyggligt som här? Och hvad fru pastorskans 360 kronor be . . .

— Jag *ber* så mycket, herr fanjunkare. Naturligtvis äro vi inga rika här; men vi äro väl inte ändå på någon rigtig försörjningsinrättning heller. Jag betalar allt hvad jag får och då så . . . menade lilla askblonda, blekgula pastorskan och svepte sjalen bättre omkring sig med stor värdighet.

— Jaha, sa fanjunkaren, det är just det sköna, det: man gör rätt för sig och har det billigt ändå, och så

har man ju till på köpet det allra älskvärdaste sällskap här midt inne i skogen.

Härvid gjorde fanjunkaren sin sirligaste bugning för den fullständigt försonade pastorskan och strök omsorgsfullt sitt hvita hår med höger hand.

— Ja, gubben och jag äro då så innerligt belåtna. Vi ha de tre öfverrummen hos herr Hammar nere vid ån. Hundratjugofem riksdaler ge vi för rum och ved, och hundra riksdaler och fem tunnor råg och fyra tunnor potatis ger han oss för maten, och så få vi ta hvad der blir i hans lilla trädgård, inföll fru Alm, ett litet klotrundt fruntimmer, i hvars af gråa kanonlockar kransade, glada ansigte det öfverhandtagande gumfläsket just var i färd med att utplåna de sista spåren af en fägring, som, enligt hvad fanjunkaren ännu i förtroende försäkrade, varit något mindre vanligt i det blonda slaget.

— »Herr Hammar?» Är det inte den unge kraftige, något robuste mannen deruppe vid krocketspelet? Nej, han till höger, mamma? sporde fröken Strömbom intresserad och klämde binoclen fastare på den hvassa näsan.

— Jo, mitt barn.

— Han ser rigtigt intressant ut. Och man vågar tro nu att han är rigtigt räddad?

— »Räddad?» Hvad fan . . . ursäkta, hvad i herrans namn skulle han vara räddad ifrån? röt fanjunkaren.

— Åh kors, jag bara trodde att de unga männen här . . . hm . . .

— . . . voro en sorts korrektionshjon? *Nehej*, min nådigaste fröken! Det är utmärkt hyggliga pojkar allihop, det kan jag försäkra er. De ha bara det emot sig att de inte sett sig för då de kommo till verlden, utan födts i fattiga hem, men det är väl mera en olycka än ett fel eller hur?

— För all del, jag ber tusen gånger . . . *O mamma* . . .

ropade plötsligt fröken Strömbom och vred hastigt sin stolrygg mot krocketpartiet.

— Hvad i all verlden! Är här myror eller . . .

— Åhnej, bäste fanjunkare, men min Lydia är inte van vid så fria fasoner. Herr Hammar kastade rocken af sig . . .

— Gör rakt ingenting, fröken. Så här i början på veckan är det ingen fara med skjortärmarna på Durman.

Och det måtte inte heller fröken Lydia vid närmare besinning tyckt, ty efterhand vred hon sig mer och mer mot den lifliga gruppen vid trappan, tittade under lugg på den kraftiga gestalten i de hvita ärmarna, och mottog med en viss ifver anbudet att vara med om nästa parti.

Johansson, f. d. länsmansskrifvaren, som aldrig fick förordnande, hade gift sig med en liten småskollärarinna, som var innersta orsaken till att han funnit väntan på den eklöfskransade kommissariemössan allt för lång. Han hade haft mycket brådtom och derför fått öfvertaga Hyltans gamla färdigbygda gård, der vi först gjorde fyra af kolonisternas bekantskap. Lilla skollärarinnan var således en af koloniens få yngre fruar och föremål för mycken artighet från alla herrarnas sida, den det lilla, smått koketta pyret mottog med ofantlig värdighet och små glädjelysande svarta ögon under en burrig lugg. Mera tillbakadragen var Anna i Qvarnen, den fattige kyrkovärdssonen Per Lindqvists långa, blonda hustru, som alltid höll sig undan och bara passade på när hon kunde vara de gamla inackorderingsfruarna till någon tjenst.

Gamle f. d. landtmätare Bredin, enkeman och pensionär, bidrog i qväll till sällskapsglädjen ej allenast med sin stora, lindrigt rödhåriga Emma, som hushållade åt honom i två af nederrummen i Karl Hammars villa, utan äfven med sin Anna och sin Fanny, ett par yngre och mindre frikostigt tilltagna, rätt snälla och vackra flickor, som annars sydde kappor i staden, men nu tagit sig

ledigt en månad under den döda säsongen, då det mest bara var lagningar och ändringar på »ateliern» der de arbetade.

Men kolonisterna aflade denna sköna sommareftermiddag prof på en takt, som de mest lysande kavaljerer skulle kunnat afundas dem. Hvarken flickorna Bredin eller den eleganta fröken Strömbom fingo inkräkta på den uppmärksamhet de voro skyldiga koloniens under hårdare tider två *enda* yngre damer: den något krokryggiga sömmerskan Hanna Falk med svarta lockar och bleka anletsdrag, och »Malins Ida», restauratrisens skrofulösa, bleksigtiga systerdotter, kolonien Durmans allra första och trognaste representant för det unga, ljufva, eldiga, qvinliga elementet.

Hanna och Ida voro nu som alltid de första i leken, och då fröken Lydia, som tydligen inte hade någon klar föreställning om Idas sociala ställning, sade till henne:

— Snälla jungfrun, skaffa mig ett glas vatten!

så ropade tre af herrarna:

— Tillåt *mig* i stället! Ack *fröken* Ida, var god och gör er inte besvär!

Långt fram på qvällen ljödo muntra röster från trädgårdens grottor och bersåer, minnen togos fram och framtiden diskuterades, skördeutsigterna bedömdes och den nya snickerifabriken prisades. Det var en stämning sådan man aldrig sett den efter en fest, der den lekamliga välfägnaden uteslutande bestått af kaffe och jordgubbar.

Men inne i läsrummet satt Arthur Brandmark hela tiden. Alla de andra hade tittat in der ett slag för att ögna i en tidning och se efter bref; han ensam lockades inte ut igen af glammet och den vackra sommaraftonen. Rad för rad gnodde han igenom de två ortstidningarna och fyra dagliga bladen för hela veckan. De voro honom helsningar från en verld som han lemnat med större saknad än någon af de andra.

Jaså . . . qvartetten hade sjungit i Södertelge, *hans* gamla qvartett! Månne kamraterna hade glömt honom nu? Åhnej, han fick ju bref ibland, bref dem han slukade som den törstande ökenvandraren en vattendroppe. »Tillförordnad borgmästare i Falkenberg Gustaf Rassell, brunnsläkare i Sätra Anders Wibom» — och här satt *han*, det erkändt bästa hufvudet af dem allihop! Nåväl, om två år eller tre — det gick alltid sämre för honom än för de andra — skulle han ha någon, som hjelpte honom att glömma, och gaf honom så ofantligt mycket annat i stället. Och ryggen värkte ju inte mer och händerna buro grofva valkar . . .

Men aldrig var Arthur Brandmarks sinne tyngre, aldrig var han hårdare mot sin trogne dragare eller snäsigare mot sin gamla Lotta än på måndagarna när tidningarna i »slottets» läsrum rifvit upp alla gamla minnen.

När Brandmark slutligen ryckte upp sig och begaf sig på hemväg, hade Hammar redan vallat hem det gamla herrskapet Alm och följt damerna Strömbom till deras närbelägna bostad.

Det var nästan svårt att skiljas åt, tyckte damerna.

— Herr Hammar såg inte hvar jag lade min solfjäder derborta?

— Nej, tyvärr inte, fröken Lydia.

— Hvad var det den stackars flickan med det lidande utseendet hette nu igen?

— Ida Malm.

— Jaså, jaha. Helsa på oss någon gång.

— Tackar!

— Gör det, tillfogade mamma.

— Herr Hammar!

Hammar, som redan gått en bit, vände om.

— Kör ni in hö i morgon? O, det är min passion att åka i hö!

Sedan Hammar förklarat att han dess värre inte för

morgondagen disponerade något torrt hö, fick han ändtligen gå.

Derhemma på verandan sutto fröknarna Emma, Anna och Fanny Bredin. Hammar drog en suck. Han ämnade vara tidigt på ängen i morgon.

— O jag är nästan litet rädd för natten så här ute i vilda marken, förklarade Anna.

— Ack, så du pratar, när vi ha herr Hammar så nära! Vi bo visst alldeles vägg i vägg? tyckte Fanny.

— Nej, köket är emellan.

— Hu då, men ni sofver väl lätt?

— Ja, bevars.

Och så tog man godnatt och gick hvar till sig.

— Herr Hammar!

Det var fröken Emmas röst från köket och hennes knackning i väggen.

— Är det något jag kan stå till tjenst med?

— Ack, jag ville bara tacka så oändligt mycket för hyllan, som jag först nu ser att ni varit snäll slagit upp åt mig!

— Åh för all del . . .

— Tack så mycket!

— Ingen orsak.

— God natt!

— God natt, god natt!

— Sof godt, Herr Hammar!

Nå det gjorde han också, men ej så de unga fruntimren. Små flickor äro sig lika under alla förhållanden och breddgrader.

V.

På Hammarbo.

Ingen af de unga kolonisterna fann sig så väl i förhållandena som Karl Hammar, icke ens de arbetsvana bondsöner, som till ett antal af 12 à 15 funnos bland de numera 98 arrendatorerna.

Hammar var son af en fattig komminister, som i sin ordning var bondson från en helt annan ort än der han sedan fick sin verksamhet. Hans mor var en fattig, ensam flicka, hvilken tjenade sitt ofta bittra bröd såsom hushållsbiträde i ett förnämt hus, då pastorn gjorde hennes bekantskap. Båda stodo de såsom regnade ned på jorden utan slägt och i det närmaste också utan vänner, då de funno hvarann. Äktenskapet blef sådant att de hade allt och nog af hvarandra och sin ende son. Det var ett stilla hem utan tanter och farbröder, utan gästbesök och förströelser.

Något bättre gäll än den lilla komministraturen i en fattig bygd fick pastor Hammar aldrig, och han fann sig deri, ty det fattiga folket hade honom kär, och med mycken försakelse drog man sig fram utan skuld och kunde t. o. m. hålla Karl i skola.

Karl växte upp till en frisk och käck, modig och stark yngling, hvilken, lika mycket af sjudande ungdomskraft som af behofvet att spara några lejda dagsverken för fadern, gerna hjelpte till i skog och mark, på åker och äng under mellanterminerna. Kroppsarbetet var honom derför både vandt och kärt, då han, såsom vi förut nämnt, efter att genom ständigt konditionerande ha hindrats i egna studier under flera år, slutligen slog »presten» ur

hågen och ställde sig såsom sökande till en farm å kolonien Durman. Far och mor voro då längesedan döda.

Nog vet jag mången, som med begåfning och flit, ja t. o. m. bara med den sednare, tagit sin egen examen med ännu strängare konditionerande än Karl Hammar, men hans begåfning för läsning var ganska medelmåttig och hans flit just inte af det jernhårda slaget, fast han var en ordentlig ung man, som aldrig »suddat» och som sträfvat sig fram utan skuld.

Det var sålunda icke kroppsarbetet utan saknaden af hem och hemlif, som synts honom svårast på denna nya bana. Och Gud skall veta att han slitit ondt dessa år. Ofta då han under den första nybyggarvintern i Hyltans stuga satt och åt kall mat i våta kläder, tänkte han med ett en smula vemodigt leende på mammas värmda strumpor vid hvarje mål och hennes »sirupsskäring» vid hvarje spår af hosta.

När så hans hus skulle byggas icke allt för långt från »slottet», bestämde han sig, oaktadt han ju derigenom betydligt ökade sin skuld till förlagslånefonden, för en ritning af största slaget, beräknad på att hyra ut tre rum i öfre och två i nedre våningen, i hopp om att få sin mat och om möjligt en smula hemlif hos någon äldre, enkel familj.

Först kom gamle kommissionslandtmätare Bredin med sin Emma och slog sig ned i de två rum på nedre botten, som lågo midt emot Hammars egna. Bredin var åldersbruten och giktfull, och uppmätningen, skiftningen och kartläggningen af kolonien Durmans jordlotter var hans sista verk på landtmäteriets område.

Fröken Emma blef genast i sitt inre klar med hvad hon tänkte om den unge farmaren, och hos Bredins hade Hammar strax kunnat få både mat och hemlif och allt hvad han önskat sig. Men gubben var litet tråkig och svor hårdt när gikten satte åt, och det gjorde den alltid.

Och fröken Emma var en smula för varm för en blyg yngling. Hammar beslöt vänta tills han fick se hvad han fick för folk »ofvanpå».

Så kom gubben Alm längre fram på våren och hyrde och tog halfva hans hjerta med storm genom sitt rättframma, vänliga väsen. Och när fanjunkaren veckan derpå kom med sin gumma, tog hon bums den andra hälften, och så åto de qvällsvard ihop och sen blef det aldrig tal om att skiljas.

För hvarje dag fästade han sig alltmer vid de gamle; han drömde sig tillbaka med far och mor i komministersgården och blef helt rörd när den lilla gumman rotade omkring med gaffeln i karotten för att presentera honom de bästa bitarna. Och gamle fanjunkaren suckade och sa' när han tittade utåt gårdsplanen efter Hammar: »Gud välsigne flickungen vår, men om Herren hade unnat mig en pojke, skulle jag velat ha honom efter den modellen.»

Så var det en majdag framme i »kornvåren» då det regnat hela förmiddagen. Rock bytte ju Hammar om till middagen, men från hans fötter hördes, oaktadt sorgfällig torkning och skrapning, ett misstänkt, smaskande ljud när han klef in till de gamle. Gumman försvann, men efter ett par minuter kom hon tillbaka med — en stor grå strumpa på hvardera handen.

— Se så, skynda sig nu! De ä af gubbens tjockaste och jag har värmt dem vid spiseln. Herr Hammar kan ju dra på sig en lunginflammation på det viset.

Hammar tittade ett tag på den lilla vänliga, af ifver och spiselvärme blossande gumman. Så fyllde ett par stora tårar hans ögon. Gumman blef helt förskräckt och strök liksom afbedjande hans arm:

— Herre Gud! Herr Hammar blef väl inte ond på mig, gamle stackare?

Då föll Hammar henne om halsen och hviskade ett par brutna ord om att så, just så hade hans egen lilla

mor brukat komma honom emot, och att minnena blifvit honom för starka.

— Bra, pojke! Ta mig f-n om jag kan kalla en sådan son för »herre».

Och så torkades ögon och byttes om strumpor i värdinnans närvaro, och så gick man in i matrummet och der tog Hammar med ärlig håg ihop med potatisen och fläsket tillsammans med »farbror» och »tante», de första af det slaget han egt i hela sitt lif.

Och Hammar arbetade alltjemt som en karl på åker och äng och hans farm var nu redan på tredje året tydligen en af de bäst skötta. Ibland måste ju också gamla Bolla, pigan, med ut på fältet, och då sa fanjunkaren alltid:

— Kärringen behöfver inte gå hem midt på betet och spilla tid och lata sig i buskarna. Kreaturen ska jag sköta om här hemma.

Och det gjorde han som en ärlig man. Med sina gamla, styfva ben klef han upp på höslindret för att plocka ut det bästa höet åt kalfvarna, och det var en herrlig syn att skåda gamle Almen, då han i hårdt skamfilad uniformsmössa och blanksliten vapenrock, från hvilka likvisst alla snören och gradbeteckningar voro af gumman omsorgsfullt afsprättade, stretade åstad öfver gårdsplanen med en oljekaka i den ena och grisens välförsedda bytta i den andra handen.

På qvällarna satt man tillsammans på verandan eller gungbrädet derutanför och rådslog om jordbruket och oxombytet till hösten eller drömde om den tid då de späda körsbärsträden skulle vara stora och de nysatta kastanjerna ge skugga, då gården skulle ge 200 tunnor säd och föda 25 kreatur, och framförallt då alla förskott från förlagslånefonden skulle vara guldna och jorden inlöst och Hammarbo hans, som med sega armar trollat fram det ur obruten mark och fuktat dess jungfruliga tegar med arbetssvettens droppar.

Så blef det tyst en minut, man lyddes på klockornas pinglande ute i hagen, på hur kraftigt Perla »skar» sitt foder dernere i stallet och huru fladermössen susade mot det lilla päronträdets grenar. Då harskade gamle Almen sig och sa:

— Då sofva förstås både gumman och jag med hvar sin gröna torfva på näsan, och en yngre husmor än gamlan här styr och ställer på Hammarbo, och små kära fötter trippa omkring härute på gårdsplanen.

— *Ack ja!* suckade med känsla och öfvertygelse Emma Bredin, som helt oförmärkt kommit ut och satt sig på verandan.

Några dagar efter den söndag på »slottet», vi nyss varit med om, mötte fanjunkaren Hammar långt ute på vägen när han kom hem till middagen. Uniformsmössan satt på sned, halsduksknuten hade gått upp och gubben var tydligen helt upprörd. Hammar blef förskräckt och sporde i hast:

— Det är väl inte något illa med tante eller — kalfkon?

— Nej, Gu'bevars, de må nog bra begge två, men hur är det: har du allt ditt torra hö inne?

— Ja då; kan farbror tänka, der blef tre lass bara på den der lilla snibben nere emot skogen.

— Dä va tusan. *Tre* lass! Nå, då kanske du kan låna mig Perla i morgon?

— Gerna det. Jaså, farbror skall ut och lufta på sig. Kanske tante med?

— Nehej du, sa fanjunkaren och drog upp ett bref ur fickan. Hon skall vara hemma och laga festmiddag, så hon ska: braxen, jordgubbar och plättar med sylt. Hva sa?

— Bevars väl, hvad står nu på?

— Jo, flickungen kommer, ser du, vår egen lilla stumpa, direkt från konservatorium och hufvudstad och professorer till sina föräldrar här ute i vildmarken. Jag

skall hemta henne vid stationen i morgon med din Perla — *min* perla med *din* Perla, ha ha ha! — och hon blir här i fem veckor.

»Flickungen» var Almens enda dotter, henne, som gubben i förbigående alltid bad Gud välsigna när han suckade efter en pojke af Hammars »modell». Rikt musikaliskt begåfvad och med en vacker sopran hade hon genom välvilja af några slägtingar på mödernet, stipendier och tillskott af ett par enskilda mecenater fått tillfälle att i hufvudstaden utbilda sina anlag. Hvem undrar på att hon var de gamles stolthet och glädje!

Hammar hade sett »flickungens» porträtt. Inte så vackert just, men älskligt, mycket älskligt, och fint, särdeles fint. Ett rikt hår utan lugg (»eget och blondt», sa pappa) hvilade i vacker coiffure öfver en något för hög, bred panna. Ett par lifliga, milda ögon (»goda och blå» upplyste mamma) blickade emot en från kortet. Hakan var något spetsig, men så voro mun och näsa så mycket vackrare (»grekisk i profil, vete Gud hur hon fått den, för hvarken mor eller jag har varit i Grekland efter henne», sa gamle Almen.)

Allt som allt sammanlagdt så blef der en bit på ängen oslagen följande dag, som godt hunnits med till middagen, om inte Hammar haft brådare hem än vanligt, för att byta om kläder och hygga till sig så mycket som möjligt tills fanjunkaren kom från stationen med flickungen. Gamla Bolla fick bannor så hon grät för det klädborsten låg bakom skultunnan, och Hammar konsumerade mera tvål än annars på en half vecka.

Men så tog flickungen honom heller inte för en dräng när han sen stod på gården då de kommo och tog emot tömmen af fanjunkaren. Med en liten knuff ville hon låta pappa förstå att presentationens ögonblick var inne, men då gubben, yr af glädje, ingenting begrep, räckte hon raskt fram sin lilla hand och sa:

— Herr Hammar kan jag förstå? Tack för skjutsen och all annan vänlighet mot mina gamle föräldrar!

— Jaha . . . hm . . . alldeles ja: vår käre gosse — vår flickunge, fullföljde fanjunkaren presentationen.

Hur fotografier kunna ljuga! Hon var ju *skön* helt enkelt. »Hög panna» och »spetsig haka»! Hon skulle inte varit hälften så vacker om inte de »felen» varit, tänkte Hammar. Och så lade han omsorgsfullt selen i häcken till kalfven, som hade sin kätte i den andra spiltan, och hängde upp korgen med gräset på selkroken samt gick upp i huset, ifrigt borstande sig med händerna och följd af den på sitt middagsmål lurade kalfvens hörbara ogillande.

Men det var långt ifrån med glädje han tänkte på den nye gästen. Hon var ju så olik alla här och kom från en helt annan verld och skulle nog inte förstå hvarken honom eller något af hvad hon här fick se. Och så skulle man gå och genera sig i fem hela veckor!

Dörren till Bredins rum gick upp.

— Kors, var det der Almens dotter, aktrismamsellen?

— Nog var det deras dotter, men inte är *hon* någon aktris. Hvar har fröken Emma fått det ifrån?

— Jaså inte. Ja, förlåt mej snälle, rare herr Hammar.

När Hammar gick uppför trappan mönstrade han sina händer. För första gången på tre år var han inte nöjd med dem. De hade inte svikit honom när han tog timret till sitt hus på roten, körde det hem och byggde sitt bo. De hade gjort förträfflig tjenst när fältets stenar skulle lemna plats för strå och kärna, och många voro icke de, hvilka på »skåren» följde en lia som fördes af dem.

Men att med dessa valkiga labbar trycka en liten qvinnohand, som fått pris för pianospelning! Att med

dem sköta knif och gaffel midt emot en verklig dam, kommen direkt från hufvudstaden!

I en hardt nära vresig sinnesstämning öppnade han dörren och stack dem tills vidare i kavajfickorna begge två.

VI.

»Sjunger ensam sin långa längtan»...

Hjorden betar och klockan klingar,
Klockan klingar på Roines strand.
Svanen flyger med hvita vingar,
Flyger ensam vid molnets rand.
Vårens vindar — — — —

— O, om pappa visste hur svårt det är utan piano!

— Nå men barn, när du vet att du gör gubben och mig en glädje!

— Javisst, min lilla rara mamma.

Vårens vindar i löfven gå,
Solen skiner och sjön är blå;
Men jag sjunger min långa längtan,
Sjunger ensam vid Roines strand.

Och så sjöng hon alla tre versarna, och gubben satt med tårar i ögonen då hon slutat, och mamma strök varligt hennes mjuka, fina kind, och båda sågo beundrande på henne och kunde knappast förstå att denna lilla späda, fina varelse, denna lilla rigtiga dam med den spröda gestalten och »de eleganta manéren», som gubben Alm sa, var deras egen lilla Gerda, som jagat hönsen och

rifvit sönder sig på krusbärsbuskarna hemma på bostället i verlden.

De sutto på sin lilla öfre veranda, och de klara, varma tonerna summo ut i den stilla sommarqvällen så melodiskt och fagert. Detsamma tyckte också Hammar der han stod i stalldörren och tittade uppåt huset.

— Åh kors, har herr Hammar redan tagit ledigt för dagen? sade Emma Bredin, som varit i vedboden bredvid och letat efter spånor till kaffepannan.

— Jaha.

— Jaja, när det är konsert hemma hvar qväll så . . . och matiné med eller hur di kallar när di qvintilerar på morgnarna också. Fröken Gerda är så god som två väckareverk.

— Stackars fröken Emma, får ni inte morgonro?

— Jo bevars, så mycken som *jag* har råd till. En annan stackars fattig flicka, som inte fått »talanger», Gudbevars, får lof vara uppe med tiden och försöka sköta något med sina simpla händer.

Om den strålande solen visste,
Om hon visste mitt hjertas håg,
Allt sitt rosende sken hon miste,
Skulle sjunka i qvällens våg,

ljöd det ånyo der uppe ifrån verandan; gamle Almen hade fått sin favoritvisa da capo.

För Karl Hammar hade en ny verld öppnat sig. Huru gräset kom af och höet in, visste han knappt. Som i en dröm ville han minnas att det skulle varit 22 lass, men hvad han alldeles säkert visste var att fröken Gerda åkt i fyra af dem, och att en förmiddag då det såg hotande ut med bergningsvädret och gubben Alm stultat ut på ängen för att hjelpa Bolla att vända på »bredorna», hade »flickungen» följt med, hängt sig på gubbens arm, skrattat och pratat och börjat också rifva

i höet med en gammal räfsa med två tänder. Ibland satt hon bakom en höstack och läste i en bok, och en gång hade hon i stället för Bolla kommit med hans aftonvard ut på slåttern.

Händerna hade ju måst krypa fram ur kavajfickorna, så bruna och valkiga de än voro, de hade måst sköta icke allenast gaffel och knif, utan lia, tömmar och repgunga inför hennes ögon, och hon tycktes inte vidare fästa sig vid hur de sågo ut, men gaf till små hissnesamma rop ibland vid yttringarna af deras styrka ute på fältet.

Hon tyckte sig vara så ofantligt mycket äldre och förståndigare än han, och betraktade honom mest såsom en stor, stark, duktig och treflig pojke, litet grand klumpig kanske, men annars orkade han väl inte med allting härute på Hammarbo. Visserligen var hon bara 22 år och han 29, men hon hade ju varit mera ute i verlden och bland olika sorters folk, och qvinnans utveckling går alltid fortare.

Andra söndagen hon var på Hammarbo följde hon med fram till »slottet» och tog med stor ifver del af allting der, kilade omkring i läsrum och trädgård och sjelfva jungfru Malins departement, fick af pastorskan Strömbom del af »den intressante herr Brandmarks historia» och fick framförallt göra bekantskap med hennes Lydia, som lade armen om hennes lif, såg henne djupt in i ögonen och hviskade:

— O huru förtjusande att bland allt detta underliga folk midt i naturtillståndet få en jemnbördig ande att sluta sig till och utbyta intryck med! Fruntimren här äro fasliga.

— Ja, det var mycket intressant att komma hit.

— O *mer* än intressant! Hvad intryck har fröken till exempel fått af herr Brandmarks gigantiska själ?

— Hu, ni rent skrämmer mig! Jag tyckte han var

rätt hygglig; vi talade bara lite om musik, han är gammal qvartettsångare.

— Å det är en Mefistotyp, det lider intet tvifvel. Häromdagen frågade jag honom om han ämnade tillbringa hela sitt lif här. Vet ni hvad han svarade?

— Nej.

— Jo: »*Derom kan man ju ingenting säkert veta.*» Och så satte han ögonen i mig så underligt. En annan menniska skulle svarat: »Javisst», eller »Som jag nu tänker» eller »Om inte bättre bjuds»; men detta demoniska: »*Derom kan man ju ingenting säkert veta*», det skär i mina öron natt och dag. En af dem han säkert beslutat sig för att förderfva är den lilla fru Johansson, hon som varit skollärarinna, ni vet. Hon gick nyss in till honom med en stor tallrik krusbär.

— Nå, men *det* var väl inte farligt?

— Ack Gerda — jag får ju kalla er så? — denna djupa, tillbakadragna karaktär förstå vi inte. *Akta er!*

Under tiden satt föremålet för fröken Lydias häpnad på sin vanliga stol i läsrummet och sög på sina bär och grubblade på hvar i all verlden han skulle — få pengar till en gris.

Ut på farstubron med en stor ringklocka i handen klef jungfru Malin och klämtade på af alla krafter.

— Store Gud, elden är lös, och jag som har min sjal derinne! Mamma, mamma! ropade fröken Strömbom.

Men lilla fru Johansson, van vid ordning och ringklocka från sin skollärarinnetid, upplyste att man bara skulle samlas i salen till »föredrag och diskussion».

Fröken Lydia blef genast nöjd.

— Åh, så intressant! Säg, snälla ni, det är väl herr Brandmark, som föreläser om någon af våra stora skalder?

— Nej då, det är visst herr Hammar, som skall tala litet om kor.

I fonden af salen satt också mycket rigtigt Karl

Hammar bakom ett ditflyttadt fönsterbord, och bad, enkelt och okonstladt, utan ringaste vältalighetsförsök, de närvarande ursäkta att en yrkesbroder utan större praktiska insigter i ämnet än de flesta af dem sjelfve, vågade hålla ett litet föredrag i husdjurssköts el; men han hade läst populära arbeten i saken, som måhända voro okända för de öfriga, och det var det som han med stöd af egen erfarenhet trodde vara det vigtigaste af dessa, som han nu på uppmaning ville framlägga i största korthet.

Den flärdlösa framställningen gjorde ett godt intryck, och när sedan samtal öfver olika praktiska frågor af lokalt intresse följde, var man ifrig litet hvar att komma fram med hvad man visste. Det hela började dock blifva något torrt för damerna, då en gammal revisor från Stockholm, som bodde hos herrskapet Lindqvist, bad att få fråga, i hvilken ort af Sverige som det bästa maltet växte; han hade en gång kommit i dispyt derom med en violist i hofkapellet.

Man började fnissa litet hvarstans, men Hammar upplyste artigt och med orubbligt lugn, att malt var en konstprodukt, som uppstod genom korns behandling med väta och värme och ingenstädes växte för sig sjelf på kalljord.

— Då hade vi, min själ, orätt begge två. Jag höll på Skåne, men han sa Vestergötland, för i Borås hade han druckit ett öl, hvars make han aldrig känt, utbrast revisorn.

Så sjöng qvartetten, som Brandmark med mycket besvär fått i hop, ett par stycken, och den jovialiske kolonisten Jakobson, gammal läkarekandidat, som i fyra år »funderade» på medicofilen, men fann den för svår och nu var disponent vid den ena sågen här, deklamerade »Döbeln vid Jutas» och Nyboms »Niagara» med all den känsla och öfvertygelse som dessa dåtidens deklamatoriska glansnummer kräfde.

— Du store Gud, så vackert! Du Emma, kan inte pappa bjuda hem honom en gång vi ä' ute? hviskade ifrigt både Anna och Fanny Bredin, som återigen hittat ut från staden och lofvat sig sjelfve att inte försumma någon söndag när det i syster Emmas bref lofvades något extra roligt på slottet.

Ännu länge hördes muntert glam under de stora kastanjerna och brokigt virade kransar flögo omkring på gården. Men nere i trädgården satt Hanna Falk, den puckelryggiga sömmerskan och grät. Alla voro vänliga och snälla mot henne och alltid drogs hon med i lek och nöje; men när hon dernere i bersån såg en viss grå rockärm slutas om lifvet på en flicka, som var rak i ryggen och inte hade insjunket bröst, kände hon det bittrare än någonsin att Hanna Falk aldrig skulle få lemna sin lilla kammare för att flytta som matmor i husbonderummen på någon af farmerna.

Anträdandet af hemfärden på dessa söndagsaftnar var ett lika spännande ögonblick som någonsin kottiljongen på en bal i societeten; flickorna antogo likgiltiga miner, men stodo med lifligt klappande hjertan och undrade hvem som skulle »bjuda upp», upp i de små enkla trillorna till kuskning på hemfärden. I regeln voro ju koloniens unga damer mycket få och blefvo placerade till vagns allihop, om de ej bodde mycket nära och tyckte att en promenad i visst sällskap skulle vara *ännu* trefligare; men de äldre hyresgästerna skulle ju af artighet först bjudas plats, flickorna voro flera nu på sommaren, och så — voro ju trillorna visserligen ungefär lika goda, men kuskarne icke så. Borta vid stallarna stod gamle Arvid och hjelpte till samt vände sig till Sven, kamraten, och anmärkte:

— D'ä märkligt att dä ändå ble folk te sist å di här herrapojkarna likaväl. Sir du, nu smörja di bå hjul å fotsackar å handtera sina kriatur vettigt också!

Brandmark hade också häst i dag liksom de flesta andra; qvällarna hade redan börjat blifva mörkare och vädret hade inte sett pålitligt ut. Med jemnmod såg han en af sina unga kamrater lägga beslag på pastorskan och fröken Strömbom, leende iakttog han flickorna Bredins förtjusning då »doktor» Jakobson, han som några år »funderat» på medicofilen, tog dem med sig allihop och för deras skull gjorde en stor omväg på sin färd hem till sågen. När Lova i alla fall var långt borta, voro alla flickor lika för Brandmark, och derför sporde han:

— Har jungfru Malin sett Hanna Falk?

Gamla Malin rusade genast ut i trädgården, satte de knubbiga händerna i sidorna och ropade och flåsade så att de feta, röda kinderna stodo ut som gummikulor:

— Hanna, Hanna! Hon får åka på Brandmarkens skjuss!

Många ord sade inte de två på vägen. Hannas magra ansigte, kransadt af de kolsvarta lockarna, såg alldeles onaturligt blekt ut i månskenet. Brandmark såg på henne deltagande.

— Fröken Hanna och jag äro visst de som roa sig sämst på slottet?

Hon bara såg på honom. *Han* var karl och stark och rak i ryggen, och ändå inte glad. Det måtte vara en konstig menniska.

Förbi villa efter villa, backe upp och backe ner, gnodde Hammarbo Perla den korta biten hem. Farbror Alm körde och de båda unga sutto i det trånga baksätet. För första gången var Hammar inte rigtigt belåten med att bo så nära koloniens metropol. Han kände en liten armbåge i sin sida och en varm andedrägt på sin kind; han skulle velat åka så långt Perla orkat springa, genom skog och öfver slätt, dit der ännu ingen sett en ung man med fina, hvita händer och ingen menniska

hört talas om musikaliska akademien. Men han fick lof att rycka upp sig och språka litet.

— Hvad är det fröken tänker så allvarsamt på?

— På den unge patronen på Hammarbo.

— På *mig!* Hur i all verl...

— Jo, jag har fått en så'n ryslig respekt för er derborta. Här hemma tycker jag ni är en sådan stor, snäll gosse — ni får inte bli ond på mig! — men på »slottet» växte ni med ens många tum; *alla* frågade er till råds, *allt* skulle *ni* leda, både lek och allvar, och när ni höll tal — om korna tror jag det var, ja ni slängde visst in ett ord om grisarna också? — då sutto de alla så andäktiga som om ni varit en lärd professor. Ni är ju rigtigt koloniens kung, herr Hammar.

Hammar skrattade gladt.

— Kung i kolonien Durman! Å så tokigt ni pratar, fröken! Det skulle gubben Eneman höra, han som är styrelseordförande och den *rigtige* kungen. Men det kan hända att jag fick ett litet öfvertag i början derföre att jag var den ende af de s. k. »herrarna», som praktiskt handlagt jordbruk innan jag kom hit.

— Och här kommer ni nu att stanna all er tid?

— Ja, vet ni, det tror jag. *Nu* tänker jag inte på annat än hvad Hammarbo kan bli i framtiden och på att en gång kunna lösa mig till det kära stället. Men jag ämnar inte sofva bort min lycka för det. *Kan* jag göra något mer, kan jag slå mig på någon af de industrier här komma att växa upp, kommer något i min väg, som jag förstår och som hastigare kan hjelpa mig upp, så skall jag ingenting försumma. Men en »simpel arbetare» kommer jag ändå alltid att förbli, fröken Alm.

De stora, blå ögonen strålade och han höjde det käcka, blonda hufvudet medan han talade. Der låg ett uttryck af lugn kraft, af fast tillförsigt öfver hans väsen, som band Gerdas blick vid hans vackra, manliga ansigte

längre än vanligt. Var detta samme tafatte unge man, som kommit upp till middagen och ställt sig vid kakelugnen med händerna på ryggen den första dagen hon var på Hammarbo?

Det har funnits puckelryggar, som blifvit älskade för sin egen skull, och lungsigtiga, svaga stackare, som varit farliga för qvinnohjertan, och missmodiga och ängsliga naturer, som magnetiskt dragit till sig offrande kärlek; men så länge verlden står skola käckt mod och manlig kraft dock aldrig förlora sin verkan på qvinnans sinne.

Men när måndagsmorgonen grydde och Gerda gäspande gläntade litet på sin rullgardin för att titta efter hurudant vädret var och såg Hammar böjd under tyngden af ett helt tjog sädesstörar med tunga steg knoga ut på rågåkern i sneda stöflar, då tyckte hon att dessa två veckor gått rätt sakta, att den unge mannen dernere nog blef mera bonde för hvarje dag och att de tre veckor, som ännu voro igen af ferierna, skulle bli långa nog. Och så kröp hon ned i bädden igen, drog täcket högt upp under hakan och somnade in på ännu ett par timmar med tanken på stipendier och utrikes resa och hvad professorn sagt vid uppvisningen, och den der lille mörke violisten med de tindrande, svarta ögonen, som alltid brukade dyka upp vid slottsbacken om qvällarna och göra sällskap på promenaden utan att be om lof, och stå i halftimmar med henne och titta ned i brusande Norrström.

Men det var lyckligt att föräldrarne hade det så lugnt och bra och — billigt här. Af tacksamhet ville hon vara *rigtigt* vänlig mot den unge mannen.

Förstlingen af odlarens lön är rågen med sitt manshöga strå och sitt långa ax, som är tjockt och jemnt

»matadt» om det är must i jorden och försommarsolen ej kommit kornämnet att »rinna». Visserligen är potatisen »skattad» ett par veckor förut, men den är ännu blott en läckerbit och dess skörd kommer först i slutet af September.

När rågen är afmejad och står på stör eller i skyl, kastar landtmannen hvar qväll bekymrade blickar åt vester. Kommer regn under värme på afmejad råg, gror den snart i axen, och en stor del af hans möda är förspild. Derför är det fart i arm och allvar i sinne på landsbygden under denna tid.

De trefliga qvällstunderna på Hammarbo veranda knappades in. Hammar var dödstrött om qvällarna, tidigt uppe på morgnarna, och den halftimma efter maten han hvilade, behöfde han ligga i lugn och ro på sin soffa. Vid bordet talades mest om väder och vind, och gumman och Gerda sutto dagen lång under lindarne uppe i backen med sitt arbete och sin läsning, medan gamle Almen gick nere vid gården och pysslade med hvad han kunde.

Efter rågen gulnar kornet, men Hammarbo tegar voro ännu ej i den kultur att det lönat sig att så rätt mycket af det mera ömtåliga och fordrande sädet, och hafren lät ännu länge vänta på sig efter det rågen lyckligen och torr kommit under tak.

Det blef nu bättre tid och vackra dagar. Sjelfve gubben Bredin, de tre vänliga flickornas giktbrutne fader, som annars mest var alldeles osynlig, stapplade, jemrande och småsvärande vid hvart steg, ut på verandan och stödde i timmar sitt feta ansigte med den svartgrå skäggbottnen mot sin käppknapp, medan han lät de runda, talgiga ögonen sömnigt fara öfver gårdsplanen.

Lydia Strömbom hade fattat en innerlig vänskap för Gerda Alm, men kom dock alltid helst till Hammarbo när ställets unge arrendator hade tid att deltaga i sam-

qvämet. Fyrknappshandskarna hade kommit bort och en bomullsklädning på. Enkefru pastorskan följde med ibland och var äfven mycket vänlig. Stundom gaf hon den unge landtbrukaren små förtroenden.

— Är det inte för märkvärdigt, herr Hammar, att min Lydia, som är, jag vågar säga, en verkligt fint bildad flicka och, utan skryt sagdt, rätt uppmärksammad ute i verlden, trifs här på Durman så innerligt väl. Senast i går sa hon: »Vet mamma, jag skulle kunna vara här hela mitt lif.»

— Bevars, är det möjligt?

— Jag *försäkrar* herr Hammar.

— Men det vore allt att förspilla sin tid.

— Ja, det förstås, det *sa* jag också till Lydia. »Älskade barn», sa jag, »det är ju inte möjligt, utan om du hade en lifsuppgift här, hur ringa som helst.» »Ja, mamma», sa Lydia då, »*hur ringa som helst.*» Är det inte märkvärdigt, herr Hammar, af en så verkligt bildad flicka?

— Joo, det är rent obegripligt.

— Har inte fröken Lydia mist . . . hm . . . *lemnat* sin plats, så hon inte vet hvart hon ska ta vägen? inföll den oförbätterliga Emma Bredin.

Pastorskan blef eldröd, rätade på sig och svepte sjalen fastare om sig, såsom alltid då hon ville värna sin kränkta värdighet.

— Visst inte . . . visst inte. Hon är bara hemma på ferierna, bara på ferierna. En *utmärkt* plats, ska jag ha den äran att säga fröken, och hon är »du» med friherrinnan; men min Lydia har alltid legat för det enkla och naturliga.

När alla de öfriga dragit sig tillbaka och Hammar var ensam med Almens, anmärkte Gerda:

— Herr Hammar, som har gjort en eröfring!

— Hur så?

— Ja, di säger ju alltid att fruntimmer äro värst mot hvarandra, men att damerna Strömbom lägga an på unga patron, är så pass tydligt, så det kan väl inte vara synd att säga.

Hammar reste sig och blef mycket allvarsam.

— Jo, vet ni, fröken Alm, det tror jag att det är. *Så* enfaldig och giftaslysten är flickan bestämdt inte, och hvad mig beträffar, så vet jag min plats *numera* och är verkligen, om jag sjelf skall skryta, för hederlig att vilja dra in en flicka, som är van vid bättre och finare, i mina små tarfliga förhållanden.

Alla tre rigtigt häpnade öfver Hammars plötsliga och temligen omotiverade anförande, och Gerda såg tankfull efter honom då han raskt gick öfver gårdsplanen för att bestyra något i sin redskapsbod.

Alltid lika klar och sund och praktisk, tänkte hon. I allt har han sin bana utstakad och sin räkning uppgjord på förhand. Der finns visst inte en enda liten vrå för svärmeri hos hele den store gossen. Och ändå hade han ideella intressen och hade läst en hel del. En gång då de talat i sådana ämnen och han yttrat sig väl och med värma, hade hon, smått förundrad, tittat upp på honom och sagt: »Månne det inte ändå var ett misstag att ni bröt er studiebana?» Utan en skymt af vemod eller saknad hade han då skrattande svarat: »Nej, vet ni, i mig har visst ingenting gått förloradt, hvarken för kyrka eller stat. Mina ideella intressen kunna duga till en förfriskning under färden, men till full matsäck på hela vägen genom lifvet hade de aldrig räckt.»

Det var nästan retsamt att se en vuxen karl så der lugn och kall och harmonisk.

Stackars Hammar, helt annorlunda såg det ut i hans inre. Det der utbrottet nyss hade kommit af fruktan att hon genomskådat huru det stod till med honom, och då skulle hon på en gång och för alltid få veta, att här

fanns ingen suckande riddare, ej heller någon narr, som gick och gjorde sig galna tankar.

Huru det stod till? Ja, det stod rigtigt illa till med den store, starke, lugne och praktiske gossen. Med klara ögon såg han sjelf numera, huru fast detta lilla älskliga, blida, elflika väsen bundit hans hjerta, med ångest kände han huru det blödde när det slet i sina fjettrar.

Ack, det är rakt ingenting att vara förälskad, om man andligen och socialt står på jemnlik fot med den älskade. Är den känslan verklig och besvarad, då bryter den alla hinder; mötes den af likgiltighet, då kommer den sårade stoltheten till hjelp, och i de flesta fall är den nog stor att råda bot på skadan. Men om man älskar den som socialt står lägre, då gnager ofta misstron att man delvis och kanske ovetande å ömse håll köpt sin lycka med yttre medel. Och om man älskar den som i yttre hänseende står öfver en och finner ett gensvar otroligt, då rifver sig hjertat till blods på denna yttre skranka och flämtar i ångest: »*Om* du inte vore, då kanske, kanske . . .»

Tyst hör! Det knarrar deruppe i den öfre verandadörren. Almens ha tröttnat att vänta på honom medan han gått härinne i lidret och smort sin lastvagn. De ha gått upp till sig utan att säga godnatt.

Hon sjunger. Jaså, gubben gaf sig inte förrän han fick den gamla visan i qväll med. Varma, klara som alltid qvälla tonerna ut i natten:

Om den strålande solen visste,
Om hon visste mitt hjertas håg,
Allt sitt rosende sken hon miste,
Skulle sjunka i qvällens våg;
Sjunka, sjunka i nattens famn;
Men jag hviskar min älsklings namn,
Sjunger, sjunger min långa längtan,
Sjunger ensam på Roines strand.

Hammar stod lutad mot lidrets dörr och lyssnade. Den bruna, kraftiga nacken böjde sig och de runda, gossaktiga kinderna blossade.

Om du visste min håg, du strålande sol, icke skulle du väl mista något af ditt rosende sken för det!

VII.

Ett åskslag.

I vestra utkanten af kolonien, en styf half mil från slottet, låg Louisenro, Arthur Brandmarks lilla ställe. Den vintern timret höggs var det meningen att han skulle haft en farm nära Hammars, men i en ängslans och vemodets stund, då Brandmark ville bort från allt hvad menniskor hette, hade han fått det ändradt och blifvit herre till denna oländiga hagmark, som omgaf hans mycket lilla villa, hvilken blott rymde två rum med kök och så ett litet kryp-in ofvanpå i en diminutiv »frontespis» med ett enda smalt fönster. Der hade legat ett torp förut med fyra à fem tunnland illa bruten, utsugen åker uti tio à tolf olika, små, illavulna lappar utan form och fason. Brandmarks odlingsarbete hade, enligt gubben Bredins plan, uteslutande bestått i borttagandet af de ouppodlade ängsremsorna mellan de gamla åkerlapparna samt en någorlunda ordentlig, ny stenbrytning af dessa.

På det viset hade Brandmark nu på tredje året fått ihop i det närmaste tio tunnland åker i fyra något så när välformade fält och så en mossodling på tre tunnland i ett kärr inne i skogen. Men detta hade så upptagit hans tid och krafter, att nu ej tala om förlagslånet,

att han ännu fått föga tillfälle att göra fint omkring boningshuset. De gamla, knotiga hängbjörkarna trängde sig nästan ända fram till verandan, den lilla gårdsplanen var visserligen både utstakad och omgärdad af ett enkelt staket, men ännu ej fullt planerad, och några fruktträd voro utsatta, men den jord, som skulle användas till köks- och blomväxter, bar ännu blott potatis mellan stora stenar.

Men hängbjörkarna voro vackra och mellan deras knotiga stammar drog sig i vester midt framför verandan i vacker vattring ett blåskiftande silfverband af vatten. Det var sjön, som utgjorde koloniens och Louisenros gräns åt det hållet.

»Louisenro», fint namn på en af de oländigaste och mest aflägsna farmerna! Ja, här var det ju som »Lova» en gång skulle komma till ro och slippa att uti de låga, mörka rummen inne i gränden i staden grubbla med modern öfver det svåra problemet att »lefva på studenter», att söka lösa gåtan att lemna »full spisning» för 1 och 25 när köttet kostade 50 öre skålpundet. Och gamla tante Strand skulle få slå hop sin hushållsbok för alltid och följa med sin Lova hit och skörda lönen för all moderlig ömhet, att nu inte tala om två terminers ännu balanserande matpengar från Brandmarks studietid.

Rummen dernere voro torftigt och otillräckligt möblerade; här herrskade gumman Lotta med oinskränkt magt, och Brandmark vistades der blott vid måltiderna. Men uppe under taket i den lilla frontespisens kryp-in hade han sitt gamla skrifbord, en stoppad soffa med urblekt öfverdrag, qvartettnoter på byrån, far och mor i bleknade fotografier på väggen och ofvanom dem en gammal fiol, som förr i verlden mången gång spridt glädje i vännernas lag. På skrifbordet i en enkel ram stod porträttet af en flicka med trubbnäsa och små ögon, låg panna och illa upplagdt hår, men med en ocean af

mildhet och godhet öfver de trötta, hvardagliga dragen. Det var Lova omigen, precis sådan du såg henne vid lampans sken i Hyltans stuga, då hon i vinternatten togs fram af trötta, värkande händer med blåsor på.

Brandmark sitter vid bordet, alldeles midtför den kära bilden, men han har inte ögon för den just nu. Han sitter med det knotiga ansigtet i grofva händer, stilla som om han vore död.

I soffan har kronofogden Eneman, ordföranden i koloniens styrelse, Jonas Durmans testamentsexekutor, slagit sig ned. Skäggstubben är gråare än någonsin och det välborstade håret silfverhvitt. Annars är ansigtet fylligt och rödlett som förr, men för ögonblicket ser gamle kronofogden mycket bekymrad ut. Ängsligt och länge tittar han på Brandmark med sina små goda, gråa ögon, men till slut blir han otålig.

— Ryck upp dig, i herrans namn, pojke! Hvem vet inte att trehundrasexti riksdaler är mycket pengar för dig, men du är ju en karl, och numera en karl som kan arbeta, och vi äro ju dina vänner allesammans. Jag har sjelf rest hit med den gamle procentarens lagsökning för att göra slaget mindre hårdt för dig, och med pengarna blir det väl någon råd.

Brandmark for upp. Hans ansigte var likblekt och de bruna ögonen sprutade eld:

— Och så, när jag genom farbrors och andras hjelp kraflat mig upp i vattenbrynet igen, då kommer ett annat så'nt här gammalt afglömdt papper från min så kallade studietid och stöter mig ned i vaken igen, och jag har arbetat förgäfves och blir ett nådehjon hos er så länge jag lefver! Nej, aldrig! Till en usling vilja de ha mig; nå väl, de skola få sin vilje fram!

— Hvad säger du, pojke? Har du *fler* så'na här papper?

— Ja, det har jag. Mitt eget har jag klarat, men

de fattige här i verlden få ju lof att hjelpa hvarann. Hvem skulle annars göra det? Och om den ene då håller på att bryta sig igenom så faller den andre och drar honom med sig. Nog har jag skrifvit på en sex, sju gånger, och nu hitta vampyrerna vägen. Den här Lundstedt trodde jag skulle reda sig och betala sjelf. Hur de andra hade det nu, visste jag inte. I söndags såg jag i tidningen att Fellin är död, en medicinare, som hade andra tenorstämman en tid tills han lemnade staden och Aspegren kom i stället. Jag tänkte inte på det då; dessa här borgenshistorierna voro så totalt gångna ur mitt minne, men vi brukade också hjelpas åt när det knep, stackars gosse! Nej, det är bäst att det blir slut med samma.

— Hvilket lättsinne! mumlade kronofogden och skakade ogillande sitt hvita hufvud.

— Kan väl vara, farbror, man är kanske inte rigtigt klyftig i affärer vid tjugo år, när man allt dittills haft far och mor som gjort allt och jemnat vägen för en. Och för resten: hvad ville vi göra?

— Och hvad vill du göra *nu*?

— Jag vet inte. Blott det har jag klart för mig, att gå qvar här och sträfva utan framtidshopp, gör jag inte; det *kan* jag inte. Det behöfs ju inte mer för att stöta mig tillbaka i eländet, än att en af de der gubbarna, liksom nu, får höra att jag finns här, har några kreatur och ett litet bo. »Skönt, då kan man klämma ut någonting af honom; det var lika kärt som oväntadt», heter det då. — Stackars Lova, du kom aldrig till Louisenro! utbrast han, när i detsamma hans blick föll på porträttet, och vreden vek för stum förtviflan och han gömde hufvudet i händerna ånyo.

Raska steg togo trappan i ett enda språng, Hammar slog upp dörren och utbrast:

— Bravo gosse! Du förvånar mig. Din rågträda

är lika fin som min egen. — Men hvad går åt er? fortsatte han då han inte fick något svar.

I så få ord som möjligt meddelade gubben Eneman honom huru det var fatt och Brandmarks beslut att lemna alltsammans. Hammar satt tyst och bedröfvad en stund. Så frågade han:

— Hör du, Arthur, drag dig till minnes. *Hvilka* är det som ha papper på dig?

Brandmark nämnde några namn.

— De hedersmännen behöfver du åtminstone inte ta någon *moralisk* hänsyn till, helst skulderna ju inte äro dina egna, och de nog alltid vetat att det der var klena papper. Ha nog tagit betaldt för risken, förmodar jag.

Gubben Eneman öppnade sin silfversnusdosa och tog en grundlig pris, en njutning, som han i bekymmersamma lägen annars inte brukade unna sig, innan en lösning var funnen.

— Det der resonnementet står sig inte för utsökningslagen; men möjligtvis inför vår Herre. Men dermed är saken inte hjelpt för Brandmark. Hvad skall han taga sig till?

Hammar gick fram till Brandmark, klappade honom på axeln och sa:

— Du har rätt, Arthur! Här kan du inte stanna. Arbete utan framtidshopp blir dåligt arbete och mördar själ och sinne. Res till Amerika och blif vedhuggare eller professor! Upsala och kolonien Durman ha gjort dig kompetent till båda delarna, och hvad du arbetar ihop blir ditt eget!

Brandmark reste sig.

— Tack ska du ha, gamle vän! Jag hade annars funderat litet på att med en mycket kortare resa hinna ett mycket aflägsnare land, sade han och lät blicken glida ut genom fönstret till sjön, som glänste fram mellan gröna björkar.

— Fy tusan, sådan ungdom vi ha nu för tiden! Det är skamliga ord af en lång drummel, som har både hufvud och armar och låtsar att han har ett stycke hjerta med! utbrast kronofogden och sneglade vid de sista orden på Lovas porträtt.

Brandmark böjde hufvudet och gaf Hammar och kronofogen hvar sin hand.

— I dag få ni inte räkna med mig. Tack för er vänskap! Men nu får jag lof vara ensam medan jag . . . medan jag begrafver herren till Louisenro.

När de lemnat honom, kastade han sig raklång på soffan med Lovas porträtt i handen. Då en timme förgått, ropade gamla Lotta i trappan:

— Rågen är torr. Ska ja' binna säalakanet på häcken?

— Inte i dag, Lotta.

— Men i morgon kanske dä regnar . . .

— Då låta vi det regna, gumma.

Knotande gick gumman ned igen:

— Han hade allt ändå rätt, gamle Arvid; redia, vettia bönner blir dä allri å desse herrapojkarna. Inte köra in rågen när han ä torr!

Deruppe raspade Brandmarks penna öfver sida efter sida af ett par stora pappersark. Det var slut med drömmen om ett stilla, lyckligt bo härute i naturens sköte, långt borta från verlden och menniskorna. Louisenro skulle aldrig mottaga sin Louise. Tre års kamp och längtan voro förgäfves. Tre år hade han gått vilse i Durmans skogar, och om den nya stig, han nu ämnade beträda, var den rätta, visste han ej. Men *det* visste han, att låge vid dess sida den enklaste hydda med det knappaste bröd för två, och kunde den hyddan nås om fem år eller tio eller när det herren så behagade, så skulle han vänta, längta och hoppas på henne ändå, om — hon ville.

Kanske ville hon det inte? Kanske förtviflade hon nu? Icke ett ord af förebråelse, icke en bitter tanke från honom skulle hinna henne då. Hon hade rätt i att misströsta. Hvad hade han kunnat göra för att föra dem närmare föreningens dag? Intet, alls intet; han var armare nu än då hon först lofvade att blifva hans.

»Fritt språk och öppet hjerta, Lova! Vill du eller vill du inte? Har du hopp och tålamod ännu? Om inte så farväl, ett *långt* farväl, mitt hjertas älskade . . .»

— Hör nu harren!

— Hvad är det Lotta?

— Fläsket ä oppbrändt å bönerna torra som snus. Vell han inte ha ett Guss skapande grand i sig i dag?

— Tyst gumma!

» . . . . och tack för allt hvad du varit för mig och förlåt att jag velat binda ditt öde vid mitt, då jag ej mägtade bygga ens det lägsta tak åt vår husvilla kärlek!»

VIII.

Ett bröllop på Guds försyn.

»Min Arthur!

Ditt bref höll på att krossa mig, men det gjorde det inte. Nu är bara i mitt hjerta qvar den aggande och smärtsamma känslan af min egen älsklings sorg öfver förspild möda och förlorade år.

Men *äro* de verkligen förlorade? Har du inte större känsla af din egen kraft, litar du inte mera på dig sjelf nu än då du och jag sutto tillsamman här i mitt lilla rum den der qvällen då du läst i tidningen om kolonien

Durman och slöt mig i din famn och hviskade: »Lova, det är så trångt på alla håll och kanter; vill du att vi försöka der?»

Skall du tro mig då jag säger att jag sörjer öfver din sorg, när jag nu kommer och vill öka dagens tunga för dig?

Arthur, det är icke en öfversvallande känslas nyck, det är icke otålighet eller ringaktande af hindren på din väg, som kommer mig att säga: *Jag vill följa dig!*

Vi ha väntat länge nog, vi ha sökt vara »kloka» och beräknande. Våra planer ha slagit fel och vårt hopp krossats. Nu förmår jag ingenting mera, skild från dig, men *allt* vid din sida, nu vill jag ej vänta längre; en af oss kunde dö medan tusenmila haf skilde oss åt. Hvad är väl all verldens herrlighet, hvad är väl all lifvets nöd och sorg och brist mot att ega hvarann? Drar du dig undan, anser du det oqvinligt att det är *bruden* som ber: »Tag mig med dig dit ut! Gör oss till man och hustru, älskade! Låt mig med ens bli allt hvad jag kan för dig!»

Förlåt mig! Jag vill försöka att inte bli någon mycket tung börda för dig, jag skall lofva att ej hindra dig mycket; men tag mig med, Arthur!

Mamma har sin lilla pension och äfven en smula qvar efter pappa; mitt hjerta blöder vid att lemna henne, men jag känner att hon kan snarare lefva utan mig än jag utan dig.

Mitt hufvud är så oredigt. I morgon får du ett långt, rigtigt bref; nu kan jag ej mera än be dig: stöt mig ej bort, le ej åt mig, anse mig ej som ett barn! Låt oss gemensamt gå mot mödor och faror, mot nöd och svält om så skall vara! Kunna vi ej mera, så kunna vi dock dö tillsammans!»

— Ja, och sen är slutet ungefär som i bref från andra fästmör, hvilka vänta att om en månad eller två

få gå in i eget hem, men sjelfva brefvet va lite olika eller hur, min gosse? frågade Arthur Brandmark, medan hans bruna ögon glänste och den hvassa hakan darrade.

Karl Hammar strök med handen ett tag öfver ögonen och vände sig till hälften bort innan han svarade.

— Den man, som vunnit ett sådant hjerta, är den rikaste på jorden, äfven om han inte vet att han får äta sig mätt i morgon.

— Ja, ser du, hon är en liten blek och blyg mamsell och säger just inte mycket, och köksspisen har tagit hennes första ungdomskraft, och hennes lilla magra pekfinger är naggadt af millioner styng — linnesöm ser du — men jag tror att det var ungefär på det viset vår herre menade att det skulle se ut i ett qvinnohjerta.

De båda vännerna lågo utsträckta på marken midt emot hvarandra uppe i björkdungen ofvanför Louisenro. Hammar hade kommit för att se om Brandmark, och denne hade mött honom redan på gården med Lovas bref i handen.

De lågo tysta en lång stund. Slutligen reste sig Brandmark häftigt upp:

— Men det är ju vanvett det der! Jag vore väl en usling om jag i straffvärdt lättsinne toge henne på orden! Jag skulle känna mig som hennes mördare om hon finge sin vilja fram. Säg något, menniska!

— Hvad skall jag säga, Arthur? En hvar får ju lof sjelf afgöra öfver sitt och sina käras öde. När du läste det der brefvet fick jag liksom en känsla af att hon är af sådant virke att du kanske lika väl skulle kunna bli hennes mördare genom att hur kärleksfullt som helst visa henne tillbaka.

— Men har man rätt att föra den man älskar ut i mörker, ovisshet och nöd?

— Hon tyckes tro det din Lova. Och här har du ju nu i alla fall offrat tre långa åt klokheten och

väntan. Ditt eget hjerta måste säga dig hvilket som är det rätta.

Och hvad säger det egna hjertat när det älskar och ännu ej klappat i trettio år?

Lovas utlofvade »långa, rigtiga bref» gjorde slag i saken. Det skulle blifva bröllop redan om ett par veckor; de nödvändiga tre lysningsdagarna falla ju enligt försynens visa anordning allesammans inom ramen af femton dygn, och farbror Eneman hade lyckats få fatt i en ung bondson, som egde omkring tusen riksdaler, ville slå sig ned å Louisenro och använda sitt lilla kapital till inlösen af Brandmarks kreatur. När skulderna voro betalda och borgenssumman äfven hade Arthur Brandmark 370 riksdaler öfver såsom lön för tre års hårdt och rastlöst arbete. Det räckte ju till mer än biljetterna, och fru Strand, Lovas moder, som naturligtvis var djupt förkrossad vid tanken på den stundande skilsmessan, hade inte släppt med mindre än att bruden tagit ungefär en lika stor summa med sig af det ringa fadersarf, som både Arthur och Louise enträget bedt den gamla sjelf behålla odeladt.

Hvarenda arbetstimme, som Brandmark ännu nödgades tillbringa med sädens skörd och inbergande, var honom en plåga nu när han visste att allt hans sträfvande här varit förgäfves, och det ordnades äfven så att han med förvånande hastighet fick lemna allt till den nye arrendatorn och slapp ifrån det jordbrukarskap, på hvilket han så länge byggt alla förhoppningar för framtiden.

Hvarken första eller andra lysningsdagen fingo emellertid de trolofvade vara tillsammans. Först senare skulle Brandmark få tid att resa till sin älskade. Men på andra lysningsdagens morgon sprang Hammar uppför trappan till vindskupan å Louisenro och frågade utan alla förberedelser:

— Hur tänker du fira ditt bröllop, broder?

— I mamma Strands matsal klockan 11 en för-

middag i närvaro af två eller tre gummans bekanta såsom nödvändiga vittnen.

— Nej, det blir inte af. Du är skyldig kolonien någon gengäld för allas svikna hopp om en lång framtid med dig, om din nybildade qvartetts lysande segrar och om en treflig familj på Louisenro. Nu ber kolonien genom mig att få fira ditt bröllop på Durmans »slott». Mamma Strand får skaffa krans och krona och kaka; det vore ju ett helgerån att lägga sig i *de* sakerna, men för öfrigt måste ni lemna hela festen åt oss och tillåta dina gamla och nya vänner här att så bringa dig sitt sista farväl.

Det var ett af dessa anbud, framsprungna ur varma hjertan, med hvilka det icke är värdt att dagtinga eller krusa emot. Brandmark klämde hårdt sin väns hand och mumlade blott:

— Säg gossarna hvad du tror att en man som jag i en stund som denna känner för all deras tillgifvenhet.

Det var pynt och ståt i Durmans stora sal. De första höstrosorna, fylliga och friska nu långt framme i Augusti, prunkade bland gröna guirlander och festoner. Den blågula flaggan fladdrade från slottets och alla villornas tak, ja, långt, långt borta i utkanterna af koloniens besittningar, der man ej ens med den bästa kikare skulle kunnat se det från slottet, om så hvarken skog eller berg legat emellan, försummade ingen kolonist att i dag, Arthur Brandmarks bröllopsdag, hissa sin lilla flagglapp, innan han reste fram till festen.

Der skulle bli bröllop *hela* dagen, och derför stod också hela Durmans societet samlad i salen och väntade på vigseln redan klockan tio på morgonen, hela societeten utom fru Johansson från Hyltan, som från sin skollärarinne-

tid kunde traktera orgel och nu satt i stark spänning i nästa rum framför koloniens nyköpta instrument, beredd att visa sig på styfva linan inför allihop så fort bara brudparet steg öfver tröskeln.

»Klara, Klara!» hväste plötsligt herr Johansson ute i salen och hviftade med näsduken åt sin bättre hälft, och så tonade en präktig koral inom »slottets» gamla väggar.

Tvåhundra par ögon vändes mot bruden. Alla visste hvad hon vågat och offrat, alla hjertan strömmade mot henne, som skulle dragas bort öfver oceanen från moder och hem af kärlek till en man, som icke hade ens det torftigaste tak öfver hufvudet att bjuda henne.

Louise Strand var klädd i svart från topp till tå utom slöjan. Sorgens färg på glädjens dag! Att skaffa en drägt, som ej sedan blef till full nytta, hade ju varit dårskap. Bruddrägten skulle blifva Lovas »söndagsklädning». Huru skulle verlden se ut när hon fick sin nästa? Hon var 29 år liksom Arthur, och vacker hade hon, som vi veta, aldrig varit. Men öfver bruden på högtidsdagen hvilar alltid en nimbus af högre skönhet. Det är kärleken, som omger henne, det är återglansen från tårar ur föräldraögon, det är vingslagen från de englar, hvilka bära kärleksfulla böner för hennes framtid, som göra henne skön. Också Lovas ansigte glänser som förklaradt, och när hon, liten och klen, ser upp på den högreste mannen vid sin sida, strålar blicken ur de små ögonen af den skönhet som endast kärleken ger.

Med små osäkra steg, som han sökte lämpa efter hennes, gick Arthur vid sin älsklings sida i sin gamla studentfrack, som inte varit på under tre hela år. Det knotiga ansigtet glödde af rörelse och de skarpa, bruna ögonen hade ett drömmande, frånvarande uttryck, som sökte de bakom en förlåt efter dragen af den kommande dag. Lova hade haft hvita handskar med sig åt honom

från staden, 9¼ som brukat passa förr då qvartetten sjöng på konserter. Men kandidatens nummer passade inte kolonisten; de voro omöjliga att få på, och leende hade han sagt: »Göm dem, älskling! En så tafatt stackare som jag behöfver nog gripa sin lycka med bara händer om han skall nå henne!»

Längst framme i kretsen af den väntande skaran vaggade fram och tillbaka med dessa hjelplösa, ofrivilliga rörelser, som år och sorg ibland ge åt grånade qvinnohufvuden, ett gammalt tårdränkt ansigte, hvars matta ögon oafvändt stirrade på bruden. Axlarna voro böjda, gestalten hopkrupen och öfver de fårade kinderna och den trötta blicken lästes, tydligt som i den klaraste skrift: »Detta är mitt *sista* offer. O Herre, nu har jag ej mer att gifva!»

Man, unga söner i lifvets vår, små döttrar, som kallats bort i barndomens dar, alla hade de ryckts från fru Strand; vid sex likkistor, stora och små, hade hon knäböjt, vid sex afsked hade hennes hjerta blödt. Men ärr hade växt öfver såren; hon hade sin Lova qvar, hon hade samlat all sin ömhet på sitt sista barn, och i den gamlas drömmar hade nu i tre år hägrat den stund, då hon för sista gången skulle få säga till sin siste »matstudent»: »Till nästa termin får kandidaten lof se sig om efter ett annat ställe; jag skall flytta till min dotter och måg.»

Och nu . . . det månghundramila haf öppnade sig mellan henne och hennes hjertebarn; hon såg på den svarta bruddrägten och den syntes henne föga olik de svarta bräder, vid hvilka hon sex gånger förut bjudit farväl . . .

Nu hade de hunnit fram till de blomstersmyckade kullerstolarna, orgeln tystnade och gamle komminister Bengtsson började läsa de ord, som inför verlden och menniskorna skulle binda dem samman.

Så kom löftets stund, löftet att älska hvarann »*i nöd och lust*». Man blickade på hvarandra i vännernas rund. De orden halka ju annars så lätt förbi vid en glad bröllopsfest. »Lusten» — ja, den är *här*, i dag och många kommande dagar, i den älskades egande, i kärlekens seger och berusande fröjd. »Nöden» — kanske kommer den, kanske ock icke. Nödens namn på bröllopets dag, om nu äfven någon tänker derpå, det ter sig som några lätta strömoln öfver vägen, en dags oro, några stunders bekymmer, en tår, som kysses bort, en skugga, som viker. Men *här*, här kände och visste man att »nöd och lust» skulle komma i samma ordning som pastor Bengtsson läste dem: nöden först; ack måtte också glädjen en dag komma för de två!

Med halfqväfd stämma, med tryckande känsla af omätligt ansvar gaf Arthur Brandmark sitt löfte. Så blef det Lovas tur. En sådan brud hade pastor Bengtsson aldrig sett. Äfven de stoltaste flickor, mot hvilka framtiden ler i ljus, vekna och smälta samman inför brudens löfte och ge det ofta i tårar med darrande röst. Men den lilla bleka, blyga Lova Strand, hon liksom växte ett par tum, hennes ansigte sken, de gråa ögonen glänste och borrade sig in i Arthurs, och det var med jublande klang i stämman som hon svor att älska honom »i *nöd* och lust».

När pastor Bengtsson läst till slut, fattade kronofogde Eneman fru Strands hand och förde henne fram till brudparet, till Lovas armar. Sjelf kramade gubben Arthurs båda händer och sade: »Gud välsigne och hjelpe er!» Och gamle Enemans ord blefvo lösen för allas lyckönskan. De vanliga fraserna ville ej alldeles passa. De närmare bekantas: »Jag lyckönskar af allt hjerta!» de mera främmandes: »Har den äran att gratulera!» de manliga ungdomsvännernas tafatta: »Lycka till, gamle gosse!»

— alla byttes de i ett varmt: »Gud hjelpe och välsigne er!»

En stund derefter stodo brud och brudgum under de stora kastanjerna midt på gården och talade ifrigt.

— Men Lova, hvad skall det tjena till? *Den* räkningen är nu en gång uppgjord. Hvarför plåga oss onödigt med vårt grusade hopp?

— Gör mig till viljes, Arthur, jag *ber* dig! Jag vill se allt hvad du arbetat åt — mig.

— Hvad nu barn? Ha'n I er första tvist på sjelfva bröllopsdagen? frågade Eneman.

— Lova vill nödvändigt ut till Louisenro.

— Det är kanske dumt, herr kronofogde, men jag ville så gerna en gång se den plats der Arthur arbetat och sträfvat så mycket.

— Det kan jag förstå; jag säger till om min vagn, afgjorde den gamle.

Och så kom Lova till Louisenro precis som Arthur drömt det: som brud i krans och krona, men . . .

Rörelsen blef henne sjelf för stark, och när hon såg det lilla huset och björkbacken, och gamle Eneman talade om allt Arthurs hårda arbete här, började hon sakta snyfta, hon som hållit sig så tapper vid sjelfva kullerstolarna. Tanken på hur det *kunde* varit och hur det *var*, öfverväldigade henne, och då hon såg upp på Arthur var han blek som ett lik och stora svettdroppar syntes på hans panna. Hastigt slog hon armarna om hans hals och hviskade:

— Kan du förlåta mig, Arthur? Jag förstod ej hur det skulle kännas. Låt oss skynda härifrån!

Och så flydde de från sin drömda lyckas mark, och tre blad från linden på gården blef allt hvad Lova fick af »sitt» Louisenro . . .

Midt på gårdsplanen vid slottet var bröllopsmiddagens jättebord dukadt. Der kastanjernas skugga tröt

hade man bildat en sorts tältskydd mot solen medels väl ett femtiotal stora »sädeslakan» (linneskynken, som läggas på höstvagnens botten för att samla urfallande säd) på långa störar. Jungfru Malin hade gjort sitt allra bästa och pastorskan Strömbom och hennes Lydia hade öfvervakat dukningen. Blommor hade samlats och ordnats af Gerda Alm och flickorna Bredin, som voro med alla tre.

Det hade varit långa debatter om huruvida man skulle ha vin vid bordet eller icke. En del hade menat att slikt öfverdåd vore ett farligt exempel inom ett samhälle, der den yttersta enkelhet och sparsamhet voro lika vanliga som nödvändiga. Andra åter sporde huru en bröllopsmiddag utan tillfälle att dricka brudparets skål skulle ta sig ut. Denna hemställan gjorde motpartiet svarslöst, en butelj billig sherry för hvar sjette person anskaffades af herr Johansson och för talet svarade Karl Hammar.

Hammar var i vanliga fall just ingen talare; både håg och öfning fattades. Men han hade ett godt hufvud och ett behagligt framställningssätt och hade lärt sig ett litet rätt nätt tal utantill. Men när han nu stod der med glas i hand gentemot sin gamle vän och arbetskamrat och tänkte på hvad som väntade Arthur och att de från och med morgondagen sannolikt aldrig skulle råkas mer, då flögo de inlärda fraserna med ens sin kos, och detsamma var det, ty Hammar skulle ändå ej velat begagna dem nu. I stället steg hans unga, varma hjerta upp på läpparna och det blef en »skål för brudparet» sådan ingen af de närvarande hört förut. Ledigt och konstlöst slöto sig orden kring vackra, varma tankar och ledde en elektrisk ström från hjerta till hjerta.

— Du store Gud, hvad han är söt! hviskade Lydia Strömbom till Gerda Alm, som satt bredvid henne, och stötte henne i sidan.

Gerda svarade inte, men hennes kinder brunno och

hennes stora ögon lyste i fuktig glans, medan de oafvändt voro fästade vid talarens unga, präktiga gestalt med det blonda, kraftiga hufvudet omstråladt af inspirationens eld. Om hon också inte precis fann honom »söt», så gaf hon honom måhända i sitt inre ett ändå högre betyg.

Eftermiddagen blef ju lifligare och litet mera bullrande än en vanlig söndagsafton på Durmans »slott», men på det hela föga olik en sådan. Qvartetten, i hvilken Lindqvist skulle öfvertaga första tenorstämman efter Brandmark, hedrade gång på gång sin afgående ledare med nya sånger, och ibland kunde Arthur, trots alla de tankar och känslor, som nu bestormade hans hjerta, icke låta bli att »fylla i» här och hvar, der det kunde behöfvas. Gerda Alm sjöng ett par vackra stycken till den lilla orgeln, och Lydia Strömbom, som i musikväg hufvudsakligen excellerade i glada saker på piano, gick omkring och beklagade lifligt saknaden af ett sådant för hvem som ville höra på.

Och så föll aftonen på. En efter annan af de längst bort boende kolonisternas vagnar rullade ut från stallgården, daggen började falla och jungfru Malins Ida firade ned stora flaggan från »slottets» tak. »Farväl! Farväl!» ljöd det omkring brudparet i hvarje ögonblick, och snart stodo brud och brudgum ensamma med Almens och Hammar och Lovas mor.

Brudgemaket var redt uppe hos Almens. Gerda hade flyttat in till mamma och gubben Alm för tillfället slagit sig ned nere i Hammars inre rum. Det var det lilla förmaket bredvid hvardagsrummet som upplåtits åt brudparet, och ännu länge, länge på qvällen stodo Arthur och hans brud ute på verandan derutanför med armarna slingrade om hvarandra och hviskande om allt som fyllde deras hjertan.

Vid tolftiden knackade det sakta på Hammars dörr,

och då han sprang upp ur bädden och öppnade på gränt, stod Brandmark der, fortfarande i hvit halsduk och alldeles som förut utom det att han bytt ut fracken mot en kavaj.

— Hvad vill *du* midt i natten? frågade Hammar förvånad.

Brandmark trängde sig in i rummet och fattade Hammars händer.

— Broder, du är min bäste, mest trofaste vän, och har som ingen stått vid min sida i arbete som i bekymmer. Vi återse hvarandra kanske aldrig mer . . . Vill du derföre nu egna mig några timmar tills dagen gryr?

— I *natt!* Arthur . . . *nu*, din bröllopsnatt?

Brandmark log.

— Mins du hvad Lova skref: »Jag vill försöka att icke blifva någon mycket tung börda för dig.» Hon menade allvar, ser du, och så gör äfven jag. *Vår* bröllopsnatt! Den blir hinsidan Atlanten, om ett år kanske, måhända två. Hvad vet jag! Kom, så gå vi ut i Durmans gamla park tillsammans för sista gången!

Hammar kastade kläderna på sig i hast och följde med. Ute på vägen stannade han och grep Brandmarks arm.

— Det var en tid, Arthur, då jag trodde att *du* var den svagaste af oss två. Det var den första vintern i Durmans skog, då du frös om fot och bar blåsor på hand och jemrade dig inne i Hyltans stuga. Nu ser jag att du har gått långt förbi mig och är blifven den starkare. Jag tror att det skall ljusna för dig. Så mycken kraft och så mycken kärlek måste bära lyckan i sitt sköte!

— Tror du? sade Brandmark och tryckte vännens hand med ett vemodigt leende.

Följande morgon drogo tunga skyar öfver Durmans bygd. Det första rigtigt kyliga höstregnet föll i små hvassa, blåsiga skurar, och på trädgårdens gångar ströddes dahliernas frånslitna blad.

Vid trappan stod kronofogdens droska, som skulle föra de nygifta till jernvägsstationen, och der bakom stampade Perla framför vagnen med koffertarna.

Derinne i salen tryckte Hammar och några af de närmast boende kolonisterna, som skyndat dit på morgonen för att bringa de resande ännu ett farväl, för sista gången vännens hand, och förgråten slet sig Lova ur moderns armar snyftande:

— Förlåt mig, mamma, förlåt mig, men jag kunde ej annat!

— Lova, sade den gamla, blif lycklig, så är allt väl. När sökte väl ett modershjerta annat än barnets glädje!

— Broder, om det knyter sig för dig derute, så vet du, så vet du . . . hviskade fyra, fem röster på en gång i Brandmarks öra.

— Jag vet att sådana vänner som ni, finner jag aldrig mera på jorden, svarade Arthur och skyndade upp i vagnen.

Vid sista kröken af allén tittade de ut i regnet och sågo sig tillbaka utmed vagnskurens sida.

Ett grått hufvud vacklade till deruppe på farstubron, och Hammar tog mot den medvetslösa gumman Strand i sina armar.

Men genom blåst och regn och under mörka, tunga skyar, bort, långt hän mot dunkla öden förde Arthur Brandmark sin lilla bleka, viljestarka jungfrubrud.

IX.

Kung Durman.

Efter bröllopet kände man i Durmans enkla »societet» nästan samma afslappning som inom storstädernas finare kretsar vid slutet af »säsongen». Af helt naturliga skäl inföll »säsongen» här midt i högsommaren, då vintern deremot var trist, lugn och stilla. På sommaren kommo både kolonisternas och deras hyresgästers fränder och vänner och helsade på. På sommaren var sammanvaron å Durmans »slott» naturligtvis mångdubbelt behaglig för dessa enkla menniskor, som hvarken roades af eller mägtade åstadkomma våra vanliga salongsnöjen och hvilkas lekamliga förfriskningar af många förenade skäl voro af allra anspråkslösaste slag.

Det började bli skumma qvällar och kulna dagar. Flickorna Bredin från staden kommo ej mera ut på söndagarna och Lydia Strömbom talade hvar dag om att återvända till sin plats och »sin kära vän friherrinnan», under det hon och pastorskan sutto uppe halfva nätterna och grubblade öfver att hon ingen plats numera hade. Lilla fru Johansson kom ej mer och spelade på orgeln i Durmans sal om söndagarna; der hade kommit småfrämmande till Hyltan, och frun satt hela dagarna och sjöng på solfametod och alla andra brukliga metoder för en knubbig pilt, som ännu räknade sin ålder i dagar.

När Karl Hammar kom hem från fältet om aftnarna möttes han ej mer redan på verandan af Hammarbos invånare. Midt i den öppna köksdörren, alltid med en vänlig helsning eller en pikant anmärkning om »Almens flicka» på läpparna, satt Emma Bredin och ref stärkelse-

potatis, så att skummet yrde, fast man ännu blott var i slutet af Augusti, och deruppe sutto de gamle Almens och Gerda omkring lampan i hvardagsrummet och frågade om hur arbetet gick och om han var mycket trött och om hafren var färdig snart.

I den mjuka stolen i hörnet, som gumman visste att Hammar tyckte om och som hon derför alltid befriade från band och tygbitar och annat smått och godt, som damerna kastat dit under sitt arbete, och bjöd honom så fort han kom in, satt Hammar qväll efter qväll och såg på det blonda, elflika hufvudet framme vid bordet, på den höga, fria pannan, den lilla spetsiga, fina, energiska hakan och det rika håret, som skuggade profilen i den skarpa reflexen från lampan. Och när Gerda ibland vid en fråga eller anmärkning kastade upp hufvudet från sitt arbete och såg på honom med de blå, stora ögonen, då tänkte han, som när han ute på fältet hörde de fåglar i skyn, hvilka på hösten draga mot söder, att snart bar det väl af från Durmans nejd för henne också.

Skulle hon komma åter och när? Och när skulle hon resa?

Deruppå grubblade han natt och dag. När han derute på tegen med lian i hand gick »skår» efter »skår», gjorde han upp huru han vid middagen — eller kanske det var bäst att vänta till qvällen — helt lugnt och apropos, som om det varit den likgiltigaste sak i verlden, plötsligt skulle fråga: »Nå, hur länge få vi glädjen behålla fröken Alm här?» Men när han skulle deran, kände han sig lika beklämd, som då han en gång i sin barndom kom till ett ställe der de hade en psykograf, som han så rysligt gerna ville spörja huru länge hans sjuka mamma skulle få lefva, men aldrig vågade interpellera.

Så en qväll kom det helt plötsligt. Gamle fanjunkaren slog honom på axeln och frågade:

— Får jag låna Perla i morgon förmiddag, Hammar? Ser du, flickungen skulle till stationen.

— Ska . . . ska . . . fröken Gerda resa till Stockholm nu? utbrast Hammar med en förvåning i tonen, som om han aldrig kastat en tanke åt det hållet.

— Ja, Gudnås, det är på högsta tiden. Var glad att du inte har någon som står dig så nära, Karl. Nu är det slut med de gamles sommarglädje, suckade gumman och lät sin stickstrumpa falla ned i knät medan hon med en blick af oändlig kärlek såg på dottern.

— Ja, nu är det godt att herr Hammar är så snäll mot pappa och mamma, så ni behöfva inte känna er alldeles ensamma ändå, tyckte Gerda.

Men han sjelf då! Voro de blinda, som inte kunde se huru det stod till med honom?

Följande morgon, när de hade ätit frukost, sade Hammar:

— Vagnen har jag dragit ut, farbror, och piskan står bakom farstudörren. Ursäkta att jag inte hjelper farbror att spänna för, men der är sammanträde uppe på »slottet» i dag.

Så gick han raskt öfver till Gerda:

— Farväl fröken och hjertlig tack för denna angenäma sommar! Och tack för det ni så vänligt öfversett med all enkelhet och alla brister här på Hammarbo!

Gerda sköt ut underläppen och såg litet mulen ut.

— Så, ni skall redan gå! Är det ett mycket *vigtigt* sammanträde deruppe då?

Hon tyckte han gerna kunde väntat litet för att få säga farväl när hon reste. De hade ju ändock varit tillsammans så många veckor.

— Ja, fröken, det vigtigaste vi ännu haft. Brukspatron Lörman är död och kolonien skall välja hans efterträdare.

— Hvad för slag? Ska *ni* välja en brukspatron?

Hammar log förläget.

— Förlåt, fröken Gerda! I min egoism tror jag ju att alla ha reda på det som är vigtigt för oss härute. Brukspatron Lörman var en af de i Jonas Durmans testamente förordnade styresmännen för kolonien; de två första ledigheterna få kolonisterna fylla genom val bland sig sjelfve, och vid *det* valet får ingen fattas.

— Farväl då, herr Hammar! Och tack för all vänlighet både mot mig och de gamle.

Hon räckte honom sin fina, späda, smala hand. En brinnande åtrå bemägtigade sig honom att trycka sina läppar mot de små hviträda fingrarna. Nå, det hade då väl inte varit något så farligt galanteri. Men passade det *honom?* Nej.

— Farväl fröken! Tack för i sommar!

Ute på gården vände han sig om och tittade upp åt fönstren. Hon hade gått ut på altanen och såg också efter honom. Då han vände sig om, log hon och nickade. Han blef blodröd öfver hela ansigtet och ryckte otympligt af sig hatten.

På förmiddagen reste gubben Alm och hans »flickunge» till stationen. Vägen gick alldeles förbi Durmans allé, och när de kommo dit ryckte Perla till och spetsade öronen vid ett ovanligt sorl ute på slottsgården.

Från Durmans stora sal ryckte kolonisterna ut i tät klunga, slungande en bland sig högt upp på starka, arbetsvana armar och brusto ut i ett jubel utan gräns.

I tre år hade de varit administrerade af främmande, visserligen välvilliga och tillmötesgående män, men dock alla stående utom deras egen krets. I dag hade de, i enlighet med Jonas Durmans testamente, för första gången trädt i magtutöfning och inledt sin sjelfstyrelse genom att ur sin egen midt kora en man i koloniens direktion. Och han, som vald med alla rösterna utom sin egen nu lyftes högre och högre på kamraternas armar såsom deras

erkändt bäste man och blek af rörelse tog mot deras hyllning, bar Karl Hammars drag.

— Hvad göra de, pappa? frågade Gerda dernere på vägen.

— *De kröna den förste kung Durman, flicka*, svarade gubben Alm.

Hammar såg dem der de åkte förbi, och ett vemodigt leende for öfver hans ansigte. Hon måtte anse honom hur tarflig och simpel som helst; på den plats han nu en gång valt egde han dock både aktning och tillgifvenhet, det måste hon se; och med den tanken svingade han käckare än på gården derhemma hatten till ännu ett sista afsked.

Och en liten hvit näsduk, som viftade till svar mellan skymmande trädstammar, blef alltid »Kung Durmans» käraste minne från hans kröningsdag.

Bredare och bredare växte den afmejade tegen nere på Hammarbo på eftermiddagen. Längre och längre bort förde ånghästen den lilla elfvan, som spridt sol öfver Hammarbo herres sommar. Varmare och varmare följde skördemannens tankar henne, som for för att rusta sig att en gång skörda rykte och guld.

Om ett par veckor var Gerda Alm helt och hållet inne i sina studier och sitt vanliga lif igen. Sommaren å Durmans koloni skulle rent af förefallit henne som en drömd idyll, i fall ej minnet uppfriskats af de många som i hufvudstaden nyfiket sporde henne efter »den der gamle millionstollens beryktade socialistiska räddningshem för förfallna studenter». Fröken Alms far var ju en sorts inspektor der eller hur?

Det hjelpte föga att Gerda skrattade ibland och blef ond ibland och stampade med sin lilla fot och förtrytsamt tillbakavisade dessa föreställningar, försäkrande att kolonisterna på Durman voro de präktigaste unge män i verlden, som så småningom med egna händer arbetade

sig upp till relativt välstånd och oberoende. Man bugade sig och log och sade: »Märkvärdigt, verkligen högst egendomligt! Hvad fröken berättar låter nästan som en saga midt uppe i vår praktiska tid.»

Ibland skref mamma, att nu var all säden inne eller att fåren vid höstklippningen haft 24 skålpund ull eller att höstrågen var sådd eller att Emma Bredin skurit sig i ett finger. Gerda läste brefven med intresse och var glad att hennes föräldrar fått det så trefligt på gamledar; men tusentals nya intryck undanträngde snart underrättelserna från Hammarbo.

Så fick hon vara med på artistbaler och medverkade på två matinéer och blef bjuden på farmaceuternas bal af en provisor från Venersborg och på Hasselbackens afslutningsdag af värdinnans syster, och vid slottsbacken dök den svartögde violisten upp precis som i våras och gick och talade med henne om arbete och inspireradt föredrag och betyg och framtida engagementer, och hjelpte henne att titta ned i Norrström och falla i tankar.

Men ännu långt framme på vintern, då hon låg i halfslummer om morgnarna på sitt lilla rum uppe på femte våningen vid Kommendörsgatan, for dunkelt för henne minnet af ett par starka armar, som fällde dagg-glittrande gräs och hyfvade stora hövålmar upp i häcken till en skrattande och skämtande flicka. Och med slutna ögon kunde hon då, när helst hon ville, se ett kraftigt Frithiofshufvud med höstsol lekande i det ljusa hår lyftas högt, högt öfver hundra jublande kamraters starka armar och svänga hatten till en helsning åt samma lilla flicka, som for förbi, fast inte i höhäck nu.

Då log hon i slummern, sträckte upp de slanka, hvita armarna öfver hufvudet och mumlade: »Aha — *kung Durman!*»

X.

En qvinna, som »offrar» sig.

Var det i allmänhet inte så särdeles muntert nu å kolonien Durman, så var det alldeles särskildt dystert i det lilla rum, som hos kolonisten Lindqvist i Qvarnen, kyrkovärdssonen, beboddes af pastorskan Strömbom och hennes Lydia, hvilken sednare var utan plats redan då hon i somras kom ut till Durmans, fast hvarken mor eller dotter låtsat derom, vissa att det nog skulle rangera sig till hösten.

Och derför talade man i förstone helt krytt om Lydias innerligt tillgifna väninna, den fina friherrinnan uppe i Vestergötland, som så innerligt längtade efter feriernas slut och sin Lydia, att nu inte tala om den lilla eleven, lilla Klara Refvingsvärd, som också obeskrifligt längtade efter — feriernas slut för Lydias skull, ett i sanning ovanligt barn, som emellertid i verkligheten behöft en mera kunnig lärarinna än hvad Lydia Strömbom vid närmare undersökning befunnits vara.

Men det »rangerade» sig inte; det var ingen tur hvarken med annonser eller gamla vänners utlofvade bemedlingar, och sjelfva den blyga, tillbakadragna värdinnan, fru Lindqvist, började ge luft åt en lindrig undran öfver en sommarferie, som räckte in i November. Pastorskan rätade på sitt askblonda hufvud med mycken värdighet och svepte ullsjalen energiskt närmare om sin tunna gestalt, såsom alltid då hon kände sig sårad, och upplyste:

— Snälla ni, Lydias bröst har tyvärr blifvit klent på sista tiden, och när hennes goda vän friherrinnan fick höra det, skref hon så vänligt: »Älskade min Lydia»,

skref hon, »Klaras försummade undervisning kan tagas igen, men en sådan vän som du får jag aldrig mer på jorden. Blif qvar litet ännu i Durmans för ditt stackars bröst så välgörande skogar; *jag* får lida och försaka, och gör det med glädje för ditt bästa.» Precis så skref friherrinnan i sista brefvet, snälla ni.

— Åh, herre Gud, hvad det måtte vara en rar menska! utbrast den beskedliga Anna Lindqvist, trohjertadt och förvånadt.

— Lydias lön utgår naturligtvis lika fullt, upplyste pastorskan, litet upptinad af Annas beundran.

— Nej, kors sicken vänskap! tyckte Anna.

Räddandet för tillfället af respekten hos den snälla Anna Lindqvist kunde emellertid ej väsendtligen lätta bekymret för huru det skulle gå om det t. ex. blefve nödvändigt att de båda damerna ett helt år lefde på den lilla summan af knappast 400 kronor, som var allt hvad pastorskan hade af enkepension och en liten smula ränta på hvad som blifvit öfver vid det gamla boets realiserande, när en del småskulder voro betalda. Visserligen voro både bostad och mat ytterst billiga härute, men det ginge ju ändå inte ihop utan att ta af de få styfrarnas kapital, och huru skulle det då bli på mammas ålderdom?

Stackars qvinnor! Deras falska stolthet förledde dem ej allenast att söka föra andra bakom ljuset beträffande deras förhållanden; Lydia braverade äfven för modern öfver en del föregående triumfer uppe i Vestergötland. Derför kunde pastorskan, när det blef för dystert, bönfallande smeka lilla Lydias mörka hår och säga:

— Barnet mitt, du har sagt att du inte tror du kan älska honom; men om du ändå skulle ta godsegaren Karlsson deruppe, som tillber dig så varmt?

Lydia svarade, att *en* vinter på Durman skulle inte tvinga hennes hjerta, samt gjorde för öfrigt den förståndiga anmärkningen, att för att »ta» godsegaren Karlsson

borde man komma honom på armhåll nära; reqvirera honom till Durman ginge väl inte ändå an.

Så skulle de båda damerna försöka förtjena litet med sina händers flit. Beträffande qvinliga handarbeten är detta ett tröstlöst företag i vårt land, så framt inte alstren utmärka sig för något särskildt pikant eller konstnärligt. De virkade små kragar, som Fanny Bredin lofvade sälja i staden, och väntade sig stora ting deraf. Men Fanny skref att tre kronor stycket var det mesta hon kunde få, och så kostade garnet två och tjugofem och det gick åt fjorton dar att få en krage färdig . . .

Hade godsegaren Karlsson existerat någon annanstädes än i fröken Lydias beskrifningar, så kunde han utan risk kommit nu.

Det var emellertid en annan, som tittade in emellanåt när han hade sina vägar deråt, och det var sågverksföreståndaren Jakobson, han som läste på medicofilen i fyra år, men aldrig tog den, han, som kunde deklamera »Niagara» och »Döbeln vid Jutas» i Durmans sal såsom ingen annan.

Jakobson var den af kolonisterna, som hade svårast vid att sätta sig in i förhållandena. Hans sysselsättning vid sågen, der en del skrifning upptog den mesta tiden och han blott då det var rigtigt brådtom måste hjelpa till med att tumla på stockarna, hade ej hunnit gifva honom smak på kroppsarbetet, hade ej rigtigt »brutit om herremannen» hos honom. Så var han ett stycke sällskapsmenniska och hade lidit otroligt förra vintern, då de sommargästande flickorna rest sin kos och jungfru Malins skrofulösa Ida och Hanna Falk ensamma i flera månader å hela Durman representerat det evigt qvinliga på det ogifta området.

Det var derför icke underligt att han denna vinter gjorde sig ett och annat ärende till Qvarngården och Per Lindqvist och dervid äfven tittade inom till damerna

Strömbom. En rigtig herrskapsflicka med bildning, om också ej så djupgående, civiliserade fasoner, kokett hårläggning, mörka, trånande ögon, och blusar och klädningslif, som buro spår af att icke ha utgått från Hanna Falks atelier, det var ju en sann hugsvalelse för stackars Jakobson i hans enformiga lif.

Jakobson var en jovialisk natur och när han kom in i pastorskans lilla rum på vinterqvällarna så föreföll det damerna som om man med ens tändt både ljus och lampor. Han skämtade och pratade och förstod att ställa allting i en munter belysning. Huru det hängde ihop med Lydias kondition begrep han ganska snart, och när han så kom underfund med ovederhäftigheten af en och annan bland damernas öfriga uppgifter, tyckte han det hela var simpelt och blef borta i hela fjorton dar.

Men det blef trist ute vid sågen; han blef melankolisk vid klingornas fräsande om dagen och åns brus om natten vecka ut och vecka in. »Asch, det är gummans påhitt; flickan är det synd om», intalade han sig sjelf, och så fann han att mjölförrådet behöfde rekryteras, slängde en påse råg på kälkarna, körde till Qvarnen och satt och såg på Lydias något kantiga men pikanta drag i skymningen medan det blef mjöl af rågen. Hemkommen märkte Jakobson att han nog tittat på det der mörka hufvudet mer än nyttigt var, beslöt att spela hjelte och blef från Qvarngården en hel vecka. Sen tog han skadan igen och ställde sina vägar der förbi tre dar å rad.

Lydia rodnade numera alltid så vackert när hon fick se hans fylliga, rödletta ansigte och temligen kala hjessa i dörren, och när han rest den tredje qvällen vek pastorskan betänksamt ett stort pappersark och skref till en väninna i sin gamla socken:

»Kära du, hvad de barnen alltid göra en bekymmer. Härinne i vår lugna vrå trodde jag min lilla Lydia

medan hon hvilade upp sig för sin helsas skull, skulle vara fredad någon tid från de lockelser och den enträgna uppmärksamhet, som ständigt omhvärfde henne i Vestergötland. Men hvad händer? Här bor en ung, ståtlig man, en doktor Jakobson, som med en glänsande läkarebana framför sig lemnade vetenskapen och slog sig på en kolossal sågverksrörelse härnere, ungefär af den art som en gång gjorde Jonas Durman, koloniens grundläggare du vet, till den rike man han var. Sällan förgår en dag som inte doktorn och disponenten Jakobsons ekipage stannar utanför den våning vi här bebo, och sen blir det ett pratande utan all ände mellan min Lydia och den verkligt qvicke, fine mannen. Hvad framtiden bär i sitt sköte vet Herren allena; vi mödrar få ju alltid göra offer. Jag säger endast: Gud göre mitt älskade barn lyckligt.»

Efter ett par dar stannade »det Jakobsonska ekipaget», en liten lurfvig öländing framför ett par skogskälkar med en häck på, ånyo utanför Qvarngården. Jakobson var inte fullt så munter och treflig som vanligt. Pastorskan kom ihåg att hon hade något att uträtta ute i köket. Då steg han upp från sin plats vid fönstret, gick fram till Lydia vid bordet och lade sin tjocka, feta hand på hennes axel.

— Det här går inte i längden, fröken Lydia.

Fröken Lydia, icke alldeles ovan vid »psykologiska ögonblick», fast de tyvärr ännu aldrig ledt till något vidare, tittade upp med en oskyldig, sjuttonårig blick och sa:

— Inte! Lider det verkligen till slut med sladdföret nu?

Jakobson mulnade och rodnade till högt uppe i den kala hjessan.

— Nu ska vi inte vara naiva, fröken. Nog begriper ni hvarför jag ränner här?

Den här gången blef det visst verkligt allvar, för

första gången på tjugonio år. Lydia började bli rörd och varm.

— Vi lefva ett ensamt lif, mamma och jag. Det är en rigtig glädje för oss då herr Jakobson helsar på.

Jakobson tog varligt den svarta sjalen — till tre kronor, med garn för två och tjugofem — ifrån henne, fattade båda hennes små magra händer i sina stora, svabbiga, tvingade henne att se sig rätt i ansigtet och sade:

— Mycket har jag inte att bjuda på, men så beröfvar jag dig ju heller ingen glans och prakt; — vill du bli min fattiga lilla hustru, Lydia?

Lydia Strömbom hade alltid tänkt, att om detta ögonblick verkligen en gång skulle komma — och hon hade ifrigt hoppats derpå den sista tiden — skulle hon sätta sig på sina höga hästar, göra sig rigtigt rar och låta förstå att hon offrade sig för sin kärleks skull. Men när det nu på allvar gällde, blef hennes hjerta för fullt; ett fuktigt skimmer bredde sig öfver de mörka, blixtrande ögonen; hon steg upp, lade armarna om hans tjocka hals och sade:

— Det vill jag, Gustaf.

Med en hos ömma mödrar icke alldeles oerhörd skicklighet att passa på entré, steg pastorskan Strömbom in i samma ögonblick. Då de båda nyförlofvade inte gåfvo akt på henne, ryckte hon till sig ullsjalen från spjällkroken, satte sig midt i soffan och började svepa om sig med moderlig värdighet, hostade och sa:

— Jag ser hvad som skett. Det blir inte den framtid jag drömt för min dotter, herr doktor, och som hon många gånger kunnat vinna om hon velat, *många gånger*, herr disponent. Men med hennes ömma, hängifna hjerta visste jag alltid att hon skulle komma att offra sig. Men jag förlåter doktorn; inte kan disponenten rå för det djupa intryck Lydia gjort på doktorns hjerta . . . Gud välsigne er barn!

Jakobson stirrade förvånad på den lilla bleka gumman. Att inte ens i ett sådant ögonblick kunna låta bli sina vanliga dumheter, det var dock väl starkt.

— Såra honom inte, mamma! hviskade Lydia i gummans öra.

— Stackars min unge! Hvilket hjerta! Hvilket hjerta! Men det är, min käre doktor, som salig Strömbom sa: »Ungdom och visdom följas sällan åt», sa Strömbom, vet disponenten. Hvad din vän friherrinnan skall bli förtviflad öfver detta, Lydia!

När fru Anna såg öländingen stå ute i snön den ene halftimmen efter den andre, gick hon upp i qvarnen till Lindqvist och sa:

— Per, du får lof förbarma dig öfver kreaturet och sätta in det i qvarnstallen. Jakobson i Sågen är visst inne hos pastorskan och förlofvar sig nu.

Innanför nedfällda rullgardiner i pastorskans lilla rum sutto de tre kring kaffebrickan och talade om framtiden. Pastorskan hade dock alltjemt mest bekymmer om att låta Jakobson, som i det fallet tycktes ha en något trög uppfattning, förstå huru Lydia »offrat sig».

— Store Gud, hvilken sensation detta skall väcka i *din* societet deruppe i Vestergötland, Lydia! Måtte ingen ta sig det rent för när! Vet du, Lydia, jag darrar när jag tänker på godsegaren Ka . . .

— Men *mamma* . . . bad Lydia med sin mest bevekande röst.

Pastorskan log och klappade sin blifvande måg förtroligt på skuldran.

— Hon vill inte höra alls på det örat, min käre doktor. När en qvinna med min Lydias varma själ offrar sig, så gör hon det *helt*, min bäste disponent.

XI.

Fyra år.

Fyra år äro en ganska lång tid, om man kastar blicken *framåt* och tänker på allt som skall göras och allt som icke får låtas på den tiden och alla hinder och besvär, som hinna växa på stigen medan de många dagarna gå.

För den gamle, som ser *tillbaka*, äro deremot fyra år inte så mycket just. »Det der, låt mig se, det var i början på sextitalet, sextiett eller sextifyra», säger han, som om skillnaden vore en månad eller två. Och bara man kommit öfver de trettio åren och blickar åter på t. ex. fyra år, eller jemnt så lång tid, som vi nu ha lemnat våra vänner på Durman, så vet man ej rätt hvart de tagit vägen, om de också räknat dagar, som varit tunga nog, och veckor, som krupit med snigelfart.

På Durman hade åren gått sin jemna gång utan större händelser, men den, hvilken i likhet med oss varit derifrån hela tiden, skulle ändock finna stora förändringar.

Kolonien hade vuxit ut, planerna hade blifvit realiteter. De åkerfält, som för fyra år sedan blott betecknades af gubben Bredins rigtpinnar samt ett och annat påbörjadt afloppsdike, buro nu på sommaren, koloniens sjunde år, lofvande skördar, de små fruktträden i trädgårdarna omkring villorna hade redan »burit» ett par år och stodo nu i Juni öfversållade af blommor, kaprifoliebersåer, hvilkas rankor längesedan mötts öfver höga träställningar, prunkade mellan köks- och blomsterväxter; de det första och andra året anlagda ställena hade nu förlorat sin nybyggartyp, och här och der hade man redan fått börja reparera ett tak eller ett staket.

I allmänhet gick det bra för kolonisterna. Undantag gåfvos, men der de berodde på sjukdom, förluster, otur med djuren eller dylikt, der stod koloniens styrelse kraftigt hjelpande vid sidan, och der den för reglementets skull ej kunde gå längre i sitt bistånd, der togo vännerna vid. Det *fick* ej gå omkull för någon på Durman, som sjelf ärligt ville stå på sina ben.

Men slarfvar funnos också, oaktadt det sorgfälliga urvalet bland de många ansökningarna, unge män, som gått till verket utan att öfverväga hvad det kräfde af sträfvan och försakelse. Några af dessa hade måst lemna kolonien, och för ett par af dem, som af den i allt för rosenröda färger skimrande framtiden såsom landtmän på Durman låtit förleda sig till för tidiga äktenskap, hade det gått ganska illa. »De familjernas bekymmer måste skrifvas på Durmans debetsida; hade inte karlarna kommit hit så hade de väl åtminstone låtit bli att draga stackars qvinnor med i eländet», sade gubben Eneman ibland med sorgsen min. »Men», tillade han alltid och klarnade upp, »noga räknadt tror jag också att det är det enda onda vi gjort, och så ha vi allt gjort en del godt äfven.» Och då blickade gamle fogden ut öfver den leende nejden, de täcka planteringarna och de många nöjda och lyckliga menniskorna, som sågo hemmens trefnad växa för hvarje dag och bland hvilka en och annan redan började skymta den tid då kolonisterna skulle ha kämpat sig till eganderätten till sin jord, och den i Jonas Durmans testamente förutsedda tidpunkt inträda, då det utlagda kapitalet åter till största delen influtit till de olika fonderna, nästan alla voro sjelfegande farmare och »Durmans koloni» finge flytta till en annan del af landet för att födas på nytt och växa stark igen.

Somligstädes hade döden gästat, deribland äfven på Durmans »slott». Jungfru Malins skrofulösa Ida hade gått dit der vi alla äro lika vackra och der ingen stackars

flicka behöfver sörja för sitt ansigtes skull. Samtidigt bortrycktes en ung kolonist, en teknolog Öberg, som aldrig fått någon anställning ute i verlden och derför velat göra sina kunskaper fruktbärande här såsom ringa aflönad föreståndare för det lilla oljeslageriet och stärkelsefabriken, som då ännu sköttes för förlagsfondens egen räkning. Några månader förut hade han bundit en ung qvinnas öde vid sitt, och det bleka, sorgklädda fruntimret, som hjelper jungfru Malin, hvilken nu börjar tröttna, är just fru Öberg, som ibland vid de lifliga söndagssamqvämen, då hon går och sysslar med den enkla serveringen, lutar sig en stund mot dörrposten vid farstubron och blickar ut på den glada skaran med tårfylda ögon och kommer ihåg hur det var då *han*, ung och stark, den gladaste bland de glade, första gången förde henne hitut en sol- och sommardag.

Hanna Falk, den lytta sömmerskan, är sig lik. Ibland tänker hon bli hemma om söndagarna för att inte såras af glädjen hos dem, som hafva raka ryggar och hoppet och framtiden för sig, eller behöfva ta emot den vänlighet alla visa stackars Hanna, men hon sjelf helt bittert anser som en andlig allmosa. Men till sist struttar hon alltid åstad ändå och sitter i något hörn och ser på leken och glädjen med stolta, svarta, hungriga ögon.

Ett nytt element har kommit till. Små korta, knubbiga ben och osäkra fötter stappla omkring här och hvar, snafva om snäckorna, som kanta gräsplanerna, trilla omkull öfver krocketbågarna, kafva upp i knäna, draga upp grus och sand på sjelfva tante Strömboms söndagsklädning. Men tante Strömbom sveper ej mera derför sjalen omkring sig med afvisande värdighet. Hon har blifvit mormor sjelf och det klär henne. En hel del af hennes högmod och skryt har omsatts uti stolthet öfver Lydias lille Karl, och mormorsglädjen är en högfärd som vi alla förlåta.

»Min måg disponenten», som han fortfarande heter i bref till vännerna, sköter sig bra och är lycklig med sin Lydia, skämtar med svärmors förnäma idéer och har genom sitt jovialiska, kärleksfulla, men från allt pjåsk och pjunk absolut fria väsen gjort den fina guvernanten till en duktig liten hustru och trofast hjelparinna, som visserligen ännu gerna drar på sig ett par äldre fyrknappshandskar på söndagen, men alldeles glömt bort bruket af solfjäder och »sin vän friherrinnan». Denna skickade dock verkligen för gammal bekantskaps skull en fruktskål i lysningspresent, hvilken den gamla frun, som bor i huset, alltid tvättar sjelf under det hon försöker bibringa pigan öfvertygelsen att den är »af rigtigt, gammalt silfver». »Disponentens ekipage» har nu i verkligheten vuxit ut till *två* små lurfviga öländingar, och mormor drömmer om en fin trilla till nästa år.

Från Brandmark komma bref då och då med temligen långa mellanrum. Till en början blef det värre än t. o. m. Lova tänkt sig. De bodde i en småstad i det nyktra Kansas i ett rum utan eldstad; Arthur arbetade som boddräng och Lova tjenade sig en 50 cent på tvätt emellanåt. Så blef Arthur korist vid en teater i en grannstat, der whiskyflaskan gemytligt gick omkring på parkett, och Lova gick omkring och hjelpte till i husen. När detta slutade var studentfracken i trasor, Lova sjuk och Arthurs alltid försvarliga kindknotor utstående som på en indisk afgud.

Två månader derefter reste han omkring, fin och gentil, och sålde pianon åt en smart firma; Lova fick *två* nya klädningar och herrskapet hyrde tre rum och kök.

Sen var det slut med pröfningarna. Följande året på våren fick Karl Hammar ett präligt, tryckt kort med guldkanter, som berättade att mrs Louise Brandmark och mr A. Brandmark fått en son. Icke en rad i bref, men

nedanför på kortet hade Arthur skrifvit med blyerts: »Fadern har 150 dollars i månaden nu.»

För tre månader sedan låg i läsrummet på Durmans »slott», på samma bord der Arthur Brandmark brukat sitta och förgifta sitt sinne med erinringarna från den verld han lemnat, en i korsband ankommen liten amerikansk småstadstidning, deri en förprickad notis visste omtala, att agenten Arthur Brandmark, firman Steel & Jacksons driftige och omtyckte försäljare, ingått som delegare i firmans betydliga pianoaffär, mot hvars hittills knappast så mycket som de förtjenade bekanta produkter, Steinways omskrikna flyglar egentligen voro bara skräp.

Och för fjorton dar sen hade kronofogde Eneman och Hammar varit vid jernvägsstationen och tagit afsked af och skickat direkta helsningar med gamla fru Strand, som vid sina 68 år ämnade trotsa Atlantens stormar för att komma till sin Lova, eftersom de nu ändtligen slagit sig igenom derute och »Arthur är så innerligt snäll att vilja ha mig gamla i huset», tillade fru Strand med strålande blick, som om hon redan stått på Newyorks kaj och sett mrs Brandmark störta emot sig i high dress.

Både Eneman och Hammar sutto tysta och allvarsamma då de foro ifrån stationen. Plötsligt, vid en tung suck af Hammar, tittade gubben upp:

— Inte trodde jag för fyra år sen att den dag skulle komma då stackars Brandmark var lyckligare än »Kung Durman», som Almen kallar dig.

— Hvad menar farbror? Är inte *jag* lycklig? Har inte *jag* haft tur mer än någon annan? Vet farbror hvad tidningsreportern sa, som var härute i förra veckan?

— Han ljög väl, för det gör tidningsfolk alltid.

— Nej, han frågade om inte andemeningen med kolonien ändå egentligen var socialistisk, och undrade huru det då kunde gått för sig att jag utom Hammarbo »tillskansat» mig både stärkelsefabriken och oljeslageriet.

— Jaså, men nog förstår jag att du, oaktadt all din ekonomiska framgång, inte är lycklig, Hammar. Gubben tilltvingar sig ingens förtroende; men det säger jag att f—n måtte ta allt hvad galhönor och komediantskor heter! Adjö med dig! Här tar vägen af till ditt; nu går jag den lilla biten fram.

Och innan Hammar hann säga ett ord hade gubben ryckt upp fotsacken och stampade af uppåt Durmans allé.

Ett bittert leende for öfver Hammars allvarliga drag. »Jag tycker det kunde varit nog ändå. Folks medlidande hade jag verkligen hoppats slippa», mumlade han medan Perla i sakta mak larfvade fram mot Hammarbo.

XII.

En konsert i X-köping.

Det hade, som Hammar sjelf antydde till gubben Eneman, gått honom synnerligen väl i händer i ekonomiskt afseende. Då de öfriga kolonisterna sträfvade hän mot sjelfständig bergning, höll *han* på att samla förmögenhet.

Glad som förr var han aldrig mer sen lilla sångfågeln flugit sin kos, men det var ej i håglös stillhet hans sinne sjöng »sin långa längtan» efter den bortfarna. Då vintern kom och Hammar fått pengar för sin ovanligt rika skörd samt fullgjort sin amortering till förlagslånefonden, satte han Perla för släden och for bort och köpte en vacker skogspark å en egendom, som gränsade till Durmans skogar. En måttlig handpenning kunde han

erlägga genast, och sedan betalade han så fort virket utdrefs, dervid flera af hans kamrater fingo god förtjenst. Det blef en bra, ihållande vinter, och när slädföret gick upp i början af Mars hade Hammar 1,250 kronor öfver. Med dem gjorde han om experimentet nästa år. Fullt så väl gick det inte, ty kärren och mossarna buro ej då, hvarigenom utforslingen blef dyrare, men affären var nu tilltagen i större skala och lemnade mer än 3,000 kronors öfverskott.

Det var då ingeniör Öberg dog, och styrelsen fann att både oljeslageri och stärkelsefabrik, som kostat en rätt betydlig summa, icke lemnat mer än 500 kronors nettovinst. Det var en grannlaga sak för Hammar, såsom sjelf styrelseledamot, att afgifva anbud å etablissementen; men då han vid sammanträdena, tvärt emot sina kollegers mening, yttrat förhoppning att de dock kunde bli en framtidsaffär, slapp han ej sina kamrater med mindre än att han öfvertog det hela. Skulden var ännu stor, men smälte raskt samman; fortginge det så, skulle Hammar om några år vara en rik man.

Första gången han sjelf rigtigt tänkte ut den tanken, slogo hans pulsar med dubbla slag, och varmare än någonsin strömmade blodet till hjertat. *Då*, när han kunde bereda henne en bättre existens än jordbrukarlifvet härute, skulle han kanske våga sjunga ut sin långa längtan för henne, som var hans tanke natt och dag? Men snart sänkte han hufvudet i handen i dystra tankar. Det skulle, äfven i lyckligaste fall, dröja flera år ännu, innan han blefve i stånd att på annan plats bygga ett bo som vore henne värdigt och bereda henne ett lif, som ej allt för grymt läte henne känna saknaden af hvad hon lemnat. Skulle hon vara fri då? Och hade han äfven kunnat bjuda henne den vackrast förgylda bur i verlden, hade han väl rätt att till dess skugga locka lilla sångfågeln ut från sol och ljus och triumfer? Skulle hon

ej snart slå sönder vingen mot gallret, skulle hon ej ångestfullt flämta af längtan efter bifall och beundran?

Men han trodde ändå att hans lockelser skulle kunnat något förmå?

Ja, det anade han. På dessa fyra år hade Almens »flickunge» visserligen inte varit hemma mer än halfannan vecka det tredje året. Eljes hade en del af hennes tid, som skulle hetas vara ledig, upptagits af sommarbesök hos vänner, hvilkas omgifning passade henne bättre än Hammarbo, der hon i sång och musik, i umgänge med kamrater och andra med samma intressen som hon fick sola sig i kärleken till sin konst, och så hade hon varit med på konsertturnéer, turnéer med rikligt bifall och öfverdådig blomsterskörd i landsortstidningarnas kritiker, men med mycket måttliga ekonomiska resultat såsom sed och bruk är här i landet.

Men hvar och en af de der tio dagarna, som Gerda i förbifarten en gång tillbringade på Hammarbo, förde dem närmare hvarann. Hammar hade liksom vuxit i hennes ögon. Kärleken hade mognat honom och framgången gifvit något bestämdt, sjelfmedvetet åt hans sätt.

En gryende böjelse är känsligare för *andras* omdömen om den person, som börjar intressera ens hjerta, än man vanligen är böjd för att tro. Opinionen om den, för hvilken hjertat klappar, är som blåsten för elden; när elden vuxit stark kan stormen blott öka den, antingen den kommer från östan eller vestan, men i begynnelsen släcker den lätt en flämtande låga. Så kommer verldens och menniskornas dom, äfven der den faller hårdast, blott kärleken att flamma så mycket högre i det bröst der den rigtigt trängt in; men i gryningsstadiet är det ej likgiltigt, med hvilka ögon omgifningen ser den man eller qvinna, till hvilken vi känna oss dragna. Löje och klander af främmande ha obarmhertigt dödat mången vak-

nande böjelse; andras beundran har blåst upp mången liten hjertegnista till en vårdkas, som lyst lifvet ut.

Och i hvilken omgifning skulle en ung man tett sig mera till sin fördel än Karl Hammar här? Alla älskade och sågo upp till honom såsom den kraftigaste, klokaste och bäste; kolonien blomstrade närmast under hans hägn, och hans hjelpsamma, sannt broderliga sinnelag mot kamraterna kom dem att till och med förlåta honom hans framgångar, något, som menniskohjertat annars har allra svårast för i denna skröpliga, afundsamma verld.

Så växte Karl Hammar högre år från år, och farbror Alms vedernamn »kung Durman» vann burskap såsom skämtsamt smekord åt mannen som alla höllo af.

Tänk om de vetat att han ville lemna dem och Durman och alltsammans för minsta vink af ett enda litet finger! Då skulle sympatierna svalnat och kung Durman ej setat så säker på sin tron. Ack, litet falskhet finnes här öfverallt i verlden!

Åren hade farit skonsamt fram med de gamle Almens; litet bräckligare blefvo dock de som alla andra för hvarje steg ned i ålderns dal, mer och mer i behof af kärleksfull omvårdnad. Gerda kunde ej bli annat än rörd och varm om hjertat när hon såg huru föräldrarna och Hammar vuxit fast vid hvarann; huru *han* gaf dem allt, som *hon* stått närmast att gifva. Tacksamheten skapar i och för sig ingen verklig kärlek mellan man och qvinna, och der han *kräfver* lön är han kärlekens död; men hur ljuf är ej tacksamhetens känsla när den sjelfmant sällar sig till en annan, varmare!

Recensionerna, helst i landsorten, sade mycket vackert både om Gerda Alms röst och hennes föredrag, sparsamma stipendier kommo äfven, och vackra vitsord från konservatoriet saknades heller ej. Det var bara framgången, den verkliga, påtagliga, den som drar engagementen och de stora honoraren med sig, som fattades.

Mot operetten låg hela hennes naturel, för operan räckte ej hennes röst; till konsertsångarbana voro både hon och landet för små, till höga dramatiska sånguppgifter med hennes måttliga stämma voro anspråken för stora.

Och så gick tiden som den kunde, och Gerda Alm sjöng stora saker i små städer och godt sällskap, medan de gamla på Hammarbo drömde om lagrar och guld, och Hammar om ett hjerta, der han skulle vara för ringa att upptaga täflan med en verlds beundran.

Så kom Hammar till X-köping i affärer. Vid första knut mötte honom röda »telegramplakat» om konsert på aftonen af den berömda »Strömbergs-turnéen». Bland dess medlemmar nämndes Gerda Alm. Det stack till i bröstet på honom. Man blef gammalmodig och »inskränkt» derute på Durman. Det sved i hans ögon att se det kära namnet klistradt så här på en bräda för att hojta till de förbigående: »En krona biljetten och fyra artister! Köp för 25 öre rätten att se lilla elfvan i fina kläder och med bara axlar! För 25 öre gör lilla sångfågeln det bästa hon kan!» Man skall ju vara bra naiv för att tänka så, och Hammar hade heller aldrig kännt det på det viset under Upsalatiden; men ack, man blir så dum af att bara umgås med naturen och naturligt folk.

Konserten vardt till en stor succès. *Alla* konserter blefvo stora succèer i X-köping. Det var aldrig exempel på annat; det låg artistisk framgång och konstnärlig triumf i sjelfva X-köpingsluften. *Bara* konstnärlig förstås. Med den ekonomiska var det si och så. Från borgmästarn och lasarettsdoktorn, att nu tala om de förnämsta, till musikdirektörn, redaktören och bokhandlaren, för att nämna de mest estetiskt förståndiga, räknade X-köping vid pass etthundratjugo konstenthusiaster, om man passade sig mellan messling, privatkalas och skarlakansfeber så att man fick dem samlade. Detta hände emellertid blott en gång hvart sjunde år; den stabila, påräkneliga publiken sprang

sällan upp öfver sjuttifem, men af dessa samlades alltid ungefär hälften till sexa med öl och en bål ofvanpå tillsammans med artisterna efter lyktad konstnjutning.

Trebelli hade en gång betackat sig för sexan och ölet. Hennes rykte vann heller aldrig den höjd i X-köping som i det öfriga Europa.

N:o 4. Gudskelof, *hon* var då åtminstone inte dekolleterad alls! Åh hvad Hammars hjerta klappade! Hon var ju vida elegantare än fröken Lydia t. o. m. vid sin allra första entré på Durman med solfjäder och allt; men det var ändå Almens »flickunge» upp i dagen. Det blonda håret låg som en sommarmorgonsky öfver den höga pannan, och den lilla gestalten höjde sig på estraden, smärt och vek.

Men lilla sångfågeln såg trött ut. Bar ej färden alltid genom ljusa skyar?

Hon sjöng, som alltid, nätt och vackert, *rigtigt* vackert; »förtjusande» hviskade borgmästarinnan. Så lät hon blicken glida öfver stolraderna och fick se Hammar långt borta. Ögat blixtrade till och en varm purpurflod göt sig öfver kinderna. »Tremulerade en smula», ritade redaktören i hast bredvid N:o 4 i programmet. Och så var hon ute igen, och den store Strömberg, han som lånat turnéns segertåg glansen af sitt namn, klef in och gjorde »Portervisan» så att gipsen lossnade i taket och det gick kalla kårar utefter ryggarna på stadshusets schweizeriflickor, som smugit sig in på läktaren.

X-köpingsborna applåderade ursinnigt, detta nummer och alla nummer. Det var deras rättighet, som de köpt sig för sin biljettkrona, och X-köpingsborna eftergåfvo aldrig något af sin rätt.

Efter konsertens sista nummer, som sjöngs af fröken Alm, applåderade de värre än förut, dels af tacksamhet och dels af egennytta. Det var alltid vanligt med extranummer i X-köping. De sjuttiofem höllo derpå som på

sin oförytterliga rättighet. Bagaren gaf »påbröd», specerihandlaren gaf jungfrurna katrinplommon och barnen bröstkarameller, hvarför skulle inte konsertanter sjunga extranummer?

Jo, min själ skulle de så. Gerda kom också in igen, böjde sig ned mot accompagnatrisen, tog ett steg fram och sjöng:

Hjorden betar och klockan klingar,
Klockan klingar på Roines strand.
— — — — — — — —
— — — — — — — —

Hammar höll på att skrika högt, så svedo de tonerna i hans hjerta. Inte den, nej inte *den!* Låt dem inte få Hammarbo sång, gamle Almens favoritvisa, också för sina 25 öre!

På en å stadshussalongens hufvuddörrar fästad lapp hade Emeli nere på schweizeriet efter bokhandlarens diktamen skrifvit:

»*För dom som önska*
deltaga i änkel kålation för de kånserterande, är gemänsam 6:a à 1,25 (med öl) anårnad i stora salen. (Båll särskillt.)»

Redaktören stod redan framför borgmästerskan och doktorinnan och använde sina öfvertalningsgåfvor för att förmå dem att ge glans åt kollationen med sin närvaro. Aldrig gingo de med sjelfmant, alltid sågo de lindrigt öfverlägsna ut och sa: »Ja, men ja' vet inte . . .» aldrig slapp redaktören att använda de mest bevekande skäl; men till hans uppmuntran lände, att det heller aldrig var exempel på att han behöfde använda dem förgäfves. De goda fruarna, som endast sällan kommo att äta på värdshus, ville bara göra sig rara, i grunden stormnjöto de af fru Axelins ingalunda oäfna anrättningar till 1,25 (med öl), de smackade njutningsfullt och anförtrodde hvarandra

hviskande, med stora svettperlor af ansträngning på pannan: »Undrar minsann inte på att de stackars ungkarlarna ledsna på så'nt här i längden. Det smakar ändå inte som hemma!»

Två gånger lade Hammar sin breda hand på låsvredet till »stora salen» för att, äfven han, offra sina 1,25 (bål särskildt).

»Styft smörgåsbord!» hviskade biljettförsäljaren i förstugan uppmuntrande, lifligt öfvertygad att den främmande herrns tvekan blott gällde den väntade valutan.

Nej, »kung Durman» ville inte trängas med X-köpings jeunesse dorée omkring lilla sångfågeln. *Der* skulle han varit »en spurv i tranedans». Långsamt vände han om och gick upp till sitt rum utan supé.

— Dä va en snål f—n, mumlade vaktmästaren.

Men så fick Hammar heller inte se hur borgmästarn förde Gerda till bordet och hur nådigt intresserade fruarna voro af henne och — hennes klädning, och inte heller höra lasarettsdoktorns vackra tal till samtliga artister vid bålen.

Doktorn var den som i hela X-köping hade ordet bäst i sin magt. Nu som under femton år förut drog borgmästarn honom afsides när bålen kom fram och hviskade hemlighetsfullt, som hade det gällt en konspiration att störta både tron och altare:

— Bror ä väl snäll och säger dom ett par hjertslitande ord?

— Kära du, jag fick ju inte vara med om konserten. Jag stod då och skar benet af mjölnarens i Hackhyltan pojke, du vet, invände doktorn blygsamt.

— Asch, hvad gör det! Ge dig bara i väg nu, bror lille, och tolka allas vår tacksamhet.

Midt på natten väcktes Karl Hammar af basar, som tycktes komma ända ner ifrån stortårna på en lång karl, och tenorer, med hvilka man tyckte sig kunna skära fönsterglas.

Det var X-köpings vida berömda dubbelqvartett, som serenadhyllade »Strömbergturnéns» båda qvinliga artister.

XIII.

Hemåt!

Klockan var half tolf följande förmiddag då Karl Hammar vågade en blyg knackning på Gerdas dörr.

X-köpings galante unge män hade varit tidigare åstad, och när Hammar på ett uppmuntrande »Stig in!» öppnade dörren, möttes han af doften från fyra friska buketter. Nu var också sommaren här.

Men lilla sångfågeln var trött och slokade med ruggig vinge. Icke ens det vänliga leende, som vid Hammars åsyn lyste upp hennes ansigte, kunde förtaga intrycket af att Gerda icke var rigtigt glad. Hon sprang mot honom och räckte fram båda händerna under det hon utropade:

— Ah, jag såg er nog under konserten! Hvarför helsade ni inte på mig en enda gång i går afton, ni stygga menniska?

— Ack, fröken Gerda, jag hade redan handen på dörren till festen för er och edra kamrater! Men . . . men . . . jag ville inte tränga mig fram bland alla de andra, som hyllade er efter den stora triumfen. Man blir blyg af sju år derute på Durman, ser ni.

— Triumfen . . .!

Hon såg på honom, forskande och allvarligt med sina stora blå ögon och skakade den ljusa luggen. Store

Gud, hon hade röda ringar omkring ögonen, som om hon gråtit . . .

— Ja, fröken Gerda, det är så egendomligt att tänka, att då nu snart ert rykte växer och kanske går från land till land, dock ha varit med en enda gång och sett hur en sådan seger, låt vara i liten skala, för platsen är så liten, tar sig ut. Ännu kä . . . ännu egendomligare vill jag säga, skall det bli att i en framtid minnas hur det fanns en tid, då den firade divan lät sina toner ljuda ute på Hammarbo! ja, det var en dag ute på ängen, då ni sjöng *ensamt för mig*. Mins ni det, fröken Gerda?

Hennes ögon blixtrade och de röda ringarna syntes ej mer så skarpa då hon log och svarade:

— Ja, jag mins . . .

Så förde hon honom fram till soffan, som man leder ett barn, satte sig bredvid honom, såg honom in i ögonen och sade:

— Till *er* kan jag ju tala upprigtigt; vi äro ju vänner, inte sannt? Ja, jag vet det. Då vill jag till en början säga er att med sådana »triumfer» som här i går afton får allt Gerda Alm nöja sig äfven för framtiden, så — långt de räcka. Större lära de just aldrig bli.

— Hur menar ni?

— Jag menar att vingarna voro för svaga, att jag drömt för djerft då jag en gång trodde mig kunna bli något rigtigt . . . rigtigt, ja inte något *stort*, ser ni; så dum var jag aldrig, men ändå något som ingen skulle kunna glömma precis när han ville, och så något som skulle »gifva igen», som skulle sätta mig i stånd att för de gamle . . . Förlåt mig, de hafva det ju så bra, tack vare *er!*

Hon satt der så liten och vek och blickade upp mot den starke mannen vid sin sida nästan med ångest, som om hon haft något att afbedja derför att hon inte var den han hade tänkt sig, inte var den stolta sång-

fågel, hvars lysande horoskop kärlek och beundran och föräldrastolthet ställt der ute på Hammarbo.

Det glänste till i Hammars ögon. Månne det var sannt som hon sade? Hon komme ju honom närmare så . . . Så kastade hon upp det lilla elfhufvudet med en trotsig knyck och fortsatte:

— Men ingen behöfver hysa medlidande med mig. Det reder sig nog. Jag har arbetat ärligt och är äfven skicklig på piano. När inte »turnéerna» gå längre, får jag väl börja att spela och sjunga med småfolk. Mindre än en krona i timmen tar jag inte. Tänk så mycket mer än Lydia Jakobson tog in på sina svarta sjalar!

Och så skrattade hon, men der låg något bittert i det skrattet.

Hammar skakade på hufvudet.

— Ah se så, låt nu inte en stunds misshumör undanskymma allt det bifall ni rönt. — Och nu, hvart bär det hän nu?

— Hem. Hem till Hammarbo och till de gamle på ett par veckor. Turnén är slut nu. Jag har råd att hvila mig, ser ni, och jag behöfver det också. »Strömbergsturnén» har gått alldeles ovanligt bra. Tillsvidare är jag en rik menniska, 520 kronor, herr Hammar. Jaså, ni är ute på aftärsresa; då får jag ta helsningar med mig hem.

— Jag reser sjelf hem i afton med 8,20-tåget och ni?

— Med samma tåg. Nå det var trefligt!

Hammar gjorde de mest manliga försök att dölja *hur* glad han var.

— Och middag, kanske jag . . .?

— Det skulle ni gerna fått, men jag, som då är ensam qvar af kamraterna, är bjuden till doktorinnan Engvall. Hennes välvilja hade inga gränser fram mot tolftiden.

— Farväl då till i afton!

— Adjö så länge! Men jag blir ett dåligt ressällskap, det får jag bereda er på. Klockan tio kryper jag in i damkupéns lugnaste vrå och sofver godt som ute på Hammarbo. Det har jag lärt mig på Strömbergsturnén. En konstnär bör ju ständigt arbeta på sin utveckling.

Sedan Hammar skickat gubben Alm ett telegram att möta vid tåget följande morgon, kastade han öfverrocken på sig och gick långt, långt utom X-köpings tull. Det var så många olika känslor, som stormade inom hans bröst, men öfver dem alla stod tanken: »Tänk om det vore sannt! Tänk om lilla sångfågelns vinge verkligen vore för svag och utan att längtande flaxa mot gallret ville hvila ut i den bur, som kärleken redde!»

Hammar visste att i X-köping bodde en musikdirektör och domkyrkoorganist af hög musikalisk begåfning, en som t. o. m. komponerat flera vackra och allmänt kända saker; men slagit sig ned i denna vrå af verlden till följe af en god portion maklighet och ett finkänsligt sinnes ömtålighet för kritik.

Han kom öfverens med sig sjelf, att om han känt den karlen skulle det varit roligt att tala med honom om Gerda, men att detta nu naturligtvis aldrig kunde komma i fråga. Det skulle ju se alldeles galet ut.

Tre minuter derefter hade han frågat hvar musikdirektör N. bodde och gnodde i väg till honom allt hvad han orkade.

Direktören var en liten fin och beqväm herre, gentleman och aktningsvärd från topp till tå samt afhållen af alla sina närmare bekanta, men litet egoistisk i sin verldsåskådning. Man berättade om honom bland annat att då hans pastor en gång underrättade honom att tiden för ottesången ändrats för ett visst tillfälle, hade N. helt lugnt svarat:

— Det går väl knappast för sig, herr domprost.

— Och hvarför icke?

— Jo, för det är just min frukosttimma, som jag haft orubbad i sjutton år.

Hammar kom in till honom, sade sitt namn och började:

— Ursäkta mig, herr direktör, men var god låna mig en stunds välvillig uppmärksamhet, ty det är för mig af vigt...

Direktör N. kastade på honom en trött men välvillig blick ur ett par blå, milda ögon och afbröt:

— Men, min bäste herre, ni är ju alldeles för gammal.

»För gammal»! Huru! *Hvartill* skulle jag vara för gammal?

— Vill ni inte ta klockareexamen?

— Ne-ej, jag är industriidkare.

— Å jag ber tusen gånger, min bäste herre! Ack var så god och tag plats. Ser ni X-köping är en liten stad och alla obekanta herrar, som komma till mig vid den här tiden bruka vilja taga klockareexamen eller organistexamen eller begge två.

Hammar försökte säga direktör N. några smickrande ord och förklara det höga värde han skulle sätta på ett omdöme af honom, och så bad han att få höra hvad direktörn trodde om fröken Alms framtid som sångerska.

— Herrskapet är kanske slägt?

— Nej, det ä' vi inte.

— Ni ämnar måhända göra något för den unga damen?

— Nej, inte det, men jag ber er vara öfvertygad om att det inte är af nyfikenhet eller andra ogrannlaga bevekelsegrunder jag frågar.

— Ja, hon har en liten nätt sopran, det har hon visst; ganska vacker röst.

— Tror ni också att hon har någon vacker framtid såsom sångerska.

Ett obeskrifligt leende flög öfver direktör N:s fina drag.

— Ja, ni hörde kanske sjelf i går afton? En Jenny Lind skulle inte kunnat klaga på det bifallet.

— X-köpingsbornas mening har jag hört; nu ville jag gerna höra *er*. Är min önskan ogrannlaga så visa mig på dörren, men vill ni göra en obekant person en tjenst, som icke skadar någon, så var god säg mig er *verkliga* åsigt om fröken Alm.

— En söt flicka, min herre, fin och distinguerad; har tydligen fått god uppfostran äfven på andra områden än det musikaliska. Ingen skavank på hennes rykte heller, så vidt jag vet.

— God morgon, herr direktör!

Med en liten matt rörelse af sin fina, hvita hand bad direktören Hammar att stanna.

— Nå, herre Gud, egentligen vet jag ju ingenting som hindrar mig att säga er sanningen. Fröken Alm är en genommusikalisk menniska, som har »öra» och »sinne» och intelligens i högre grad än många af dem som resa jorden rundt på sin stämma. Men der finns ju intet *instrument,* herre! Och sprödt och skört är det lilla som finns, och skulle vara slut om fem år, kanske om tre, ifall det ansträngdes. Om en privat fru eller fröken, hvilken sjunger så som hon, säger man: »Hvilken skada på den rösten! Den skulle ha tjusat verlden från en operascen.» Men om en verklig sångerska, *yrkessångerska,* ser herrn, som drillar så der, säger man alltid: »En liten nätt och intagande kammarröst. Skada att den aldrig skall kunna göra sig gällande i en offentlig musiklokal.»

Hammars ögon glänste.

— Ni förespår henne då ingenting lysande som sångerska?

— Inte i städer som äro afsevärdt större än X-köping.

— Ni tror inte att hon ens kan skörda någon egentlig ekonomisk vinst af sin sång? sade Hammar och bemödade sig förgäfves att dölja huru glad fröken Alms reducerade utsigter gjorde honom.

— Ja, det beror på. Sin krona i timmen nekar

ingen henne när hon blir gammal och förståndig och slår sig på småttingar. Hon är, som sagdt, verkligt musikaliskt begåfvad. Har ju fått pris för pianospelning också? Det är ju vackert, mycket vackert, men alltför mångsidigt. Det ha hvarken Lind eller Patti fått; alltså blir hon hvarken någon Lind eller Patti.

Hammar reste sig.

— Jag tackar er hjertligt för att ni ville förstå mig till sist! Hör nu, herr direktör, jag har just inga vidare bekanta här i staden, och det skulle vara mig kärt att genom någon stunds längre sammanvaro kunna utplåna det obehagliga intryck min påflugenhet måhända gjort på er. Vågar jag be er dela en enkel middag å stadskällaren. Ett litet glas Chambertin och . . .

Direktören öfverfölls af rysningar, och hans vackra, fina ansigte förvreds af en grimas.

— Tack, tack, min bäste herre! Jag dricker mjölk; mjölk på + 27¾ grader och någongång sockerdricka. Tackar så mycket! Adjö! Adjö!

Direktören ställde sig i sitt fönster och tittade efter Hammar då han gick nedåt gatan. Ett medlidsamt löje krusade hans välbildade mun med de små fina, ljusa mustascherna och han mumlade:

— Stackare! En försmådd landtlig Adonis kan tänka! Hatet och hämnden lyste i den oxens ögon när han hörde att hon inte kan bli något vidare. Hvad vi människor ä för ena kräk i alla fall. Hade jag trott det var på *det* viset, skulle jag ingenting sagt.

Så vände sig direktör N. mot sin vackra flygel, sin enda extravagans här i lifvet. Då fingo de matta ögonen lif och glans, och när hans hvita händer gledo utefter tangenterna kände han sig med ens tusen mil borta från småstadsluften och brackorna i X-köping.

Nedåt Durmans ängd ilade snälltåget genom sommarnattens lätta dimmor. Först på morgonen skulle det vara framme.

De första två timmarna hade Hammar och Gerda setat tillsammans och talat om gammalt och nytt, om Strömbergsturnén och far och mor, om Hammarbo och X-köping. Men Gerda var trött och Hammars hjerta var för fullt för att tungan skulle kunna löpa lätt då den ej fick säga ut hvad den helst ville. Så tog Gerda godnatt och gick in i damkupén.

På många lustfärder och till ett studentmöte hade Hammar rest förr i verlden, bland glada kamrater under skämt och glam. Nu for han tyst och sluten och vexlade ej mer ett ord med någon menniska på hela färden; men inom honom jublade och sjöng det nytända hopp, och om det blifvit Gerda Alm förunnadt att på konstnärligt segertåg flyga från den ena till den andra af Europas hufvudstäder, hon skulle ej ett ögonblick kännt sig så lycklig som Karl Hammar nu.

Vid de stationer der bantåget gjorde längre uppehåll steg han ur och vankade fram och tillbaka utanför ett fönster med envist framdragen grön gardin. Och allt som han gick der veko nattens dimmor för gryende junisol, och på det hårda sjuåriga sträfvandet och på hans långa, fyraåriga längtan spredo hoppets strålar sitt förgyllande sken, i hvilket de kröpo tillsammans till några kulna dagar blott.

Slumra ljuft, liten vingtrött sångfågel! Förrn vintern faller på och vinden blir kall och snön breder bårtäcket öfver främmande lundar der du ej kunde drilla i kapp med starkare syskon, skall jag reda dig kärlekens bo i evigt grönan ängd långt inne i Durmans skogar!

Så sjöng hans svällande hjerta sin trånande vaggsång för gamle Almens flickunge medan ånghästen frustade rök i sommarsky och blänkande pistong för hvarje slag förde dem närmare hemåt, hemåt!

XIV.

Bland remmar och hjul.

De sydvestliga vindarna hade nästan allt hvad som af Durmans skogar ej ännu fallit för odlarens yxa att passera, innan de hunno fram till Hammarbo.

När de så kommo, voro de mildrade och brutna af furorna och förde herrlig doft af tall och gran i sin andedrägt. Det var helsa och lif åt bröst och lungor, det var lekande lust i hvarje vind, det var alldeles omöjligt för tunga tankar och röda ringar kring vackra ögon att hålla stånd härute i sommartid.

Sångartåget hade börjat i Östersund i Maj och våren hade mött Gerda redan i Gefle uti fagra buketter inne i konsertsalongen, uti vackra, gröna ängsbitar och sprickande löf utmed jernvägslinien. Ju längre mot söder, desto rikare blomstergärd; hela fång af Floras barn. Och det var gladt och doftade skönt på qvällen och de gingo an äfven på morgonen, tack vare alla glas och kannor och karaffiner, som hotellfröknarna assisterade med. Men när sedan trötta ögon tittade upp på dem der de hängde i waggonnätet och slokade med dammiga blad, sågo de ömkliga ut.

Härute glänste blomstren i daggen från morgon till morgon och behöfde ej låta sina lif för att fägna ögat. I stället för att våren förut kommit till Gerda, lindad i papper och bunden med tråd, var det nu hon som kom till den fullfärdiga sommaren der den låg kransad af furor med inslag af blånande vatten.

Seklers civiliseradt lif har nivellerat ej blott menniskorna utan äfven deras känslor och uppfattning af årstiderna såväl som af allt annat. Man friar på slädparti,

man håller bröllop i sjelfva Oktober, man öppnar sitt hjerta för den älskade då man under samma paraply trotsar ett höstregn i September. Detta är civilisationens frukter; men ännu lefver urmenniskan inom oss, ännu, åtminstone så länge vi äro unga, känna vi att hjertats vaknande känslor få dubbel styrka just då sjelfva naturen åter vaknar upp, att de stiga med safven i björk och växa med svällande löf, att »våren är kärlekens tid», i naturen såväl som i lifvet.

På midsommarfesten på Durmans »slott» skulle Hammar tala ut för Gerda allt hvad han burit på sitt hjerta i fyra år; det hade han föresatt sig. I en af den gamla trädgårdens ensliga gångar, i syrénbersån, eller på hemvägen, som skulle tillryggaläggas till fots, måtte väl något tillfälle gifvas.

Denna egendomliga föresats att bland ett par hundra menniskor söka den ensamhet med den älskade, som han aldrig lyckats få nog betryggande ute på Hammarbo, ledde naturligtvis icke till något resultat. »Kung Durman» skulle ju göra allt och vara allestädes och hålla glädjen vid magt på festen och lyssna på allas andraganden, och då han fick ro ett ögonblick var Gerda midt inne i klungan af jublande småttingar, eller hade Lydia Jacobson och andra gamla bekanta lagt beslag på henne, och på hemvägen var man mer än tjugo i samma flock.

Dagen efter midsommar kommo liarna i gång ute på klöfverfälten. Kanske skulle hon än en gång såsom förr kommit ut på tegen med hans aftonvard och satt sig i hövålmen och låtit de långa timotejstråna glida mellan röda läppar och gnolat en melodi, och då . . .

Men Hammar hade hängt upp sin lie för alltid, och tre raska drängar gingo nu på hans fält, skår efter skår, med jemna steg och lika hugg, der han förut sträfvat ensam. Det utvidgade jordbruket, de industriella verken, bokföringen och korrespondensen kräfde hvarje ögonblick

husbondens vakande öga; hans arm fick derför ej vara verksam på samma sätt som förr.

Valkarna voro försvunna från hans händer och han gömde dem icke i kavajfickorna mer; men allt eftersom Gerda blef gladare och lifligare, hennes skratt mera klingande, kom den gamla försagdheten öfver honom. Skulle han nödgas släppa ut henne ensam i verlden ännu en gång?

Så utbrast Gerda en dag plötsligt vid frukosten:

— Men herr Hammar har ju inte ännu visat mig hvarken oljeslageriet eller stärkelsefabriken! Ska vi inte gå dit en dag allihop?

Pappa och mamma hade varit der, gamle fanjunkaren många gånger, och de hade just ingen vidare längtan dit; men nog skulle de följa med flickungen ditut en dag, det förstås.

— Men det behöfs ju alls inte. Skulle inte fröken Gerda möjligtvis kunna nöja sig med mitt sällskap? Det är herrligt väder och jag går dit just nu, inföll Hammar.

Jo, det passade ju förträffligt.

»Nu eller aldrig!» tänkte Hammar och knöt handen om sin käppknapp med obeskriflig energi.

Så gingo de tysta en lång stund, och Hammar anmärkte för sig sjelf, att nu hade de snart passerat fjerdedelen af vägen. För att så småningom börja visa sina ömma känslor, utbrast han lifligt:

— Det var dumt att vi inte åkte! Ni blir trött; det här blir rätt långt.

— Jo, ni är en artig kavaljer! Jaså, ni börjar redan finna det långsamt? sade Gerda och skrattade skälmskt.

— Visst inte . . . hm . . . Hur kan ni tro . . .?

Han gick på som om det gällt att slå ett verldsrecord i gångsport, och det dröjde en fem minuter, innan han blef färdig med den djupsinniga anmärkningen, att sådana här promenader ute i fria naturen förekommo väl sällan när man bodde i Stockholm.

Gerda medgaf villigt att de just inte hörde till hennes alldagliga förströelser der.

Denna intressanta upplysning tycktes ge Hammar ämne för en längre stunds allvarligt begrundande, så att Gerda till sist tyckte att något mera borde yttras och frågade hvad man egentligen pressade olja af på oljeslageriet.

Hammar gjorde ingen hemlighet af att detta skedde af linfrö, och gaf henne i hast några allmännare upplysningar om priset såväl å denna vara som å oljan och oljekakorna, dervid han rättvist framhöll de sednares betydliga värde såsom kraftfoder.

Han måtte lyckats göra sina upplysningar i ämnet rätt uttömmande; åtminstone frågade Gerda ingenting mer, utan gick med tankfull min och petade i barren på skogsstigen med dobbskon på sitt parasoll.

Inne i oljeslageriet var buller och lefvande lif. Efter några sekunder kom den stora krossen med sitt bedöfvande slag, som kom husets väggar att darra. Så togo vattnets brus och hjulens gnisslande öfverhand igen och så kom krossen åter med sitt dånande »*bom bom*». Allt skulle Gerda se, allt skulle hon ha reda på, och så in i stärkelsefabriken strax ofvanför vid samma strand af ån, som här hade två präktiga fall alldeles efter hvarann

En stärkelsefabrik är just intet öfver sig fint etablissement. Några tusen kannor rinnande potatisvälling per dag lemna ju alltid vissa spår efter sig, äfven med den utmärktaste ordning, och Gerda drog klädningen väl åt sig och trippade fram på yttersta tåspetsarna. Men Hammars blick brann af stolthet och han for med handen lätt smekande öfver maskinerna, som om de varit hans barn.

— Ni skrattar åt mig, fröken Gerda, men det skall ni inte göra. Då jag kom hit för sju år sedan var en yxa och en såg allt hvad jag egde i hela verlden. Hvar-

enda torfva på Hammarbo, hvartenda djur i dess ladugård, hvarje spik och hvarje tum remmar i fabrikerna ha kostat svett och möda, hvarje hål i sigten der, hvarje skofvel i det stora vattenhjulet är direkt eller indirekt en produkt af mitt eget hårda arbete och sömnlösa nätters ängsliga omtanka. Hade jag fått ärfva det, skulle det icke varit mig så kärt.

Hon nickade tyst, och en blick ur hennes plötsligt allvarliga ögon sade honom att hon förstod honom. Så såg hon sjelf tankfull in i labyrinten af smällande remmar och gnisslande hjul tills hon blef nästan vimmelkantig, sträckte fram armen mot en underlig tingest andra sidan maskinen, vid hvilken de stodo, och sade:

— Men säg mig, hur . . .?

— *Gerda!* Store Gud! skrek Hammar plötsligt och ryckte henne tillbaka.

Hon förstod att hon kommit för nära remmen, och hennes kinder blefvo likbleka af förskräckelse. Hon hvilade i hans armar en half minut med slutna ögon, och när hon öppnade dem såg hon hans blossande ansigte lutadt öfver sig med ett obeskrifligt uttryck af ångest, men också af lågande, lidelsefull, länge tillbakahållen kärlek.

Vilje- och motståndslöst lät hon honom, med armen ännu fast sluten om hennes lif, föra henne ut ur fabriken, ut i solljuset, der gräs och blad glittrade i stänket från forsen, och fåglarna, obrydde om bullret, qvittrade i alarnas grenar.

— Tack, nu är jag dugtig igen! hviskade hon ute på den lilla gångstigen och ville lösgöra sig från hans fasta grepp.

Men han höll henne fast med starka armar, böjde sig ned mot henne och svarade:

— Nej, Gerda! Jag kan *aldrig* släppa dig mer. Du ser sjelf hur det är fatt med mig, och jag tror nog också du vet huru länge jag hållit dig kär. Tycker du

att jag har väntat länge nog? Skall jag *omigen* släppa lilla sångfågeln lös i den vida, villande verld?

Han bad, som den som ber om sitt eget lif, och tryckte henne hårdt intill sig. En liten rest af förskräckelse och rörelsen nu blefvo henne för mycket. Hon brast i hejdlös gråt så att hela den lilla gestalten skakade. Men att de tårarna icke voro hvarken harmens eller smärtans, derom talade den lilla arm som blygt slogs om hans hals och de varma läppar, som mötte hans egna, då han böjde sig ned och gömde sin höga, solbrända panna i skyn af ljusa lockar.

Det dröjde om en stund, innan de två hunno hem till middag å Hammarbo. De hade så mycket att säga hvarann. Om gryende kärlek, om år af längtan och dagar af hopp.

— Men om du har älskat mig så länge, Karl, hvarför har du då aldrig sagt mig det förr än nu? undrade Gerda och såg honom forskande in i ögonen.

— Derföre att lilla sångfågeln icke var en af de vanliga siskorna i Durmans skog. Derföre att Almens flickunge inte passade till nybyggarhustru på Durman de första, hårda åren, och derför . . . derför . . . att jag aldrig kunde tro du ville ha mig.

— Nej, se mig in i ögonen, Karl, var det *endast* derför?

— Jag förstår hvad du menar, Gerda, och det är så godt att *allt* blir klart med ens. Du kära, lilla redbara flicka! Din stolthet reser sig mot att taga mig just *nu*, då du sjelf börjat tvifla på styrkan af lilla sångfågelns vingar och stämma. Ni qvinnor vilja nödvändigt »offra» något för den ni älska. Ger du då inte nog, när du ger dig sjelf, hela ditt lilla älskade väsen. Och för öfrigt Gerda — nej, nu är det *du*, som skall öppet möta min blick — är du rigtigt säker på, att om du blifvit min då du senast var här hemma, du aldrig skulle längtat ut igen,

aldrig känt det bittert att ha försakat en bana, som du då drömde dig så ljus? En sådan känsla kan växa i samma hjerta der kärlek och trohet bo; men den blir ingen angenäm granne, Gerda. Och tror du då inte jag tycker att du ännu offrar något? Ett gladare lif, en dig mera passande tillvaro, än den jag kan bjuda dig, hade väl hundrade gånger stått dig till buds.

Hon gömde hufvudet vid hans bröst och svarade honom inte. Kanske insåg hon äfven i detta ögonblick att han hade rätt, att det var lyckligt att inga lysande konstnärsdrömmar mera stodo emellan lilla sångfågeln och drottning Durman. Men hon slingrade armarna fastare om hans hals der de sutto på den mossade trädstammen och hviskade:

— Gudskelof för den tid som gången är!

Derhemma blef det glädje utan mått när de båda unga talade om huru de älskat och längtat efter och förgäfves sökt att glömma hvarann, för att slutligen finna hvarandra midt inne bland remmar och hjul.

Gamle fanjunkaren var mycket öfverraskad, men mammorna äro ju alltid litet fiffigare i sådana saker, och derför var der också plättar till middag och den ende buteljen körsbärsvin stod redan i köksfönstret. En kärare måg har aldrig blifvit några svärföräldrar beskärd; och om de nu äfven sågo saken från den lekamliga sidan, så är det visserligen sannt, att pappa och mamma aldrig ett ögonblick tviflat på Gerdas lysande framtid på konstnärsbanan, men den banans glans förstodo de sig ej närmare på; hvad de surrande hjulen derute vid forsen voro värda, det visste deremot gamle Almen mycket väl, för det var han som hjelpte till med böckerna.

På nedre botten var också stor uppståndelse. De båda unga hade inte väl hunnit upp för trappan, förrän Emma Bredin rusade in till farsgubben och skrek:

— Nu är det skedt, pappa!

— Hva ä dä som . . . aj, aj, anamma mina ben . . . som . . . satans reumatism . . . hvad har skett, Emma?

— Hammar och Gerda ä' förlofvade, pappa.

— Har di . . . aj den usle ryggen . . . har di sagt det för dig?

— Nej, men hon hade en stor, hvit karlhand af mjöl på ryggen på sin sommarkappa. Pappa ska' få se att di har förlofvat sig i sjelfve fabriken!

XV.

Vid målet.

Det är i dag vi skola lemna kolonien Durman.

Vi kunna göra det utan bekymmer för dess framtid; Jonas Durmans lifsverk växer säkert och lyckligt, ungefär så som han tänkt sig, och den fond af ärlig håg och pröfvad kraft, som brutit bygd i Durmans skogar, skall i de flesta af de många hemmen vara nog att skapa en ställning, som låter den redlige arbetaren se ålderdomen emot utan bekymmer.

När jag nu ströfvar omkring från farm till farm och tar farväl och hör glada röster från trädgårdarna och ser lyckliga mödrar luta sig öfver rosenkindade älsklingar och ser kraftiga män gå den oberoende arbetarens trygga gång öfver tegar, som snart skola höra honom alldeles till, så kan jag ej undgå att tänka: Om dock blott en enda stråle af det solljus, han spridt i hundrade hem, under hela hans långa lif fått tränga fram till Jonas Durmans eget hjerta! Om han blott till lön för sitt verk fått några få af dessa vänliga ord och ljufva smekningar, hvilka

möta många af hans kolonister i hemmen, som den gamle enslingen lagt grunden till!

Åtminstone ville jag så gerna tro, att en sådan stund som nu, då det åter är en glädjedag för kolonien, och blågula flaggor skicka sina helsningar från hem till hem, och breda, gula bälten af mognande säd glänsa i Augustisolen, betecknande odlingens eröfringar från Durmans skogar, — de lätta skyarna kunna dela sig och låta gamle Jonas Durman blicka ned på sitt verk, just nu, då den, som i lif och gerning kommit stiftarens ideal för en banbrytare härute allra närmast, har den lyckligaste dagen i sitt lif.

Karl Hammar firar bröllop i dag den 20 Augusti.

Han hade frågat sin älskade om hon ville att de skulle lemna Hammarbo, reda sig ett hem i staden och blott behålla fabrikerna som en säker inkomstkälla.

Hon hade svarat med att låta blicken glida ut öfver hemmet han byggt, öfver fälten han brutit, öfver nejden der deras kärlek knoppats och deras lycka slagit ut i blom, och så skrattande gömma hufvudet vid hans bröst.

Hans ansigte glänste, och varligt strök han med kärleksfull hand de ljusa lockarna. Han hade läst i hennes ögon det som han önskat: »Tror du att någon plats i verlden kan bli för mig hvad denna är?»

Så hade han frågat henne om de skulle vänta med bröllopet tills det nya, stora hus, han ämnade bygga, så att gamla Hammarbo blott blef dess ena flygel, blef färdigt.

Gerda rodnade och sade, att med bröllopet kunde de ju gerna vänta, det tyckte hon visst, om — han ville det; men hvad hemmet beträffade, nog hade de tillräckligt så länge af de två rummen dernere . . .

Och så skrattade han och kysste de blonda flätorna och undrade hvad hon skulle tycka om bröllop i Augusti.

Var det inte alldeles för hastigt bara? Annars var

Augusti den herrligaste tiden på året, tyckte hon; hon visste inte precis hvarför.

Och nu var dagen inne.

Huru olika mot Arthurs och Lovas bröllop! Här tycktes framtiden ligga så solig och klar. Här gällde det inte att draga ut i verlden och brottas med ödet på lif och död; blott att ännu fastare bygga, ännu varmare värna om det hem som redan fanns.

Men allvarliga tankar komma ändå på bröllopsdagen äfven för det lyckligaste par. Må vara att glädjen har många fönster att titta ut igenom i ett äkta bo, men olycka, pröfningar, sjukdom och sorg hafva äfven dubbla dörrar att träda in uti, och det är först vid kullerstolarna man rigtigt lär sig hvad det vill säga att darra för en annan varelses lif och glädje.

Aldrig hade Gerda synts Hammar så liten, så späd och vek, som då hon nu i sin hvita klädning kom ned till honom på verandan och vagnen väntade som skulle föra dem upp till vigseln på Durmans »slott».

Myrtenkronan var så hög och stor och slöjan så lång och veckrik, att det bleka, allvarliga ansigtet såg ut nästan som ett barns. Det var så egendomligt att känna huru på denna lilla spröda, bräckliga varelse all hans glädje, allt hans hopp i lifvet numera berodde. I öfverströmmande kärlek tryckte han henne häftigt till sitt bröst och hviskade:

— Gud signe och skydde dig, du lilla ljufva väsen! Måtte jag kunna göra vägen jemn och ljus för dig!

— Det kan *du* bättre än någon annan på jorden, svarade en darrande stämma.

Det var gamle fanjunkaren, som stod vid sin »flickunges» sida, och sedan såg på huru de unga stego upp i vagnen medan stora, klara, varma droppar perlade ned utför hans skrynkliga kinder. När allt var färdigt steg gumman Alm fram till Gerda, kysste henne och hviskade:

— Tack barn, för att du valde så att du gaf oss en son i stället för att taga från oss en dotter!

Och sedan uppe på slottet, dit gamla Perla knekat upp med de gamle strax efter brudparets vagn, voro de rigtigt kavata och strålande af lycka och glädje; det var bara sjelfva den minuten då de lemnade ifrån sig sin brudsmyckade flickunge, som gamle Almens kände det litet trångt om hjertat.

Kolonien hade vuxit; ännu tätare än vid Brandmarks bröllop stodo vännerna packade i Durmans sal. Det var alldeles omöjligt att särskilja alla, men Hammar kände instinktmessigt att ingen enda från Durman, som möjligen kunde komma hit, saknades i kretsen.

Så hade Gerda i många år drömt att hon skulle träda fram för mycket folk vid musikens toner; smyckad, fager, lycklig men bäfvande ändå, med hängifvenhet och allt blodet strömmande till hjertat, *alldeles som nu.*

Och dock huru olika!

Det var ej det haf af okända hufvuden med fem logerader fyllda af forskande blickar och spända öron, som hon drömt sig; det var vänner och deltagande hjertan alltsammans.

Det var ej stolta, jublande, segerrika toner i perlande kaskader, som hon kastade ut till den lyssnande skaran; det var ett blygt och bäfvande, knappast hörbart löfte att höra en enda till.

Och det hade ej varit hofkapellets orkester, som helsat hennes entré under ledning af en konstnärligt förd taktpinne; det var åter lilla fru Johansson, som med smala, magra, bruna fingrar något stelt trefvade rätt på en koral å Durmans lilla orgel.

Och bifallet, det smekande, det berusande, om hvilket hon drömt under tunga arbetsår både sofvande och vaken, detta sorlande jubel, efter hvilket hon törstat under

mödosam lärotid och som skulle föra henne längre och längre, framåt och uppåt, hvar var *det?*

Hon lyfte blicken till den store, starke mannen vid sin sida, hon såg hans friska, manliga ansigte glöda af rörelse och glädje, och allt annat af hvad lifvets fröjder och framgångar bäst kunnat ge, krympte samman och blef smått och obetydligt mot att höra honom till och veta sig vara honom kärast af allt i verlden.

Orgeln tystnade och allas blickar rigtades mot presten. Det var ej gamle komminister Bengtson i dag; det var en af Hammars studentkamrater, pastor Arvid Magnusson i Qvislinge, med hvilken han alla dessa år underhållit den gamla vänskapen, fast de ej träffats mer än en enda gång, och som nu med glädje följde vännens maning att lysa Guds välsignelse öfver kamratens unga lycka.

Pastor Magnusson var en lång, mörk, ståtlig man, med hvad allmogen kallar ett »godt utförande»; men i dag vibrerade rösten kanske litet för mycket. Han kände vännens kärleks historia, hans kamp mot eget hjerta och de långa åren utan hopp, och fann i densamma en likhet med sin egen, som kallade minnen fram, hvilka höllo på att komma känslan att flöda öfver.

En fattig kapellan, utgången ur bondehem, hade han med den mognade mannens hela starka känslors sparda kraft lidelsefullt älskat en flicka, som i socialt hänseende stod honom för högt. Men deras hjertan hade funnit hvarann och brutit alla hinder, såsom kärleken har för sed när den är stark och verklig och delad.

Slumpen hade fogat det så, att äfven bådas brudars förnamn voro lika. Der framme vid fönstret bredvid gamla fru Alm stod Gerda Magnusson, född friherrinna Stålsköld, hög, kraftig och ståtlig, och blickade varmt och mildt på den lilla fina, veka Gerda Alm.

Nej — Gerda Hammar till Hammarbo, drottning Durman var det nu. Vigseln var slut; med något osäker

stämma hade pastor Magnusson talat hjertgripande ord till ungdomsvännen och hans brud, och brudparet vände sig om för att mottaga den stora bröllopsskarans lyckönskningar.

Då spratt brudgummen plötsligt till, och om något i verlden i den stunden kunde öka hans hjertas slag så var det för visso det kära, välbekanta, knotiga ansigte, hvars långe, kantige innehafvare nu arbetade sig fram mot honom ur den sammanpackade skaran.

— *Arthur!* — *Karl!*

De båda arbetskamraterna från Durmans första år lågo i hvarandras famn; Johansson och Lindqvist klefvo fram med långa steg och ställde sig bredvid; det gamla trogna timmerkörarelaget från Hyltans stuga var åter samladt.

Det blef tyst i salen; den första som sade något mer var pastorskan Strömbom, som grep en flik af sin värdighets sjal, hastigt förde den mot nästippen och hviskade: »Min Gud, jag tror jag gråter.»

Sex veckor efter det mamma Strand kommit ut till sina barn ute i vestern, hade bref kommit om Hammars och Gerdas förlofning. En vecka derefter skref Johansson att bröllopet skulle bli den 20 Augusti. Vid tanken på de gamla vännerna krympte Atlanten mer och mer ihop för Brandmark, som numera for från ocean till ocean på Pacificjernvägen i affärer ungefär som han förr i verlden traskade från Vaksalagatan 24 till Haakens hörn.

— Lova du, vårt eget bröllop var inte fullt så muntert som ett bröllop ska' vara. Hvad säger du om vi skulle resa och göra om det tillsammans med Hammar? utbrast Arthur.

— Men mamma, som så nyss kommit till oss . . .

Fru Strand hade dock redan kommit bra till rätta med lille John, hvilken talade svenska ungefär så pass som en gosse här hemma, hvilken går på sitt andra år,

med det vackra, komfortabla hemmet och den snälla svenska tjenstflickan. Mamma Strand förklarade derför, att om det vore »rigtigt säkert» att de kommo åter inom två månader och inte dränkte sig och inte förkylde sig och togo väl på sig när det blåste på sjön, så ville hon för all del att de skulle resa; hade hon kunnat lefva skild från Lova i fyra år, nog ginge det i två månader.

Och så reste de, och nu voro de här.

Herrskapet Brandmark tedde sig åtskilligt ståtligare nu än på sin egen bröllopsdag. Arthurs gamle studentfrack var utbytt mot ett mästerprof från en Chicagotailleurs »atelier» och Lova glänste i mossbrunt siden så tjockt att det kunde stå för sig sjelf, guldcollier och briljantring.

— Men Arthur, hvad skall det tjena till? Det är syndigt, då vi ännu egentligen inte ega någonting, fast affären går bra, hade Lova invändt mot dessa presenter.

— Det är en gammal gosses sista barnslighet; men det skall försona mig med minnet af det första året härute då jag inte kunde ge min lilla hustru så mycket som en hvardagskjol, svarade Arthur, och Lova såg på honom att den saken nu inte borde diskuteras längre.

På den fina fracken när var Brandmark sig alldeles lik. Men Lova hade föryngrats af de sista årens medgång och beqvämare lif. Kinderna hade fått färg och blifvit fylligare och de milda, kärleksfulla ögonen glänste varmare än någonsin då hon såg på sin Arthur eller talade om sin lille John.

Det blef en bröllopsmiddag med mycken gamman vid långa bord under Durmans gamla kastanjer. Sjelfva Hanna Falk tinade upp och jollrade helt moderligt med lille Jakobson junior på sitt magra knä. Och Emma Bredin var idel solsken. Det var nu så godt som afgjordt mellan syster Fanny och den unge kolonisten på Brandmarks gamla Louisenro. Visst var det litet afvigt

att lillasyster gick åt först, men började man bara röra på flickorna Bredin så visste ju ingen precis hvad som kunde hända. Herr Lindqvist hade en bror i Vesterås, som var enkeman och varit härute en hel vecka och kastat sådana underliga blickar på Emmas vänliga ansigte och mer än junoniska gestalt.

Brudparets skål föreslogs af Jakobson. Talet var ingenting alls i den högre stilen, men fullt af qvickhet och godt lynne och humoristiska hänsyftningar, som mottogos med stort jubel. Pastorskan Strömbom nöp fru Magnusson i armen och hviskade blygsamt:

— Det är min måg doktorn, som varit disponent vid Durmans sågverk, men nu är han verkställande direktör, fru friherrinna.

— Hvilken präktig karl! Jag rigtigt gratulerar; men för all del kalla mig inte »friherrinna», goda fru Strömbom.

— Åh, jag ber, nog vet jag hvem jag har den äran att tala med. Min Lydias allra käraste vän är *också* friherrinna och blef *så* ledsen när Lydia gifte sig.

Gamle fanjunkaren strålade och gumman Alm sken. Den glada stämningen och de många »tryckningarna» till höger och venster slätade ut en hel hop af rynkorna i de blida anletena; gumman satt med fuktiga ögon och tittade åt sidan på sin Gerda, alltemellanåt utbytande en nickning och en blick, och Almen sjelf kände sig precis som den dagen då han fick svärdstecknet på Skillingaryd och åt vid officerarnes bord och satt vid herr öfverstens och kommendörens egen sida.

Efter middagen, då ungdomen kom i farten ute på gårdsplan, i trädgård och park och krocketkloten rullade och brokigt virade kransar flögo ur hand i hand under glada skratt, gjordes musik inne i salen. Brandmark fick höra sin gamla qvartett och kunde inte nu heller låta bli att fylla i här och hvar i tenorstämman, der det lät litet »tunnt» emellanåt. Så sjöng bruden ett par bitar

och Gerda Magnusson accompagnerade henne på Durmans just ej öfver sig välstämda orgel så godt sig göra lät. Pastor Magnussons ögon tindrade och han hviskade till Hammar:

— Det var en herrlig stämma du der ryckt bort från vår operascen.

Hammar skrattade:

— Också du min Brutus! Direktör N. hade rätt; från i dag tillhör Gerda amatricernas klass, och *nu* tviflar nog ingen mer på hennes stämmas magt.

Brudparet fick ju söka dela sin tid åt alla; men trängre och trängre drog sig dock samman den lilla kretsen af de trenne par, som kämpat så hårdt för sin kärlekslycka. Hammar, som kände dem alla, var föreningsbandet, och snart tyckte Magnusson och Brandmark att äfven de voro gamla bekanta, fast de blott flygtigt träffat hvarandra några gånger i Upsala förr i verlden. Och de båda Gerdorna och Lova sutto snart med armarna om hvarandras lif och utbytte förtroenden, som om de känt hvarandra i all sin tid.

Med glödande kind och blixtrande ögon lyssnade Gerda Magnusson till Lovas skildring af den första hårda tiden ute i Amerika; huru hon och Arthur hvilade sig efter dagens mödor i ett rum utan eldstad medan brödet var knappt och morgondagen oviss. Lilla Lova hade höjt sig till rigtig vältalighet, då hon slutade och utbrast:

— Man svigtar aldrig, då hjertat är fyldt af tro och hopp och kärlek.

— »Och störst ibland dem är kärleken», tillade Arvid Magnusson och lade handen på *sin* Gerdas skuldra.

Nere på Hammarbo möttes brudparet af två stora »äreportar», och båda verandorna voro rikligt sirade med blommor och gröna guirlander. Alltsammans hade varit gjordt i ordning i förväg uppe å logen på Durman, och så, medan bröllopsskaran intog sin middag och tjenarne

väntade på sin, hade Perla satts för en höstvagn och fått draga ner hela ståten till Hammarbo, der all grannlåten ordnades under gamle Arvids erfarna ledning.

Brudgemaket var redt i det stora rummet ofvanpå, innanför öfre verandan. När Hammar nu gick de gamla välkända trappstegen dit upp med armen om Gerdas lif, halft bärande den lilla hvita, smärta bruden, kom hans tanke, han visste ej hur, att ila tillbaka till den första middagen då han skulle möta henne häruppe och gömde de arbetsvanda händerna i kavajfickorna. Och då kunde han omöjligen låta bli att med den hårdaste af de der stora händerna sakta stryka den lilla sammetslena kinden, som låg så nära hans skuldra.

— Ett telegram!

Det var det *enda,* som kommit till brudparet på dess högtidsdag midt i detta elektricitetens århundrade; och af någon beställsam, ordningsälskande hand hade det utqvitterats och helt enkelt lagts tillreds häruppe, der »Brudparet Hammar» ju allra säkrast var att träffa, i stället för att skickas upp till festen, der det helt solo, som det var, måhända ock skulle gjort mindre effekt.

Det började skymma för hårdt inne i rummet. Med armarna om hvarandras lif och hufvud lutadt mot hufvud läste de i månskenet ute på verandan:

»Beklagande den svårersättliga förlust, kärleken tillfogat den fosterländska konsten, söka vi dock bortse från sånggudinnornas och egen saknad, då vi hjertligt och upprigtigt önska eder glädje, lycka och trefnad i eget bo!

Algot Strömberg. *Anna Roselde.*
Fanny Elfving. *Peter Franzon.*»

Hammar tryckte henne fastare intill sig och frågade:

— Väcker ej denna »Strömberg-turnéns» vänliga helsning något vemodigt eko i min Gerdas själ?

— Nej, Karl; jag kände med glädje att det var det allra sista bandet som brast.

Nere vid uthusen traskade en lång, smal skugga omkring och tittade i dörrarna och kände på låset till logen der »dunderrågen» ännu låg oharpad.

— Den käre, trogne gamle! Inte ens i qväll glömmer han sin vanliga rond kring gården. Vill du inte till tack glädja honom med hans älsklingssång? hviskade Hammar.

Gerda trädde ännu ett steg närmare balustraden. Der stod hon, hvit och elflik, i krona och slöja, infattad liksom i en ram af gamle Arvids blommor och guirlander, som smögo sig utefter alla stolpar och sirater.

Ljufva, smekande klungo tonerna fram:

Hjorden betar och klockan klingar,
Klockan klingar på Roines strand.
Svanen flyger med hvita vingar,
Flyger ensam vid molnets rand
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
Men jag sjunger min långa längtan,
Sjunger ensam vid Roines strand.

Hans varma, röda läppar, darrande af lifvets och kärlekens fullhet, unnade knappast de sista tonerna att välla fram, innan de trycktes mot hennes; hans arm knöt sig fastare om hennes lif och bar henne in . . . medan hans hjerta jublade:

— Nej inte ensam mer . . . aldrig, *aldrig* mera ensam!

Humoresker

Hittebarnet

eller

En hjertlös moder afslöjad.

Det var sommar, löfven hade spruckit ut, solen sken, som om den haft beting pr Celsius och inte pr timme, och naturen var mättad med värme och kärlek.

Och så var det på vestkusten, der sjelfva atmosferen är så frisk och hafslik, att man vid picknicker i det gröna lika väl kan sticka sin rädisa i luften som i saltkaret.

Då tog Phœbus Apollo en morgon sin spannpiska som vanligt och körde fram sitt gyllene spann på himmelens fäste, till stor förtret för alla statdrängar, som måste börja röra på sig när solen gick upp.

Men fröken Lundqvist var i det fallet olik Phœbus Apollo, att hon bara tog sin parasoll och följde häradsvägen.

Och när hon gick för sig sjelf i den vackra naturen så svärmade hennes jungfruliga tankar kring ett eget litet hem med vagga och snöre på kakelugnen att torka blöjor på, och en hygglig, nyrakad karl, som köpte hem ved och betalte alla räkningar.

För många flickor äro på det viset, att om en bättre ungkarl talar till dem, så slå de ned ögonen, som om det vore frågan om att binda dem med segelgarn och

exportera dem till hundturken för att bli haremsmamseller, och snörpa på munnen och svara: »Tja, tja, å... tja», »Tycker ni det? Hm!» »Å verkligen!» »Ska vi inte gå ut i trädgården till de andra flickorna?»

Men när de komma för sig sjelfve så både kyssa och klappa de i tankarna och med själen och ta örngottskudden i famn och krama den och sucka: »O Algot!»

Emellertid gick fröken Lundqvist vägen fram och var täck och trind och förtjusande; och en myggfamilj bestående af man och hustru och svärmor och sjutton barn satt och frukosterade på hennes lilla rödhvita kind, oberörd af verlden utomkring, alldeles som salig Wy-Bromander i tiden vid Hasselbackens smörgåsbord.

Men bäst fröken Lundqvist gick der och kände sig varm om hjerta och rygg, samlade hon plötsligt kjolarne omkring sig, som damer alltid göra i ögonblick af ytterlig fara, hoppade till och skrek: »O..o..o..h!»

Vid kanten af vägen stod en aflång, flätad grepkorg, öfverbunden med ett stycke linne, och inne i korgen krafsade och skrapade det med små, små fingrar.

Bedöfvad af skräck, med handen mot hjertat och begge ögonen mot himlen, ungefär som man tänker sig enkefru Niobe vid toddydags på qvällen af hennes mythologiska olycksdag, när de flesta af hennes glyttar voro expedierade, stod fröken Lundqvist och stirrade på den hemlighetsfulla korgen, medan från hennes läppar smögo sig de betydelsefulla orden: »*Ett hittebarn!*»

Nu är det visserligen sannt, att en husmoderligt omtänksam försyn i hvarje ung qvinnas själ nedlagt blyga aningar om ett dylikt litet oskuldsfullt väsen. Men, herre Gud, det skall ju föregås af en ung man, som kommer hem och dricker ut pappas konjak, af linnesömnad i oändlighet, af monogrammer på handdukar och servietter, af tanternas kyssar och tårar, krokan och krona, kullerstolar och Roederer.

O huru förfärligt att en moder kunnat öfvergifva sitt barn på det viset! Packa ned sitt eget kött och blod i en vanlig torgkorg och binda ett skynke öfver, alldeles som om det varit fråga om ett dussin blomkålshufvuden eller fyra kannor jordgubbar!

Hör hur den lille stackarn krafsade derinne i korgen! »Dyss, dyss, dyssalull, lille vän!» Om hon skulle öppna och se till det arma lilla lifvet? Nej, det vågade hon inte. Men lemna honom här medan hon sprang efter folk? Nej, det vore obarmhertigt. Och så tog hon korgen med det yttersta af sina behandskade fingerspetsar och vände med snabba steg hem mot staden.

Den arme lille krafsade allt fortfarande på väggarna till sitt trånga rum, alldeles som om han varit ute och firat första Maj och inte kunnat få rätt på sina tändstickor.

Med blossande kinder och ilande steg skyndade vår unga hjeltinna mot staden, mot hemmet. O Gud, om någon af hennes bekanta mötte henne! Och så ungen började skrika!

Men det var tidigt på morgonen, herrskapsfolk var ännu inte uppstiget och hittebarnet teg fortfarande.

Det måtte bestämdt inte haft någon klassmedveten fackföreningsgesäll till pappa.

Slutligen var hon hemma, rusade uppför trappan med skälfvande knän, ryckte upp en dörr, satte korgen på salongsgolfvet, snyftade och skrek: »Ett öfvergifvet barn! Ett öfvergifvet barn!»

Hennes pappa, major Lundqvist, och hennes mamma, fru Julia Lundqvist, född Strömbom, skyndade in och kysste henne och klappade henne på kinderna och på lösflätan och sa att de inte begrepo hvad som gick åt henne, ty så länge *de* lefde skulle deras egen lilla Greta aldrig bli »öfvergifven»; och när de dogo, hade hon ju sin bror löjtnanten, sin lilla lifränta och sin sparbanksbok.

Men fröken Greta bara grät så det knakade i den gamla soffryggen och pekade på korgen och skrek: »Ett öfvergifvet barn! Ett hittebarn! *Der* i korgen!»

Majorskan var genast färdig med sin sax att klippa af snöret, men majoren, som började förstå sammanhanget, höll henne tillbaka och sa: »Det här var en fans historia. Vi måste skyndsamt bära korgen till poliskontoret som han är. Rör honom inte, Julia!»

Och så kallades Stina in från köket att bära hittebarnet till poliskontoret, och så bar det af. Först Stina med den arme lille öfvergifne, så majorskan och majoren arm i arm, så lille Fredrik, som just kommit från skolan, med sin Euclides i handen, och sist fröken Greta med röda ögon och randig sidenparasoll. Den arme lille öfvergifne hade visst somnat; han hvarken qved eller krafsade mera.

Och när de gingo öfver torget sträckte alla människor ut halsarna genom fönstren och sa: »Si nu gå Lundqvistens ut och äta frukost i det gröna. Det var tusan till matsäckskorg.»

Men när de hade slunkit in på poliskontoret, slogo fönstertittarne hop händerna och sa: »Pass på att pigan har stulit på torget; hon såg så ledsen ut.»

Vakthafvande konstapeln steg upp, lade mössan på rapportjournalen och gjorde ställningssteg för majoren.

Majoren vred upp sina gråa mustascher och sa:

— Här är ett afskyvärdt brott begånget. Stig fram Stina!

— Å herre Gud, kan inte herr majoren förlåta henne? Hon är ju bara unga tösen!

— För tusan, *vet* konstapeln, hvem som satt ut barnet då?

— *Ba . . . ba . . . barnet!* Nää, jag trodde det var majorens Stina som . . .

— Nej, det är ett öfvergifvet barn, som funnits ut-

satt i skogen, och här är det. Har konstapeln någon knif till snöret?

Det var en spännande situation då konstapeln letade på bordet efter sin knif, och man nästa ögonblick skulle få se den stackars lille öfvergifne.

Stina hade i ifvern stuckit ned sitt pekfinger i korgen under linnet.

— Aj, jösses frun, den bytingen har re'n fått tänder! skrek hon.

Majorskan torkade en tår ur sitt öga:

— O Gud, att det finnes sådana mödrar till i verlden!

— Fy tusan, det här var rigtigt nervskakande! sa majoren och torkade svetten ur ansigtet.

— Undrar om det är en liten gosse eller en liten flicka? hviskade fröken Greta och rodnade.

Pang! der gick snöret af, konstapeln ref af duken och tittade i korgen . . .

— Hi hi hi hi hi hi! skrattade han och sjönk magtlös ned på stolen, alldeles öfverväldigad af munterhet.

— Hva fan ä *detta* för historier, Greta! skrek majoren och blef topp tunnor rasande.

Majorskan bleknade och fick lof hålla sig fast vid bordet för att inte digna ned då hon såg ett helt dussin feta, präktiga humrar krypa om hvarandra i korgen.

— Secka sköna, rara kräk! Dä va nästan slarfviare å ligga å tappa så mön goer mat, än å sätta ut en barnunge! tyckte Stina.

Små gossar.

Om någon kunde uppfinna en maskin, som levererade *konfirmerade* gossar, så tror jag nästan att hans lycka vore gjord. Han skulle inte kunna sälja patentbrefvet under flere tusen kronor, han skulle få råd att hvarenda qväll ta sig en toddy, som skulle trösta honom för tilltänkta ammors missnöje och klandret af de firmor som göra i barnkläder.

Storken, som sedan lång tid lemnat pojkar till de bättre familjerna här i landet, har inte något bra fabrikat. Han får alltid pojkarna för små. En person som önskar sig en son till hjelp i affären och får en sådan der liten grinig, rödbrusig parvel, kan lika litet vara belåten som om han finge sig ett fönsterbord då han beställt ett matbord för 36 personer.

Många af de herrskap, som nu ha en hel massa små gossar på lager, kunna ju aldrig veta om de verkligen behöfva så många pojkar när de en dag bli färdiga och utväxta. Åtminstone är det ett faktum, att när man skall börja exportera gossar till akademien, tryta pengarne vanligen långt förr än pojkarna.

Jag vill inte neka att små gossar göra sina pappor och mammor mycken glädje, men de kunna också ställa till en hel del bekymmer.

Om man har hos sig en god vän, som man lånat pengar af och som »skrifvit på» och som man inte vill vara af med för hela verlden, så är det inte trefligt när lille gossen äntrar upp på hans knä och jollrar:

— Fabbo, får Julle se din lille rät!

— Hva . . . hvad säjer lille gossen?

— Jo, pappa täjer att fabbo har allt en räf batom örat.

Man ska aldrig lita på små gossar för det de se

rara och snälla och oskyldiga och nytvättade ut när de komma in och helsa på främmande.

Hvarje något erfaren moder vet att det vore mycket bättre om de vore griniga, för då blefve de bortburna med samma. Men nu ska de klappas och smekas af alla tanterna och tagas upp i knät och utfrågas huru gamla de äro och om de hålla mest af pappa eller mamma och hvad lilla syster heter. Och så bryter det löst:

— Tant Lina, du fåj inte bita mamma.

— Mitt lilla hjerta, hvad i Guds namn är det du säger?

— Joo, mamma hon ta te pappa att tant Lina pinger här å jent ätej opp na.

Och under allt detta blicka de så innerligt kärt och trohjertadt med sina blåa, oskyldiga barnaögon.

Hvarenda menniska vet hur obegripligt svårt det är att i hvardagslag få hem hyggliga ungherrar i en familj der det finnes flygfärdiga döttrar. Är det frågan om kalas eller viraparti eller konkurssammanträde å kontoret, då komma de, men vill man ha dem rigtigt för sig sjelf på en toddy och ett refbensbjäll och en fuga af Bach på kammarorgeln, då ha de arbete hemma eller ska de på sammanträde eller ha de förkylt sig eller ä de bjudna i familjer der döttrarna ännu inte gått och läst.

När ett par kärleksfulla föräldrar då ändtligen lyckats locka hem en beskedlig ungkarl och allt är sol och glädje och äggtoddy, och mamma talar om »allt hvad den flickan uträttar» och pappan resonerar om depositionsräntan precis som om *han* hade godt eller ondt af dess stigande eller fallande, så vill gästen naturligtvis visa sig artig igen och smeka husets lillgosse och odla hans själ med vänligt samtal.

— Hör du, min lille gosse, vet du hvem denne farbrorn är?

— Jaha, mamma täjer att du är töster Elins sista föjhoppning.

Jag har varit i hus der en kärleksfull, hjertevarm man motats in i ett hörn af salongen af husets unga älskvärda dotter och allt har artat sig på bästa sätt, men just som fröken hviskande närmat sig den unge mannen och jemkat sig intill honom på hörnsoffan, har lille bror skrikit:

— Akta dej, fabbo Fenson, hon nyps!

— Men Gugge hur *kan* du . . .

— Ta du inte felv te mamma att i käll ka du allt knipa Fenson?

Den oerfarne tror att äfven små *flickor* kunna ställa till sådana der spektakel. Han känner inte de små flickorna. Redan i vaggan äro de kloka och försigtiga, och när de fått sina första kängor börja de intrigera i sällskap med sin mamma. Små flickor förderfva ingenting.

För grannsämjan är ingenting sämre än små gossar. De snatta äpplen och piska kattor för grannarna, slå in sina bollar genom deras källarfönster och sina krocketklot på benen på deras gamla mormödrar. När ryske czaren var i Berlin 1889 stängde också kejsar Wilhelm in alla sina pojkar.

Det hade just varit snyggt om en liten Hohenzollern ställt sig mellan czarens knän och i sin oskuld och älsklighet sagt:

— Onkel, jag ser inga blå dunster i dina ögon.

— Hvarför skulle jag ha blå dunster i ögonen, min gosse? hade då naturligtvis alla ryssars sjeltherskare sagt.

— Jo, dä' sa' pappa och fabbo Bisse att di skulle slå dit.

Små gossar rå på både pappa och mamma.

Ibland kan det hända att herr Svensson säger till fru Svensson:

— Du är för svag mot pojken, men denna gången skall han ha stryk af *mig*, förstår du.

Och så bär det af inåt pappas rum, och moderns sargade hjerta ser i andanom huru riset plöjer fåror i hennes älsklings rosenröda hull.

Men när hon, badande i tårar, tio minuter derefter öppnar dörren för att be en onaturlig fader inte gissla sitt eget kött och blod till döds, befinnes det att pappa och pojken kompromissat så att pappan hoppar kråka i stället för att slåss och pojken skrattar i stället för att tjuta.

Men i längden går naturligtvis det land sin undergång till mötes der pappornas hjertan äro ömmare än små gossarnes ryggslut.

Små gossar se och lägga märke till allting. På en ångbåt observerade jag en gång medlemmarne af en glad och lycklig familj, som var stadd på lustfärd till Gripsholm. De njöto af lifvet, de älskade hvarann, de voro lyckliga, de hade piga med sig att se efter barnen.

— Det var rasande trångt här; vi få knappast sitta, sa pappan.

— Tan inte Emma tetta i pappas knä tom när hon ä inne å båstar om mårnarna? inföll den lille minste.

Behöfver jag nämna att stämningen var förstörd för hela dagen?

Smärtande var det äfven för den moder, som ville höra sin gosse litet i hans salighetslära och frågade honom hurudana englarna äro.

— Jo, di ä tom fjöken Laura.

— Inte är fröken Laura någon engel, Johan?

— Jo, dä ta pappa te na i lusthuset.

Små gossars händighet är obeskriflig. De göra fisknät af sin systers genombrutna underkjol och pappersdrakar af sin pappas brandförsäkring. På familjebjudningar be de att få se »den krufven tom fabbo Pettersson har lös», och anmärka att tant Lotten inte har någon lång näsa alls.

— Hvarför skulle *jag* ha lång näsa, lille Otto?

— Kors, dä ta syster Ida att tant fick när Ida tog häradshöfdingen.

Och så ska man darra för deras lif när de ha messling, skarlakansfeber och difteri, och många år efter det man sjelf upphört med alla slags studier ska man sitta och bäfva för hvarje fråga de få när de ska ta examen till första klassen.

Och sen ska man kosta ut hela sin välfärd på deras uppfostran. När jag tänker rätt efter, vore det bäst man konstruerade en maskin som levererade ens pojkar såsom komministrar eller häradsskrifvare med samma.

Det allra förargligaste är, att när man så ändtligen har dem fullvuxna och flygfärdiga, så bry de sig just inte så värst mycket om pappa och mamma, utan då komma de hemdragande med ett upprördt, ungt och kärleksfullt fruntimmer, som de älska mer än både far och mor, ändå hon hvarken vakat öfver dem i messlingen eller stoppat deras strumpor eller gett dem ett mål mat eller förfalskat vexlar för deras studieskulder eller bedragit sina vänner för att skaffa dem snygga gångkläder eller försnillat kassor för att hjelpa dem lite.

Men vänta mig bara ni, små gossar, tills — ni sjelfve en dag få små gossar!

Till kakelugnens naturalhistoria.

Menniskan fryser så snart den henne omgifvande luften blir allt för mycket kallare än hennes skinn.

Bland medel, som under vintertiden tjena att hålla menniskan varm, märkas ylletröjor, vexlar, toddy, tullskydd, frihandel, kärlek och kakelugnar.

En kakelugn kan brukas till mycket, men till promenadplats användes den endast af insekter och troende judar. Sadrach, Mesach och Abednego begagnade t. o. m. sin historiska kakelugn till konsertsal. Den tidens tidningar omtala dock blott att herrarna »sjöngo», men nämna intet om de akustiska förhållandena. Jag förmodar att det var mycken »värme» i deras föredrag. Att inte artisterna fingo det *för* varmt, bevisar att deras ugn måtte haft lika godt drag som Sveasalen. Hur det var med utskänkningsrättigheterna vet jag inte.

Kakelugnen står alltid vid en vägg, vanligen i ett hörn af rummet. Det är en egenhet hos honom. Kanske också att om han stode midt på golfvet skulle han smälta ned stearinljusen i takkronan och vara i vägen när man dansade fransäs.

Poeter och romanförfattare tycka mycket om kakelugnen. De kalla honom för »hemmets härd», »den husliga härden» o. s. v.; och den karl som öfverger sin hustru och sin husliga härd när de låga af ömhet och björkved, och går ut på biljarder och schweizerier och roar sig, han räknas inte för att vara rigtigt moraliskt vederhäftig. Den husliga härden är helig, och man får inte sitta der och prata strunt och förvilla värdinnans hjerta eller bedraga fröknarna. Ej heller får man kasta kärnhusen af sina äpplen in i den, för då blir det fula fläckar på skjortorna som bykas på askan.

Qvinnorna äro mycket mera fästade vid den husliga härden än männen. En karl sjelfmördar sig hvar och hur det faller sig, men ett ledset fruntimmer tar vanligen det kortaste af sina sämre klädstreck och hänger sig snyggt och ordentligt på spjället till sin gamla kära kakelugn.

Men har man lifförsäkring och vill ta lifvet af sig på den husliga härden lite pö om pö så att det inte observeras, då ska man hvarken hänga sig på spjället eller osa ihjel sig med en porslins- eller majolika-kakelugn; utan då ska man skaffa sig en af desse här utmärkte, bränslebesparande, flyttbare »rullkaminerna».

Jag har bott ihop med en rullkamin i fyra månader. Jag vill inte säga någonting ondt om honom. Han skötte sitt arbete och sprang inte ute om qvällarna. Varmt höll han och billig var han, om man räknar hur grufligt lite bränsle der gick åt. Ibland fick jag köra ut honom i förstugan medan han lugnade sig lite och vi fingo ned värmen i rummen till + 36 eller 37° Celsius. Jag har glömt nu hvad han kostade att hålla vid eld, men jag vill minnas att han höll några stycken rum varma för femti öre i månaden. Eller kanske det var i veckan.

Och en husfader, som är utan anställning och ingenting kan förtjena, men gerna vill offra allt för de sina, han kan på kort tid sätta dem i god ställning, om han skickar dem på landet och tar sig en lifförsäkring och flyttar ihop med en sådan der rullkamin. Sen behöfver han bara kasta till honom ett par kol några gånger i månaden så brinner och glöder och värmer rullkaminen långt sedan han tagit lifvet af familjeförsörjaren, och hans gråtande enka går i finaste crêpehatt, som hon köpt för assuranspengarna, och tittar under lugg efter en annan man.

Köp en rullkamin! Gör det! Han håller varmt för så godt som ingenting. Visst går skurningen af de sotiga golfven till fem kronor i veckan, och mattor förderfvar han för trehundra kronor om året, och så blir det en så

fasligt torr luft, att man får köpa hem mycket mera toddykonjak än vanligt. Första veckan dö, förstås, alla lefvande växter i våningen. Andra veckan hittas lilla Pippi stel och kall med näbben under vingen i sin bur sedan han har ritat rullkaminförsäljarens adress i sanden på sitt lilla golf. Och sen gå barnen till himlen, ett efter annat, och pappa och mamma få lungsot.

Men vill du ha godt och varmt för billigt pris så köp dig i alla fall en rullkamin! Gör det!

Men äfven en porslinskakelugn kan sätta sig på tvären och ryka in och puffa och bolma som en gammal häradsprost på sin sjöskumspipa. Tar man då upp husvärden, för att visa honom att ugnen behöfver sättas om, så har herr husegaren knappast tagit i dörrvredet förrän kakelugnen rättar på sig, tar en allvarsam min och ryker ut så ordentligt som helst. »Hvad är det här för skoj?» säger värden, glor argt och går sin väg. Men när han bara hunnit ned för trappan börjar kakelugnen på att spektakla igen.

Kulturmenniskans hela lif sammanhänger på det allra närmaste med kakelugnen. Genast man kommer hit till verlden, skall man skärskådas, badas och torkas framför brasan.

Sen kommer en våt period, då mamma drar ett streck från kakelugnens ena öra till det andra; och der hänger hon våra allra intimaste plagg, så att kakelugnen ser ut som en gammal onkel, som ombonats för halsfluss.

Derpå följer en tid då man aldrig utan fruktan och bäfvan ser sin mamma med allvarligt bekymrad min gå och sticka sina fingrar bakom kakelugnen. För när hon drar dem tillbaka medfölja alltid några späda skogsalster, som dansa tarantellan på baksidan af ens personlighet; och en lifgifvande värme för dygdens öfning sprider sig genom hela ens varelse.

Hvad skulle man väl taga sig till på kalasen när

man blir lite äldre, om inte man finge sticka sina händer på ryggen och krypa baklänges tills man törnar mot kakelugnen?

Hvar skulle man gömma sin punschsqvätt och sina stackars kortlappar när rektor hörs i trappan, om inte hos denne gamle tystlåtne vän?

Förnämt folks kakelugnar äro i allmänhet visst inte skröpligare än andras. Att man vid tillställningar hos dem alltid ser ett antal allvarlige och beslutsamme män stå och stödja kaminen med hela kraften af sina ryggar och sin öfvertygelse, beror alls inte derpå att de äro rädda för att han skall ramla ner.

Till en tidsenlig kakelugns utrustning höra eldtång, eldgaffel och eldskyffel. Hos småstadsbyråkrater saknas vanligen eldgaffeln. Den ha de svalt för att kunna hålla sig tillräckligt raka och styfva i ryggen när de gå på sin usla storgata.

Äldre flickor, som knappast skulle tåla vid en Siriuslampa eller elektriska bolagets verksamhet, kunna ännu se rätt söta ut vid skenet af en döende kakelugnsbrasa. Öfver yngre, täcka flickor sprider den ett rent af förtrollande skimmer. De se så beskedliga ut när de sitta der och stirra på kolen, och om man inte »kommit sig för» på sommaren, när man hade dem i båt, hängmatta, slänggunga eller hölass, så kan man så fint känna sig för nu. När de sitta i en god stol framför en stadig kakelugn kunna de då åtminstone inte med någon rimlighet afbryta med ett: »Aj, stanna då, herr Petterqvist; jag är så grufligt rädd!»

Egentligen vet jag knappast när man säkrare skall ta dem än just framför en brasa så der.

I en släda kan man välta just som man skall till att öppna sitt hjerta.

I en vals slutar musiken vanligen när man kommit

så långt som till: »O den som med er finge sväfva så här genom hela li . . .»

Vid en promenad ute på landet blir hon vanligen rädd för en beskedlig torpareko och börjar skrika när man är just här: »Ack, om i hela vida verlden icke funnes någon mera än vi bå . . .»

Eller också kommer der en geting, besjälad af samma längtan som en sjelf, och sätter sig på hennes lilla hvita hals.

Men om vintern, inomhus, vid glödande brasa, när smågossarne läsa öfver sina lexor och mor hennes håller vakt vid dörren, då går det, om det är någon möjlighet, och man känner snart samma intensiva värme som förr i tiden när ens egen mamma gick och trefvade bakom kakelugnen. Fast i en helt annan kroppsdel, förstås.

Blir så hennes första present händelsevis ett spjällsnöre, så kan man på kakelugnen läsa hela sitt lifs historia, alltifrån det han behängdes med ens första lilla oskyldiga skjorta och tills fästmöpresenten prunkar der i perlor och stramalj!

Jag hatar alla öfverdrifter, men jag tror inte jag ljuger något vidare om jag säger att brasorna i en gammal pensionskakelugn emottagit flera själsskakande hemligheter än en fångpredikants öra.

Och när vi bli gamla och sitta i tofflor och nattrock och stirra in i elden i kakelugnen, då lära, enligt erkända auktoriteter, de fallande kolen forma sig till bilder ur hela ens försvunna lif. Väl den som inte blir mörkrädd då, när man sitter på sin kammare ensam och öfvergifven!

För en mera allmän och ytlig kännedom af kakelugnen behöfvas blott några flygtiga antydningar.

En egyptisk pyramid och en gammal mamsells kakelugn skiljas lättast derpå att kakelugnen har sin mumie utanför.

Kakelugnen är den enda maskulina varelse, som alls inte tycker om att »fukta sin aska». Desslikes det enda maskulinum, som sett en Filipstadsfröken ömsa underkjol.

Hos en kakelugn så väl som hos en man anses det förtjenstfullt att han inte »röker inne».

En bra kakelugn och en bra operett likna hvarandra deruti att båda »draga». Men en modern operett skall vara hållen i den lätta stilen och en modern kakelugn i den tunga.

En göteborgare skulle, om han vore rigtigt i gasken, säga att skillnaden emellan Lindbergska teatersällskapet och en barnkammarkakelugn hufvudsakligast består deri att det förra har en »Niniche», men den senare bara en nisch.

Finare kakelugnar adlas till »kaminer» och bära ur på sig precis som andra herrar. Dessa ur kallas pendyler, och kaminen bär dem löst utanpå sin mage.

Skälen dertill äro tvenne. För det första ha kaminer i regeln inga västfickor, och för det andra vilja de göra det så beqvämt som möjligt för våra vapenbröder tyskarne att följa sin gamla franska vana att stjäla pendylerna när de infalla uti ett land.

Och nu vet jag intet mer om kakelugnen än att om vi i likhet med honom kunde vara varma om vintern och kalla om sommaren, flamma för qvinnorna, men inte springa efter dem och göra oss löjliga, glöda i hela vårt inre, men aldrig förhetsa oss, så skulle vi vara bra mycket bättre och lyckligare än vi äro.

Evig vänskap och kärlek dito.

Kalle Stark var rik, outsägligt rik, rikare än de fleste.

Gods och guld egde han inte, hans rock var blank på armbågarna och tvätten af hela hans linneförråd, glansstrykning inberäknad, steg sällan i kostnad öfver två kronor och tjugofem öre.

Men han var rik genom att ega en honom in i blekaste döden tillgifven vän, en ädel vän, som aldrig skulle kunnat svika honom, en vän, som för honom skulle kunnat gå — jag vill nu inte säga i elden, efter jag inte begriper hvad Kalle Stark egentligen skulle haft för nytta af det — men på pantlånekontoret med sin öfverrock.

Och så var han outsägligt rik genom att ega en fästmö, som inte var af den sorten, som hänger en om halsen och nafsar efter ens mustacher i dag, för att i morgon säga: »Dyrbare vän, jag tror rakt inte vi passa för hvarandra». Nej, det var en fästmö, som om man skjutit henne åtskils med den värsta torpedo i verlden så skulle hennes lilltår börjat hoppa en half vecka efteråt, om Kalle händelsevis kommit der på trakten på ett par kilometer nära.

Med en sådan vän och en sådan fästmö är man rik, äfven om man inte har någon silkesbörs, som i svällande öfvermod äter sönder ens byxfickor.

Jag skulle dock inte vara någon verklighetsskildrare om jag förnekade att det fanns stunder i Kalle Starks lif då han, oafsedt besittningen af dessa skatter, djupt kände saknaden af det moderna bytesmedel som kallas penningar.

Ty Kalles vän var inte af den sorten att man kunde låna något på honom, och att pantsätta sin fästmö, det förbjödo Kalles etiska grundsatser honom, ty han var

uppfostrad i en hygglig familj, der man visserligen lefde i godt förstånd med hvarandra, men dock i regeln hade hustrur och fästmör hvar för sig, alldeles som fadderskedar och tandborstar.

Förr än nu borde jag ha nämnt, att Kalles vän hette Johan Blom och var landskanslist, att den älskade flickan hette Ida Ekegren, bodde på egen kammare och renskref, samt att Kalle sjelf var lärare i bokhålleri.

Men det kom en tid då de unga grosshandlarefröna der på trakten inte brydde sig om att lära sig bokhålleri. De mente som sanningen var: Går affären bra, så har ingen att skaffa med huru böckerna föras; då reder jag mig med en enkel kassaräkning. Går den illa och jag får repet om halsen för bristfällig bokföring, tar jag väl hit och låser in Julle Pettersson, som på fjorton dar diktar ihop handelsböcker för de sista åren.

Det var praktiskt tänkt, men tog lefvebrödet från Kalle Stark.

En dunkel vårqväll, när de båda vännerna sutto på Idas kammare och drucko punsch ur bägare, som kunde anses smutsiga för att vara köpta för vinsten af renskrifning, rynkade Kalle sin manliga pannas ytterhud, lät en mindre tår glida öfver sitt blåa ögas näthinna och sade med dof stämma:

— Dyrbaraste älskling, älskade broder, jag måste lemna er.

— Sjelfmord, hvasa? Godt, vi repartisera. Ska' dä gå löst från Katrinahissen eller ska vi sala te en desert-tallrik stryknin? sa Blommen.

— Nej, vänner, jag reser till Amerika, bryter mig en bana der och skapar ett hem åt min dyrkade Ida.

I detsamma skulle han vända sig mot den älskade, men hittade henne inte på stolen; bedöfvad af sorg hade hon, stilla och anspråkslös, intagit en horisontel ställning å golfplankorna.

Och i åtta dagar, tills Kalle reste, svors der värre än vid en häradsrätt, svors evig trohet, evig kärlek, evig vänskap. Och Blommen svor särskildt, att han skulle vara som en farbror för Ida, värna om hennes hjertas tro och hennes lefnads oskuld, och ofta, ofta gå till henne och trösta henne och tala med henne om Kalle, som derute i nya verlden sträfvade och knogade för deras lycka.

Och i fönstret hade Ida en Aralia, och ni vet att det är en växt, som vill ha vatten, men på en hel vecka behöfde inte Ida fukta på med handkannan, utan grät hvad vått trädet skulle ha. Och när hon titta efter, låg der alldeles som bordsalt aflagradt på burken. Så bittra voro hennes tårar.

Och när Kalle stod på tåget och det hade ringt för andra gången, steg hon upp på fotsteget och sa: »Var mig trogen, Kalle, annars blir det min död!» Och han svarade: »må himlen straffa mig om din bild ett ögonblick viker från min själs öga. Sviker du mig, Ida, så hämnas jag intill döden!»

Men Blommen lofvade omigen att si efter henne och trösta henne och tala med henne om Kalle.

När inspektoren blåste af tåget, kände sig Kalle och Ida precis som om de varit ett par Siamesiska tvillingar, af hvilka den ene blifvit bortbjuden på frukost å Strömsborg medan den andre skulle springa och släppa ett bref i postlådan vid Grand hotell. Så smärtfullt slet det till i deras inre i skilsmessans heliga stund.

Och när de två qvarblifne, bedöfvade af sorg, vacklat hem från jernvägsstationen och upp på Idas lilla kammare, kastade hon sig baklänges på soffan och snyftade:

— Herr Blom, jag dör, jag dör!

— Kalla mig bara Johan! bad han och sprätte händigt, ömt och vänligt upp hennes snörlif med sin pennknif så att hon skulle få lite luft.

Sedan gick han till henne hvarje afton med broderligt deltagande hjerta och två små blodapelsiner i en papperspåse, och satt på stolen vid kakelugnen och talade om den älskade afreste så ömt och innerligt, att hon slutligen steg upp, fattade hans hand, drog honom till sig och sade:

— Ack, Johan, sitt i soffan bredvid mig! Det är en sådan påminnelse om min oförgätlige Kalle!

Ida var en vacker flicka och det hände att de unge häradshöfdingarna sjelfve gingo till henne med renskrifningsarbetet och veko sig ett par ögonblick öfver en pinnstol och utslungade några pikanta anmärkningar angående väderleksförhållandena och den ensamhetskänsla, som måste bemägtiga sig en ungdom, som bodde solo med ett par bläckhorn på tredje våningen.

Men längre kommo de aldrig, förrän Blommen klef in och högt frågade »om Ida nyligen fått bref från sin fästman» och såg på de unge deltagande männen med blickar, som snart kommo dem att titta efter hvar de lagt sina promenadhandskar.

Och Ida skref till Kalle: »Jag förtäres af saknad och längtan. Du är min tankes tanke natt och dag. O Kalle, skrif att du älskar mig lika varmt, annars vore det så godt dö med samma . . .»

Och Kalle skref till Ida: »Mitt lifs sol! I mitt hjerta, min hela själ finns inte plats för skuggan af en aning om något annat än dig. Var mig blott trogen, älskade flicka, annars vet du att du krossar hela min tillvaro.»

Och Blommen skref: »Älskade vän och broder! Samvetsgrannt vakar jag öfver din skatt; men hon sörjer och längtar så hon både bleknar och magrar. O, du lycklige, ingen har väl varit så älskad som du!»

Till sist blef hon så vildt förtviflad så hon kastade sig under strömmande tårar baklänges mot soffkanten så det alldeles skrällde i hennes lilla täcka hufvud. Då

tänkte Blommen vid sig sjelf: »Illa skulle jag fylla min vänskapspligt om jag lemnade henne vansinnig åt Kalle tillbaka», och så satte han sig vid hennes sida, och när hon härnäst ville dunka hufvet i soffkanten, föll det mot Blommens väst och hon blef så märkvärdigt lugn med ens. Hon hade rent arbetat ut sig, den lille stackarn!

Men tårarna sköljde fortfarande öfver hennes lilla runda ansigte, och när Blommen såg det, greps han af ett så innerligt deltagande, att han, utan att tänka sig närmare för hvad Kalle skulle kunnat tycka om saken, tryckte på hennes små skälfvande läppar ett par tre kyssar, så broderligt rena, att englarna kunnat skratta sig förderfvade deråt, och sa:

— För Kalles skull ber jag dig att du inte sörjer ihjäl dig, Ida!

— Tack, Johan, tack! Din broderskyss vederqvickte mig så underbart. Nåväl, för Kalles skull vill jag lefva och hoppas.

Och så drog ett smärtfullt leende öfver hennes sorgsna drag och hennes lilla hvita hand for smekande öfver Blommens polisonger.

Och der gick månad efter månad, och Blommen kom som förut; men alltid numera då de talade om Kalle, låg Ida med örat på Blommens skjortknapp. Hon tyckte det var bättre och lugnare så.

Så skref inte Kalle på tre veckor.

Ida grät dagen igenom och om nätterna hade hon hans porträtt hos sig i sängen och kysste på glaset så hon fick smörja läpparna med vasselin. Och inte kammade hon sig, utan håret svallade utslaget och förtvifladt öfver hennes hufvud som plymen på en hästgardist.

— O, ve, han har trolöst svikit mig! snyftade hon då Blommen kom.

Men Blommen tog sin väns parti och skrupensade upp Ida för hon kunde säga på det viset. Deremot . . .

ja . . . han måste väl säga ut det förfärliga ordet . . . trodde han att Kalle . . . kanske . . . kanske var död . . .

Den gräsliga misstanken stegrades till visshet då ännu en vecka gick utan att bref hördes af.

Då klädde Blommen sig i sorgkläder och gick upp till Ida och sa att han ville vaka öfver sin döde väns fästmö lika sorgfälligt som öfver den lefvandes. Alltid skulle de gemensamt begråta den älskade aflidne; men för verldens skull, för menniskors prats skull vore det bäst de läte viga sig vid hvarandra. Det vore blott en tom ceremoni. Han skulle alltid hädanefter som hittills vara för henne den ömmaste broder.

Hon föll i hans armar, skakande af konvulsivisk gråt.

— Ja, Johan, så gifta vi oss väl då. Men kom ihåg att jag aldrig, aldrig kan egna dig mera än en systers kärlek, att jag aldrig, aldrig kan bevilja dig mera än en broders rättigheter! Emellan oss står alltid den oförgätliges dyrkade bi . . . hi . . . hi . . . hild . . .

Och så gifte de sig och framlefde sin tillvaro i outsägligt smärtfull saknad efter den älskade, fast genom naturens underbara lek de blefvo frodigare och fingo ett trefligare utseende för hvarje dag sorgen gnagde deras själar.

De lefde ett lugnt, stilla samlif, alldeles som bror och syster, om jag undantar att det första året kom en liten gosse och det andra året en liten flicka i huset.

Och gossen hette Kalle efter den evigt älskade och begråtne.

— — — — — — — — — — — — — — — —

En dag när Blommen satt och glötade i sina papper klifver Kalle Stark in lifs lefvande med guldringar på hvarenda finger och en stor, gul kedja på västen.

— O, herre Gud . . . herre Gud! skrek Blommen och tog tag i skrifstolen.

Kalle ville sluta honom i sina armar, men Blommen bara sprattlade och skrek. Kalle var blek och liksom lite förlägen. I detsamma kom pojken inridandes på mor sins torgparaply.

— Du är gift, ser jag? sa Kalle.

— Ja . . . nej . . . jo . . . ja, det vill säga . . . hm . . .

Ida hade känt igen den älskade, oförgätliga rösten; hon slog upp dörren, rusade in, och både Blommen och hon föllo på knä:

— Förbanna oss! Döda oss! O, hvad hafva vi gjort! Hvad hafva vi gjort!

Kalle slog händerna för ögonen och hela den kraftiga gestalten skakades konvulsiviskt. På det viset drog han sig långsamt ut ur rummet.

Förtärda af ångrens afgrundsqval rusade de upp, de båda som varit honom kärast i verlden, fattade hans händer och bådo honom inte förkorta sitt eget lif. Hela deras lefnad skulle bli en botöfning, blott han ville afstå från sjelfmord . . .

Kalle veknade, tog händerna från sitt ansigte, slöt fästmö och vän i sina armar och sade:

— Dyre, älskade vänner! Jag tänker inte ta lifvet af mig; jag ville bara springa upp på hotellet lite och hemta hit min — hustru.

Några af våra allmännaste sjukdomar.

(Medicinsk föreläsning.)

Der helsan saknas, hjelper ingen förströelse. Anders Norborgs postilla så väl som Zolas romaner äro bara bosch för en sjuk menniska.

De flesta sjukdomar komma från magen, hvilken också sannolikt är säte för själen, som också är en sjukdom, alldenstund ju mindre själ en menniska har, desto bättre mår hon.

Magen kan komma i oordning af åkommor, hvilka icke äro egnade att fylla någon läkares börs, ej heller något brunns- eller badbolags verkställande direktörs hjerta med ljusa förhoppningar.

Om menniskans mage känner sig ledsen, behöfver detta nemligen icke alltid bero på tarmvred eller magkatarr eller någon annan invecklad åkomma. Ej heller på förkylning eller magsyra eller någonting alls i den vägen.

Menniskans mage är äfven nog egendomligt kitslig att börja krångla bara derför att man ingenting stoppar i honom.

Dylik försummelse behöfver inte alltid bero på glömska eller slarf eller hårdhet af magens bärare; det kan också bero på att man ingenting har att stoppa.

Sådant händer ofta i ett civiliseradt samhälle, hvilket likväl inte hindrar att denna kasus alltid åtföljes af ett visst obehag, som växer ju längre åkomman fortfar.

Läkare och medicin hjelpa inte mot denna sjukdom, men vår tids outtröttliga forskning har ändå försökt åtskilliga medel mot magar, som kommit i oordning af brist på mat.

Af dessa medel är sjelfmord både modernt och mycket anlitadt. Det är också en kur som aldrig slår fel. Åtminstone har jag aldrig hört någon sjelfmördare klaga öfver dålig mage, ändå den ofta sedan trakasseras och misshandlas af provincial- eller stadsläkaren. Har någon annan hört det, bör han derom afgifva berättelse till svenska läkaresällskapet. Det skall gagna vetenskapen.

Men sjelfmordet har såsom kur mot magåkommor den olägenheten att det far illa med kroppens öfriga ledamöter. En vacker karl får aldrig här på jorden sitt utseende igen efter ett framgångsrikt sjelfmord.

Rika flickor användas också ofta med fördel mot tomma magar. Medlet är godt, förutsatt att inte den rike pappan gör konkurs. Det händer visserligen efter denna kur att hjertat blir tomt i stället för magen, men som detta alls inte inverkar på menniskans lifslängd, aktning eller anseende, ej heller utgör hinder för valbarhet till stadsfullmägtig eller kyrkoråd, så bör man ej fästa sig dervid.

Den som är för human mot sig sjelf att begå sjelfmord, och för blank på armbågarna att skaffa sig någon rik flicka, kan söka lindring i sina plågor medels renskrifning. Det hjelper aldrig, men det kan fördröja svältdöden i flera år.

Har ödet nekat den sjuke läslig handstil, kan han någon tid uppehålla lifvet medels inbrott i nästans skafferier. Sådant är inte hvarken lagligt eller kristligt eller vackert, men har alltid visat sig förunderligt helsosamt för tomma magar.

Bland öfriga sjukdomar äro näsans de mest i ögonen fallande. En af dess svårbotligaste åkommor är när den sättes i vädret. Profryttare, småstadsborgmästare och byråkrater i allmänhet, alla slags »direktörer», nyvalda riksdagsmän från landsorten och pigor som fått bra giften, äro företrädesvis utsatta för sjukdomen. Är

näsan af Norrköpings välkända fabrikat, åtföljes åkomman ofta af förkylning, enär der då samlar sig regnvatten.

Hästar få också denna sjukdom, som hos dem kallas att »sticka med nosen». Hos dem afhjelpes den dock lätt medels motion i manège under skicklig ryttare med mjuk, men kraftig hand, men för menniskans kurerande tarfvas konkurs, upptäckt af förfalskning eller försnillning m. m. samt den öfriga menskligheten vänligt åthutande umgängesgåfvor.

Illa deran är en näsa som lägger sig i blöt med allting. En sådan näsa blir aldrig bra förrän hon blir ordentligt snuten af en rigtigt kraftig hand.

Näsan är mer än de fleste andra kroppsdelar utsatt för olycksfall och sjukdomar vållade af yttre anledning. En person som blifvit »dragen vid näsan» igenkännes på sin ovanligt långa snusningsapparat. »Näsbränna» kan vara af olika slag, såsom korgen vid frieri, förlust på borgen, dum handel o. s. v. Botas bäst genom ett lugnt lynnes kylande omslag.

Om en fet och treflig karl har röd näsa, säga elaka menniskor att han »super».

Intet misstag kan vara större.

En röd näsa är röd derföre att hon rodnat af förargelse öfver att ingenting få med af alla de goda bitar, hon sett slinka in i sin granne, munnen.

En röd näsa är toddykungens purpur, men alls intet tecken till fylleri, ty näsan blir lika röd om man bara dricker hvit whisky.

En röd näsa är en fyrbåk vid lifvets ocean, som vill varna vilsne seglare att stranda på kusten af Madeira.

En röd näsa är frihetens flagga. Dess egare bryr sig tusan om toffeldans och gömda portnycklar.

Många af näsans åkommor härleda sig från dess missbruk till ändamål, för hvilka denna upphöjda kroppsdel alls inte är skapad. Näsan är af Gud ämnad att

nysa, snarka och vädra upp nyheter med; och så tar menniskan och stoppar snus i dess inre, sätter binocle på dess rygg och använder henne som femte fot när hon går hem från nobis i halka.

Höjden af missbruk är att *tala* i näsan och *snyta* sig i fingrarna. En på så sätt behandlad näsa blir aldrig sig sjelf mera.

En menniska, som vill slå sig fram i vår tid, bör ha skinn på och ben i näsan, aldrig låta »draga sig *vid* näsan» af någon annan än sin barberare samt vid behof äfven vara en smula »näsvis».

Äfven den slarfvigaste menniska har vanligen ett lika antal ögon hvardera sidan om näsan. Har hon inte det, säger man att hennes anletsdrag äro lindrigt »oregelbundna».

Ögats sjukdomar äro af många slag. En af de farligaste är att »se allting i ljust», hvilket botas medels någon tids tjenstgöring som revisor i vissa landtliga sparbankar eller allmänna kassor i Kalmar. Lika farligt är att »se allting i svart», hvilket botas medels någon tids tjenstgöring såsom trikåtstoppare vid kungliga operans balett.

»Rinnande ögon» är en svår sjuka. Hos äldre karlar finnes derför ingen bot. Hos yngre qvinnor kan man ju alltid försöka med en ny sommarhatt. — Såvida de inte rinna öfver en torfva, som gömmer små rosenkinder och lena lockar, ty då hjelper inte all verldens herrlighet.

»Onda ögon» finnas öfverallt. Ingen ögonsalfva hjelper för dem; de skola botas från hjertat.

Hjertats sjukdomar äro mångahanda. »Svartsjuka» kallas det när man tror att man inte får ha sina frun-timmer för sig sjelf. »Afundsjuka» när man sörjer öfver att inte få ha allt verldens goda för sig sjelf. »Gallsjuka» när man vill ha all verldens ilska för sig sjelf.

Många hjelpas i ungdomen genom att en ung och hygglig person af motsatta könet lägges om deras hals.

Många hjelpas i medelåldern genom små rena, kärleksfulla barnaögon, som se in i deras egna och tvärs igenom deras själ.

Många bli inte hjelpta alls. Aldrig är procenten »obotliga» så stor som här.

En af hufvudets värsta åkommor är när man alldeles tappar det. Det säges att hederliga Göteborgare tappa hufvudena när de låta nobilisera sig. Om så är, böra vi bedja Gud att inte någon fattig stackare må hitta dem, för han finge rysligt svårt vid att utföra de hufvudenas idéer.

Ja, mitt herrskap, ännu återstå många vigtiga organ och deras sjukdomar att behandla. Vi måste derföre fatta oss i allra största korthet.

En af ryggens värsta sjukdomar är när den är för styf, innan man kraflat sig upp litet på samhällsstegen. Hela menniskans organism kan få lida mycket af en för styf rygg. Det kan bära så galet till, att ansigtet får inga vänliga blickar, magen ingen mat, bröstet inga stjernor, om ryggen är för styf. Sjufaldt lycklig den mage som fått en mjuk rygg till sällskap genom lifvet! Han får ofta spisa aprikoser och ananas då den styfva ryggen bjuder sin vidhängande mage på torra brödet.

Att »lefva på för stor fot» är en sjukdom som är rent af epidemisk nu för tiden och som lätt öfvergår till fallandesjuka. Patienten har en afgjord fallenhet för kullerbyttor och tillhör vanligen i vexelfrågor den protestantiska trosbekännelsen. Efter någon tid brukar en kris inträda då skacklorna vändas i vädret, och rådhusrätten ordinerar någon tids hvila och stillhet på någon af statens fasta och lugna platser.

Mången ung flicka är »för lätt på foten» och får lida mycket härför. I sjukdomens första stadium känner hon sig dragen till männen, i dess mera framskridna bedragen af männen.

Flickor, som äro lätta på foten, ha för öfrigt mycket tycke med en del författare, som äro för lätta på handen. Hufvudsakligaste skillnaden är, att för de förra finnas Magdalenahem, men inte för de sednare.

När körkevärdens Pelle skulle tala ve landshöfdingen.

Körkevärdens Pelle var både döpt och konfirmerad och hade gått i folkskolan, så att sjunde budet hade han godt reda på, och skulle inte velat ta så mycket som en femöring från far sin eller någon af de andra byborna eller någon menska i hela verlden för resten.

Men så en gång, när han var ute och högg qvastaris, kom han att kasta ett öga in i kronoparken, som låg bredvid körkevärdens hage, och der fick han syn på en liten björk, som var ämne till den grannaste ärjekrok, en kunne vella si i sju körkesocknar.

»Kronan ä' ingen menska, å hon står ve lag lika godt om ja knipsar den der ärjekroken; dä kan allri va hvasken synn eller skam», tänkte Pelle, och så slängde han benet öfver gärdesgården, och »ho» och »hej» sa' det i skogen när Pelle lät yxan drabba på trädet.

Snart skulle det vara nere och andra sidan gärdesgården och lite mossa öfver stubben, och så — var det bra alltihop.

Men innan Pelle var kommen så långt, rände västakragen ihop alldeles som af ett trolleri, och det blef så

trångt om halsen så Pelle kunde knappast andas, och när han vred sig och skulle titta sig lite bakåt så stod kronojägaren der med bössa och skjutväska och ett lett grin i ansigtet och höll stackars Pelle om nacken med fem tjocka, otäcka fingrar, precis sådana der, som vår herre stundom nyttjar i stället för samvete, när han vill återföra en yngling på dygdens väg.

Körkevärdens Pelle visste inte precis hur farligt det kunde vara att hugga ett träd i kronoskogen, för der i utkanten af Småland processade man aldrig på den tiden och hade aldrig tittat i en lagbok, men att det skulle bli något rysligt svårt, något midt emellan straffarbete och halshuggning, det hade han klart för sig.

— Söte Blomqvist, förlåt, så ska' han få märren te Gislave en resa rakt för inte! Aj, så hans nyps! Va så snäll å låtsas inte om dä här, så ska' han få fem riksdaler på sönda!

— Vi träffas vid tinget, sa kronojägaren, släppte taget och gick sin väg.

— Blomqvist, Blomqvist!

— Hvad vill du?

— Han ska' få min sylindareklocka rakt för inte, om han vell va så bra och ursäkta!

— Å hut bonne!

När Pelle kom hem och skulle äta middag, satt han tyst som en riksdagsman, som är oppe i Stockholm för första gången, och potaterna tyckte han blefvo så stora i munnen som ordentliga kålrötter. Han suckade och pustade och stora svettdroppar plaskade ned för hans panna i ärtfatet.

När körkevärdamoran fick se hur illa Pelle mådde så begrep hon, kan veta, inte att det bara var samvetet som steg på ända för pojkastackarn, för i hela hennes slägt hade de aldrig haft ondt af några samveten, utan hon tog och bäddade ner honom i dunkuddar och skinn-

fällar och tog i håll med att drifva ut sjukan med Isopsthé och två eller tre bränvinsgökar.

— Mor, ta hit psalmboka! ba Pelle.

— Harre Gu, Pelle lelle, du vell väl inte dö ifrån oss! skrek moran.

— Åh skräp, men dä skadar allri å ha lite guss or å dra på, tyckte Pelle.

Och så läste han evangelierna för de sista sju helgdagarna och syndabekännelsen och bönen för en faderlös yngling och för sjöfarande, men till sist så stack tårarne ut ur ögonen på honom som saltperlorna på en trilling bonnasmör.

Då gick moran efter iglarna i farstuskåpet. Men det var sådana der nosgranna herrskapsiglar, som va köpta på aptek i Jönköping, och Pelle var skäligen svettiger och osmakliger der han låg i fårskinnsfällarna, så för säkerhetens skull tog moran ett tag med pekfingret i mjölkabunken och klente lite söter grädde på halsaknystan på Pelle så stadboiglarne inte skulle hålla sej för goa.

Men Pelle suckade och pustade likadant och läste på i psalmboken så till sist vände han vid »en döendes bön» och spände på »brudvigseln» andra vännan.

När då moran ville skicka bud på Stina i Horjaryd för att koppa honom så kröp det fram till sist att han hade huggit en ärjekrok i kronoskogen.

— Hå kors, din dråse, dä gör väl ingenting, sa moran.

— Ja, men si kronojägarn fick si 'et.

— Mildaste Jesses, hva säjer du! skrek moran och rände baklänges som en arger bagge och satte sej i kopparkitteln med svagdrickat, som stod vid spisen te svalnings så det bubblade kring morsgumman ackurat som när en släpper en påse kattungar i ett dike om vårstien.

När så far kom in och fick höra hur dä va fatt

så nappade han opp Pelle ur fällarna och smällde opp pojkalunsen och det på folkavis ändå.

Och så blef sista beslutet att pojken måtte gå till staden och knäfalla för landshöfdingen och be om hans höga nåd att Pelle såsom körkevärdason och enda barnet måtte slippa att bringa sina föräldrars gråa hår med sorg ned i grafven och komma på cellerna för ärjekroken, utan få böta med pengar; så skulle far sälja ett par oxar till böterna, och Pelle skulle aldrig mera hugga i kronoskogen.

Så lagades der en bra matsäck och Pelle knekade i väg till staden, hela nio mil, och allt efter som han gick med matsäcken på ryggen och förtviflan i hjertat så läste han öfver sitt lilla tal, som han skulle hålla för hans höga nåd landshöfdingen.

Till sist kom han fram och frågte sig tillrätta hvar landshöfdingen bodde, och så klef han in i en stor förstuga, som var rent som ett vapenhus till en socknakyrka.

Men han var inte väl inkommen så rusade två knektar i fuller uniform på honom och högg honom i armarna och slängde in honom i ett stort rum och skrek:

— Här ä' han, herr kapten!

Derinne stodo många granna herrar i de raraste uniformer med gull på kragarna och sablar och värjor vid sidorna. Och på bordet låg fullt med papper, och det förstod nog Pelle att det var just ritningarna och kartorna till sjelfve kronoskogen.

Pelle föll på knä och snyftade:

— Mildaste, sötaste, snällaste herr lannshöfding, låt ... mej af sin höga nåd och godhet ... vara ... fars och mors ende pojk ... å slippa å ta ... ärjekroken ... med sorg med mig i grafven ... å sitta på cellerna ... far betalar hva dä kostar ... att han af sin nåd inte sätter mig på cellerna ... för far säljer ett par oxar ...

och jag vill aldrig mer hugga . . . mina föräldrars gråa hår . . . i kronoskogen.

— Hva pratar du för smörja? När du var hos mig med bönderna var du åtminstone klok, din trindskalle! röt en af de granne herrarna.

Men den allra äldste och grannaste herrn, — och det var bestämdt landshöfdingen sjelf — såg god och vänlig ut och klappade Pelle på axeln och sa:

— Är du mätt, min gosse!

— Ta . . a . . ackar som frågar, harr lannshöfding, mor skeckade matsäck mä mej, men om nån vell bju på en slump svagdricka eller en half öl så säjer ja inte nej.

— Jag menar om du är målt?

— Ne . . e . . ej, ä ja lite grimleter så ä dä bara å svetten, för hemma te vårt brukar di inte måla folk i syna, men att ja råkte i olycka för den der ärjekroken, dä nekar ja inte te.

— Hvad går åt karlen, kapten? frågade en af de andre herrarna.

— Det må Gud veta, jag mins knappt hans utseende, men när här inte är mer än den qvar så . . .

— — — — — — — — — — — — — — — —

Hvad som nu följde berättade Pelle sjelf på följande sätt när han kom hem:

Först knuffade di mej tebaks mot väggen å klappade mej mä en brälapp i hufvet å så skrek di: »fem fot å åtta», å dä trodde ja, kan veta, va den spannemål ja skulle äta opp på cellerna, innan ja kom lös igen.

Så dro di in mej i en liten sidekammare, å der kom en stor, granner, gråhårig kar å frågte »om ja va fresk».

— Jo, tack, dä slarfvar å, sa ja. Hur står dä te mä harren sjelf?

— Hut bonne! sa han då, å så ba han mej att ja skulle räcka ut tungan åt an.

— Nä, så besatt illa vell ja inte bära mej åt mot herrskapsfolk, sa ja.

— Ut mä tungan, drummel! skrek han och ble så himlaarg så ja tordes inte annat än sträcka ut na så långt ja va i stånn te.

— Här ä hon, män harren får inte ble arg sa ja, å så feck ja stå der som en annatruten fårahynna män han tittade på na å vände na mä en pinne.

— Magen ä bra, sa han.

— Ja, hvem sjöttan har sagt annat! sa ja.

— Af mä kläderna! sa han.

— Ja vet att ja har gjort skäl för stryk, sa ja, men kan ja inte få 'et utanpå böxera? sa ja.

— Lyd karl! skrek han å titta på mej så himlaargt så jag tordes inte annat än ta å mej hvar trå ja hade på kroppen. »Vesst svier dä lite i förstningen», tänkte ja, »men dä behöfver di inte veta å der hemma i sockna, barasten ja slepper å komma på cellerna.»

— Hosta! sa han sen och knackade mej på bröstet mä knogen. Å ja hostade så ja knappt va menska te å hålla styr på läppasnuset.

— Lungorna ä bra, sa han.

— Ja har väl inte klagat, tötte ja på mett vis å började titta på sneske ätter käpparna, som ja skulle ha mina rappar mä.

Men har ni sett på fan! Då går den djäkla harren i stället ätter en halfalnslånger ihålier väerbössa, eller hva dä va för nå't, å segtar rätt på mej å vell köra mot bröstet på mej.

— Söte harre, vet hva han gör! Han ä väl en kresten menska, vet ja! sa ja då och skalf i hele min kröpp.

— Ja vell bara undersöka dett hjarta, sa den uslingen å grinade så lett så dä va änna som di hade slaet en spann kållt vann utåt ryggen på mej.

— Nä så djäklar i min talg dä händer! Ja står inte å låter harren skjuta ihäl mej som en hunn, sa ja.

Å därme ga ja bå harren och väerbössan en sett-opp så di ramla i golfvet, å spjarn opp kammarsdörren å gnodde ut mett igenom alla harrarna.

Å lannshöfdingen å knektarna å allihop harrarna sprunge ut på farstutrappan å skrek: »Ä du galen karl! Ä du galen karl! Ta fast an, ta fast an!»

Men ja la benen på nacken å sprang allt hva ja tydde, å stannte inte förrn ve ett torp di kallar Rackare-backen, en halfver mil utanför staen.

Å ärjekroken har di vesst glömt å sen. Te mistingens har ja allri hört ett knyst om dän affärden.

Män långt, långt ätteråt så har ja fått spörja att samme da ja va i staen så hade der vatt en sån der rekruterning, di kallar, på lannskansliet, der di sätter in knektar för rotarna, som ä ledia, å mäter dom å låter doktare titta på pöjkarna.

Å hur i hundan dä va, så hade di vesst tatt fel på mej å en annan pöjk, som inte kom te stan, ändå han tatt städja för nummer 87 Löfvingsboda.

Vårt dagliga bröd.

Meningarna om hvad som är »dagligt bröd» äro väsentligen skiftande. Bäst och säkrast definieras det dagliga brödet dermed, att den, som inte har det, blir nedslagen, arg, frisinnad eller vill hoppa ner från Katrinahissen, allt efter olika smak och själsrigtning.

Luther räknade äfven hustru och barn till dagligt bröd. Men om salig fröken Minna i lifstiden blifvit gift, borde hon snarare räknats som sofvel. Dock har man äfven sett ungkarlar som varit vid godt hull. Så att hustru tycks vara ett dagligt bröd som man i värsta fall kan undvara. I vår tid finnes det högst få hustrur bland de s. k. »bättre» klasserna som ens vilja baka det dagliga brödet sjelfva, äfven om mannen skaffar både mjöl och pressjäst.

Hvad barnen beträffar, torde deras förtjenster om det dagliga brödet hufvudsakligast inskränka sig till att hålla det färskt, ty i ett hus med många barn blir en brödkaka sällan värst gammal.

I vårt klimat räknas äfven kläder till dagligt bröd. På Söderhafsöarna råder en motsatt uppfattning. Der tar man alltid bort både kavaj och stöflar när en missionär skall serveras.

Goda grannar nämnas äfven i katekesen såsom en beståndsdel af vårt dagliga bröd. För att en granne med något så när heder skall motsvara detta begrepp, bör han utan invändningar trassera våra lånevexlar samt tillhandahålla våra söner behagliga döttrar med stora hemgifter.

Till det dagliga brödet höra äfven helsa och välbefinnande. För små apotekare- och doktorsbarn är detta det värsta stycket i hela katekesen att begripa.

Skaparen vill nu en gång för alla att menniskan skall äta sitt dagliga bröd i sitt anletes svett. Magra och torra personer, som lefva af sina räntor, äro honom derföre en styggelse. Men feta, trefliga gossar, som ha lätt för att transpirera vid ett bra smörgåsbord, tycker han om.

En aldrig svikande regel är, att den som inte vill arbeta, han skall inte heller äta. Men jag vet mången, för hvilken ätandet är det enda egentliga arbetet.

Gud bevare oss för både Palmen och Janhekt! Men så pass socialister böra vi väl vara lite hvar, att när vi be om dagligt bröd åt oss sjelfve, vi äfven slänga in ett ord om vår fattiga nästa. Hade alla menniskor dagligt bröd så funnes här inga socialister.

Här finns dagligt bröd på jorden åt alla nu lefvande menniskor och fler till. Hela konsten är för hvar och en att söka rätt just på sin bit. Somliga, för hvilka den ligger tillreds på en klockarepall i Westbo, envisas i stället med att söka den vid kungliga operan. Och andra, hvilkas oduglighet nästan kunde berättiga dem till en svensk ministerpost vid ett främmande hof, söka förgäfves göra karrièr som poliskonstaplar, hvartill dock fordras både duglighet och pligttrohet.

Det är derföre det så ofta ser ut här i verlden som om somliga fått sitt dagliga bröd i kakans brända, hårda kant, andra i »mallen» och andra i — kakhålet.

Oaktadt det i katekesen står att vi skola hafva vårt bröd »i dag», d. v. s. varmt och färskt hvarenda morgon, envisas landsortsbagarne med att tvinga oss att på söndagarna äta gamla kringlor, som bakats på lördagen.

Unge varmblodige män, som tagit itu med att älska en qvinlig nästa högre än sig sjelfve, se alltid sitt dagliga bröd genom kärlekens förstoringsglas, så att de tycka den brödbit, som knappast räcker för en, vara fullt tillräcklig för två. När de sedan fått sin rätta syn igen,

måste brödstycket förstoras till hvad pris som helst. Sådant bröd skulle på sätt och vis kunna kallas »knäckebröd» derföre att det i längden brukar knäcka den som skall skaffa det.

»Småbröd» kallas det dagliga bröd som ser bra ut, men som ingen menniska blir mätt af. T. ex. en indelt löjtnants lön på tolfhundra kronor utan hopp att någonsin bli kapten.

»Barnabröd» är hårdt att äta för gamla tänder, hårdare kanske ändå för gamla, finkänsliga hjertan. Är du nog lycklig att kunna och få ge det brödet, så försötma det med ömhet och krydda det med mycken, mycken kärlek och försök för din del komma det gamla ordspråk på skam, som säger att »två fattiga föräldrar lättare föda tolf barn, än tolf rika barn nära en fattig fader eller moder!»

»Nådebröd» kan vara rikligt eller knappt, af hafre eller af hvete, det kan ätas i kojor och palats; ett har det dock alltid gemensamt: det fastnar gerna i halsen på verkliga män och i hjertat på högsinta qvinnor. Dess smak är bitter och salt. Det är icke alltid hvarken brödets eller gifvarens fel; det kommer kanske af tåren som fuktar det i ensamma timmar.

»Kronans kaka» har ord om sig att vara dryg att äta. Huru det i verkligheten förhåller sig dermed, lemnar jag derhän; men nog tyckes det som om den nu för tiden åtminstone vore synnerligen dryg att invänta.

Begreppet »dagligt bröd» är betydligt olika från olika ställningar i lifvet. Den ene menar dermed sköldpaddsoppa och rådjursstek, Chambertin, Roederer, Smyrnamattor och trymåer. Den andre menar dermed en skifva fläsk på grof limpa, ett tak att luta sitt hufvud under, en kärfve halm att hvila ut på efter arbetsdagens slut.

Den ene bäddar åt sig med filtar och ejderdun; den andre med förnöjsamhet och ett godt samvete. Den

ene gör sin hjerpe pikant med legymer, den andre kryddar sin storsill med hunger; och alla äro lika deruti, att den kakan de inte ha, tycka de skulle smaka allra bäst.

Det är alls icke gifvet att det är det finaste brödet som är det bästa. Vår nästa vid det läckra bordet har ofta så fasligt otrefliga bordsgrannar. Mister Spleen, esquir, baron von Podager och madam la comtesse de Magkatarr infinna sig gerna och objudna.

Frågade man mig, hvilket som är det sämsta dagliga brödet, skulle jag vilja svara: Det oförtjenta.

Och om man sporde mig efter det bästa af allt dagligt bröd, skulle jag svara: Det mödosamt vunna, som brytes med kärleksfull hand.

Ofta är det så här i verlden, att då man har tänder, har man icke bröd nog, och då man har öfverflöd på bröd, har man inga tänder mera. Ofta har rikeman ingen aptit, och hans helsa är sämre än hans skafferi. Jag vill visst inte lasta apoteksvarorna, men om en sådan stackars herre hvar gång han sätter sig till sitt välförsedda middagsbord skaffade sig medvetandet att några fattiga små, några värnlösa sjuka åte sig mätta på hans bekostnad, tror jag det skulle vara en alldeles förträfflig medicin.

En af det dagliga brödets egendomligheter är att vi ega det just i dag och icke längre. Ingen millionär kan, då han sluter sina ögon samman i döden, vara viss på att han skyddat sina barnbarns ryggar för tiggarpåsen; kanske icke ens sina barns. Och hvarje tiggare har lof att hoppas, det hans barn en dag skola hafva öfvernog af bröd.

Så traska vi då härnere som barnungarna i en enda stor familj. Det lönar sig just att vara högfärdiga och öfvermodiga mot hvarandra! Vi äro ju solidariska hela bundten. En får smäll och en får pepparkaka. En får

skamvrå och en annan får russin i strut. Den ene får stjernor och band på sin jacka; den andre får bara blanka armbågar på sin.

Och det lönar sig inte att klaga och bråka, ty högt ofvan skyn sitter vår himmelske pappa med en påse namnam i den ena handen och rottingen i den andra och har ett fasligt jobb med att dela ut »vårt dagliga bröd».

Några ord om qvinnan.

Qvinnan är det underbaraste af allt hvad Gud har skapat. Också funderade han på henne en hel vecka, innan hon blef färdig. Han hade t. o. m. i början tänkt låta verlden reda sig utan henne, ty med sin allvetenhet insåg han ju lätt att hon skulle ställa till en hel del bråk.

Men då såg han hur Adam, när det började lida framåt lördagsqvällen, låg och gäspade i sin hängmatta och hade tråkigt. Karlen hade nog sökt att förströ sig på alla möjliga sätt. Han sträckte ut sitt ben och lät kungstigern hoppa öfver det, han lät lejonet apportera sin näsduk och hyenan sitta på bakbenen med en bit bräckt skinka på näsan. Men till slut tröttnade han på alltihop och kände sig ensam och olustig och tyckte det var tarfligt att han, som var skapelsens mästerstycke, skulle gå och sätta på sitt toddyvatten med högst egen hand. Och så sa han vid sig sjelf: »Den som ändå hade en flicka att passa upp här på utvärdshuset! Jag vånnar tusan om hon vore fyrtio år fylda, efter godtemplarne lägga så'n vigt vid den saken.»

Himlen var hög och blå; den grät i regnet och den log i solskenet. Men den blickade öfver hela naturen och såg med lika välbehag på Adams trettonqvartersoxar som på Adam sjelf, och Adam var egoist och längtade efter ett väsen som bara tittade på honom. Gäddan var qvick och elegant i sina fasoner, men hennes konversationstalang var ringa, och Adam längtade efter en varelse som kunde tala till honom på hans eget tungomål. (Den arme, han hade inte en aning om sparlakanslexor!) Stjernorna glänste fagert på himmelens rund, men de värmde inte och voro omöjliga att komma nära. Antilophonan var täck och ljuf och tog gerna sin föda ur Adams hand, men sedan galopperade hon bort och strök mulen mot sin makes hals och såg på honom med kärleksfulla blickar. När Adam såg det der, fick han tårarna i ögonen och sa: »Må ormen ta hela ungkarlslifvet!» och så somnade han.

Han vaknade vid en stickande smärta i venstra sidan och vid att han tyckte det var trångt i hängmattan. När han slog upp ögonen låg der bredvid honom en mamsell, som var sysselsatt med att rodna och som sa på franska i blyg förvirring:

— Patron får lof vara snäll och ursäkta att jag späntat upp i hängmattan, men jag var så rysligt, rysligt rädd för råttor . . .

Och Adam såg på henne, och si hennes öga var blått som himlen och grät i regn och log i solsken, men grät och log blott för honom allena. Och hon var hal och qvick som en fisk, men hade varmt blod och var mera talför. Och hon glänste som en stjerna på himmelens fäste, men hon värmde också, och hon låg på hans arm och blickade in i hans öga, och hon var täck och ljuf som antilopen, men det var mot hans skuldra som hennes läppar svälde. Och när Adam hade ögnat henne ett par sekunder och tänkte på att han inte hade hvarken

mamma eller tanter, som kunde komma och bråka och skrika om mesallians, så sa han:

— Genera sig inte, mamsell! Ni kläms inte, och kläms ni så kläms ni godt. Men hur i all verlden har ni kommit hit? Jernvägarna äro ju inte uppfunna ännu.

— Ack, jag har krupit ut ur er egen venstra sida, sa hon och drog blygsamt upp filten öfver axlarna.

— Ja minsann känner jag det! både refbenen och — plånboken äro borta!

— Ack, älskling, inte ska du redan börja bråka för hushållspengarna, du, som ännu inte har ett öre i kommunalskatt! sa hon och slog armarna om hans hals.

Att detta första äktenskap blef lyckligt, dertill bidrogo flera orsaker. Evas toilett var billig; hon sydde sina löfkjolar sjelf, och en kaka af Barnängens tvål hvarannan månad var allt hvad som behöfdes för hennes lilla kärnfriska person.

Hon hade ingen tjenstflicka, utan diskade kalasservisen sjelf. Gick då något sönder så hade hon ingen att gräla på.

Hon plågade aldrig sin man med frågor om han »älskat någon före henne» och om denna någon »nu var alldeles säkert död för hans hjerta».

De annonserade aldrig efter någon guvernant, och när Evas hår började gråna vid tinningarna och hennes ansigte blef skrynkligt, slapp hon att stå och se i trymån att Adam och den unga lärarinnan kysstes bakom kabinettsdörren.

Medgifvas måste att detta å andra sidan hade den olägenheten att pojkarna inte fingo den uppfostran som vederbort och inte kunde ta några finare examina, utan Kain måste nöja sig med att gå genom skogsinstitut och bli jägmästare, hvarjemte han var en rå och obändig natur och så att säga hemslagtade bror sin, hvartill kommer att inte annat än jag kan se så gifte han sig med sin

syster, d. v. s. sin egen rigtiga syster, och inte bara sin goodtemplarsyster eller Knutssyster, för då hade det ju ingenting varit att säga om saken.

Men allt sedan dess har tillgången på flickor varit fullt tillräcklig, och utan att verlden kan sägas hafva lidit egentlig brist på syskonkärlek, så har det dock i de fleste unge mäns lif kommit en tid då de älskat andras systrar högre än sina egna. Ja, det händer att man högre än sitt eget lif älskar systrarna till alldeles obekanta personer och hyser varmare känslor för sina barns mor än för sin egen. Allt detta synes i hög grad orimligt, men jag vädjar till hvars och ens egen erfarenhet.

Hvad åter qvinnorna beträffar så är det ett förskräckligt misstag att tro, det de sätta något vidare värde på karlarna och gerna vilja gifta sig. Nej då, de allra flesta ha flere olika gånger fast beslutat att aldrig låta någon man förgifta sin tillvaro, och om det i alla fall efter en längre tid — tre, fyra månader eller så — bär omkull med dem inför mammas förmakspuff, som högtidligheten till prydnad blifvit klädd till altare, så är det inte för att de söta flickorna sjelfve ändrat tankar, utan bara af barmhertighet, för att inte karlstackarn skall gå och göra sig något illa eller ta en, som är sämre, och förderfva menniskorasen.

En flicka, som gifter sig, gör i verkligheten fruktansvärda uppoffringar. Tänk bara att redan vid förlofningen med ens bli försatt i de allra förtroligaste och mest grannlaga förhållanden till en främmande herre! Det gick väl an för mamma att gifta sig, som fick ta pappa, men herre gud, tänk att ta en obekant karl, kanske från en helt annan del af riket! Stackars flickor!

Flickorna ha också ärligt gjort hvad de kunnat för att afskräcka de stygga karlarna. En gång satte de tunnband i kjolarna så att på sin höjd fyra eller fem flickor fingo rum på en hektar och alla trappor måste

byggas om. Dessa tunnbandskjolar kallades krinoliner, de voro mycket i svängen för en trettio år sedan, och mången informator, som under mörka qvällar stått på gårdsplanen och gjort sig artig för, såsom han trott, familjens dotter, har till sin förfäran dagen efter upptäckt att han stått och konverserat med ett bykekar. Det hjelpte inte. Karlarna sålde undan en del möbler och hyrde större rum, bara för att de skulle kunna i sina hem herbergera qvinnan med krinolin och allt.

Bättre flickor ha på det senaste århundradet förnött flere år af sin sköna ungdomstid med att lära sig smeka elefantbetarna å ett s. k. piano på ett sätt, som borde hålla karlarne på afstånd. Men det är som att slå på grytlock för att skrämma skatorna från ett körsbärsträd. Knappt har oväsendet tystnat, så äro de der igen, både skatorna och karlarna.

Qvinnorna hade hört att männen öfverhufvud ansågo kamelen för ett oskönt djur. För att få vara i fred maskerade de sig då till dromedarer allihop med en stor, stor puckel der bak, som de kallade för »turnyr». Men männen resonnerade som så: »När de Guds englarna med sådant tålamod fördraga en så stor knöl der bak bara af fåfänga, huru ljuft skola de inte då fördraga en knöl vid sin sida af kärlek!»

När qvinnorna slutligen kommit underfund med att männen inte höllo någonting annat heligt på hela jorden än brödbiten, så trängde de sig in på kontor, embetsrum, telegraf, post, telefon och tidningsbyråar och ryckte brödet från männen och hoppades i sina oskuldsfulla hjertan: »Nu bli de väl rasande och lemna oss i fred!» Men nej, de tycka det kan vara lika så beqvämt att hustrun förtjenar familjens uppehälle som att mannen gör det.

Det allra värsta med flickorna är att de hafva så godt hjerta så att de sällan kunna neka, om någon rigtigt innerligt ber dem att bli fruar och mammor åt sina

påtänkta barn, de må nu afsky hela äktenskapet så mycket som helst.

Qvinnans natur är full af motsägelser.

För att resa från jungfrulighetens, de skära ungdomsdrömmarnas och den oskuldsfulla barndomens land in i äktenskapets, försakelsernas, umbärandenas, lidandets och beroendets rike, behöfva de bara några vänliga ord och ett par långa mustacher, men skola de resa från Kongelf till Lysekil så behöfva de tre koffertar och fem kappsäckar.

De skrika som tosingar om de råka stöta till en igelkott med sin guttaperkagalosch, men tiga som muren om en karl sticker dem på kinderna med fyra dar's gammalt skägg.

När de äro förlofvade, orka de inte bära en sommarkappa på ett halft kilogram så långt som från verandan till löfsalen, utan det skall fästmannen göra. Men när de varit gifta ett par år då gå de ogeneradt fem eller sex kilometer under natten fram och tillbaka på sängkammargolfvet med en pojke på tio kilogram på armarma; och karlen ligger och ser på, som om det inte rörde honom mer än om han tittade på en missionskarta öfver det allra innersta af Afrika.

Om de sticka sig med en nål, jemra de sig och få tårar i ögonen, men om de ute i sällskap få veta att den de älska mer än allt annat i verlden gått och förlofvat sig med en annan, då skratta de som om man kittlade dem med en gåspenna under fotbladen.

Begrip dem den som kan!

Herr Blygsam.

Fräcka personer finns det godt om på den här planeten. En af dem sitter ofta vid mitt skrifbord, och jag vill inte bara tala om hur många par pjexor han slitit ut för mig.

Kanske har den ärade läsaren också någon gång sett en fräck person? I en spårvagn, på en konsert, i salongen eller i — sin toilettspegel?

En sådan individ visar i alla fall upp sig sjelf så pass att jag inte tror det lönar sig att sitta här och beskrifva honom.

Men här finnas äfven försynta, blygsamma, anspråkslösa naturer, som alltid vika undan, äfven då de gå på rätt trottoir, som ogerna nysa, för att inte i onödan väcka uppmärksamheten på sin person, och som stå i ett hörn i matsalen med en ansjovis på gaffeln i ena handen och en tom assiett i den andra medan de fräcke frässa af alla smörgåsbordets läckerheter.

Det är om en sådan herr Blygsam man berättar huru han en gång, öfverväldigad af förundran och tacksamhet, kom med på en fin middag och satt bredvid en fin flicka och blygsamt åt långs utefter en stor, fin matsedel.

Herr Blygsam har så han kan hyra våning och föda och anständigt kläda flera varelser än sig sjelf, hvilket gjorde att den fina flickan var munter och vänlig och skrattade försigtigt, så att man med en liten smula fantasi kunde tro att det var med egna tänder hon fördjupade sig i gödkalfven.

Men ett stilla vemod hade slagit läger på herr Blygsams panna, och den fina flickan sökte förgäfves jaga det bort.

— Har herr Blygsam förlorat någon anförvandt? sporde hon deltagande.

— Nej, gudskelof, mina tarfliga, enkla slägtingar må alla väl.

— Kanske ni har aktier i Klaraforsbolaget?

— Nej, dess bättre står jag alldeles utanför den affären.

— Men då mår ni bestämdt inte väl, ty något är ni ledsen för, det ser jag på er?

— Ack, fröken Lundqvist, jag är så lycklig öfver att ha blifvit er granne vid bordet, men . . . sa herr Blygsam, tittade ned på sin tallrik och rodnade.

— Hvad menar ni? sa fröken och log uppmuntrande.

Han såg på henne, varmt, innerligt, med förtviflans energi och så sa han:

— Ja, fröken Lundqvist, det måste ändå en gång fram! Jag får derföre bekänna att ni . . .

— Store Gud, man observerar oss! För all del herr Bly . . . hviskade den unga älskliga flickan och blef röd ända ner på nyckelbenen.

— Ack fröken, ni måste höra mig! Jag . . .

— O, lugna er! Man hör oss! Efter dinérn, i trädgå . . .

— Ack, fröken Lundqvist, ni skulle kunna göra mi . . .

— Tst Otto! Inte nu, inte nu! Se, alla se häråt! hviskade den hulda, förtviflad och hjerteglad på samma gång.

— Ack fröken, ni . . .

— Tst . . . tst!

— . . . har råkat sätta ert förtjusande stolsben på min tå. Jag ber tusen gånger om ursäkt . . .

— — — — — — — — — — — — — — — —

En annan gång hade herr Blygsam gjort eftermiddagsvisit, blifvit qvarbjuden och supérat hos en af sina gyn-

nare, och när den lämpliga tiden att afdunsta var inne, blef han mycket orolig, vred och vände på sig, men gjorde inte min af att taga farväl.

— Det blir visst regn nu mot natten, förmodade värden i menande ton.

— Dja dja . . a, dä möjligt, sa herr Blygsam.

— Nej hör, de köra verkligen på gatan ännu så här sent! reflekterade värdinnan.

— Jaha, jaha, de köra, medgaf herr Blygsam.

— Ni har förmodligen portnyckel med er, när ni går ut för att dröja mycket länge? undrade värden.

— Jaa då, den ligger alltid i min öfverrock, försäkrade vår unge vän och vred sig som om stolen varit af glödande jern; men tycktes inte vilja säga adjö.

Värdinnan tog en vetenskaplig min på sig och sa:

— Har herr Blygsam hört att fysiologerna påstå, det hvarje timmes sömn före midnatt är så god som två timmars efteråt?

— Jaha, joho, ja, är det inte märkvärdigt! utbrast den unge mannen, som gick in på allt utom hemvägen.

Slutligen reste sig frun i huset och sa med undertryckt raseri:

— Det är bra sent att gå hem nu. Får jag inte lof säga till om en bädd åt er?

— Åh jag ber tusen gånger! Tack, tack! Nej visst inte. Jag skulle egentligen gått längesedan, men hennes nåd hade haft den godheten att . . . att . . .

— Hvad för något?

— . . . att sätta sig på min hatt. Tackar allraödmjukast för en utmärkt angenäm afton!

— — — — — — — — — — — — — — —

Någon artigare och mera förbindlig karl än herr Blygsam fins inte. En förmiddag hade han gått hem till sin chef med ett angeläget papper, och som chefer i all-

mänhet tycka om försynt och tillbakadragen ungdom, så ringdes der efter Hochheimer, och värden bad sin unge vän ursäkta att han klingade med honom i Vichy i anseende till podagerns elakartade beskaffenhet.

— Skål, bäste notarie! sa chefen.

Herr Blygsam drack och hostade och fick tårarne i ögonen.

— Hvad säger ni, min unge vän? Skulle tro att den duger? Den är också af 57 års skörd. Ett glas till!

— Nej, för all del! Jag tackar, jag tackar! Jo, den är utomordentlig, men så här på förmiddagen . . . Nej, jag försäkrar . . .

— Seså, jag vet nog att ni är ingen rumlare, men sådant här bjuds inte hvar dag. Skål!

— Hä . . . ä . . . äh! Det var det delikataste jag känt i hela mitt lif . . . ä . . . ä . . . Det var en underbart ljuflig dryck . . . ä . . .

Och så fick han sig ett glas till och hostade och utbrast i nya loford, men så kom chefens fru hem; och när hon fick se »rehnvinsflaskan» så slog hon hop händerna och skrek och grät och ropade på doktorn och frågade om de voro »rent rasande, som midt på blanka förmiddagen satte sig ned och drucko ut hennes försilfringstinktur, som hon hade att putsa kandelabrarna med?»

Chefen blef mycket ledsen och ville låta hemta sin egen husläkare, och frågade »huru bara hans unge vän kunnat dricka hela tre glas?» Men herr Blygsam log, fast det sved i både hals och mage, och sa:

— Ta . . . hackar a . . a . . . allraödmjukast! Den var alls icke illa, jag försäkrar alls icke illa; men jag är förtviflad öfver att ha druckit ut så mycket för mitt nådiga herrskaps bordljusstakar . . .

— — — — — — — — — — — — — — —

En gång begaf sig herr Blygsam till en badort, der han vann allas hjertan med sitt försynta och grannlaga uppträdande. En dag, när han badade, sam han bra långt ut i öppna hafvet mot dambadhuset till. Bäst som det är höras skratt och glada röster, och tre täcka najader i gröna simdrägter styra i kraftig sträcksim ut ur bassängen. »Det vore synd om de skulle få se mig och bli ledsna. Så långt som hit komma de ändå inte», tänkte herr Blygsam och sam bakom en stor duc d'alb och gömde sig.

Och de små najaderna plaskade och lekte som delfiner och tyckte det var godt att ha blifvit af med snörlifven och känna det friska, salta vattnet utanpå sina små hvita, oskyldiga lekamenar. Men plötsligt skrek den ena: »Kors, så dumt, jag glömde min badmössa!»

Den alltid tjenstaktige och beskedlige herr Blygsam glömde med ens hvar han befann sig, stack upp hufvudet bredvid duc d'alben långt ute i hafvet och ropade: »Får jag lof att hemta den, min nådiga?»

— — — — — — — — — — — — — — —

Men vid badorten låg också en rådmansenka, som hade fyrtio år på nacken och en gulmålad båt vid stranden. Den båten ville herr Blygsam låna en dag för att fara ut och lura makrillen; men då han frågade efter båten visade man honom på rådmansenkan, och då han frågade efter rådmansenkan, som han träffat flere gånger förut nere i societetssalongen, så visade man honom ut i en liten hage bakom badparken.

Der låg hon också mycket rigtigt tillsammans med en splitterny roman på en stor filt, tjock och trind och välmående som en luftballong, som just ska ge sig till väders, och svärmisk och smäktande i sommarvärmen, som de flesta enkor vid den åldern och + 29° Celsius.

När herr Blygsam fick se henne, tog han af sig hatten, bockade sig och sa:

— Fru rådmanska!

Hon gaf till ett litet skrik och sprattlade något med ett par hvita bomullsdito, höll sig för bröstet och sa:

— Å, så ni skrämde mig!

— Fru rådmanska, jag ville be er om en stor ynnest!

— Ack jag kan icke glädja någon. Min djupa sorg och sak . . . oh! Var god och slå er ner!

— Jo, ni skulle göra mig så glad, om ni ville lyssna till min fram . . .

Hon blef röd och blossande varm och sa att hon »alltid tyckt om honom, men hoppades hon inte genom någon oförsigtighet gifvit anledning . . .»

— Jag förstår er inte rigtigt, men att döma af edra vänliga ord hoppas jag att ni ej vill neka mig . . .

— Ack Otto! Med oss mogna, luttrade, pröfvade qvinnor behöfvas ej många ord! Jag är din för tid och evighet! sa hon och slöt honom till sitt svarta sorgklädningslif och sin svällande barm, och grät och pussade honom.

Och herr Blygsam teg och njöt, men efteråt undrade han ofta om han inte ändå den gången var alldeles för blygsam.

Som eget barn.

I fattiga hem, der äfven mamman behöfver slita för födan, och pappan knappt vet sig någon lefvande råd för sofvel och kokemjöl till de sina, der kommer den ene lille girige nosen efter den andre, så att man snart får gå på tå och peta undan för sig med eldgaffeln, för att inte trampa gudsbelätena förderfvade der de krypa omkring på golfvet.

Men i rika hem, der det finns aflagda sidenklädningar till minst tjugo vaggtäcken, och onklar och fastrar och mostrar till att stå fadder åt ett par dussin pojkar och en tjerdedels hektar full med flickor, och mat, som står i skåpen och förderfvas, och föräldrakärlek och depositionsbevis, der kommer stundom inte ett enda barn i huset på många år.

Det var en gång ett fint herrskap, som hade det på det der viset. Många rum och pengar som gräs och risgryn och hafregryn och katrinplommon och föräldrakärlek och en soffa att lägga amman i, men inte tecken till barn, nej inte så pass som de kunde lagt i en premierdansös' galosch och tagit ett nålboksblad till sängfilt åt en gång.

Då slogo de armarna om hvarandras halsar och gräto en hel förmiddag, och så satte de in en annons i »Dagens Nyheter»:

Som eget barn

önska ett par makar i god ställning, dem himlen nekat denna glädje, emottaga en vacker och frisk gosse eller flicka. Ersättning åt föräldrarne lemnas medels ett litet penningunderstöd. Norrlandsgatan 75, 2 tr. upp till venster, Stockholm. (Kl. 10 till 12 förmiddagen.)

Två timmar efter det Nyheterna voro utkomna, var gatan spärrad af fruntimmer, som hade någonting på armarna och kikade uppåt tredje fönsterraden i nummer 75. Gående polis ordnade damerna i kö, ridande polis sökte upprätthålla körtrafiken och ur hundrafemtio sjalbylten pep det: »A-e-i-o-u-å-ä-ö!»

Först kom en skomakaremadam med en liten kyttare, som skrek alldeles vildt. Den ville hon lemna för lumpna 200 kronor.

Herrn såg fundersam ut och frun synade den lille galoschen från topp till tå.

— Herre Gud, madam, han har ju inte mer än en arm!

— Nähä, snälla frun, han har inte dä. Han ä född tocken. Men just för den skull trodde far å ja att han nog skulle passa till att bli bättre mans barn, för till skomakare duger han då rakt inte, för när han drifver in pliggen mä den högre näfven så har han ingenting å hålla pjexan mä.

— Gå er väg!

— Ä dä så herrskapet kinkar för det der lilla med armen så sa far att jag får lemna pojken för hundra banko . . .

— Ut menniska!

— — — — — — — — — — — — — — — — —

In genom dörren smet en tvätterska med tre rödhåriga ungar af olika kön.

— Herre je, stäng inte! stäng inte! Ja har fyra till!

Herrn suckade, frun såg intresserad ut.

— Vi behöfva inte mer än ett.

— Nej, jag vet det, goa frun, (titta på frun, Lina!) men eftersom det var dåligt torkväder i dag och ingenting att passa på derhemma (snyt dej, Janne!) så tyckte jag det var bäst herrskapet fick välja (vill du låta flätan sitta, Karin!) Se på Janne, herrskapet! Han är kry och liflig och åtta år fylda.

— Äro de . . . hm . . . rödhåriga allihop?

— Hvad . . . hvad för något? Rödhåriga! Nå du min Gud och skapare! Ska man nu stå och ta sjikaner för det barnen blifvit blonda efter sin mor och sin far och inte svarta som morianer! Kom Janne och Kalle! Karin och Lina och ni allihop, kom med mamma! Här behöfver vi inte stå och bli utskälda!

— — — — — — — — — — — — — — — — —

En femton års pojk, sotig om fingrar och näsa, klämde sig in när de sju troppade af, snöt sig i handen, strök luggen ur pannan och bockade sig.

— Hvad vill du, min gosse?

— Joho, den der annonsen om »eget barn» . . .

— Jaså, du har en liten syster eller bror?

— Nej vars, dä nock ja sjelf, som skulle vella bli som barn hos herrskapet, å de ska bli trefligt nock, för nå'n pappa har ja allri hatt, å nå'n mamma har ja allri sett, å mej kan herrskapet få på fläcken för rakt ingenting. Frisk ä ja då, å inte så värst ful heller, om ja bara får soten å mej, för si ja ä plåtslagare.

Frun slog eau de cologne på sig och herrn bet sig i mustacherna.

— Vi ha ju annonserat efter ett *barn*, pojke!

— Jaha »vacker och frisk, gosse eller flicka». Inte såg jag att der stod någe om åldern inte. Men inte ska herrskapet bry sej om nån flicka, inte. Dom ä så pjoskiga dom, så.

— Nu får du gå, min gosse!

— Jaså, herrn vill inte bli min pappa, inte? Men en femtiöring får ja väl ändå för besväre?

Plåtslagarefröet gick och frun tryckte händerna mot hjertat.

— Ack, Gustaf, jag känner mig så beklämd! Tror du vi kunna få något litet väsen att älska?

— Var lugn, Clara, trappan är packad som en ansjovislåda!

En stor, trind flicka i Rembrandtshatt och regnkappa klef genom dörren.

— Ack, herre Gud, hvad herrskapet ser snälla ut! Ack om jag funne nåd för herrskapets ögon! Jag är en stackars fader- och moderlös flicka, som . . .

— Sitt ner mitt barn! Hvarför har du inte barnet med dig? Är det en gosse eller en flicka?

— Herre Gud, frun lilla, se det vet jag inte . . .

— Hva . . . ad för något! Vet du inte!

— Nej, goa herrskapet, för si det ä . . . ä . . . är inte födt än; men om jag bara får äta och bo här under tiden, så om tre eller fyra må . . .

— Ut med dig slyna!

— . . . så kan herrskapet vaka öfver den lille från det första ögonblick han slår upp sina små ö . . .

— På dörren med dig!

— Kanske redan om åtta vec . . .

— Gustaf, åh jag dör! Haf ut henne!

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

En rödbrusig qvinna i luggsliten kappa kom in och neg vackert.

— Vill herrskapet titta på min lilla Sissi? Hon blir ett år i Mars. Det är ett grannt barn, fast hon vindar lite mä ögona. Det kom sig för vi hade vaggan midt emot fönstret, sa skollärarinnan. Vi lemna henne för 250 riksdaler i ett för allt och då följer der ändå en korgvagn.

— Ja, Gustaf, se! Hon är rätt söt, den lilla!

— Ja, men Laura, en vindögd qvinnas koketteri är vådligt!

— Åja, ja ska säja herren att d'ä inte så godt för simpelt arbetsfolk att få dom så precisa i alla ledamöter tocka här små, och vore det inte för bå Sissi och de andre små hade så fasliga ondt å den ryslige difterien så . . .»

— Ih! Åh! Store Gud! Ut menniska! Är ni galen! Jag dör, jag dör! Karbol! Ut! Röka! Aseptin! Jag qväfs! Hon mördar oss allihop . . .

Lilla Sissis mamma räckte barnet mot frun och snyftade:

— Ta na då i Guds namn för hundra jemnt, eftersom hon ä lite krassli! Den fattige får alltid foga sej!

— — — — — — — — — — — — — — — — —

När man ändtligen lyckats få ut Sissi och hennes mamma, och frun något hemtat sig från förskräckelsen, befunnos hennes nerver allt för mycket angripna att fortsätta mönstringen.

Herrn gick ut för att afvisa kön, som väntade i förstugan och trappan. Der sugades diflaskor och tuggades blötta skorpor af glatta lifvet. Vid tamburdörren satt en kokerska och höll fram sitt lilla månadsgamla minne af en hemrest norsk gardist. På vedlåren tronade en sotaregesällsenka och gaf di åt tvillingar.

— God vänner! De, som ha rigtigt friska och vackra barn, kunna komma igen i morgon klockan tio. Men de få inte ha rödt hår eller smittosam sjukdom, och så skola de hafva minst två armar och två ben hvardera. God middag, god middag, mina vänner!

Der blef ett väsen värre än på en marknad.

— Snälla herrn, titta på min Amelie! — Min Laura har en grefve vid hästgardet till far; så sannt jag lefver, en grefve vid hästgardet! — Min Henrik kunde säga »God da!» när han var nio månader. — Min Anna har lockigt hår af naturen. Jag vill inte be att bli salig om jag brännt 'et mä grifflar! — Här har jag två och nio derhemma. Herrskapet kan komma och välja sjelfve. Hundra kronor för di små å hundrafemti för di store!

— — — — — — — — — — — — — — — — —

På eftermiddagen kom kammarjungfrun in med ett visitkort:

CONSTANCE VIERLAND,
Lärarinna.

Frun gick emot henne i salongen. Fröken Constance var en lång, mager och blek varelse bort emot fyrtiotalet. Hon hade ett litet bylte tryckt mot sitt bröst och började med rörd stämma:

— Förlåt mig, min fru, att jag inte kommer på den tid, ni utsatt i er annons; men man har känsla, fast man är fattig, och jag skulle dött af blygsel öfver att stå och trängas med den stora hop, som då sannolikt samlades här. Är platsen i ert hem, i ert hjerta redan upptagen?

— Ännu icke.

Guvernanten knäppte hop händerna, höjde ögonen mot himlen, d. v. s. takrosetten, och hviskade:

— Gud vare lofvad! O, min fru, jag är fattig, mycket fattig, men det är icke det värsta. Jag har nu fått en plats som lärarinna, men de grymma, de onaturliga menniskorna vilja inte tillåta mig att medföra min älskling dit. Är det inte förfärligt? Är det inte hårdt?

— Jo . . . o, det vill säga, nog kan det kännas svårt för er, men vi få ändå inte vara allt för stränga. Besinna allt besvär, och så exemplet för edra elever. Hvad tror ni de skulle tän . . .

— Ah, det är hjertlöst! Hvem rår väl för sina känslor, min fru!

— Jag beklagar er innerligt. Får jag se på lillan!

— Vänta litet! Lillan är kanske inte alldeles sådan ni önskat. Men om ni har hjerta i bröstet, så stöt inte bort mig, min fru! Hör mig! Jag har älskat och vårdat detta lilla kära lif ett helt år. Jag har delat mitt knappa bröd med min lille älskling och ofta lagt mig sjelf hungrig,

för att inte det kära lifvet skulle behöfva sakna sina sockerbakelser . . .

— Men är det bra att ge sådana småttingar sockerbakelser?

— Bra eller inte, min fru, jag har gifvit henne dem och hungrat sjelf; — och nu vill min blifvande principal inte låta mig medföra lilla Lizzy, nu vill man tvinga mig att stöta ut henne på gatan eller . . . eller . . . mitt hjerta ryser för att utsäga det förfärliga ordet . . . kasta henne, den enda jag älskar på hela jorden, i den kalla, djupa, brusande ström . . .

— Håll för Guds skull, fröken Vierland! Gustaf, Gustaf! Är det oss möjligt, skola vi blifva ömma föräldrar för den här lilla. Få vi nu bara se henne!

— Håll ett ögonblick, mitt herrskap! Jag har förut sagt, att ni kanske skola finna er besvikna af min lille älsklings utseende. Ni vill ha en vacker, frisk gosse eller flicka. Lilla Lizzy fyller inte alldeles dessa vilkor. Men betänken, mitt herrskap, »en vacker, frisk gosse» skulle om några år vilja ut på sjön eller till Karlberg, skulle kanske blifva ett offer för de frestelser, som omhvärfva en ung man, skulle kanske ruinera er eller sin egen kropp, borttvina och dö! »En vacker, frisk flicka»! Ack, mitt herrskap, en sådan blir antingen bedragen af en man eller gift med en man; ofta begge delarna. I båda fallen skolen I om några år sitta lika ensamma som nu, och dertill ha den bittra, aggande tanken, der I sitten och längten i kulna, ensliga höst- och vinterqvällar: »Hvar är nu vårt älskade barn? Vågar han lifvet i tackel och tåg? Dränkes han i de orena nöjenas hvirfvel?» Eller: »Huru är det nu med vår lilla, kära flicka? Lider hon brist i hemmet eller hjertat? Är hennes man rå och brutal?» Ack man förmår så föga göra till barnens bästa när de flugit ut ur boet. Lilla Lizzy skall deremot alltid troget blifva qvar hos er . . .

De unga makarna voro djupt rörda, deras ögon fuktades och deras händer tryckte hvarandra:

— Ack, låt oss se lilla Lizzy! snyftade frun och vek sakta undan sjalen, som dolde den lille älsklingen . . .

»Vow-vow!» gläfste det till i detsamma, och utåt salongsgolfvet dansade den allra som täckaste lilla svarthvita King Charlestik och högg i lekande ungdomsyra — inte efter något af de hägrande, gycklande fantom, som annars nu för tiden fylla vår ungdoms sinnen, utan efter en af lifvets påtagligaste realiteter, efter sin egen svans.

Rapport från löjtnant Betty Pettersson i frälsningsarmén.

Brackeby den 12 Februari 1889.

Högtärade kommendör!

Lof och pris! Nu skall jag ha den äran inrapportera att djefvulen har fått hvad han behöfver i den här trakten. Hvarenda gång han har hört mig och kadett Jenny Blomqvist får han qväljningar och hufvudvärk och mår illa.

Afgrundsfursten har många förklädningar. Redan på hitresan klef han in i kupén i en konduktörs skepelse och ville förbjuda kadett Blomqvist att lossa af en hallelujasalfva bland hans barn på perrongen i Skrukeby. Men kadett Blomqvist fyrade af ändå med gladt mod och många blefvo sårade, ty de lupo hastigt bort och höllo för öronen.

Men en ung man med militärisk hållning måtte fått ett styng i sitt hjerta, ty han kom in i kupén och satte sig hos oss. Och så sa han att vi voro på sätt och vis kamrater, ty han var löjtnant på lifgrenadiererna.

— Icke kamrater, herr löjtnant, ty ni tillhör en fiendtlig armé, ett djefvulens garde; och om ni inte snart deserterar blir ni olycklig för tid och evighet! sa kadett Jenny, som sanningen var.

— Ni äro två; motstånd båtar föga, jag ger mig fången! suckade lifgrenadieren efter en kort men häftig kamp, och gaf en gumma, som satt på andra bänken, tjugofem öre för att hon skulle gå in i en annan kupé vid nästa station.

— Jag ger mig på nåd och onåd! sade den söte fienden och lade undergifvet sitt hufvud i kadett Jennys knä.

Det hallelujaade inom oss öfver denna sköna seger, och eftersom vi hvarken hade hand- eller fotbojor med oss, slogo vi våra af glädjen underbart styrkta armar om hans hals för att hålla honom qvar. Var det orätt, kommendör? Se vi tordes inte rigtigt lita på honom, ty skalken log i ögat midt i all hans undergifvenhet.

Vid Snittebo fick han gå lös på hedersord i tre minuter, och när han kom tillbaka hade han en påse konfekt med syndig jordisk läsning på somliga karameller, och bad oss ödmjukt och innerligt att äta ur påsen.

Fången förhöll sig lugn medan tåget stod inne på Snittebo station, men knappt hade ånghvisslan ljudit så öfverfölls han af den häftigaste sårfeber af sina under den korta striden erhållna blessyrer. Med ett lidelsefullt uttryck i sitt vackra ansigte rusade han upp i full yrsel, slog sina armar om våra dyrt återlösta halsar, ville kyssa oss och kallade oss »små skälmungar». Han blef inte lugnare förrän jag hypnotiserade honom genom att lägga min kind mot hans.

— Löjtnant, der står ingenting i reglementet om

krigsfångars behandling. Jag är så rädd det här är opassande? sa kadett Jenny och rodnade.

— Hvem kan räkna med en sjuk menniska! sa jag till kadetten.

När vi nalkades Brackeby befalde jag fången att gå upp på valplatsen på aftonen och vittna.

— Löjtnant, jag är så blyg, sa han. Jag saknar ännu det rätta hjeltemodet och tillförsigten. Dem får man inte på Malmen. Tänk hvilken skandal om satan blefve mig öfvermägtig! Låt mig hellre senare på qvällen marschera till högqvarteret der ni bor och vittna lite! hviskade fången ödmjukt och innerligt och kysste vördnadsfullt mina händer.

Halleluja! Hans hjerta var mjukt som ett vax, kommendör! Och så gaf han oss tjugo kronor, på det vi måtte kunna slå upp högqvarteret på något tyst och hyggligt ställe der han »kunde komma och vittna i fred, ostörd af det brusande, syndfulla verldslifvets buller».

Den fiendtliga staden låg rätt täckt vid foten af ett berg i den korta vinterdagens eftermiddagssol. Dess invånare visste om ingenting, de logo och pratade, köpte och sålde som vanligt.

Endast djefvulens avantgarde, två uniformerade poliskonstaplar, lade närmare märke till vår inmarsch i Brackeby och följde oss med det onda samvetets oroliga blickar.

— Halleluja! sa kadett Blomqvist och stormade hjeltemodigt ned på perrongen med femtiosex »Stridsrop» i bärremmen.

— Halleluja! jublade jag och tog ned paraplyen ur waggonnätet.

— Halleluja! Nu smiter jag på några timmar, goa löjtnanten! sa krigsfången och berörde undergifvet mina läppar med sina mustascher.

När vi nu marscherade Storgatan framåt fick djefvulen kantänka brådt och sprang i förväg och ställde om

så att vi inte fingo hvarken teatern eller goodtemplarsalen. Men ridhuset förmådde inte hela afgrundens anhang utestänga oss ifrån, och genast då vi stormat det, aflossade vi en hallelujasalfva så att sju af hästarna sleto och två fingo koller. Lof och pris!

Första qvällen var en hård strid, men andra qvällen hade djefvulen fått så pass så han tordes inte gå ut, utan satt hemma hela aftonen med svansen mellan benen och ristade på sitt gamla kloka hufvud och gäspade och skötte sina blessyrer. Då frälste vi femtio Brackebybor för tjugofem öre stycket och sjutton för tio öre stycket.

Just som klockan slagit nio, hallelujakanonernas dån dött bort uppå höslindret, de sårade voro förbundne och satans armékårer retirerade under oordning och förtviflan, kom en ung, stilig fabrikör och klagade öfver ett hallelujaskott midt i hjertat och ville att kadett Blomqvist skulle följa med honom in i sadelkammaren och förbinda och frälsa honom ett tag. Men just som kadetten satt ned honom på en blårutig voylock och skulle till att sköta om hans hjertesår, kom polisen och skrek: »Klockan har slagit nio! Nu är det slut med frälsningen för i dag så att folket får ro och hästarna få lägga sig!»

Då sa kadett Jenny:

— Satan får gå lös hela natten, och källarmästarne sälja djefvulsdrycker till klockan tolf, och jag skulle inte få frälsa fabrikör Pettersson för det hon slagit nio! Tvi tocket samhälle!

— Jag tror inte hin tar fabrikören i natt, när han låtit honom gå så länge, och då kan ju kadetten frälsa honom i morgon förmiddag vid dagsljus, så blir det redigt gjordt, sa konstapeln.

— D'ä omöjligt, för då ska jag upp i rådstun och besvära min konkurs, sa fabrikören.

— Nå så fräls på då! sa polisen och gick och hvisslade någonting lättsinnigt ur Boccaccio.

Så går vår tid, under kamp och strid, genom blod och eld, men snart är hela Brackeby underkufvadt så när som borgmästaren och presten. Satan morskar sig ibland, men då är det för det mesta precis som Phumling i »Théblomma» — »helt beskedligt». Nere på valplatsen tillströmma oräkneliga skaror och göras talrika krigsfångar. Men i stället för att i andra krig det är segraren som får föda fångarne, är det här krigsfångarne som föda segraren. Biff och porter! Pris och lof! Halleluja!

I högqvarteret hos fru Svensson vid Lurgatan der kadetten och jag sitta vid bivackens aftonbrasa och laga våra stora hattar eller underkjolar eller knapra på en påse konfekt, som vi fått af någon rigtigt botfärdig krigsfånge, får deremot ingen komma in utan att knacka och gifva lösen på vårt fältrop. Fältrop och lösen ombytas dagligen. I går var fältropet: »Skräddaregeneralen» och lösen: »behöfver pengar»; i dag är fältropet: »Humbugen» och lösen: »florerar».

Hit komma våra stackars krigsfångar, fabrikören och löjtnanten på lifgrenadiererna, ofta och ömsa charpi på sina hjertesår. Här ritar generalstaben sina kartor öfver en ung mans väg till ena pigo, här stekas äpplen och knäckas nötter, här slå små vingade pontonierer sina osynliga bryggor från bröst till bröst så att det hallelujaar i både hjerta och själ.

Ibland skickar satan förstås ut sina spejare i skepnad af handelsbokhållare som bjuda på supé med champagne. Dem renom är allting rent. Följde vi icke med så skulle de förstöra sina pengar i sällskap med sämre fruntimmer. Derföre följa vi också med och dricka så mången innerlig skål för skräddaregeneralen, för vår gode kommendör och för kommande herrliga lagrar.

Lof och pris!

Han älskade en cirkusfröken.

Jag medger att det är en himmelsskriande orättvisa, men det förhåller sig nu likväl i alla fall så, att de qvinnor, som på ett eller annat vis tillhöra offentligheten, blifva i regeln mera och häftigare och skyndsammare älskade än familjeflickorna.

Detta är orättvist, men om herrskapet ursäktar så skulle jag möjligen nästan vilja påstå att det är helt naturligt. Ett operettfruntimmer går och svänger sig framför rampen i gasljus och urringade, korta kjolar, som låta gudsbelätet komma till så stor heder som möjligt. En cirkusqvinna går på ståltrådar öfver våra cylinderhattar, och då en vacker sak alltid måste vinna vid att ses från så många sidor som möjligt, är det många som förälska sig underifrån. Hvem har lättare att inför ungherrarna ådagalägga godt lynne, arbetsförmåga, tålamod, reda, ordning och värdig hållning än en post-, telegraf- eller telefonfröken? Hvem kan i förväg visa den älskogslystne unge mannen mera glöd och innerlighet i känslan än en qvinlig frälsningskadett? Hvem har en mera luttrad dygd, en näpnare replikvexling, en behändigare liten hand att bjuda än en cigarr- eller schweizerifröken?

Men der sitta familjeflickorna med sin obeprófvade dygd och sina långa kjolar, och jag kan just undra hvad herrskapet vill att de skola taga sig till? Äfven familjeflickorna äro i de allra flesta fall i åldern emellan 15 och 45 år obeskrifligt ljufva och älskliga, men upplagan är för stor för att vara praktupplaga och för gentil för att vara godtköpsupplaga. Det går väl an om söta pappa har lite förgyllning att sätta på permen eller om de äro synnerligen rikt begåfvade på hufvudets vägnar; men ha

de inte annat än sin oskuld, sina luggkrusningsgrifflar och sin harmoniska gestalt så är det inte godt för de stackarne, att hugga fast i karlarne, så som de otäckingarne slingra sig undan nu för tiden.

Ack, mitt herrskap, bakom smågatornas hvita gardiner förtvinar mången herrlig qvinna, som karlarne skulle slagits om ifall hon gått på lina eller serverat toddar på stadshuset. Det är sannt, att de arma öfvergifna kunna decollettera sig på baler, passa på och gå ut och trilla omkull när det är is på trottoiren, promenera i blåsväder, gå på skridskor och rida genom stadens gator utan de vanliga små blybitarna i kjolkanten. Ja, de kunna låtsa att spjellsnöret kommit i olag, klifva upp på en stol för att ordna det, svindla, ropa: »Herre Gud!» bli mottagna i armarna på familjens unge vän och sucka till sina dagars inspringande upphof: »Välsigna oss, mamma!» Men allt det der är så rysligt gammalmodigt nu, och herrarne ha vunnit i själsnärvaro hvad de förlorat i huslighet på de sista 25 åren, ja, de flesta äro, Gudnå's, till sinnes precis som unge fabrikör Hansson.

Unge fabrikör Hansson hade efter sin pappa ärft två stenhus, en norrköpingsnäsa, två gräsgröna, svärmiska ögon och en trikåfabrik. Också fanns det i hela staden ingen omtänksam faders toddykonjak, som han inte smakat, ingen älskande moders gåsbröst, som han inte sköflat, ingen giftasvuxen tärnas pianino som han inte hört jemra sig i krampgråt under »Jungfruns bön».

Och unge Hansson tog af konjaken, blandade och drack, han skar af gåsbrösten, lade på smörgåsen och åt, och han hade små bomullstussar, som han oförmärkt stoppade i öronen, när flickorna begynte sucka efter supén och klifva fram mot pianovrån. Och på det viset drack han sig glad och åt sig mätt utan så mycket som en halfdragen anda om ring och prest och möbeltyg och tocket der.

Men vintern gick och drifvan smalt och på våren kom der ett cirkussällskap till staden. Unge Hansson hade kunnat värja sig mot qvinlig ljufhet när den kom emot honom på golf och gata, i droska och släda, i siden och spetsklädning. Men när den kom på en telegraftråd uppe i taket i köttfärgade trikåer och slänggungade en tre fyra meter ofvan hans nästipp och sprattlade ut i universum med ett par små förtjusande fötter, då gaf han sig med samma, och telefonerade hem till pigan att han tog en smörgås ute den qvällen.

Mademoiselle Fransiska Guerra, direktörens undersköna dotter, truppens lindanserska och parforceryttarinna, var inte af granit. När unge Hanssons bleka, af lidelse skälfvande anlete dök upp mellan ett par hästsvansar ute i det trånga stallet och sa att det svärmade för konsten och dyrkade konstnärinnorna och ville bjuda på supé, så vredgades hon inte, utan uppställde som enda vilkor att madame Guerra, hennes outsägligt älskade mamma, också måtte få en stol och en tallrik för konvenansens, kyparens, oskuldens och de onda tungornas skull.

Unge Hansson sade sig brinna af längtan att pussa madame Guerras handske, och att han skulle anse som det dyrbaraste ögonblicket i sitt lif den stund äfven monsieur Guerra och lille bror Jacques ville supéra på hans konto.

Men lille Jacques skulle gå och lägga sig och »mon cher père» skulle vaka öfver en svart hingst, som hade kolik, så att unge Hansson fick traska i väg till restauranten bara med sitt lifs sol och dess mamma. Han begärde och fick det enskildaste rum och den styfvaste sexa som fanns.

Var mademoiselle Fransiska hänförande redan när hon stod och krafsa' med stortårna på ståltrådsstumpen, så var hon det ej mindre nu, när de dyrbara pelsverken föllo från den herrliga, ungdomliga gestalten i modernaste

sällskapsdrägt, ringar och juveler. Mörka som natten, glänsande som blixten under tropikernas himmel brunno hennes underbara ögon under den retande luggen af krusiga, kortklippta, svarta lockar; hennes röst var den känslodjupa altens, hennes gång den smidiga panterhonans, hennes leende den nordiska sommarsolens ofvan vikande moln, hennes känger af chagrin, hennes älsklingssmörgås kaviar på limpskifva.

Hennes mamma var nobel och distinguerad, hon bar en pels af zobel och ett hjerta af guld; hon tog en liten, liten perla af pomerans och åt smörgåsar med en äldre, rättänkande kvinnas hela allvar.

Den himmel, Fransiska genom godhet och skönhet stod så nära, hade ej heller lärt henne att förakta jordens små blygsamma produkter. När unge Hansson ringde efter mera smör, lät kyparen sina frågande blickar fara rundt omkring rummets väggar och hviskade: »Hur många ä' herrskapet?»

Ostron och Ayala-champagne! Ostron och cirkusartister hafva en inre, underbar dragningskraft till hvarandra, sådan man ofta finner den emellan motsatserna i lifvet. Intet kan väl vara mera olika en ostras stilla, afstängda, mediterande tillvaro än cirkusartistens glada, fria, kringsvärmande lif. Derföre är det också som om begge lifligt kände att de ha något att lära af hvarandra, och de tåla sig aldrig förrän de komma ihop å restauranterna.

Madame Guerra var en grannlaga mamma. När hon fått hvad hon skulle ha och såg att unga Hansson var en hygglig karl, satte hon sig i soffan, knäppte hop händerna på magen, blundade och drömde sig tillbaka till sin egen sköna ungdom när en irländsk lord och en fransk vicomt rispade sönder hvarandra med värjor för hennes skull, och då hon i blixtrande fart jagade framåt arenan med tåspetsen smekande manen på sin andalusiske springare.

Fransiska torkade bort en droppe apelsinsaft från sin purpurläpp, lade armbågarna på bordet, underkäken i händerna och såg länge och innerligt på unge Hansson.

Unge Hansson var i himmelens allra öfversta våning. Hans hyllning hade mottagits med värma och godhet. Han hade sett en helbutelj Ayala och sex dussin af de små söta blötdjuren på hans bekostnad försvinna i den mest välformade mage på jorden. Och så började han anslå en varmare ton och frågade om inte mademoiselle Fransiska ville i hans lager gratis välja ut så många trikåer hon behöfde för sitt återstående konstnärslif. Hon tackade innerligt och rodnade lika vackert som om man gett en borgarflicka sex par spräckliga strumpor.

Mamma Guerra sof.

Han blef djerfvare (Ayala har det med sig), han flyttade sin stol närmare, slog armen om ungmöns lif och hviskade »F-r-a-n-s-i-s-k-a!»

Hon sade att om hon inte fruktat att oroa sin stackars mamma, skulle hon nog vetat tukta en slik oförskämdhet.

Mamma Guerra sof.

Han ringde efter en ny butelj Ayala, han drog henne intill sig, tryckte en glödande kyss på hennes läppar, besvor henne att lemna artistbanan och bli fabrikörska.

Hon sa att hon alltid skulle upprigtigt hålla af honom som en aflägsen halfbror; men hon kunde inte lemna arenan, för då skulle hon sörja, tyna af och dö.

Han satte henne på sitt knä, lade sitt röda, frostbitna öra på hennes barm, och lofvade att köpa henne en gammal kasserad, brun husarhäst och bygga ett litet ridhus på bakgården derhemma, der hela Brackeby nobless skulle komma och applådera henne. Och så föll han på knä och svor, att om hon inte ville bli hans, skulle han skjuta sig precis som kronprinsen af Österrike, fast i enmanssäng.

Mamma Guerra vaknade:

— Potz tausend! Was ist das? Hafva du honom redan der, Frans? Das ist viel den ersten abend! Jack tausend mahl sagt pappa: wir tvongen engagera ein mädchen zu »direktörens tochter» spielen, so du mein knabe får pröve dej som schlangenmensch, rabblade hon på sin tysk-dansk-svenska rotvälska.

Vår unge vän stod som förstenad:

— Ä' inte mademoiselle Fransiska er dotter, min fru?

— Nein, nein, aber hon vara mein son; aber kein cirkus existeren können uden ein »direktörens tochter».

Fransiska gick med nedslagna ögon och en mild rodnad på kinden ett par steg mot sin eldige tillbedjare, fattade ett glas och sade med präktig bas:

— Oursäkta, herr Hansson! Jag vara den yngste, men oppepå all den lieblichheit ni mej in abend bevisat, kanske ni oursäkta om vi den titeln aflägger. Mein namen ist Frans Guerra.

— Tack ska du ha, bror! sa unga Hansson och torkade sig i ögonen med näsduken.

En månad derefter var han gift med kopparslagare Håkanssons flicka.

Skizzer och Berättelser

Stora-syster.

Det hade varit en ovanligt vacker höst, sedan sommaren sjelf dröjt sig qvar längre än han brukade. Men i Oktober kom omslaget, oväntadt och plötsligt; och innan man hann tänka hvarken på vinteröfverrock eller innanfönster, var vintern framme. Då är det lunginflammationernas tid, och det var då kamrer Bark dog.

Herrskapet Bark hade också haft en vacker höst sedan deras sommar härjats af både frost och slagregn. De hade velat ega hvarann för tidigt, medan ännu våren log öfver lifvet, och följden hade blifvit nöd och brist; och kampen mot dem hade tagit det mesta af deras högsommarlif. Men nu var kampen slut och den värsta fattigdomen tvungen tillbaka ut öfver hemmets tröskel, och höstsol log öfver hufvuden, som blifvit grå under tiden. Men snart kom omslaget äfven här, innan man ännu hunnit flämta ut efter fejden för lifsuppehället; och döden — en fordringsegare, som man inte tänkt på, fast man betalt honom ränta hela tiden i långa nätters helsoförstörande arbete — kom och tog kamrer Bark utan att bry sig om hvarken mammas tårar eller Annies och Vivans jemmer.

Men fast döden aldrig kan bevekas att hejda sin lyftade arm, så ser man dock stundom äfven benrangels-

mannen vekna. Han håller då visserligen icke inne i hugget, men han hugger stundom *om igen*, när han ser två, som varit för mycket för hvarann att kunna skiljas.

Och det var derföre fru Bark följde med sin Wilhelm äfven nu och lemnade Annie och Vivan alldeles ensamma.

Annie var stora-syster med kraftig, högväxt figur, vackra drag, bestämda, harmoniska, som hade de mejslats i marmor, mörkbruna hårvågor öfver en hög panna, och ett par stora, mörka ögon, som sällan logo. Hon hade varit med redan under pappas och mammas mest bekymmersamma tid; hennes första minnen voro förbundna med tårar öfver nötta kläder, som inte kunde ersättas, med julaftnar utan högtidsstämning, med sömnlösa nätter för hyran. Det var derför hon brådmognade och var en tänkande qvinna redan vid fjorton års ålder, det var derför de stora, mörka ögonen så sällan logo.

Vivan var lilla-syster, och ingen i hela qvarteret visste hvad hon egentligen hette. Men när ett par fötter, smärre än alla andra, buro en liten späd, graciös figur, mera sprittande än någon annan, öfver trottoiren bort emot pensionen, då sträckte mammorna fram hufvudena i fönstren och logo och mumlade: »Vivan!» Och när en röst, mera klingande än andra, och ett fång krusiga lockar gulare än guld flögo omkring på lekplatsen, då tjöto gossarna: »Vivan, Vivan!» i vild förtjusning. Och när mamma var död och cendrillonsfoten stilla och gula lockar skakades af gråt och ett litet rosigt, förgråtet ansigte snyftande gömde sig i soffhörnet, då slog stora-syster armarna hårdt om lifvet på den lilla elfvan och kysste henne och hviskade: »Vivan min!»

Så hette hon väl Vivan då, fast aldrig kunde hon vara döpt till det namnet.

Stora-syster var tjugo och lilla-syster fjorton år då de blefvo ensamma i verlden.

Moster Erika kom och ville som en tung skyldighet ta Vivan hem till sig, medan hon menade att Annie nog kunde söka sig en plats som lärarinna.

Men stora-syster sa nej och drog den ännu alltjemt gråtande Vivan intill sig och förklarade att de ville lefva tillsammans och arbeta tillsammans och — om så behöfdes — svälta tillsammans också.

Moster Erika drog sig tillbaka med betänksamt skakande hufvud och en ljuf känsla af trogen och kostnadsfri pligtuppfyllelse. Ett par veckor derefter stod der: »*Annie Bark. Modeaffär*» på en liten skylt vid stadens vackraste gata.

Annie var inte precis nybörjare i branchen, för då hade det visst aldrig gått. Hon hade arbetat på fru Svenssons »atelier» några höstar och vårar då der varit rigtigt brådtom, och smak hade hon och flinka fingrar också.

Det blef bröd nog. Det blef också till pensionsafgifter åt Vivan så att hon blef mycket lärdare och kunde exeqvera Chopin mycket säkrare än stora-syster. Der blef t. o. m. en sparad penning till ett marmorkors på granitsockel åt herr och fru Bark. Och, det bästa af allt: der blef ett tryggt och säkert hem, så att stora-syster fick vara hos lilla-syster, så att de båda, som voro allt för hvarann, hvar qväll efter slutadt dagsarbete fingo gå till hvila i samma lilla förtjusande rum, der Annie kunde ligga timtals och lyssna på Vivans lugna, jemna andetag och tända ljuset ibland midt i natten bara för att få se det lilla ljusa, rena barnaanletet med den underbart vackra lilla handen under kinden.

Så kom *han*.

Han var extralärare vid läroverket och hade femtonhundra riksdaler om året och lite skulder. Och så hade han en grann baryton och ett godt, ungdomligt hjerta, som tittade ut genom ögon, som kunde varit fulare.

Och han var glad åt lifvet i allmänhet och ännu

gladare när han träffade fröknarna Bark på rektorns supéer eller när han behöfde halsdukar eller manchettknappar, som också funnos i Annie Barks modeaffär, och allra gladast när det befans att aftären tagit sådan utsträckning, att fröken Annie hade svårt att undandraga arbetet med hattarna och halskråsen den tid som behöfdes för att sköta böckerna och skrifva ut räkningarna.

Och så kom han om eftermiddagarna, när han var ledig från skolan, och skref i fröken Annies hufvudbok med sin prydligaste handstil och skickade räkningar på fruarna i Skogstad så att de blefvo rent förbluffade.

Men alltefter som han skref, var det som om det kommit sol i de sköna marmorlinierna uti Annies mörka ansigte, och de stolta ögonen logo oftare än förr och läpparna krusades som insjövåg för aftonbris när magistern sa något roligt; och det knusslade han då heller inte med, den rättvisan måste man göra honom.

Och Vivan var ännu bara barnet.

Så godt och stadgadt var, oerhördt att säga, firman Annie Barks anseende i Skogstad, att de hvassa tungorna höllo sig i styr och ingen sade ett försåtligt ord om firmans hufvudqvinna, fast både kassabok och rescontra fördes af en magister med baryton.

Men der växte upp ett konto, som ingen såg.

Så kom han en förmiddag när alla böckerna voro au jour och inga räkningar väntade på utskrifning. Men han hade »skurlof» och sin bästa rock på sig och var röd om kind som en flicka, och hans baryton slog nästan öfver i falsett när han sa:

— Fröken Annie, jag . . .

— Nej, se välkommen! Sitt ned, doktor! Såg ni solfjädrarna derute? Äro de inte charmanta?

— Jo, men det är något, som jag länge, länge velat säga er, fröken Annie . . .

— — — — — — — — — — — — — — —

Så stilla då, tokiga hjerta! Han kommer ju nu. Å han kommer, och kärleken skall kasta sitt trollskimmer öfver långa, mödosamma år, öfver trötthet och ledsnad . . .

— — — — — — — — — — — — — — — —

— Jag skulle så innerligt gerna vilja be er om någonting, någonting mycket . . . mycket . . . oändligt . . . jag menar något mycket stort . . .

— — — — — — — — — — — — — — — —

Nicka inte hattarna af glädje på sina pinnar! Stråla inte solfjädrarna i gullglans! Men så stilla då! Han kommer ju nu!

— — — — — — — — — — — — — — — —

— Det vet doktorn, att är det något jag kan, så . . .

— Ja, jag vet, men månne också *detta?* Månne också *nu*, då jag begär det högsta, det ljufvaste, dyrbaraste af allt?

— — — — — — — — — — — — — — — —

Å hvad du är dum, du käre, käre! Ser du inte hur jag längtar! Hvartill ord, då du blott behöfver öppna dina armar! Måtte bara inte Vivan komma instormande just nu! Hon är ett sådant oförståndigt barn. Om hon bara ville dröja litet. Å hvad vi skola lefva lyckliga alla tre! Alltid tillsammans . . .

— — — — — — — — — — — — — — — —

— Hvad är det då i all verlden, doktorn vill ha? sade hon och försökte att le.

Då steg han upp, fattade hennes hand och hviskade med darrande röst:

— *Gif mig Vivan!*

— — — — — — — — — — — — — — — —

* * *

Det är Juni och sommaren är kommen. Det är Juni och terminen är slut. Magistern har fått adjunktur

och der svajar en flagga från utvärdshuset. Solen ler och stora-syster gör bröllop åt Vivan, stort bröllop med krokanhus, tärnor och marskalkar. Men stora-syster vill inte vara tärna sjelf. Hur skulle det också bära sig, hon är ju så mycket äldre än bruden! Skrattande har hon förklarat att hon endast vill fungera såsom »brudens mor». Och derför går hon och ser ståtlig och magnifik ut i svart siden och juveler. Ja, juveler! Svåger har sjelf gjort senaste bokslutet och det visar att firman Annie Bark godt kan bestå dem. Hon kan också bestå det lilla smakfulla möblemanget i läroverksadjunktens nya våning. Vivan har fått ståtlig hemgift, fast de voro fattiga både far och mor.

Svart siden på systerns bröllopsdag! O, om de tjugofemåriga visste, hvilket raffineradt koketteri, som ligger i att en mogen qvinna kläder sig litet *äldre* än hon är. Då är det som om amorinerna lekte kurra gömma i drägtens veck, som om gracerna vore på maskerad.

Men det var icke af koketteri, som Annie klädt sig så. Hon kände sig sjelf så gammal och moderlig, att en annan drägt skulle förefallit henne motbjudande.

Hon var en magnifik, en ståtlig värdinna, ändå hon uppträdde som sådan för första gången i sitt lif. Gästerna sågo nästan mera på henne än på bruden, som likväl i sin hvita drägt såg täckare, barnsligare, mera elflik ut än någonsin; och lektorn i matematik, som var ungkarl, ville erinra sig att der stod en rund, vacker siffra framför firman Annie Bark i fyrktalslängden, samt gaf sig sjelf ett löfte att umgås flitigt i sin unge kamrat adjunktens hus.

Der var jublande fröjd, der var tal och sång och skålar och vers på bröllopet. Till sist tog den öfverlycklige brudgummen sitt glas och talade till sin älskade Vivas ädla, kära syster, talade länge, hjertevarmt och väl. Tackade för allt hvad hon varit för Vivan och

dem båda samt lofvade att söka löna henne genom att göra bådas deras älsklings väg så ljus och lycklig, som stod i mensklig förmåga.

Och Annie log och slöt Vivan i famn och klappade svågern gladt och kamratlikt på axeln; och lektorn i historia, som på lediga stunder också var filosof, mumlade: »Hvilken gudomlig svärmor!»

* * *

Flaggan är sänkt och rummen tomma på utvärdshuset. På Skogstads gator synes ingen mer än nattpoliserna. Kyrktornsuret slår ett. Fönstren äro mörka och Skogstad sofver för nedsläppta rullgardiner. Ett enda fönster är ännu ljust. Det är i brudparets nya hem. Der sitter brudgummen på chaislonguen med Vivan på sitt knä; och brudens kinder glöda allt varmare, hennes bröst häfves allt högre, medan otympliga, kära, stora, darrande fingrar lossa krona och slöja . . .

Men borta på kyrkogården, med armarna knäppta kring ett kors af marmor på sockel af svensk granit, ligger en mörk gestalt på knä och hviskar med brännande panna mot den kylande stenen: »Pappa, mamma, nu är Vivan lycklig! Stora-syster har gjort för henne allt, *allt* hvad hon kunnat!»

Men när hon kommer hem och lilla-systers lilla jernsäng står der hopskjuten och obäddad för första gången på aderton år, och hon känner sig ensam, så ensam som aldrig förr, då borrar hon sitt stolta, mörka hufvud, i hvars anlete verlden aldrig skulle få triumfen att läsa om sviket hopp och krossad lycka, djupt ned i den hvita kudden och qvider i konvulsivisk gråt: »*Vivan min, hvarför tog du honom ifrån mig!*»

Vackra Anna.

När nystrukna, hvita gardiner skulle upp i prydliga veck, när det kom främmande från staden och bordet skulle dukas fint ute i lusthuset, när fröknarna skulle på bal och klädas vackert i håret, alltid ropade man på Anna, »vackra Anna», som hon kallades både af informatorn och torparpojkarna, den svartögda, finhyllta kammarjungfrun på herrgården.

Och när midsommar kom, och patronen lät folket dansa på slätten vid korsvägen och majstång skulle resas och siras vackert i topp, var det också vackra Anna, som med behändiga fingrar under klingande skratt fäste fladdrande vimplar i toppen och sedan dansade tills en ny morgon begynte bräcka, lika glad om hon hade en hvitmössad students eller en rask statpojkes arm om smäcker midja.

De svarta ögonen brände hål litet hvarstans i manliga hjertan. Inspektoren ville förlänga valsen kring majstången till en liten promenad på tu man hand i den skuggiga allén. Herr Ljungstrand, som läste med gossarna, fick ett lefvande intresse för väfvarna på »bleket», som Anna skulle breda ut hvar morgon och taga in hvar qväll. Nämndemansmoran låg på gåsfjädersbolster i sin väggfasta säng och grät natten i ända för hennes Kalle alls inte ville bry sig om rusthållarns Greta, utan bara »sprang galen» efter vackra Anna, och unge baron från Stockholm, som var ute och helsade på patronen emellanåt och alltid gick med handske på hand och glasbit i ögat, han snurrade om med henne i trappan, lade armen om hennes lif, strök sin kind mot svarta flätor och talte något om kärlek och frökenhatt och goda dagar och en liten fin dublett ute vid Carlavägen.

Men vackra Anna hade ett sätt att lossa feberheta fingrar, som kommo henne för när, och se de unge männen rakt in i ansigtet med förvånade, vredegnistrande ögon, som aldrig förfelade att betydligt svalka deras upprörda känslor.

Det var inte något öfverflöd på kristendom och moral, det var icke brist på sjudande blod, det var inte någon öfverdrifven kyla kring litet klappande flickhjerta, som gjorde vackra Anna så sträng; det var, Gud hjelpe oss, rent af stoltheten i det lilla krusiga hufvudet, som reste sig upp och kom harmen att sjuda, då hon såg desamme, som för fröknarna blott hade böjda ryggar och vördnadsfulla miner, närma sig henne, torpardottern, med lågande blickar och brådmogna ömhetsbetygelser.

Men hennes friska fägring slog ut i högsommarblomning, och främlingar, som hade ärende till patronen och för hvilka hon öppnade tamburdörren, frågade ofta »om de kunde få äran tala med frökens far?»

Så sade hon plötsligt upp sig för att — gifta sig med statare-Johan, fattigstu-Lenas pojke, som gjorde dagsverken på gården och inte egde mer i denna verlden än två tindrande ögon och fräkniga kinder, en kyrketröja och ett handklavér.

Patronen frågade henne rätt fram »om hon var blifven galen?» Frun bad henne betänka om hon, »som var så väl vand» och haft det så godt, trodde sig om att »flytta in i en torparkoja och lefva på slosill och arbeta på fältet?» Och fröknarna skrattade med full hals.

Men vackra Anna bet sig i läppen för att kunna tiga, fick tårar i ögonen vid hånet och älskade sin Johan högre för hvar smädelse hon hörde.

Han hade varit ödmjuk och vördnadsfull mot henne, precis som baron mot fröknarne. *Han* vågade på mycket länge aldrig tala om kärlek eller äfventyra den ringaste smekning. Men hans blickar släppte henne inte så länge

hon var inom synhåll; och hon blef så varm om hjertat, vackra Anna, då hon kände att det dock fanns *en*, för hvilken hon icke allenast var det fagraste, utan ock det högsta, det bästa på jorden. Så drog hon honom till sig, gaf honom mod att tala ut och band sig fast vid honom med lif och själ.

Men när hans långa, otympliga armar famnade denna lilla fina, veka varelse, var det alldeles som om hon varit af glas och han varit rädd hon skulle gå sönder, och när de sutto på dikeskanten om sommaraftnarne och han höll hennes lilla hvita hand i sin, petade och plockade han på hvartenda finger, alldeles som om den varit ett grannt konstverk, hvars sammansättning han omöjligen kunde förstå.

Det blef andra dagar för vackra Anna. Morgonkaffet försvann, och de hvita fingrar, som lekande ordnat fröknarnas flätor, fingo syssla med hacka och spade. De blefvo bruna och sprucko sönder, och granntorparens Lona, som varit ladugårdspiga i sin flicktid, skrattade åt henne. Och om morgnarna, då solen bräckte och arbetet väntade, värkte det i hvarenda lem och kändes som om hon aldrig skulle kunna stiga på golfvet mer.

Men golfvet var fint och spiseln hvit, och i fönstret hängde en sitsgardin, som i sin ungdom varit klädningsvåd åt vackra Anna på herrgården. Och de andra torparqvinnorna kallade henne »det högfärdiga spöket».

Så kom Lill-Johan och Anna vardt blek om kind och måste ligga stilla, och spisen blef grå och golfvet fult och kopparpannan blänkte inte mer; men Stor-Johan arbetade för två, och hans fräknar skeno och hans blåa, trofasta ögon tindrade åter som i kärlekens första vårdagar, när han kom hem i sena qvällen och såg de två.

Och fröknarna, som inte synts till på en tid, kommo med barnmössor i syväskor och hafresoppa i kopparkruka, och petade på och lekte med Lill-Johan, som om han

varit en bonbonnière eller liten märkvärdig ödla från tropikerna, och gjorde studier — för den händelse baron ändtligen skulle vilja tala allvarligt en gång.

Dessemellan var Anna ensam i stugan med Lill-Johan. Moraklockan knäppte och flugorna surrade kring vaggan, och sommarsol lekte med knaggarne på det slitna golfvet; annars var allt tyst som i en graf. Och Annas tankar de flögo allt tillbaka ibland till de fina rummen på herrgården och de glada festerna der hon serverat, och de många varma blickar, som följde vackra kammarjungfruns lilla näpna figur. Då kunde det väl hända att hon drog en suck och tittade litet vemodigt på bruna, valkiga fingrar och blanksliten varkenskofta; men så ofta blicken vändes åt vaggan blef den glad igen. Hvad var väl allt det der mot Lill-Johan!

— — — — — — — — — — — — — — — —

Tunga steg och dämpade röster hördes på den lilla gångstigen till torpet. Store Gud, de kommo och buro en karl! Johan! Johan! Han var blek och andades tungt och kände henne inte, der hon låg vid sängen, kramade hans hand och grät.

Slutligen såg han upp och var vid sans och tittade på henne och pojken och strök bort en tår ur ögonvrån med sin grofva, stora näfve. Han hade fallit ned från ladugårdstaket, som de täckte; intet ben var skadadt, sade Kristian i Olsholmen, men »det dröjde, innan han kom på fötter igen, stackare!»

Det dröjde *en* månad och såg ut att dröja två. Den sista potatisen stod i lerfatet på bordet, och den bästa fåran hade redan gått åt till medicin och litet mjöl. Man åt middag i torpet.

— Här är potatis och en liten fläskbit, Johan!

— Ät sjelf, din stackare!

— Din stolle, ja ä' så mätt så ja får inte i mej en bit mer.

— Är det *rigtigt* sannt, Anna?

— Ja men är det så.

Hon hade inte smakat en matbit på två dar. Men Lill-Johan hade bröstet . . .

På eftermiddagen kom fröken Elise och frågade »om det var svårt för dem?» Kunde just tro det, hade derför också tänkt på Anna när hon hörde att hennes goda vän, kamrerskan Rising i staden, behöfde en amma åt sin flicka. Tolf riksdaler i månaden och presenter, om hon var till nöjes. Godt och beqvämt, bo i fina rum, lefva herrskapslif som förr. Lill-Johan kunde dricka på flaska. Ville hon?

Hon ville. De svarta ögonen fästes stelt på vaggan, sakta viftade hon undan en fluga från pannan på Stor-Johan, och de magra läpparna skälfde, men — visst ville hon.

Dagen efter var hon färdig. Stor-Johan var blek, men »förståndig». Lill-Johan hade fått sitt sista mål af mor, och sof så godt och log så mildt i sömnen och visste intet om hvad som förestod.

Det var värst att låsa stugudörren. Två gånger gick hon in igen och tittade på dem båda två der de lågo, lika hjelplösa, och bad gamla Sollösa-Karin att se efter dem väl, och lofvade att skicka hem pengar hvar månad; och — så var det öfver.

Så gick hon en mil och sen var det jernväg.

Fröken Elise hade sagt, att allraförst hon kom till staden, skulle hon gå till en doktor och ha betyg att hon var frisk; det vill säga att hon kunde lemna valuta för de tolf riksdalerna, att hennes modersmjölk dugde att hålla till salu.

Hon frågade sig väg till en läkare, lika godt hvilken, steg upp för trappan blossande röd i ansigtet, fick vänta i mottagningsrummet och släpptes slutligen in. Doktorn satt och skref. Så såg han upp . . . Anna skalf till . . .

Det var den unge doktorn, som var derute på herrgården för två år sedan. Gud vare lof, han kände henne inte!

Anna hade varit uppe på hans rum med vatten en morgon den der sommarn för två år sen. Då hon kom, stod han just i dörren färdig att gå ut. Och så strök han henne under hakan, der hon stod och inte kunde släppa karaffinen, och skrattade och sa: »Ska' det inte vara en liten puss på morgonqvisten, lilla ungen!» Hon hade skyndsamt satt ifrån sig karaffinen, vändt sig mot honom med flammande ögon och sagt några skarpa ord, som harmen förestafvat henne.

Och nu . . . nu kom han helt tvärt, när han fick höra hvarom fråga var, och log och grep ett fast tag i häktorna på hennes klädningslif . . .

Hon kände det ett ögonblick som om hon velat rusa ut, springa hem, kasta sig ned vid Lill-Johans vagga och snyfta: »Jag kan inte! Jag kan inte!»

Men — potatisen var ju slut och de skulle få svälta i torpet . . .

Så fick hon den goda maten, den mjuka bädden och ett litet fint bespetsadt pyre vid sitt bröst, och många presenter både af kamrern och kamrerskan. Och hennes rygg blef rak och kinden röd, och läppen svällde och händernas valkar föllo bort. Hon blef »vackra Anna» än en gång, och kamrer Rising satt mycket hos sin lilla dotter när hans fru var på syförening. Men så en dag kom han ut ur barnkammaren röd på kind och med skälfvande läpp, och efter den dagen fick vackra Anna inga fler presenter af kamrern, bara af kamrerskan.

Och Stor-Johan skref att han var bättre och kunde sitta uppe och göra qvastar och vrida bastrep åt bönderna, och att Lill-Johan mådde bra och trifdes väl med sin flaska.

Och Anna skref tillbaka att hon längtade efter dem begge två, och skickade pengar till Stor-Johan och goda

kakor till Lill-Johan; men kakorna blefvo hårda och torra när de kommo fram till torpet.

Så gick vecka efter vecka, månad efter månad, lilla fröken Rising började förstå sig på blötta skorpor, och så packade Anna sina knyten under jublande längtan och neg och sa farväl.

Hem, hem till torpet i skogen, till Stor-Johan och Lill-Johan! Åh hvad tåget gick sakta, och hästen, som hon fick vid stationen, ännu sämre!

Nu skulle de aldrig skiljas mer! Nu hade hon tjenat sig kläder för många år, och Stor-Johan var frisk och kunde arbeta som förr igen, och alla pengar, hon tjenat i staden, hade inte gått alldeles åt. Det blixtrade i vackra Annas svarta ögon alldeles som förr i verlden, och hon log när hon tänkte på att Johan skulle finna henne vacker ännu som då de smektes på dikesrenen . . .

Så drog en skugga öfver hennes ansigte . . . Lill-Johan skulle ju inte känna igen henne . . . han skulle kanske skrika och kasta sig från henne i armarna på gamla Sollösa-Karin?

Åh! hon skulle nog snart lära honom att hålla af sig igen!

Seså, der skymtade den lilla grå stugan uppe på backen! Nu var man framme vid gångstigen. Darrande af glädje sprang hon af vagnen och den lilla vägen fram.

Dörren flög upp. Framme vid bordet satt Stor-Johan och täljde på en grytsked. Han steg upp och gick emot henne. Men hvad var det åt honom? Han blef ju inte glad när hon kom! Och hvar var vaggan?

— Hva . . . hva . . . ar är gossen, Johan?

— Anna lella . . . Anna lella . . . mumlade Johan och såg ned på golfvet.

— *Johan, för Guds barmhertighets skull, säg hvar är han?*

Då vände han sig mot fönstret och föll i gråt.

Och mellan snyftningarna kom det fram: att Lill-Johan rest bort, långt bort, två veckor innan mor kom hem. Han låg nu under en liten kulle på kyrkogården. På sista tiden var det rent som om han inte skulle mått så rigtigt väl af flaskan. Småningom hade han tynat af, och så var det slut i torsdags åtta dar sen, rakt i sola-qvällen. Och gamla Karin hade lärt honom att säga »Mo» och det var det sista han sade . . .

När Anna kunde åter lyfta upp hufvudet, rusade hon fram mot Johan och skrek:

— Men hvarför i Jesu namn *skref* du inte, så jag fick komma hem och se barnet dö?

— Va inte onn på mej, Anna lella! Se fröken Elise var härnere och förbjudde mej så strängt att skrifva att han var sjuk och sen att han var dö, för hon trodde att om du ble lessen, skulle herrskapsbarnet inne i stan må illa af'et . . .

Anna svarade inte; hon gick ut i köket, in i farstu-kammarn och upp på vinden. — Deruppe blef hon länge, länge. Och när Johan slutligen gick efter henne dit, såg han henne ligga på knä, med hufvudet djupt nere uti den lilla fula, omålade vaggan, som han sjelf gjort strax innan Lill-Johan kom till verlden.

Fröken Lina.

På landsbygden tar man sig mycket att göra med sina grannar; man vet när de brygga och baka, när de få in pengar, när deras fastrar och mostrar dö, när deras barn komma hem från skolan och hurudana betyg de fått, hur fet deras gris var och när de köpa sig ett nytt bakbord.

I stora städer tar man sig mycket litet att göra med sina grannar; de gifta sig, ärfva, vinna på lotteri, låta ompolera sitt matsalsbord, sjelfmörda sig, flytta till en annan stadsdel, utan att herrskapet vägg i vägg har en aning om det.

I småstäderna går man en medelväg; man vet inte precis när frun i andra våningen får ett nytt snörlif, eller herrn till höger i förstugan förlorat på knack, eller skolgossen i vindskupan fått nedsatt sedebetyg; men man tar reda på när grannarna hålla kalas, man sitter i fönstret och ser hvilka som äro bjudna, man tycker det är intressant när de få en vexel protesterad; och när grannfrun förökat verlden, blir man inte ond om pigorna berätta hvad barnet skall heta.

Och detta var en liten stad och ett stort hus och två små vindskupor högt upp mot taket till femtio kronor per år.

Kanslisten Elg hade den ena, och hvem som hade den andra brydde han sig inte om. Det ena halfåret piskades och trumfades och gräts det derinne; då var der en skräddare med fyra barn. Det andra halfåret hörde herr Elg smeksamma kärlekens ord genom den gistnade dörren; då var der en prestenka, som höll katt. Och så kom der en seminarist, som sjöng psalmer, och

en flöjtist vid regementets musikkår, som öfvade sin blygsamma talang och herr Elgs ännu blygsammare tålamod.

Så blef det förste Oktober igen, och små, små fötter tassade i trappan och på vinden, och ibland om morgnarna jublade det och sjöng derinne i vindskupan. Det var bestämdt ingen prestenka nu igen.

Hvad rörde det honom? Det var väl någon liten bleksigtig syhäst, som tog jernpulver och kurtis af gesäller. »På blomsterklädd kulle satt Hjalmar och qvad.» — »Fjorton år tror jag visst att jag var.» — »Amanda gångar sig nedåt stranden.» — Och så först och sist valsen ur »Cornevilles klockor». — Det var väl tusan att han inte kunde få de der slagdängorna ur öronen!

Slutligen blef han nyfiken.

— Vet Stina hvad det är för en, som sitter och gal och piper i rummet midt emot? frågade han städerskan.

— »Galer å piper»! Å mildaste! Hon som sjunger så innerlitt grannt, rent som en komejantska! Jo, dä fröken Lina, vet ja, fröken Lina, som syr linne å ä dotter te gamle Blommen, trägårsmästarn som drunknade, vet ja.

Si så der ja! Visste han inte det, att det var en syhäst ändå! De kännas igen på tagena.

Hm! Stora fötter hade hon då bestämdt inte; hon tassade derinne om morgnarna rent som en liten tomte. Hm! Undras om hon *hade* bleksot ändå? Hon var ju munter som en mygga i solskenet. Det var då besynnerligt att han aldrig kunde möta henne i trappan. Bara han fick se hur den lilla tossan såg ut, skulle han sedan aldrig tänka på henne mer.

Innan han visste af huru det gått till, stod han vid sin byrå med »skjortlådan» utdragen. Ett dussin nya, rätt bra, och så de gamla sex, han fick hemifrån. Men borde inte egentligen en rangerad karl ha minst två dussin? Han måste beställa sex till. Hm! då kunde han ju likaväl ta dem hos »henne derinne». Hon *sydde* ju linne,

sa Stina. Och så tog han en af det nya dussinet som prof under armen, och så klef han öfver vinden.

Hon slutade just upp med valsen ur »Cornevilles klockor» och skulle ge sig i väg med »Kristallen den fina» när han knackade.

— Stig in!

Nej, hon *hade* verkligen inte bleksot. Ett rikt, vildt, burrigt hår föll i bruna lockar öfver en käck, litet för bred panna, och derunder lyste ett par tindrande, mörka ögon och ett ansigte friskt som ett vinteräpple, med en näsa som erinrade om potatis. Men om hvit, läcker »nypotatis». Så var hon fyllig och rak i ryggen, som om hon aldrig sett en symaskin, och när hon log mot honom, der han stod med skjortan under armen, såg han att hon hade tänder som ett litet rofdjur, så hvita och starka.

Då han inte på ögonblicket blef tillreds med att andraga sitt ärende, drog hon med ett skratt och en liten nigning profskjortan ur hans arm och kastade sig in i geschäftet med ens:

— Huru många skall det vara?

— Ursäkta; mitt namn är Elg, kanslist Elg. Törs jag be om ett halft dussin?

— Precis som den här?

— Jaha, precis.

Jo, det skulle bli; på onsdag i nästa vecka skulle de vara färdiga.

Bankbokhållarn, kontoristen och ingeniören begrepo rakt inte hvad som kommit åt kanslist Elg. Han kom inte ordentligt till priffen om aftnarna, och på lördagsqvällarna, då de brukade mötas i restaurantens pianorum, syntes han heller inte till. Han »hade så brådtom med kommissioner», sa han.

Men derhemma satt han på en pinnstol vid dörren, som stod på glänt, och hade inte lampan tänd, utan bara

lyssnade utåt den kalla, mörka vinden, lyssnade oafvändt och ihärdigt tills han fick höra »Cornevilles klockor» eller något annat ur fröken Linas repertoir genom den gistnade dörren.

Han hade inte väntat till onsdagen då »de sex» skulle vara färdiga.

På fredagen hade han knackat på och sagt att han nästan trodde att det inte skadade om »de nya» blefve ett litet grand vidare om halsen.

På lördagen gick han in och frågade »om det inte nu mest brukades med bara *ett* knapphål i vecket och en enda stor knapp? I så fall ville han ha det på det viset, och inte *två* knapphål som på profskj . . . hm . . . profvet.»

På måndagen hade han kommit underfund med att »ärmarna godt kunde vara en smula kortare».

Och hon log med svarta ögon och röda läppar och sade att »herr Elg skulle få det precis som han ville».

Och när den långa vintern var gången och isarne smulto bort och det blef grönt i stadshagen och de små fötterna från vindskupan trippade omkring i mossa och lingonris, då fick herr Elg det mycket rigtigt »precis som han ville», då fick han en liten röd, varm kind mot sitt breda bröst och ett par runda, hvita armar om halsen, och två heta läppar tryckte sig konvulsiviskt mot hans.

Han »friade» aldrig, de talade aldrig om »framtiden», de gåfvo inga »löften»; de hade bara utan ord, utan »kurtis», utan kamp fallit i hvarandras armar en gång då det sjöng och jublade inom dem högre än vanligt och pulsarne brunno varmare än eljes. Och de voro utan skydd, utan värn, ensamma, förälskade; men deras mödrar skulle utan sorg kunnat se dem smekas. De voro två barn, som ingenting hoppades utom sin glädje att vara tillsammans, och som ingenting hade att ångra när de skildes åt.

* * *

Så blef den gamle kronolänsmannen ute i Qvista härad sjuk i benen af för mycken mat och fick tjenstledighet, och herr Elg kom dit ut på förordnande.

Och när länsmansfrun fick se herr Elgs ståtliga figur och svarta mustascher, och hörde honom spela Napoleonsmarschen på klavéret i matsalen och tala om att han setat i hela sju år på landskansliet och hade meriter, så lät hon flytta ned hans säng från vindskammaren till gästrummet och gaf honom en slipad vattenkaraffin i stället för den gjutne och sa till sin Anna att ta den rödbruna klädningen i hvardags.

Fröken Anna var lång och mager, men bordet i länsmansgården var godt och fett; och fröken Anna vindade en smula och tittade litet snedt på saker och ting, men åkerfälten på hemmanet voro breda och raka och gravationsfria, och fröken Anna var enda barnet.

När sedan farbror kommissarien blef bättre i benen och ville ta tjensten igen, fick fröken Anna näsblod och hufvudvärk och hennes mamma frågade kommissarien »om han ville ta lifvet af sitt eget barn». Och då beslöt länsmannen att känna sig sämre, och — herr Elg fick nytt förordnande.

Visst drömde han ännu ibland om en liten brun lugg och en het liten kind och ett par mörka, djupa ögon. Men rikedomen snärjde honom i otaliga, fina maskor, och en qväll när bruksförvaltarens varit der och gödkalfven varit saftigare än eljes och der druckits mycket toddy, fick han fröken Anna om lifvet ute i kaprifoliebersån, mamma klef fram bakom en vinbärsbuske med tårarne i ögonen och välsignelsen på läpparna, och så blef der ärende till guldsmeden.

* * *

Det är nu länge, länge sedan dess. Herr Elg är sjelf kommissarie nu, och har tjock mage och giroräkning

i banken och dåliga ben. Och svärmor och fru Anna styra både huset och kommissarien, och småflickorna ha rödt hår efter morfar och vinda med ögonen efter mamma, och mamma är skarp och mager och vill inte veta af något slarf, och lifvet är på det hela taget en tråkig historia för kommissarie Elg.

Svärmor har fått för sig att småflickorna äro musikaliskt begåfvade, och de tröska också mycket flitigt på ett pianino till nio hundra kronor.

Men när de börja misshandla den der gamla valsen ur »Cornevilles klockor», ni vet, då spritter kommissarien till, der han ligger på sin soffa, då mins han en liten sångfågel i vindskupa, då ser han ännu en liten trotsig, brun lugg, två svarta ögon och en sammetskind med kärleksgropar i . . .

Och då stultar kommissarien upp på podagerbrutna ben och fram till pianot, skjuter undan sin rödhåriga afkomma, låser till instrumentet och darrar litet på rösten när han mumlar: »Inte *den*, inte *den*, små flickor!»

Från Edvard till Marie Louise.

Med spänstiga steg och strålande ögon hade han stormat framåt trottoiren och rakt på breflådan, den unge mannen med det friska, glada ansigtet och den lediga, lindrigt eleganta hållningen.

Och när han kom fram till breflådan såg han sig om, först åt höger och så åt venster och så med en

lång, spejande blick uppåt Kringelgatan och rådmanskan Björkgrens reflexionsspegel. Nej — ingen lefvande varelse syntes till, mera än en liten sotig smedpojk, som gick och sjöng i den stilla morgonen i den lilla tysta staden och ackompagnerade sig med att gnissla med handtaget till en kopparkruka. Då tog den unge gentlemannen hastigt upp ett litet bref ur bröstfickan, kysste utanskriften två, tre gånger, släppte ned det i lådan, varligt som om det varit af finaste porslin, skyndade bort, vände ett par gånger och såg efter om breflådan verkligen syntes vilja hänga qvar och vänta på att bli tömd, och så försvann han.

En timme derefter låg det lilla brefvet i postkupén, midt emellan en reqvisition af rapskakor och ett brefkort om en väska, som en profryttare glömt på ett hotell. Ett fasligt simpelt sällskap för ett sådant här litet bref:

Fröken Marie Louise Ljungholm,

Mariestad.

Men när de hade åkt några stationer framåt så gick rapsbrefvet på *sitt* håll och brefkortet på *sitt,* och det lilla frökenbrefvet fick åka allra längst, hela natten, men slutligen hittade det fram, äfven det, och små darrande, ifriga flickfingrar sleto upp kuvertet och små trippande, spetsiga skor ilade upp på gafvelrummet, och ett par bruna, vackra ögon läste:

»Min egen älskling!

Innerlig tack för ditt kära, kära bref!

Marie Louise! Vet du huru många minuter vi nu ha igen? Det *var* just sextiofyratusenåttahundra när jag satte mig till skrifbordet, och nu har det redan gått en half.

Du får inte skratta åt min barnslighet, men härom-dagen, när längtan höll på att bli mig för stark, skref jag långt, långt bort, der ingen känner oss, och beställde 200 visitkort med »*Fru Marie Louise Ekberg*» på. Älskling, Du skulle ju ändå en gång ha dem, och det kändes mig som om den der beställningen med ens fört mig en hel half vecka närmare målet. Jag har låst ned dem väl i mitt skrifbord, men kan inte låta bli att skicka Dig ett. *Jag* tycker de äro *mycket* vackra.

Hvar ledig stund går jag och stökar och styr och ställer i vårt lilla blifvande hem. »*Vårt* hem!» Läs de två orden högt, Marie Louise!

Ack, hvad skulle jag icke velat gifva för att ha Dig här en enda dag, så Du kunde få se allting och rigtigt säga hur Du vill ha det! Jag tyckte vi kommo så väl öfverens om hvarenda småsak i julas när vi sutto och ritade ut soffor,, bord och athénienner på planen som jag gjort öfver alla våra fyra rum, men nu är det tusen saker, jag ville fråga Dig om och be Dig se på. Ja, der var ju en liten förståndig, ack ibland alldeles *för* förståndig flicka, som påstod så bestämdt, att »för respengarne hit för mamma och mig kan vi ju få en massa duktyg från Almedal». För det välsignade duktyget skall nu jag duka under af längtan!

Ack, när jag en dag får skynda före Dig upp för den trånga trappan och slå upp tamburdörren och midt i Ditt eget lilla rike sluta mitt hjertas drottning i mina armar!

Diskvasken kom i går. Älskling, inte annat än jag kan förstå är det en förtjusande diskvask. Zinkfodret sitter så nätt och prydligt, men ändå solidt. Och så är den grönmålad utanpå.

I nästa vecka taga vi ihop med gardinerna och drapera dem alldeles så som på illustrationerna, Du skickade. Hvad de crèmefärgade i förmaket skola ta sig

bra ut, när en liten fin hand för dem åt sidan och ett litet mörkt, krusigt hufvud der bakom ler och nickar åt en viss herre, som kommer gatan utefter, trött och hungrig, men ännu mera lycklig och glad när han tittar upp till Henne, *Henne* som af det lilla enkla hemmet skall göra honom en himmel. Och så har jag beställt två bakbord. Fru Widström sade det var tvunget Du hade ett särskildt litet lätt och fint för egen räkning när Du skall baka småbrön.

Ack, min egen, egen älskling, det börjar redan kännas så soligt och varmt i det lilla hem, som just nu håller på att komma till. Jag är till mods som skulle himlen aldrig kunna mulna mer! Ack, jag vet det ju, att ingen undgår sorg och pröfning, men när jag ser vårt näste, så litet och undangömdt, och när jag känner att vi af lifvet intet annat begära än hvarandra, så tyckes det mig som om vi skulle kunna gömma oss undan för sjelfva ödet vid hvarandras bröst. Men fast rummen äro små, tror jag ändå du skall tycka garderoberna äro rymliga och bra. Der har jag slagit spikar med trådrullar utanpå till hängen.

Gungstolen är redan här. I den sitter jag och hvilar ut när jag kommer hitupp, och blickar med rigtiga sjelfherrskarkänslor på alla fyra rummen, wienerstolarna, buffeten och den blå förmaksmöbeln. Och de snidade hjortarna på buffeten titta på mig som ville de fråga: »När kommer Din Marie Louise?» Och den lilla emman vid hörnfönstret åt gatan ser ut som mente hon att »frun» dröjer rysligt länge. Skafferidörren står på glänt; när köksfönstret är öppet rör den sig af luftdraget och vinkar med sin blåa tapet: »Välkommen, lilla fru!» Då käns det som om jag rakt inte skulle kunna lefva dessa sex veckor som återstå. Så är der äfven en mjöllåda med särskilda fack för olika mjöl och tre för gryn.

Från skrifbordet glänsa Dina kära unga ögon emot

mig bredvid gamla mammas, som se skumma ut på detta sista porträtt. Mitt hjerta minnes ingen qvinna mellan Eder två. Den nittonåriga tog mig direkt från den sextioåriga, och likväl egen I mig begge. Ofvanför på väggen skulle det inte passa illa med en konsol.

Mins du Din första bal, Marie Louise? Mins du hur hjertat klappade af sälla aningar och kinderna glödde af barnsligt bryderi? Tänk Dig dessa känslor mångdubblade och bofasta i hjertat på en trettioårig man. Då vet du hvad jag känner hvarenda gång jag sätter nyckeln i dörren till det hem der jag helt och fullt skall ega *Dig* . . .

Ännu är det ju bra tomt derinne, men jag behöfver blott sluta ögonen för att kunna se alltsammans sådant det skall bli om sex veckor. Och då håller jag på att ringa på vår jungfru, som — kommer om en månad, och fråga högt: »Är frun derinne, Christine?»

Ack, älskling, ibland tänker jag ju också på att lifvet icke alltid är en solbelyst väg med leende lunder vid sidan. Då blir jag en smula vemodig och allvarlig. Men hvad mer, Marie Louise! Jag vet att ditt knä blir en hufvudkudde, kring hvilken yttre sorger skola få svårt att få hemortsrätt, om de äfven skicka en och annan pil in i hjertat. Icke fins här väl en sträfvan så tung att jag ej snabbt skall hvila ut från den vid *Din* skuldra . . .

Darling! Du frågar (väl icke på allvar?) om jag *alltid* skall hålla dig lika kär, när ungdomen flytt och rosorna vissnat och lifshösten kyler det brusande blod. Darling! Väl skall locken en dag blifva grå och kinden skrynklig äfven för oss. Och blodet skall flyta trögare än nu och ryggen böjas under dagens tunga och hetta. Men skall jag väl älska mitt hjertas drottning mindre för det silfver mänger sig i hennes krona! Skall du väl synas mig mindre ljuf för det den foten stapplar tungt, som gått sig trött för mig.

Men *än* är det vårsol som glänser, *ännu* är lifvet

oss skyldigt så mycket, mycket! Vi skola kräfva det tillsammans, Marie Louise!

Ack, det är så mycket ännu jag skulle vilja säga! Om framtid, om kärlek och längtan! Men för ögonblicket erinrar jag mig blott att be Dig helsa mamma, att mattorna, som hon så kärleksfullt vill gifva oss, nog böra vara minst sina 34 alnar, ty vår lille sal är 8½ och de skulle väl ligga i fyrkant?

Evigt Din, *Din*

Edvard.»

"Oäkta."

Nog var tröjan hel, fast mycket sliten; nog var kinden späd, men fasligt blek. Klara och blå, men skygga, ödmjuka, ofta med en liten, halft omärklig tår i nästet, flögo ett par milda barnaögon hastigt öfver enhvar, som tilltalade lille Knut.

Hemma i den låga kammaren på gafveln i tredje våningen var också allting så der snyggt och urblekt och ödmjukt. Mammas kinder och bomullsklädning sågo lika genomskinliga ut när hon stod och neg och tackade för hvarje litet uppdrag om tvätt, hvarje den obetydligaste beställning af sömnad. Stolar med urblekta öfverdrag och krassliga ben stodo på golfvet på ett sätt som om de bedt om lof, och en sitsgardin, hvars färger genom samvetsgrannt tvättande flutit tillsammans uti innerlig förening, föll i snäfva, sträckta veck framför fönstret.

Der låg något ängsligt, något stumt bönfallande

öfver det hela, både öfver rummet och dess invånare; men de bådo icke om allmosor, icke om vänlighet, de tiggde blott om att få vara i fred.

Och det var heller icke mera än deras skyldighet, ty, strängt taget, hade lille Knut alls ingen rättighet att vara till. Han hade stulit sig in i verlden utan ordentlig pappa. Hans far hade haft oäkta kärlek, oäkta manlighet, oäkta hedersbegrepp; men med menniskornas vanliga färdighet i förvexlande af orsak och verkan, var det inte kontoristen Ström, som kallades för »oäkta», utan — lille Knut.

Och när qvinnorna i gränsens vindskupor voro i hvardagshumör, kallade de lille Knuts mamma för »mamsell»; men när de behöfde hjelp med något finare arbete eller ville låna hennes voffeljern fick hon heta »fru».

Och det var visst inte mer än rätt, för hon var ju stora, gamla flickan, hela aderton år fyllda, när hon träffade bokhållare Ström, och då borde hon ju haft menniskokännedom och verldserfarenhet, att nu inte tala om blygsamhet och dygd. Och derför måtte hon gerna gråta och vara blek och heta »mamsell».

Men Strömmen var en hjertans hygglig och bra pojk, och kunde rakt inte minnas att han lofvat mamsell att gifta sig med henne. Och så fick han löneförhöjning och blef kontorschef i Göteborg och gifte in sig hos en rik schartauansk prest, som var sträng i moralen och inte tålde det minsta vacklande på den smala vägen. Och så blef Strömmen stadsfullmägtig och vasariddare och gick in både i bibelsällskapet och federationen.

Ibland, när podagern var för svår, hemsöktes han af fantasier om att något litet hjelpa mamsell och lille Knut, men när plågorna släppte, insåg han tydligt och klart, att det vore bäst för mamsell sjelf, om hon genom att lida och luttras så mycket som möjligt här i tiden, kunde afplana någon del af sin stora synd.

Hon skulle, förstås, som alla andra, »tiga för barnet». Lille Knut skulle inte få veta om sin skam, förrän hans axlar vuxit bredare att bära den. Men det gick som det brukar. Han kom hem en dag och grät och frågade hvad som menas med att vara »oäkta», och det fick han veta; och när det ordet sedan slungades mot honom i skola och lek, böjde han hufvudet och snyftade, men han visste ju att det var rätt . . .

Men mamsell fick allt mer och mer arbete och dristade sig att lägga till tolf öre i sömnadslön för hvar veckskjorta, och började att reda sig någorlunda och köpte sjal och gick i Guds hus och fick slutligen heta »fru» äfven i hvardagslag.

Och der kom färg på barnakind och armens muskler vuxo så fasta och »äkta» som helst, och det begaf sig att en och annan liten vänlig gosse, som kom så snällt och frågade efter lille Knuts pappa, kom hem till sin mamma med svullna ögon och blodiga tänder.

Så flöto åren hän och Strömmen blef Patagonisk generalkonsul — eller kanske det var Uraguayansk. Men döpte sin fullmagt som en karl gjorde han i alla fall, och tal höllos och champagnekorkar smällde ute på Lorensberg; och när landshöfdingen var hemrest och schartauanske svärpappa gått hem att göra aftonbön med pigor och gårdsdräng, togo konsulerna för Monaco och Bolivia, Liberia, Hawaji och Buenos Ayres generalkonsuln för Uraguay — eller kanske det var för Patagonien — på breda axlar och buro honom under jubel kring i salen; och en dubbelqvartett sjöng både »Stå stark» och »Hvem är som ej vår broder mins!»

På samma timma kastade vice andre stadskomministern i Brackköping de symboliska tre skoflarna mull på mamsell Josefina Malm; och lille Knut, som nu var blifven stor och ståtlig, stod och skakades af konvulsiviska snyftningar vid sin stackars bleka mammas graf.

Sorgen då han föddes hade hos henne grundlagt en bröstsjukdom, som dock behöft tjugotvå år att fullborda sitt värf.

Hon hade sagt honom alltihop, och han visste hvar han hade mannen, som han hade att tacka för sitt lif och sin mors död.

Och det var derföre hans hand skalf till, några år efteråt, då han uti aktad och ansedd ställning i rikets andra stad, vid slutet af en glad middag såg generalkonsul Ström närma sig och vänligt spörja »om de icke kunde bli bröder?»

— — — — — — — — — — — — — — —

Å hvad tiden hade förändrats, sedan vackra Fina Malm låg på golfvet i bodkammaren i Brackköping och grät och famnade hans knän och proponerade honom att bli rigtig pappa till lille Knut.

Han ville inte då; men nu blefvo de »bröder» och torkade diamantprydda fingrar på duken och kramade händer och dunkade hvarandra på ryggen och sa: »Tack ska du ha!»

Och lille Knut drack många glas, och kände en vild lust att fatta herr generalkonsuln om strupen, slå honom till golfvet och säga: »God afton, pappa! Mamma ber helsa dig!»

Lyckan var med Knut. Han bergade in sin första million, han blef ledamot af helsovårdsnämnden, satt i komitéer och fick vasastjerna äfven han. Gick jemväl in i bibelsällskapet. Men i federationen kom han inte.

Så började det glunkas om att generalkonsuln för Uraguay — eller Patagonien — inte skulle vara så rigtigt solid.

Det var värre än så; han hade repet om halsen, och sprang ur hus i hus. Men generalkonsulerna för Columbia, Montenegro, Monaco och Hawaji togo allvarliga miner på sig och talade om hårda tider, och konsuln

för Buenos Ayres bad honom rent ut dra åt skogen, och Liberias superfine representant vistades på landtställe.

Det var sent på qvällen när han ringde på hos grosshandlanden Knut Malm. Det blef senare, innan han hunnit löpa genom den hjelpsökande ruinerades vanliga lögnskala: från »den tillfälliga förlägenheten, som endast behöfde ett vänligt handtag, för att huset Ström skulle stå fastare än någonsin» ända ned till »det är verkligen illa för mig, men jag svär att du löper ingen risk!»

Chefen för huset Malm var obeveklig. Då blef generalkonsuln askgrå i ansigtet, reste sig från fåtöljen och utbrast:

— Nå så hör då hela sanningen! Vi hafva icke varit *nära* vänner; men jag vet att du är god och offrat mycket för att hjelpa olyckliga . . . Min ruin är i alla händelser oundviklig . . . men jag har derjemte en . . en . . . skuld, som inte *är* någon skuld, det vill säga inte en *vanlig* skuld . . . Malm, jag har tagit tiotusen riksdaler ur Fartygsassociationens kassa . . . jag . . . tänkte blott *låna* dem . . . floden kom . . . fängelset blir min lott, om ej balansen är betäckt före cessionen . . .

Der sköto två eldsflammor ur Knut Malms ögon då han reste sig och sade:

— Följ mig till kontoret, jag vill hjelpa dig.

— Gud väls . . .

Tamburdörren tog bort ljudet af Ströms halfqväfda röst.

— Och nu, — vet du också *hvem* det är, Ström, som nu räddar dig från vanära och borgerlig död? sporde Malm, när han räknat upp de tiotusen i goda papper, och tungt stödde sig mot kontorspulpeten samt betraktade den förkrossade med ljungande blickar.

— Den bästa, ädlaste menni . . .

Han fick inte tala ut. Den länge fördämda strömmen af harm och sorg bröt ut öfver Knuts läppar. Han drog slöjan från sitt och modrens lif; men på den starke

mannens skakningar, på den darrande stämman märktes väl huru djupa såren lågo derunder. Der qvidde barnets smärta, der ljöd ekot af mamsell Malms torra, dödsbringande hosta, der sjöd ynglingens harm och »oäktingens» förtviflan.

Ström böjde sig som för att taga mot ljungelden i sin nacke. När Knut slutat, mumlade han blott:

— Min son . . . min son . . . och sträckte tvekande fram sina händer . . .

— Tillbaka usling! Tillbaka du, som aldrig ville låta mig blifva din son! röt Knut. — Jag hjelper dig icke för det jag är nog olycklig att ha några droppar af ditt blod i mina ådror, utan jag njuter af att vara rik nog för att köpa din förödmjukelse öfver att taga hjelpen af *mig* . . .

Med en sista rest af stolthet rätade Ström på sig och mumlade:

— Jag *tar* den inte . . .

— *Jaså* . . . sade Malm, och såg på den fallne matadoren med ett grymt hånlöje.

Ström skalf till. Det kändes honom som om detektiven redan rört vid hans rockkrage. Han tyckte sig höra celldörren slås igen, han tyckte sig se en skymt af grå buldan; han — närmade sig pulpeten och lade tvekande, darrande sin feberfuktiga hand på obligationerna.

Malm hånskrattade:

— Hvarför tvekar du, förförare? Du kan vara alldeles lugn för att *de* äro *äkta*, de der!

En fähus-idyll.

(Kalle på Skogen berättar.)

Många qvennfolk har ja sett, som vatt fina i synamentet å väl funtade på alla di vis, men om ja sett maken te Lina, som tjente lagårsa hos nämndamannens, när ja först kom dit å skulle ble sommardräng, så ska ni få kalla mäj Nesse, fast dä ä dä leesta namn ja vet.

På vårsian, innan hon gått på åkrarna å blett solbränder, va hon hviter som nysilad måronmjölk på halsen å hakan, men på käftarna va hon röer som en nystruken herragårdsgrind. Å hår hade hon så dä skulle räckt te halfannan marknadstöm, å dä lå öfver pannan gult å krusit som en smörakleck på en hveteskifva. När hon grinade, å de gjore hon mäst för jämnan, va dä rent som dä ljusnat te i stuan; läparna va röare än nämndamannens lackstång, ja di va röa som dä röaste hosebann, å tännerna hvita å starka så hon kunne kleppt å en dubbelspik mä dom.

När hon geck, va dä mä en sju djäkna knöck, alldeles som häradshöfdingens bruna vagnsmärr, å när hon lekte å tosades mä smågräbberna, va hon som den qveckaste kattkälling. Ja va så liten då, så mej äxmerade hon inte, men Ola på Backen, bror mins exerekamrat, han sa, att när en dansade mä na så ble en så sinnesrörder så en skulle inte varsnat om di hade hugget en mä en täljöx i hasarna.

Stärk va hon som ett kriatur, å arbetet geck ur hännerna på na så en kunne förvånas. Nämndamannens Gustaf mejade hafre så svetten sto å skallen på an, men Lina hon to opp säen i skåren å bannt an i nekar å satte'n i långtrafvar, å sen grinade hon å sa: »Du ä

väl inte snuslöser, för då hinner ja godt å gå ätter en dosa mens ja väntar?»

Värre gräbba te å ha hannalag mä kriatur har ja allri sett. Fåren trillade och korna tvillade, å den ene vintern sa di att hon hade lockat toppen te å värpa, men dä va väl, förstås, bara stollastöcke? En gång hade den store, svarte tjuren blett vilder å satte rompan i väert å buade å flåhackade marken mä hornen å lefde rackare derute på lagårdsbacken. Nämndamannen smatt in i vagnbon, å der sto han å glodde i döraspringan å suckade: »Harre Gud! Harre Gud!» Å drängarna gnodde opp på slinnet å svor på att di va vesst inte rädda, men att dä va inte bra å ta fatt på Pelle just då, för han hade kanhända fått sån der »rabbis» di kallar, å dä ska va smittosamt.

Då kom Lina gåanes mä en jorpärekorg, å som hon feck se tjuren djäknas, sprang hon fram å slo te an på truten å sa: »Ä du förbaskad, Pelle, vet du ingen lefvannes hut!» Å så to hon honom i hornen å ledde in honom; å kan ni tro att tjurafan han bara tekade sej mot hennes kjol opp å ner, opp å ner å mumlade: »mu . . . u . . . uh» rent som han vatt gla ve gräbbetosingen, han mä.

I förstningen när hon va kommen, va nämndamannen rent besatt te å va envetten mä å gå i lagårn å stampa å passa kriaturen. Allra roliast töckte han dä va å stå och kela mä den koen Lina mjölkade, å på dä viset flötte han säj frå bås te bås å kliade korna på nacken och tittade på gräbban tess gubbafulingen töckte dä rent började röcka i hårrötterna.

— Dä va hundan hva du har blett kogalen! sa nämndamansmoran te gubben å tittade på sneske på Lina.

— Mor lella, ja låt skrifva in mej i djurskyddsföreningen ve sista tinget, töckte nämndamannen.

Men en gång då ja lå på slinnet å plockade ut

kalfvahö, vant inte gubben styra säj, utan slo armen om nacken på gräbban å kösste henne.

— Tvi tusan, husbonne! sa gräbban å spöttade. Dä lika välment om I inte kössens; å vell ni inte va från fähuset, så säjer ja te moran.

Sen begynte herarna, hans pajkar, å göra sej äranne mä å rökta oxarna å sätta om båsbalkarna då Lina va i fähuset. Å hva som der ordades kan ingen veta, men en gång kom Petter Johan ut ur laan å va rö på den venstre käften, å sen brydde di säj inte om gräbban mer.

Så kom der en friare te nämndamannens Lotta. Dä va ändå en rusthållareson från Hafreboda, å far hans hade skeckat honom å förelagt honom att inte släppa frieriet förrän bå faern å Lotta gett sett jako dertell, för dä va satt ut ett ord att gräbban feck halfsjuttonnetusen daler genast och dubbelt så möt när Herren kallade di gamle.

Dä va en rasker, granner here mä munstascher å långstöflar å doffelytterrock å herrskapli på alla di vis. Å hans öjen di spelade i skallen på an, när han feck se hur bra allting va på stället, å sölfskeerna å nämndamannens gullklocka.

Men när han feck se Lotta, då hostade han å ref säj i hutet å tittade så snopet å allsmäcktit ner på bordfoten. Inte för ja vell klandra gräbban, för hon va hvasken enöjd eller surbenter, å ett djädrans godt rökte hade hon, för ingen velle ve na. Men hon tittade i kors, så att när hon skulle smila åt fästemannen så for dä ena öjat opp i karahöllan å dä annra ner på katten unner spisen. Å nå't vidare hull va der inte på na; frammantess va hon släter som en stuedörr, å bakätter va hon sne som en krokedil. Ja, dä va i alla fall synn om gräbban, för hon hade inte skapt säj själf, men hon va lite snäft tetagen i alla ändar, å om dä nu va att dä

ena benet va lite för långt eller att dä annra va så möt kortare, men haltade gjore hon.

Ja, när rusthållarepajken fått säj tu eller tre smörgåsasupar å en feskasup, så ble der, förstås, humör å illvet i an, å då kröp han te Lotta på söffelocket å satte säj jemte henne å skulle prata kärleksord; men dä geck knalt.

Så kom Lina in mä qvällmjölken, å genast obsalverade ja hur hjartat flöj i rusthållarepajken. Den ene stunnen va dä nere i stöflaskaften, å då va han blek som en gast; den annre stunnen slank dä opp i halsagropen, å då va han rö som en pion.

Dä va då också en djädrans kona te å va granner när hon satte den sian te. Rak i ryggen som en säakrake å runn om armarna som ett tottaträ, bre öfver höfterna som en sakristidörr å trinn tvärs om bröstet som en hueputa, å så mä öjen som blänkte å glänste å trellade i hutet på na som på en vettskrämder råbock. Ja har vatt lite öfverallt, i Ljungby å Grennaforsa å på Kronobergshe, å i Alfvesta två gånger, men en *så'n* gräbba har ja allri sett, nej *allri!*

Ja, sen begynte rusthållarepajken — Johan hette han för rexten — å fara der tidt om tätt, å för hvarenda gång ble han länger å länger i fähuset när han skulle sela på hästen. En gång kom ja in i laan när han sto å kösste Lina mett på munnen. Å hon sto stell som en körkevägg, den attan!

— Dä va djädran va du ä govelen ve friarn, sa je te na sen på päråkern.

— Vet hut, here! svarte hon. Dä skedde inte på nå'n oanständighet, utan bara i mäömkan för den stackarn inte kan få sej en rekti köss derinne.

Men hur dä va så hade nock inte pajken kunna hållt sina öjen i styr derinne heller, utan glott för möcke på lejegräbban, för di frågte inte ätter å få behålla na

te året, utan när den tjugofjerde Oktober kom, så sto hennes kläddragare utanför farstubron å hon sjelf sto körkekläder i fähusdörren å to ajöss mä alla kriaturen för hon va så fasligt gla ve jur.

(Ätteråt har ja hört att rusthållarns here hele sommaren legat åt far sin att han skulle sleppa nämndamannens Lotta, män rusthållarn va omöjlig, som alla gamla rusthållare ä.)

Men bäst som dä va, så dånar dä te på väjen och rusthållarns Johan kommer åkanes i liggefjädravagn mä en brun följa. Han bannt henne ve staketet å ste på oppåt byggningen.

Lina hon sto der hon sto å tuggade på en timotejsvippa, å bröstet geck i böljer på henne som en smebälg, å rätt som dä va så kom der två dröppar, stora som spritärter frå öjena på na . . . å två te . . . å två te; hva kunne där bara gå åt gräbban?

Så kom Johan gåanes ner rätt mot fähuset, å då strök hon bort tårarna mä afvi näfve å så så spansk ut som nå'n prostamamsell.

— God da, Lina! sa rusthållarepajken.

— Go da! Ska du inte sätta in följan?

— Nähä, hon kommer väl allri mer i detta fähuset, för nu ä dä slut mällan mäj å Lotta.

(Ja kunne höra hvart eveli or di sa, för ja va å bötte dörren te fårakätten.)

— Å stollastöcke, inte ä dä sannt? sa hon, men ja hörde godt hur rösten skalf på na.

— Jo, dä ä dagsens sanning, Lina.

— Hm! sa hon å dro fram huekluten å löfte upp kjolen så nätt å snöt säj på skoningen.

— Helsa så godt frå far; han ä dö nu.

— Ja, ja vet dä. Nämndamannens va där på gille ätter honom i hina veckena.

— Hvart ska du nu ta väjen, Lina?

— Ja, ja har inte stadt mej för vintern; ja tänker ta te Danmark te våren.

— Ska du hem te dina föräldrar nu då?

Stackars gräbba, då begynte hon gråta recktit stridt å hveskade:

— Ja stackare har hvasken far äller mor . . . Ja ä socknens barn å har vatt sålder på roten då ja va liten . . .

Då ble pajken röer i synen, å hade inte långt te gråten, han heller, fast han va mest trettan qvarter lång. Men han harskade säj å spöttade å to na tvärt om lifvet mä samma å hveskade:

— Vell du flöttja hem te mett å ble min qvenna?

Då gråt hon ändå striare å snöftade:

— D'ä ja för dåli te, men ja ä för god te å drifva spetakel mä . . .

— Vell du äller vell du inte? sa han å klämde na intell sej så dä smattrade i lifstöcket.

Då lät hon va å lipa å tittade opp å sa mä en röst så klar som när barnen sjunger Hosianna i körkan:

— Ä dä dett allvar, Johan?

— Ja, annars ska ja allri be om å få stia frå fläcken der jag står.

Då kröp hon intell an som om hon velle gömt säj i hans tröjelomma å sa bara:

— Män rusthållaremor bler väl grömt arger?

— Mor har själf blett pockader i brustol å har inte hjarta te å neka mäj.

— *Johan!* hoade hon te å slo armarna om halsen på an å så på an mä ett par öjen, som va värda teminstingens tre tusen mer än hela hans rusthåll.

Å kalfvana di lötte på hutet å spessade örona å sa: »bu . . . u . . . uh», för ianamäj hva di kräken va glaa ve na.

Lite ätter, när ja tittade ut genom gafvelfönstret, satt hon breve an i vagnen å grinade, å kläddragarn sto bak, å pajken slo klats på klats, som en gör när en ä recktitt glaer.

Hur själar säljas.

Kall far vinden öfver kala, snötäckta »fällor» och sveper omkring knuten på liten grå backstuga, hviner in genom gistnad dörr, spelar en marsch på gråpappers-lagad fönsterruta.

Förr låg kojan lugnt, inbäddad bland gröna, mägtiga furor och granar. Men bondens utsugna teg gaf allt klenare skördar, skatterna växte, den gröna vakten kring backstugan glesnade allt mer för att vid »stationen» fylla bondens mest trängande penningebehof; och deraf kommer det sig att fällorna stå så öde, att nordan leker så skoningslöst med backstugans gistnade dörr.

Derinne är fattigt, men det lif der lefves är dock inte stort sämre än den s. k. »sjelfegande» bondens, som i verkligheten genom skatter och räntor vanligen betalar ett mycket drygt arrende för den jord han hetes ega. Den magra kosten är just ej mycket magrare i backstugan än framme på åttingsgården, men den ätes ofta med mindre bekymmer, ty backstugusittaren har aldrig haft någon »kredit» han, och hvarje brödbit följes derför ej hos honom af grubblande tankar på hur »affärderna» skola kunna reda sig; han har varit för stor stackare i

alla sina dar att kunna skaffa sig några »afiärder» alls. Derför tar han dagen som den kommer; spänner ut svältremmen ett hål eller två då ett gunstigt öde bjuder på fläsk och en droppe mjölk, drager åt den då sjelfvaste sillen börjar tryta, binder qvastar, söker vindfällen i skogen, arbetar »rigtigt» en och annan dag framme i byn då han behöfs vid tröskverken, och hoppas för resten på sommaren då det brukar bli arbete nog.

Sömnigt, olustigt trampas blångarnsrockarna af mor och gräbban i den kalla stugan. Snön är djup och bonden plockar upp de bästa vindfällena sjelf, ullklädningarna få inte slitas derhemma i hvardagslag; tunnt bomullstyg, illa sydt, sluter sig om den gamla bruna, skrynkliga »mor» såväl som om »gräbbans» unga, ännu runda former, fast termometern, om der funnes någon, knappast skulle visa på + 8 eller 9 grader »den dag det blåser».

Tar då »sickorian» och de sista brasilianska bönorna slut, på samma gång botten börjar synas i mjölsäcken, och ingen dagsverksförtjenst är att vänta de närmaste dagarna, så är fältet icke illa beredt för »träsko-Massens Emma från Köpenhamn».

Staten kan spärra vägen till qvasta-Nissens Lovisa för danskfödda värfvare af svensk arbetskraft, staten kan förbjuda kontrakt om resekostnadens aftjenande inne i Danmark; men staten kan inte förbjuda träsko-Massens Emma, som varit inne i Köpenhamn i tre hela år, att helsa på gamla bekanta. Och om staten ville hitta på aldrig det, kan han inte hindra träsko-Massens Emma att ta på sig filthatt med rosett, doffelkappa med pelsbräm och danska riksbankssedlar i fickorna, när hon går på visit.

— Goddag! Hvorledes . . . hm . . . dä vell säja: hur har De det? spörjer träsko-Massens Emma medan hon stampar snön af blanka, glänsande bottiner.

Stackars Emma, hon sliter svårt att bli förstådd

härute på bondlandet; hon har glömt en hel del af sitt modersmål på tre år!

— Tackar som frågar, dä sliter sin ti. Va snäll å sett! säger qvasta-Nissen och makar björkriset från soffelocket.

Och träsko-Massens Emma sitter ner och börjar kåsera om kongens dejlige by och hur Stuepierne ha det derinne hos etatsrådet Jensen och krigsrådet Sörensen. Att hon är smyg-agent för ett »ikke autoriseret fæstekontor» det talar hon inte om, men att en Stuepie derinne får 150 kronor och stora presenter, det vet hon. Att hon har 15 kronor för hvarje svensk flicka hon säljer till »herr Nielsen lige ved Halmtorvet» och »tredive før hver en meget smuk hon levererer till den flotte Fru bag de grønne Jalousier ved Nansens-gade», det nyttar inte heller att tala om, men att Lovisa skulle bli »so meget pen i en lille Frøkenhatt», det tror hon säkert.

Lovisas rock går allt trögare, stundom hvilar den bötta strumpan alldeles på trampan och en liten späd men redan mörk och valkig hand håller inne hjulet medan munnen står på gänt af idel beundran och tindrande ögon fara utefter det svarta pälsbrämet på träsko-Massens Emmas doffelkappa. Undras hur *hon* skulle se ut i en sådan? Undras hur dant det är att ha »guttaperkasockor» på fötterna?

Men Emma har talat sig varm, hon flåsar och flänger upp kappan, och en liten gul ked blänker fram på det gentila trikålifvet. Sjelfva mor blir intresserad, båda rockarna stanna, och mor och gräbba rusa fram till sin gäst:

— Harre jestanes! Har Emma gullklocka mä?

— Ja, varsgo se! Ja fick den af min söde . . . dä vell säja: beskelia, Frue . . . dä vell säja: fru, på min födelsedag.

En sådan klocka hade inte kyrkovärdens Lina en

gång. Och tänk — en sådan kunde qvasta-Nissens stackars Lovisa kanske få!

Och gamla mor far sakta med sin grofva näfve utefter »det ludna» på Emmas kappa och säger en smula blygt:

— Jesses hva hon a finer, Emma, å så gått hon osar åderkålång!

— Så hon pratar, Stina! Hå hå ja ja! Jeg bler snart gammal nu, trettisex år te våren. Men hvis Deres pie . . . dä vell säja: om eran gräbba blefve klädd som folk, så vilde vistnok . . . dä vell säja: då kan ni ge er hundan på herrarna skulle vänna sej om ätter henne i Fredriksbergs allé.

Spinnrockarna gingo inte alls mer den dagen, för när träsko-Massens Emma krängde på sej sina fina guttaperkasockor igen så var Lovisa stadd till »en af de peneste . . . dä vell säja: sjangtilaste fruarna i hela Köpenhamn», och handeln beseglades med »sickoriekaffe på bit».

* * *

»Träsko-Massens Emma» och »Frøken Emma Magnussen» äro inte alldeles samma person. Den rufsiga luggen, doffelkappan och det röda ansigtet äro väl desamma när hon står på kajen vid Gammelholm som när hon gick på visiter i Hafreboda. Men hållningen är en annan, och man känner instinktmessigt att »sickoriekaffe på bit» inte nu skulle vara alldeles på sin plats.

— Ja' skulle helsa Emma så fasligt möcke från mo . . .

— Husk dog at De ikke maa forstyrre Frøken Magnussen! ryter en halfherre med bestämda fasoner, och så knuffas qvasta-Nissens Lovisa in i ledet, och den lilla skaran drifves som en boskapshjord till logishuset.

Kanske bär färden förbi ett annat »fæstekontor» än

det som tagit den framfösta flocken om hand. Kanske följas Lovisa och hennes kamrater derifrån af deltagande och bekymrade blickar.

I så fall är det »Dansk qvindesamfunds fæstekontor» Studiestræde n:o 1.

Om de ändå hamnat der! Denna anstalt, upprättad af varmhjertade danska qvinnor, kan visserligen icke skaffa goda platser till *alla* tjenstsökande, men den gör hvad den kan, och i alla händelser bli flickorna der varnade och räddade från lastens nästen samt fredade från prejerier vid sjelfva städseln. Hvarenda sydsvensk pastor har genom Fredrika-Bremerförbundets försorg adresskort till detta fæstekontor, och lemnar de unga flickorna ett sådant samtidigt med utflyttningsattesten, men ack — de allra flesta ha långt förut fastnat i träsko-Massens Emmas och hennes medsystrars klor.

Danska tjenarinnor ha blifvit allt svårare att anskaffa till tvenne arbetsområden, som sluka mycket folk: mælkepiernes och serveringsflickornas å tredje, fjerde klassens restauranter. Det är i Danmark en sorglig, nedslående tradition att båda dessa sorters qvinnor äro mer än andra lastbara. Många af de svenska flickor, som företrädesvis äro af själasäljarne afsedda för dessa arbetsområden, ha visserligen redan derhemma tillhört de sämre bland sina medsystrar, men de flesta äro oförderfvade, barnsliga, enfaldiga och således nästan värnlösa mot den förbannelse, som ligger redan deruti, att allmänna omdömet i Danmark stämplar alla qvinnor med deras nya sysselsättning såsom i mer eller mindre mån dåliga och fala.

Nästan alla de importerade svenska flickorna ha först fått löfte om plats som »Stuepier» i Köpenhamn. Men der går en dag, der går två; de unga töserna gå omkring i den stora staden och se på dess herrligheter med gapande mun och stirrande ögon, få kost och sängplats i logishusen, som redan i och för sig äro ruskiga

tillställningar, der många af flickorna bli förderfvade, och vänta, ideligen vänta på *sin* Stuepieplats.

En vacker dag kommer träsko-Massens Emma eller halfherren med de bestämda fasonerna och förklarar:

— For tillfældet findes her i Byen s'Gu slet ikke någon Stuepieplads for Dem at faa, ikke en eneste. Men De er skyldig os mange Penge; for Rejsen, for Deres qvarter och ophold her, og saa maa De s'Gu give Dem ud paa landet och blive Mælkepie. Jeg kan dog inte føde Dem for slet ingenting.

Och så skingras den lilla hjorden sålda själar åt alla håll; på Seland, på Jutland, ja också på Fyen finnas många svenska tjenarinnor.

Men träsko-Massens Emma tar ånyo »ditover» på dampskibet för att i Smålands backstugor predika på nytt: »Staten vill behålla er, och vi få derför inte lof att göra ordentligt kontrakt, polisen vill hindra er; men möt mig i all tysthet i Malmö eller på Gammelholm!»

* * *

Blott *en* spinnrock surrar nu i qvasta-Nissens lilla gråa koja. Mors rygg är mera krokig, blicken mera skum än förr. Bref från dottern ha inte hörts af på länge, länge. Skrumpna fingrar stanna rockhjulet någon gång och titta bortåt spisen, der Nisse sitter och täljer sitt qvastaris:

— Undras hur Lovisa har det nu?

Qvasta-Nissen tiger. Denna undran »hur Lovisa har det» tynger på hans eget sinne, och en suck blir hans enda svar.

Stackars gamle! Erfarenheten, statistiken, de ministeriella rapporterna lofva inte mycket godt för qvasta-Nissens Lovisa.

Kanhända har hon fallit i den första, den djupaste

afgrunden, den som öppnade sig framför hennes fot redan å logishuset . . .

Kanhända sträfvar hon ännu, hygglig och hederlig, derute på Selands slätter och ser de hårda ansträngningarna plöja fåror i rosiga kinder, och runda armar blifva bruna och fula, medan ännu, alltid, ohjelpligt skulden för resan och vistelsen å logishuset i Köpenhamn hänga efter henne som en mara.

Kanske ligger hon på sjukhuset, vårdad af främmande, kärlekslösa händer, i feberyrsel drömmande om den lilla gråa stugan i Småland . . .

Kanske kommer kommunalordföranden i dag, i morgon, i nästa vecka eller nästa år och har Lovisa och — en eller två till på vagnen, och släpar dem in i stugan med omild hand och hånfulla ord . . .

Kanske har hon, tyngd af mödor och hemlängtan och hård behandling, på korta hvilostunder med värkande lemmar och tårad kind lyssnat till det ovana, smekande ljudet af milda, vänliga ord; lyssnat för länge, lyssnat för trohjertadt, tills hon tyckte sig ej ha annat val än att djupt, djupt nere i gulgrön mergelgraf gömma skam och nesa . . .

Ja, icke vet jag om qvasta-Nissens Lovisas gula lockar i dag skylas af »Frøkenhatt» eller sköljas af mergelgropens vatten. Icke vet jag om runda armar sälja smekningar nu »bag de grønne Jalousier» eller tvina i feberbrand på kommunehospitalet . . .

Säg det du, om du vet det, du suckande vind, som kall far öfver kala fällor och sveper omkring knuten på liten grå backstuga, hviner in genom gistnad dörr och lekèr vildt med gråpapperslagad fönsterruta!

Mamsell Kristina.

Ofta har jag undrat hur verlden skulle se ut om en hvar skötte sitt kall — högt eller ringa — så väl som mamsell Kristina.

Kanske vore det inte bra. Här skulle bli så godt att vara härnere, att de allra frommaste skulle frestas glömma att längta härifrån; man skulle glömma englarne med hvita vingar för deras systrar i ullklädningar och gråa hår.

Det hade gått sönder någonting inom mamsell Kristinas hjerta en gång då hon var mycket ung. Hon var så frisk, så stark, så jublande glad; hon hade ett hjerta som klappade fort och höll takten med små flinka fötter i fula kalfskinnsskor, och hon sjöng och hon drillade allt högre, ju fortare skottspolen sprang. Och så byggde hon, tyst, ljuft, osedt af alla, det der som sedan föll i spillror.

Det var ett litet vackert envåningshus, gömdt af björkar och lindar, hon byggde, ett hem, kärleksfullt ordnadt af en älskande qvinnas aldrig tröttnande hand. Och så var der ett stort, solbrändt ansigte, som strålade af helsa, lycka och arbetssvett, ett ansigte som gladde den lilla qvinnan då det kom och följdes af hennes varma blickar då det svann, och såg så lugnt och godt och manligt trofast ut då det hvilade på hennes knä. Och den lilla qvinnan var mamsell Kristina sjelf, och *han* var . . . ja, det gör ju detsamma hvem han var; han är ju alltid densamme för unga, varma flickhjertan, antingen han nu bär gardesuniform eller inspektorskavaj.

Så krossades alltihop en vacker dag. Det lilla envåningshuset bröts ned i grund och hängbjörkarna viss-

nade och hela dockbot slogs i kras och smärtan böjde dess herrskarinna.

Det var icke storm, icke blixt eller brand som härjade. Hvad skulle de också förmått mot ett hem, som ännu blott var bygdt af ett flickhjertas längtan! Det var bara en hvit och mjuk qvinnohand, som drog det kära, solbrända ansigtet till ett *annat* bröst än mamsell Kristinas.

Af alla sårfebrar äro hjertats svårast, ty hela verlden är dess sjukrum och alla okynniga fingrar peta i såret, och vänner som fiender fordra att man skall se ut att må rigtigt bra.

Mamsell Kristina torkade sina ögon och strammade åt förbandet på sitt sår, och njöt det halfförblödda qvinnohjertats vanliga vemodsfröjd öfver att verlden åtminstone icke skulle få se en enda blodsdroppe sippra igenom. Minst af alla *han*.

Och så kom hon till herrskapet Dahl en gång då der var födelsedagsfest och enklek och fröjd och ras, och knappast ett ansigte vände sig om mot den nya husmamsellen. Tyst och stilla helsade hon på sitt nya husbondfolk, tyst och stilla gick hon upp på sitt rum, lade af sin svarta paramattaklädning och tog på en bomullskjol. Tyst och stilla kom hon ned i köket, alldeles lagom för att rädda fyra stora, rara kycklingar, som genom en viss misstänkt lukt förrådde att de fått nog af den husliga härdens heta flammor.

Det är så olika med de goda qvinnorna och de bäste bland oss män uti vårt sätt att tjena andra. Ha *vi* inte något hopp, någon utsigt för *egen* räkning, ja, då bli vi håglösa och dådlösa och arbetet blir dåligt, om ej vår egen fortkomst och lycka står lockande bakom mödan. Men af qvinnorna äro inga mera hängifna och sjelfuppoffrande än just de, som sjelfve för egen del gjort upp räkningen med all lifvets glädje och veta att de

aldrig mera skola få något att fordra. Många gå moraliskt under vid detta själens bokslut med ödet, men de som segrande bestått den krisen, ha också förstått, att för dem finnes ingen annan fröjd än englarnes ofvan det blå, och derföre tycka de väl det är så godt att börja sin englaverksamhet med detsamma. Men lyckligt det hem som får en sådan engel till ständig gäst!

Mamsell Kristina växte fast hos herrskapet Dahl; hennes flitiga händer och vaksamma ögon blefvo huset till välsignelse, och man kunde snart inte fatta huru man någonsin kunnat vara utan henne. Sällan tackades hon i ord, men när fru Dahl alltmera slöt sig till henne, allt öppnare förtrodde henne allt inom huset och familjen, när små armar klängde sig fast om hennes hals och små röda munnar alltmera bestämdt protesterade mot hvarje annan hjelp än »motter Tetins», då tyckte hon att hennes lön var öfvermåttan stor och ljuf.

Och när patron Dahl kom hem från någon resa, och bordet stod dukadt med det bästa, huset så der i hvardagslag kunde bjuda på, och patronen var både hungrig och trött, då såg han orolig ut och petade i ansjovisen och kom sig inte rigtigt för med fläskkotletten, fastän han beklappats af både hustru och barn, förrän det bleka, vänliga ansigtet med det tillbakastrukna håret blifvit synligt i salsdörren, och han fått krama en mager, skroflig hand och slunga ut sitt vanliga: »Åh se, hur är det med mamsell Kristina?»

Allt efter som fru Dahls hår grånade, patronen blef däst och fet, mamsell Kristinas hy blef mera gul och hennes rygg mera böjd, växte der i huset upp en krans af unga söner och döttrar, af hvilka de fleste aldrig mindes den tid då »motter Tetin» ännu inte fanns der. Det var som hade de alla haft *två* mödrar; och alldenstund mamma Dahl ju bar ansvaret inför Gud och menniskor att inte de små växte upp till några rigtiga vildkattor,

och således stundom måste vädja till det späda skinnets känslighet, men mamsell Kristina var bara idel ömhet, kan det nog hända att hon under denna period blef mera älskad af de små än till och med mamma sjelf.

För allt visste hon råd. Hon hade reda på huru man skulle förekomma sot i hvete. Hon inträngde i hönornas själslif och utforskade hvarföre de värpte vindägg och krånglade med »liggningen». Hon förstod till punkt och pricka att taga vinfläckar ur bordlinnet och hvarför den grimlige kalfven inte vill trifvas. Och när stall-Johan kom hem från skogen med ett stort, gapande sår öfver högra ögat, och pigor och barn skreko, och fru Dahl höll på att svimma, och ingen visste hvarken ut eller in, var det en liten mager, stadig hand, som varligt förde undan den tjocke, rådville patronen, tvättade såret rent och letade upp häftplåster ur sin egen stora sykorg. Och de minsta bitarna vid bordet, den mörkaste vrån i huset förbehöll hon sig alltid för egen räkning.

Mamsell Kristina hade vakat med de små då de »hade ondt för tänder». Hon hade gråtit med dem öfver Rabes latinska grammatikas många nedrigheter, och beundrat dem när de halfhögt gnodde med sin Lyth. — Så blef det jemförelsevis lugnt en tid.

Men så kom lilla Emma upp om qvällarna och stack in hufve't och hviskade: »Är moster alldeles ensam?» Och då var det rigtigt bekymmersamt igen, för »på torsdag skulle doktor Stark resa och . . .»

— Jaja, gamle doktorn är hemkommen och den unges förordnande är väl slut nu . . .

— Ja, men moster, han . . . han har alls ingenting *sagt*, ingenting alls . . .

— Ack, mitt gullene barn, hvad skulle den doktorn väl säga? sa mamsell Kristina och såg skälmaktig ut. Men det syntes inte, för de sutto i skumrasket.

— O, moster Kristina . . . och så grät lilla Emma

precis som när tandsprickningen stod på. Ack, det var som hade det varit i går! Hon hade alltid varit så häftig det barnet.

— Jaså, det står till på *det* viset. Ja, då skall jag säga henne, Emma, att *så* mycket begriper då gamla moster Kristina, att nog kommer den doktorn igen, och sen . . . sen blir här saknad på Grendala.

— Tror du, *tror* du, moster? Men om han *inte* kommer, då få de bära din Emma till kyrkogården, jaha, det är *säkert*, moster!

Mamsell Kristina log. Ack lilla Emma visste inte, hon, hur mycket ett qvinnohjerta kan tåla.

Men doktorn kom, och der vexlades kyssar i bersån och ringar i stora salen, och sen blef der en dag i sinom tid både slöja och myrten. Och mamsell Kristina sa till köks-Stafva: »Jag säger dig menska, att bränner du steken, medan jag springer opp och slänger på mig »den svarta», så är du olycklig!» Och fem minuter derefter stod hon i salsdörren, gråhårig och krokig, men röd och varm och såg på sin Emma, som hon sjelf hade klädt till brud.

Och Emma bröt igenom hela bröllopsskaran och tog moster Kristina i famn och ville ge henne ett glas och klinga med henne. Och mamsell Kristina hviskade ifrigt i brudens öra.

— Hvad sa mamsell Kristina? frågade brudgummen efteråt.

— Å ingenting . . .

— Jo, Emma, jag vill höra hennes gamla, varma hjertas enkla lyckönskan.

Bruden skrattade:

— Jo hon sa: »Är du vettig, barn! Champagne åt *mig!* Jag har lite bischoff här på kakelugnen.»

Och Emma reste och det blef gossarnas och »småflickornas» tur att gå upp och bikta för mamsell Kristina.

Och en gång hade Frans, hjertebarnet, som redan var student, varit inne i staden och burit sig så rysligt illa åt, att han rakt inte tordes tala om det hvarken för pappa eller mamma, utan fick lof ha mamsell Kristinas sparbanksbok med sig innan det blef bra.

— Jag svär att du ska ha det igen, moster!

— Kors i allan dar, hjertebarn; jag har fått alltihop här i huset, det är hans pappas egna pengar hvart öre!

Och så kommo, som sagdt var, småflickorna och tisslade och tasslade och hade hvar sitt ryck då de gräto alldeles ohejdadt och hotade att lägga sig ned och dö. Precis som Emma.

Men alltihop blef godt och bra. Och ett par fingo genast »den ende de kunde älska på hela jorden», och ett par fingo inte precis *den*, men andra duktiga och hyggliga karlar; och då var det bra det också, för si det är bara ett och annat hjerta här i verlden, som är så der rysligt egensinnigt att det allsingen vill ha utom bara *en endaste*.

Så dog patronen, och mamsell Kristina stod och klappade hans stora, bruna hand, när ingen annan stod der så att hon var i vägen, och lade en bok under hakan och två sexstyfrar på ögonlocken så att både mun och ögon slöto igen; och ordentligare lik kunde man aldrig vilja se.

Men tiden gick, och slutligen dog äfven »mormor», och mamsell Kristina styrde om allting i huset tyst och stilla och gjorde sjelf begrafningskonfekten. Och endast om qvällarna, när allt var tyst och alls ingenting dermed försummades, låg hon med sitt gamla gråa hufvud på kudden i sitt eget rum och grät bittert, hejdlöst efter sin käraste vän.

Sen var det att börja på igen med vaggtäcken och slagvatten och tandsprickning hemma hos Emma. Det

var som om mamsell Kristina bara gått en cirkel rundt och nu begynt andra hvarfvet.

Och barnen kallade henne »mormor».

Det var länge, länge rent som om liemannen glömt bort mamsell Kristina, som till sist blef mycket kraftlös och slö. Kanske gömdes hon för hans syn af den skyddsmur, hon rest sig af varma, tacksamma, gamla och unga hjertan. Men inte brukar sådant hjelpa, inte!

Så tog han henne först varligt och lade henne ned på bädden några dagar före den stora resan. Jag vill inte tala om huru de kände det hos doktorns, både små och stora.

— Moster lilla, har du ingen särskild önskan? Är det rakt ingenting du vill säga mig? snyftade Emma der hon låg på knä vid sängen.

— Jo, jo, älskade barn; det är något rent förskräckligt, som länge hvilat så tungt på mitt hjerta . . .

— »Förskräckligt»! Yrar moster?

— Nej barn, men der fattas två servetter i det fina damastduktyget. Jag råkade sjelf bränna hål på dem en gång. Och jag visste ju hur rädd du var om det duktyget. Förlåt mig, Emma!

— O kära, älskade! Har du intet annat att säga mig!

— Nej, mitt gullene barn; *nu* känner jag mig så väl, nu vill jag sofva . . .

Dagen efter hängde der hvitt för mamsell Kristinas fönster.

I folkhögskolan.

— Nej, det går inte, nämndaman! Högfärdig kan pojken nock bli ändå, utan en sätter honom i folkhögfärdsskolan.

— Du talar som du har vett te, Ola! *Mina* pojkar har då, gudskelof, aldrig varit sturska af sig; men det får jag säga, att så snälla som di varit sen di kom från skolan, var di då inte förut.

— Jaja, kanske den kan passa för nämndamanssöner, men fjerdingsbondens barn få ha nock af folkskolan, tyckte Ola i Backamåla, lade grimman i vagnen och stängde dörren till kyrkestallen, der nämndemannen, som var med i folkhögskolestyrelsen, sökt upp honom för att värfva en elev åt skolan och en hyfsad hemmason åt Backamåla.

Och så satte de sig upp i vagnen, Ola och pojken hans i det beqväma framsätet, och mor och gräbban der bak. Ju närmare urtillståndet, desto mindre aktning för qvinnan; och de voro, sanningen att säga, några rigtiga urinnevånare derute i Backamåla, fast Ola hade både liggfjedersvagn och pengar på banken.

Och när de kommo till bords, högg pojken först in på doppafatet, och när han sen legat och hvilat på soffelocket en stund, skrek han till, så gräbban rent hoppade der hon stod i skåpsdörren och satte in maten:

— Far, han I vannat hästen?

— Nää . . .

— Töcken I dä vettit å låta kriaturet stå på dä viset!

Och så lommade gamle far ut, medan den långe pojken vände sig på den andra sidan och njöt sin ostörda ro.

Men »högfärdig» var han då gudskelof inte, Olas Johan i Backamåla, det var då en välsignad sak. Fast han var fjerdingsbonnason var han alltid med på supning hos herrgårdsdrängarna, och när di svor så svor han med, och när di gingo ute på vägarna om lördagsnätterna och förde oljud så hördes hans friska stämma öfver alla andras, och när det vankades smörj, var alltid han med om de första rapparna; så det var en treflig, umgängelig pojk, som det skulle varit stor synd att skicka till folkhögfärdsskolan och sätta griller i hufve't på.

Men hur det var så släppte han inte far ändå förrän han kom dit. Inte för det han tyckte han behöfde *lära* något. Nej vars! Men han hade hört att pojkarna hade det bra der och att de sjöngo »fyrstämdt» och voro ihop och hade trefligt. Och far tyckte det var »tosingaforor», förstås, men i November for Johan dit i nya, svarta kläder och med två stora ostar och mycket sigtebröd i skrinet.

* * *

Det blef vår och snön smalt bort från Backamåla gråa tegar, som väntade på harf och ärjekrok. Och Ola och mor Anna väntade på sin pojke.

— Ja' får allt stä' en pojkastötting te sommaren, för nu ä nock Johan så lagom grisker te å gripa i arbetet, muttrade gamle Ola, der han gick och smorde vagn och stoppade hösäck för att resa till skolan och hemta fideikommissarien till Backamåla.

— Du kan gerna följa mä, gräbba, å höra på deras stollaforor, sa' han till Lina.

De reste dagen före examen, för föreståndaren för högfärdsskolan hade gett ut ett ord, att det vore roligt om föräldrar och målsmän äfven hörde på undervisningen lite och inte bara voro med vid sjelfva afslutningen.

När Johan såg dem komma knekande nere på vägen, sprang han emot dem och ropade »God dag! God dag!» och lyfte på mössan.

»Ptro!» sa gubben och tittade sig både till höger och venster efter herrekarlen, som pojken lyft på mössan för. Men der fanns inte en kristen själ. Johan måtte bestämdt lyft på mössan för farsgubben? Hm!

Fram på dagen »skulle herarna leka socknastämma» och Ola i Backamåla höra på. Egentligen skulle det föreställa ett fattigvårdssammanträde, och de hade diktat upp en helan hop med »ärenden», som skulle afgöras, och Johan i Backamåla satt der också och skulle föreställa ledamot. Och föreståndaren för högfärdsskolan, herr Holmertz, satt der med som ledamot och var rysligt snål mot de fattige och påståelig och hård på allt vis när han begärde ordet. Men när Ola tittat litet på hans milda ansigte och varma blick, förstod han godt, att den der magistern aldrig kunde varit så der svår om det varit allvar; han ville visst bara se hvad det var för hjertelag på pojkarna.

— Herr ordförande!

— Herr Holmertz har ordet.

— Jag håller före att det blir alldeles för dyrt för kommunen, som det nu är ställdt med gamle Jakob Larsson i Hagen. Der sitter han nu i sin gamla stuga och vårdas af dottern och har fullt underhåll af fattigvården. Underhållet kunna vi väl inte komma ifrån, alldenstund gubben är utgammal och orkeslös. Men stugan tarfvar reparationer på taket för minst åtta kronor, och ved går der åt alldeles förskräckligt. Jag föreslår att stugan må rifvas och gamle Jakob flyttas till fattighuset.

— Herr ordförande!

(Ola ryckte till. Det var *hans* pojke.)

— Herr Johan Olofsson har ordet.

— Jag vill väl inte tro att det af den siste ärade

talaren framställda förslaget kan vinna pluralitet bland män med hjerta i bröstet och som veta skatta betydelsen af ett eget hem, äfven för den ringaste och fattigaste. Mina vänner! Der har nu gamle Jakob Larsson setat i sin egen gamla koja, som han sträfvat ihop i bättre dagar. Om han också nödgats äta kommunens nådebröd, som varit bittert nog, så har han dock fått äta det under eget tak, låt vara att det varit uselt och otätt, och hans snälla dotter har ömt vårdat den gamle. Icke han I hjerta att skilja dem åt, att för ett par kronor och några vedpinnar drifva Jakob ur sitt hem och hindra hans dotter att fylla den första och skönaste af alla pligter, att vårda och hjelpa sin far! Jag yrkar att Jakob Larsson må få sitt underhåll på sätt som förut och att åtta kronor beviljas till lagande af kojans tak!

Det blef så besynnerligt varmt innanför västen på gamle Ola. Jaså, det var tocket der de fingo lära sig i högfärdsskolan!

På eftermiddagen hade de landtbrukskemi, förstås bara de första grunderna, och så hade de afvägning.

»Påsagödseln» hade funnit väg ända till Backamåla, men Ola hade aldrig vågat köpa mer än högst två säckar, för han hade hört att all slags påsagödsel passade inte precis för all slags jord. Tänk om pojken begrep sig på att välja!

Och så mindes han hurudant det var häromåret när han skulle dika af maden dernere i kohagen. Både Ola sjelf och kyrkovärden i Bolsåkra och Kalle Smed, som var en gammal odlare, gåfvo sig ackurat den fule på att fallet skulle vara åt vester, och Ola spillde bort många dagsverken förgäfves, för marken hällde händelsevis åt söder, fast det inte såg så ut. Tocka stollastycken behöfde en då inte råka ut för mer, nu sedan Johan kunde den der afvägningen.

När Ola vaknade morgonen derpå, svajade blågul

flagga från skolhusets tak, stora salen var löfprydd, det var mycket blommor på katedern och ärebåge öfver farstudörren. Och på alla vägar kommo skjutsar från alla håll, och presten kom också; så något så värst syndigt kunde det då bestämdt inte vara med den här skolan.

Så klingade koralen ut genom öppna rutor, och Johans i Backamåla friska stämma klang högst äfven nu — liksom på lördagsnätterna derhemma, men intet modershjerta behöfde darra, inga bibänkar, staket och grindar behöfde lagas efter den sången.

Upp i katedern trädde föreståndaren och höll sin afslutningsföreläsning öfver »Sveriges natur och folklif». Nog visste gamle Ola förut att fosterlandet räckte en bra bit bortöfver Backamåla, men när han nu, klart och åskådligt, tyckte sig se de skiftande naturföreteelserna i olika landskap draga förbi sin syn, de olika provinstyperna träda fram för sitt öga i brokig mångfald, och hörde huru jernvägarne i starka, stålfasta armar, trängre och fastare än förr sluta samman alla Sveriges barn, förbrödra dem och nöta bort kantigheter och fördomar, då fylldes hans gamla gråa hufvud af nya tankar och hans hjerta af helt ovana känslor.

Och detta samma folk hade på en tid då ännu ingen ånghäst bar svenskarne i hvarandras armar, då dalkarlen var en främling för småländingen och norrländingen sällan hade sett hur en blekingsbo såg ut, dock kännt sig såsom *ett* till anda och själ och offrat gods och guld och lif och blod för att få ett förblifva; och Backamåla var en bit af detta land, och gamle Ola var i slägt med detta folk, och hans Johan skulle göra det heder . . .

»Hör oss Svea, moder åt oss alla . . .
— — — — — — — — — — —»

Gamle Ola tyckte att taket började lyfta på sig. Men så var det ju också hans egen pojke, som sjöng första tenor.

Men af högfärd syntes intet i folkhögfärdsskolan; de måtte visst alldeles försummat det ämnet i år?

Och der talades ännu mycket och sjöngs kanske ännu mer, och snart stod Pålle för dörren och det var tid att säga farväl. Syster Lina makade sig ödmjukt bort mot baksätet, det var ju en sjelfklar sak. Men Johan skrattade, slog senfull arm om hennes lif och lyfte upp henne i framsätet bredvid far. Der, i försätet, blir qvinnans plats, i hemmet som på färdevägen, så snart bondesonen lärt sig förstå att det finnes en annan mätare för menskovärdet än armens kraft.

Det hade varit en innerligt grann arbetsdag ute i marken. Men gamle Ola liksom kände på sig att här intet dagsverke var försummadt, att här skett en vårsådd, som i sinom tid skulle komma äfven Backamåla tegar till godo, fast harfven hvilat ett par dar och såskäppan hängt stilla på sin gråa bodvägg.

»Ptro Pålle, nu äro vi hemma igen. Nej, far, nog sätter *jag* in hästen; ni behöfver hvila er.»

Det var lördagsqväll. Frampå natten smög mor Anna upp till sonens kammardörr för att se om han gått ut att söka upp sina gamla bekanta. Jemna, djupa andetag från sängen sade henne att Johan inte funnit någon brådska dermed.

På måndagsmorgonen hasade gamle Ola sin giktbrutna stofthydda ur sängen i god tid för att gå ned och plöja på trädan. Men när han kom ned i fähuset funnos inga oxar der, och då han kom ut på trädan såg han tre nya, svarta, färska fåror hvar sin sida om »plogryggen», och pojken från högfärdsskolan, som vände med plogen vid tegens andra ända.

Allt var som förr; bara att han inte svor på oxarna.

Allt var som förr, sommarsolen log öfver Backamåla gård, mullskurad plogbill blänkte i solskenet; kanske blänkte der också något i gamle Olas öga.

När sommaren kommer.

Fröken Elin hade allvarligt börjat tänka på sin framtid, sina tjugosex år och sina fem hittills innehafda guvernantskonditioner.

Och i slutet på tankarna ställde sig alltid ett hvitt, vackert tvåvåningshus med veranda och randiga markiser. Väldiga, gröna, svalkande kastanjer skuggade det väna hemmet, den grannaste blomprakt smekte ögat från trädgården bakom, och Elin såg sig sjelf stå på verandan i ljus morgonklädning, trygg, fullsöfd, lugn för dag och morgondag, obrydd af lektionstimmar och franska glosor.

Men der var någonting på perspektivet, som hon inte alldeles tyckte om. Ty bäst hon tyckte sig stå der glad och nöjd, kom der alltid en liten herre tassande, en liten herre med glasögon och slätkammadt hår, en liten utmärkt hygglig och välvårdad herre med blåa, milda ögon och välputsade naglar och aktning och anseende och röda kinder och treflig på allt sätt.

Och den lille ljuse herrn hörde till det stora, hvita huset, kastanjerna, verandan, tryggheten, lugnet, morgonsömnen och oberoendet, eller rättare sagdt: *de* tillhörde *honom*. Alltnog: de skulle tagas tillsammans; *allt eller intet*.

Hon visste att det verkligen *fanns* att taga, allt det der. Hon visste, att härnäst herr godsegaren Ljungholm kom till Wikbo, och hon slutat sin lektion och kommit ned i salongen och helsat på den lille hygglige mannen, skulle hon endast behöfva stilla och ensam spatsera nedåt lusthuset till, öfverraskad vända sig om vid ett litet häftigt flåsande i krusbärsbuskarna, låta hinna upp sig, tåligt och med förvånad min höra på huru högt herr Ljungholm älskade henne, titta litet vänligt på hans blåa, snälla ögon, skälfva till ett grand, låta en fin rockärm slås om sitt lif och ett par bleka mustascher tryckas mot sina läppar.

Så enkelt var det att bli egarinna till ett stort, vackert, lugnt och vänligt hem. *Så* enkelt var det att slippa från konjugationer, skalor och ungar, som ingenting ville fatta och förstå, och detta pinsamma, eviga räknande för att kunna vara hel och snygg och, om möjligt, en liten, liten smula »chic» på usla trehundra om året.

Ja, hon *ville;* det var fast och bestämdt, det kunde man se på hennes lilla trotsiga min och hårdt sammanslutna läppar, der hon gick nedför stora trappan, dragande på sig sina handskar, styrande ut på tidig morgonpromenad före första lektionen. Den ljusa, blårandiga sommardrägten smög sig tätt efter en något kort men präktig figur. En svart, käck lugg glänste fram emellan hattens hvita spets och en bländhvit panna. Handsken ville knappt räcka om den runda, svällande handlofven, och under det tunna tyget syntes öfverarmen, som höll fast parasollet mot sidan för att lemna händerna fria, muskelstark nära på som en ynglings, men fyllig och fint rundad som på en Rubensk qvinnotyp.

Ja, hon var trött på detta ideliga kringflackande och pluggande, detta åkande i tredje klass, detta sökande efter »billiga, men paranta tyger», detta äflande att få ett par skor en krona billigare och ett par gamla handskar att se ut som nya — med benzin.

Och allt som hon gick i den friska Junimorgonen utefter ån under de gamla lindarna, antog herr Ljungholm en allt behagligare gestalt, och till sist tyckte hon att han alls inte »skulle se så tokig ut» vid hennes sida, i sidenklädd landå dragen genom residensstadens gator af Hamras ståtliga, bruna vagnshästar.

— God morgon, fröken Kron!

Hon spratt till nästan förskräckt när han reste sig upp från sin skuggade hviloplats under en af de gamla lindarna, den unge doktor Lönn. Men så såg hon upp och helsade igen, gladt och vänligt.

— Ack fröken, min eka ligger härnere. Skall det inte vara ett enda slag ut på sjön i dag? Nu är det rigtigt varmt och skönt!

— Ja, nu är sommaren här, doktor Lönn.

Friska, hurtiga årtag! Ut ur ån i öppen sjö! Han såg bra ut i sin lätta hamptygsdrägt, doktor Lönn. Nå, hon hade då alltid tyckt att han var ett strå hvassare än de andra herrarne i trakten. Den kraftiga, smidiga figuren böjde sig rytmiskt och jemnt efter årtagen, halmhatten hade glidit bakåt och lemnade det yfviga, bruna, svettgnistrande håret fritt öfver pannan. De bruna ögonen logo alltjemnt, fast munnen för det mesta var allvarsam.

Det kändes så skönt att hvila på aktertoften, slapp, viljelös, framdrifven af de der två långa armarnas väldiga kraft. Och solen sken och de grönklädda stränderna logo och vågorna, som lekte vid bogen på ekan, sjöngo att nu var sommaren der.

Så höll han plötsligt inne midt ute på det glittrande blå, torkade pannan pojkaktigt och otympligt med ärmen på sin kavaj och sa:

— Fröken El . . . fröken Kron, i morgon reser jag härifrån orten.

— Å, gör doktorn det!

— Jaha, jag skulle vigga mig extra-lärareplats till hösten. Det är en trång och besvärlig bana vår.

— Ja, jag kan nog tänka mig det . . .

— Ja, det förstås, att om en fem år eller så har jag kanske ett lektorat i en småstad, men så har jag då också knogat och sträfvat i öfver tjugo år sen jag som tioåring togs in i första.

Fröken Elin lutade sig öfver relingen och lekte med fingret i vattnet.

— När vi två åter träffas, fröken Elin, då är allt mycket förändradt . . .

— Ja, i hela vida verlden naturligtvis, och för *er* kanske, men för en stackars guvernant brukar tiden inte medföra några särdeles förändringar . . .

Å hvad han blef blossande röd!

— Är ni . . . är ni . . . säker på att ni ännu *är* »guvernant» när vi träffas igen, fröken Elin . . .?

Hon skrattade och tyckte det var en konstig fråga, men det glänste till i blicken, som hon rigtade på hans varma ansigte.

— Det är . . . är . . . svårt att vara fattig, fröken Elin . . .

— Ja, det skall Gud veta, doktor Lönn.

— Ja, jag menar nu inte bara *derför* att man får umbära och sträfva, utan äfven derför att den fattige kan inte . . . får inte . . . alltid säga ut hvad han vill . . .

— Nu måste jag hem till min lektion. Vi få lof vända . . .

Åter sköt ekan genom vattnet. Båda voro tysta, och snart stodo de åter under den gamla linden och sade farväl.

— Vår bekantskap har varit så kort, fröken Elin, bara en månad, men blir ni inte ond om jag en gång söker upp er och erinrar om den?

— Å hvad säger doktorn! Om edra vägar bära deråt jag finns så . . .

— Men om jag sjelf länkar dem dit . . . om jag . . .

Hon skrattade litet smått:

— *Jag* behöfver ju inte veta huru ni kommer . . .

— Farväl, fröken Elin!

— Farväl, doktor Lönn!

Han stod qvar, lutad mot den gamla lindens mossade stam och såg efter henne med långa, sommarvarma blickar.

Hon gick hem gångstigen utmed ån med lätta, elastiska steg, som gjorde den lilla spänstiga, fylliga figuren dubbelt täck. Det svarta nackhåret glänste i Junisolen öfver den ljusa klädningens krage, och emellanåt skymtade en liten energisk klack under den korta promenaddrägten.

Blommorna hade bestämdt slagit ut mycket medan hon varit borta. Sommaren hade kommit alldeles med ens. Derute låg sjön lugn och spegelklar. Ett stort, hvitt tvåvåningshus sjönk ned i dess famn med både trädgård och veranda, och i stället uppdöko långa, tråkiga timmar, hårda arbetsår, det främmande brödet och ett litet guvernantsrum än här än der i Sveriges vida land.

Men hon log och strålade ändå, och kände hjertat klappa af en fröjd, som aldrig herrskarinnan i det der stora, hvita huset skulle fått känna.

I förstugan stod den unga bleka hushållerskan, som fröken Kron annars aldrig tog någon vidare notis om, och räknade linne ur skåpet. Men nu fattade hon henne om lifvet, snurrade rundt, skrattade och jublade: »Fröken Lund, nu är sommaren här!»

Deruppe på lektionsrummet var qvaft och otrefligt och geografitimme.

Lilla Laura var för svår i dag. Hon förlade War-

schau vid Rehnfloden och trodde att Pesth var Böhmens hufvudstad och stod med tårarna i ögonen och väntade bannor.

Men fröken Elin hade ingenting hört. Hon hade fått upp fönstret och stod bara och såg utåt den gamla lindallén vid ån och sjöviken der bortom.

Och när hon sedan vände sig om, drog hon sin lilla elev ned på knät, kysste hennes fräknar och hviskade: »Nu är det rigtig sommar, lilla Laura!»

När »barnen gå fram».

Nysprucken björkegren pryder blanksliten plog, harfven har gjort sin sista rund, stenarna å oländig teg ha sopats med qvast; i mullbrädden står kornet med hvitgul brodd och tittar nyfiket efter om solen verkligen är så varm och jorden så skön, som det drömde derhemma i den qvafva bingen.

I hagen gå Bläsan och stutarna och fröjda sig åt gräset, som sparsamt spirar fram mellan lingonris och ljung, och glömma att höet var knappt och halmen torr i vårens stränga dar. Och häggen blommar, och hvita narcisser slå ut söder om stugan, och sjelfva gäddans kalla blod börjar lifvas, och snabbt skjuter hon genom vattnet efter sin vän, och när hon finner honom hoppar

hon högt af fröjd så att det blir ringar på insjöns yta och torparbarnen säga att fisken »slår».

Fönstret till farstukammaren är öppet och derinnanför nickar ett lurfvigt hufvud takten till en nål som går med ilande fart i svart tyg. Det är skräddarmäster, som skall göra Kalle fin tills han skall »gå fram».

Och i nabogården smyger Lina upp på vinden, när hon tror ingen ser det, och stryker med små magra, men bruna, valkiga, redan arbetsvana händer öfver en ny, svart klädning med smala ärmar och snäf öfver bröst.

Dessemellan surra bibelspråk och katekesstycken omkring i stugan med vådlig fart, och Achabs trädgård och kurbitsen i Ninive dansa rundt med Josefs bröder och de tre vise männen från Österland.

Den unge, som skall »gå fram», blir de sista dagarna före den stora tilldragelsen en sorts hufvudperson i hemmet; han drifves ej så strängt till släp och sysslor som annars, och det händer nog att någon svordom dör på fars läppar när han ser det lilla lingula hufvudet så allvarsamt hänga öfver sin bok.

Det är då som »ta-barnet» eller den »sålde», det lilla fader- och moderlösa fattighjonet, som fått ett hem hos den minstbjudande, känner sig som mest ensamt. Gammal »bibliska», som husets barn lagt af, vänd tröja, som bonden slitit det mesta af, snäsor och knuffar ingå mest i den »nattvardsberedningen»; och när högtidsdagen kommer, kanhända det heter: »Jaså, nu ska du sinka dig med det der läsandet igen; men raska på så du kan komma hem och gå åt hagen och titta efter kreaturen före qväller!»

»Bing bång, bing bång!» kalla det hvita templets malmtungor, och ljudet far ut öfver höjd och dal, öfver fjärdar och holmar, och »Bing bång, bing bång!» svarar ekot från berget andra sidan viken.

Nymålade kärror, hvilkas ekrar blixtra mot solen,

gamla, blackiga vagnar, hvilkas skavanker tala om långvarig och trogen tjenst, pållar med ståndman och minkor med synliga refben, flickor med vindbrynta rosenkinder och flickor med fräknar hvimla om hvarandra fram på kyrkvägen; och i en sky af dam kommer nämndemannen sjelf med mora i sidenkjol och sin Petter med »regnparaply» och höga guttaperkagaloscher, fast solen bränner och vägen ryker af dam.

På bänken vid kyrkogårdsmuren sitter gamle Blomster och talar om hurudant det var då *han* läste sig fram för presten:

— Det var det svåra torkåret 1826, då man fick binda hop sädesnekarne med björkeqvistar och blanda agnar i mjölet redan vid jul. Di drog säd på kärror från Halmstad, tolf mil, och när den kom fram kostade rågen 36 riksdaler tunnan. Men morsgumman hon va omöjlig, må ni veta, för den da'en ja skulle gå fram hade hon likaväl rört ihop di raraste tolfhålakringlor af en näfve kornmjöl å så hasselknopp för resten, å det kan ni tro smakte på folkavis, annat än agnamjölet.

Det rullar hårdt och herrskapligt nere på bron, och snabba hofslag sqvallra om fålar som inte slitit ut sig för plogen. I en molnstod värre än nämndemannens framspränger herrskapet från Bo. Yngsta fröken är läsebarn, och alla i huset ville ju följa med och se henne »stå på gången.»

Röd och varm, med darrande ifver springer hon ur vagnen och smyger med spetsnäsduken bort en qvarglömd tår ur ögonvrån. Ack, tåren är ej *bitter* ännu! Det är morgondaggen blott på den svällande knopp. Senare, längre fram, då knoppen blifvit ros och våren sommar och barmen vuxit full och det längtande hjertats kärlek tagit jordisk form och gestalt, då sväller tåren till slagregn med dunder och blixt och det blir moln på himlen och stoft på hjertbladen . . .

I ett ögonblick är han knuten samman, kransen kring altarets rund. Friska rosor och tynande liljor, bleka, vissnande strån från fattigmans hem också. Ack, här är ogräs äfven, men ingen kan se det, ty morgonens dagg ligger qvar på blommor och blad, och solstrålarne tränga in genom korfönstren och vira samman dem alla, alla.

Förhöret går från »bud» till »bud», från hufvudstycke till hufvudstycke, från fröken på Bo till »ta-barnen» längst ned i ringen. Far och mor sitta i de främsta bänkarna och lyssna. Och när de då känna igen en liten svag och darrande stämma, som är dem så välbekant från stugan derhemma, från åker och äng, från dess allra första jollrande ljud, då mjukna gubbarnas väderbitna drag, då slätas rynkorna i morornas ansigten, då kasta valkiga händer helt kavat upp luggen ur pannan. Gudskelof, Kalle redde sig bra!

Det blir så stilla kring altarets rund. Der dallrar vemod i gamle prostens stämma. Förhöret är slut; han har sagt dem allt, hans värf är fyldt och han har följt de unga sitt tillmätta stycke på den väg, de nu ensamme skola vandra. Och så spörjer han: »Vill du . . .» — »Lofvar du . . .» — »Tror du . . .» Och de unga vilja, lofva och tro helt visst i det ögonblicket mera upprigtigt än någonsin annars då lifvet kräfver deras ord och deras håg, och som vårvindens susning mellan unga furor kommer deras bäfvande »Ja».

Hvad nu, herr patron på Bo? Hvarför skälfver er läpp och hvarför böjer ni er panna? Har ni ännu inte vuxit ifrån det här? Skulle ni verkligen vara en smula rörd? Mins ni, mins ni . . . en pingstdag för trettio år sedan, då solen sken och orgeln brusade som nu, då kransen kring altarrund var lika vårlig som nu, och strömmande tårar sköljde en kind, hvars skägg nu är grått?

Har unga kandidaten verkligen härdat ut hela tiden!

Ni tror ju inte alls på sådant der? Men hvarför bleknar då er kind, hvarför skimrar det vått i ert öga, hvarför käns det så fullt och varmt i ert bröst?

Folket strömmar ut ur kyrkan. De unga skynda till föräldrar och fränder. Unga fröken på Bo slutes i moderlig famn och frasande siden. Rusthållarns Kalle får kragen jemkad och några beundrande ord för han kunde så bra det sista, rysligt långa stycket i boken, och Lena i Storegård bjudes på »körkekryddor» af fastrar och mostrar och naboqvinnor.

Men långt nere vid norra hörnet af ringmuren går den »sålde», »Sven på socknen», »ta-barnet» i sin gråa, vända tröja och letar bland fattiggrafvarna. — Det var visst här de lagt mor och far . . .

»Bing bång, bing bång!» sjunger den hvita kyrkan återigen med sina tungor af malm mot klockornas rostade läppar.

Och »Bing bång, bing bång!» svarar det omigen från berget andra sidan viken.

Det är ekot från lifvet derutanför kyrkogårdsmur. Detta lif, som skall vagga unga hjertans rörelse till ro, som skall späda is i vårliga känslor och kasta sitt landsvägsdam i rena, varma sinnen.

Det är ekot från en verld der snarorna äro många och stöden få, der den unge, som i dag med lågande själ svor sin tro åt den törnekrönte, kanske snart skall vara *en* bland de hångrinande skaror, som jubla bifall åt talet att Han aldrig funnits till, *Han*, som från altarrundens gyllene kors sträcker ut två genomstungna händer för att kärleksfullt famna en verld.

INNEHÅLL.

Jonas Durmans testamente.

I. En enstörings lif och ytterste vilja 1
II. Kolonien Durman på papper 12
III. Våta fötter och värkande rygg 16
IV. Jonas Durmans tanke tager gestalt 23
V. På Hammarbo 32
VI. »Sjunger ensam sin långa längtan» 39
VII. Ett åskslag 52
VIII. Ett bröllop på Guds försyn 58
IX. Kung Durman 71
X. En qvinna, som »offrar» sig 77
XI. Fyra år 84
XII. En konsert i X-köping 89
XIII. Hemåt 97
XIV. Bland remmar och hjul 105
XV. Vid målet 112

Humoresker.

Hittebarnet eller en hjertlös moder afslöjad 125
Små gossar..... 130
Till kakelugnens naturalhistoria..... 135
Evig vänskap och kärlek dito 141
Några af våra allmännaste sjukdomar 148
När körkevärdens Pelle skulle tala ve landshöfdingen..... 153
Vårt dagliga bröd..... 160
Några ord om qvinnan 164
Herr Blygsam 170
Som eget barn 176
Rapport från löjtnant Betty Pettersson i frälsningsarmén 183
Han älskade en cirkusfröken 188

Skizzer och Berättelser.

Stora-syster..... 197
Vackra Anna 204
Fröken Lina 212
Från Edvard till Marie Louise 217
»Oäkta» 222
En fähus-idyll 228
Hur själar säljas 234
Mamsell Kristina 241
I folkhögskolan..... 248
När sommaren kommer 254
När »barnen gå fram» 259

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET
1975-03-19
UMEA
+/1975/214